DAEMONOLATREIAE LIBRI TRES.

NICOLAI REMIGII SERENISSIMI DVCIS LOTHARINGIÆ A CONSILIIS interioribus, & in eius ditione Lotharingica cognitoris publici,

Ex iudiciis capitalibus DCCCC. plus minus hominum, qui ſortilegii crimen intra ann. s XV. in Lotharingia capite luerunt.

Miris ac iucundis narrationibus, variarum naturalium quæſtionum ac myſteriorum Dæmonicorum diſcuſsionibus, valde ſuaues & grati, adque ſales mouendos inprimis apti.

Ad. Bibl. Crad. Lund.

FRANCOFVRTI
IN OFFICINA PALTHENII.
M. D. XCVI.

B 54 2393.

CLARISSIMO EXIMIAQVE DOCTRINA PRÆSTANTISSIMO VIRO DN. OTHONI Casmanno illustris Stadensium Gymnasii Rectori vigilantissimo amico suo προσφιλεστάτῳ S. P.

ANgelographiam tuam, amice Casmanne, magna ex parte legi, sparsim tamen & incidenter, vt ferunt meæ occupationes & negotiorum turbæ. Acumen & iudicium redolent non exiguum. Adeo ex fundamento singulas disputationes eruis, adeo, vtriusq; partis argumentis adductis, quod sanius, S. literis & rationi conuenientius, eligis, approbas, & confirmas. Posterior in ea est doctrina dæmonum De eorum cultu ante annum singularis ac præcipuus in vulgus exiit tractatus Fit ille magni a multis summis viris, quippe cuius auctor experientia & sagarum partim spontanea partim coacta confessione omnia confirmet. Hunc per hanc æstatem a me excusum amplissimo tuo nomini inscribo, quoniam simile argumentum cum posteriore tua parte obtinet. Feci & id hac de caussa, vt donec Angelographiæ impressionem ad vmbilicum perduxero, haberes quæ tempus & horas alleuarent. Solet enim auctoribus plerisq; idem euenire quod grauidis, quibus propter spem nascituri infantis vna hora longior die esset solet Vt itaq; tempus & ex eius mora conceptas molestias tibi decurtem, en hunc libellum tibi offero Vix ad finem legendo peruenies, impressas Angelographiæ tuæ paginas omnes mittam. Statim enim a nundinis nostris faciam imprimendi initium. Rogo interea, vt de præfatione eius cõcinnãda & ad me curanda solicitus sis. Vale & salue vir clarissime. Datũ raptim inter θορύβους chalcographicos pridie Natiuitatis Mariæ. Anno θεογονίας 1596.

Tuus χρήσιμος καὶ κτήσιμος

M. Zacharias Palthenius Typographus Francofurtensis.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI, AMPLISSIMOQVE CARDINALI CAROLO A LOTHARINGIA, DOMINO suo colendissimo

NICOLAVS REMIGIVS FELICITATEM exoptat perpetuam.

Accessit ad eam temporum, in quæ nostra ætas incidit miseriam ac calamitatem hic longe maximus malorum cumulus (Princeps illustrissime) vt iam nihil sit adeo in procliui, quodque æque pro nihilo ducant homines, quam non dicam maiorum spretis institutis insolentes cultus ac religiones sibi ad libidinem fingere ac comminisci, sed etiam ipsam de DEO, cui cetera omnes naturæ parent, persuasionem ac opinionem penitus exuere atque a se abdicare. Quorum quidem multos labefactauit pertinax ac curiosa temeritas in iis exquirendis & rationis iudicio expendendis, quæ tamen omnem omnium sensum captumque superarent. Qui quod in hoc

humano vela dedere

Ingenio

facto

facto naufragio in horrendos ſummæ impietatis æſtus ac voragines ſeſe ipſi immerſerunt. Alios contra perdidit mentis tarditas ac ſtupiditas; quæ maxime credulitati expoſita eſt, vbi ira, cupiditate ceteriſque; quæ facile impellunt, affectionibus ceu flabello excitantur. Quo ex aucupio ſolitus ſibi prædam comparare Diabolus non ceſſat explorare, ſicubi ea prædictum ſocordia quenquam nanciſcatur, quem aut egeſtas ad deſperationem, aut iniuria ad vindicationē, aut omnino rei alicuius deſiderium ad conſecutionem adeptionemque inuitet atque alliciat. His enim veluti ſtimulis commotos, ac ad quoduis conſilium promtos paratoſque adoritur. Et magnificis ſpecioſiſque pollicitationibus inductos ſibi addicit ac mancipat. Illos quidem prioris generis ἀθέους fere parit, alit ac tegit ea, quæ ex regionum varietate ac confuſione erupit noſtris temporibus libertas: in eumque numerum iam euaſiſſe, rumor eſt, qui facile credi non poſſit. Sed aut quod taciti impietatem ſuam concoquunt, ac velo eius, quæ ad manum venit religionis ſe obtendunt, non aduerti ac deprehendi: aut quia ex opinionis ſuæ ſtudio nullas turbas concient negligi ac indigniſſime mitigato in tanta humani cordis impietate nomine licentioſos tantum appellari, nec in eos diſquiſitiones fieri, aut exempla edi. Hos alteros ſortilegii labe infames, vtinam ne adiuxiſſet eorum, qui erudiendis ad pietatem hominum animis publice præſunt ſegnities atque inertia. Nam certe hoc res ipſa indicat, eos vt plurimum e vicanorum ruſticorumque eſſe genere, apud quos aut frigidæ, aut raræ, aut omnino nullæ conciones habētur de Deo, deque iis, quæ fidem (cuius præſidio præcipue tuti ſumus a veteratoris illius inſidiis) in Chriſtianorum mentibus ſtabiliunt, fouent, ac conſeruāt. Quod forte multos impulit, vt rem miſeratione

potius, quam ſupplicio dignam exiſtimarent. Tantum ſcilicet ad eiuſmodi homines deueniſſe mali, nō ex affectato, ſed quaſi neceſſario debilitatis imbecillitatiſque ſuæ infortunio: Hocque quicquid eſt intra ſolam inſaniam mentiſque errorem conſiſtere non etiam ad alienam iniuriam pertinere ac progredi. Et fortaſſe nonnullos Francorum (qui alioqui ceteris hominibus ingenii acumine iudicijque ſynceritate in nullo ſunt inferiores) detinere potuit; ne admodum magnam iis rebus fidem adhiberent. Verum cum ea ſiue deliratio, ſiue impietas habeat coniunctam atq; implicatam ſocietatem veneficii, aliorumque ſcelerum, quæ ſe facile produnt, mirum eſt quod aliquando ex fumo ignem non deprehenderint. Certe mihi cui a tot annis contigit de iis, quæ in Lotharingia capitaliter admiſſa ſunt, iudicia exercere: iam nihil reliqui eſſe putaui, quin pleraque omnia, quæ de iſtiuſmodi maleficiis vel ad prodigium narrantur vera ducerem; ac præterea qualia ipſe ex quæſtionum, quę de iis habitæ in manus meas peruenere, inſpectione cōperi, memoriæ ac litteris proderem. Nec id quidem primum certo deſtinatoque conſilio facere inſtitueram, qui ſcirem ab eruditiſſimis viris multa eademq; iuſta eſſe ea de re edita volumina, cuiq; a re tum ſua, tum publica tantum non eſſet otii, vt defungi hic poſſem opera aliqua non ingrata ac inutili. Sed cum (vt ſoleo temporibus negotia mea diuidere, ac laboris tædium varietate quantum poſſum effugere) a re iudiciaria ſubtraherem me ad amœniora ſtudia, ac forte ex recenti vel auditione, vel lectione, adhuc hæreret aliquid de ſagarum præſtigiis ac incantationibus: id quaſi poeticum aliquod figmentum arripiens (nam fere affinitatem aliquam habere videntur) inde verſus aliquos conficiebam, ac poſt in aduerſaria negligenter reiiciebam. Hoc ſolum in lucro deputās, quod

quod otium luſiſſem, nec me langori ac deſidiæ dedidiſſem: Tandem & inceſſit cupido adhortantibus multis, & forte otium præbente, quæ in vibe graſſabatur, peſtilentia, ſcopas illas diſſolutas ac diſcinctas connectere: vt iis, quantum in me eſſet, euerterem, ſi quid adhuc in cuiuſquam animo reſideret, quod eius in iſtis amplectendis fidem remoraretur. Sed cum hoc neſic quidem validum ad perſuaſionem videretur (quis enim eo orationis genere ipſam etiam veritatem mendacii ſuſpectam non habeat?) adhibui, quę ad eam aſſerendam momenti atque auctoritatis plurimum apud homines habere ſolent, rerum, perſonarum, locorum, atque temporum, quæ interceſſiſſent, peculiarem, certam ac luculentam deſignationem. Atque equidem non omnium, ſed quæ tantum poſterioribus annis obſeruaſſem atq; annotauiſſem. Nam vt dixi, non erat primum conſilium hanc narrationũ ſyluam congerere nec ad id me comparauerã. Hoc autem, quale quale eſt, cui ſic caſu magis quam iudicio extrema manus acceſſit; eo etiam facilius prodire in publicum paſſus ſum, quod intellexiſſem a maximæ prudentiæ viro Theodoro Aliſio rationum in regia Lotharingiæ præfecto, id, ſi ita fieret, cordi fore ſereniſſimo Duci noſtro parenti tuo, qui cum ea de re forte ſermonem habuiſſe ſe dicebat. Reliquum igitur fuit, illi patronum vt deligerem, in cuius præſidio ac clientela eſſet aduerſus eorum petulantiam, qui cupide omnia obſeruare, ac in peiorem partem rapere ſolent. Cui rei adhibere te tantum principem, ac maximis quibuſque regibus totius Europæ, quæ CHRISTVM nouit, conſanguinitate propinquum, extremæ audaciæ fuiſſet, niſi ego homo Lotharingus e patrio penu depromens, quæ alicui vſui eſſe poſſe puto, abs te qui præcipuum es Lotharingiæ decus atq; ornamentum, vernacula, quaſi fiducia hoc peterem

præsidii Ac potius nisi tua ea esset humanitas, quam nemo, qui rogarit in te adhuc sibi claudi senserit. Ea tua in omnes, quos aliqua literarum commendatione cognitos habes, animi propensio ac beneuolentia, vt nulla tibi alia maior de quoquam promerendi afferri posse dicatur occasio. Quibus fretus si huic meo labori nominis tui splendorem mutuari ac inferre audeo, quo magis illum a tenebris vindicem: tuæ erit æquanimitatis, hoc illis causis & rationibus, quæ omnes a te sunt, condonare: ac vel tua amplitudine atque tua dignitate indignum, tamen ab eo gratum acceptumque habere, qui tibi se totum, quam humillime demississimeque potest, addicit ac deuouet. Quique a rerum summo opifice nunquam cessabit contendere, te vt diu saluum incolumemque ad maxima atque ardua quæque conseruet, ac optata tibi tua omnia semper offerat. Nanceii.

LECTORI CANDIDO S.

MOrù est, qui a se scripta edunt, instituti sui rationem aliquam præfari: ne aut ad id temere prosiliisse, aut recte susceptum consilium arroganter dissimulasse videantur. Hoc ne committerem, ipso præsertim argumento tam varie, dubieque a multis tractato, dedi operam, lector, vt & propositi mei tibi causa aliqua constaret; & si quem apud te locum rationes meæ inuenirent, etiam probaretur. Euenit, vt qui eamdem rem sæpe versant, eius notiones aliquas in animis suis informent: quarum deinde memoriam gestiant literis consignare: vel vt etiam suum interim oblectent, vel etiam quod eiusmodi commentationes suas ad aliorum vtilitatem non omnino male impertiri posse putant. Utrumque, sed dissimili studio, sequutum esse me

me in hac, quam promulgaui, Damonolatreia non ibo inficias. Nam dum annos perpetuos fere quindecim insontes, quos per id tempus habuit Lotharingia, quæstiones, iudiciaque exerceo: oppleui quasi totum caput mihi sagarum, qui inter eos frequentes occurrebant, prodigiosis conuentibus, cõmessationibus, tripudiis, fascinationibus ac veneniis, in aere concursationibus, stupri cum Dæmone infanda consuetudine, crebris, vt videtur, in alienas formas mutationibus, atque id genus flagitiis, ac impietatibus; quibus earum vita vulgo est inquinata, ac contaminata. Ac si quando (vti solent facere, qui in aliquo literarum studio sunt versati) ad mansuetiores Musas diuertere, atque aliquid ad animi oblectationem meditari contingeret, (nam interdum subducta foro dabat pagina versum) offerebant se tamen illæ, ac quadam veluti memoriæ recentis importunitate inculcabant, quæ ipse nec ingratus admittebam: quod non infelicem materiam carminibus (quem tum otio meo lusum forte deligebam) suppeditatura videbantur. Dum igitur modo hoc, modo illud, prout vnumquodque sibi animus per occasionem decerpit, vsurpo, ac seorsum attingo: idem vsuenit mihi, quod in solet, qui e quaque veste quam concinnant, segmenta in cistam primum quidem abiiciunt aceruatim, ac negligenter: post vbi in aliquã numerum iam accreuisse putant, retractant diligentius singula, atque ex commodissimis quibusque centonem aliquem colligunt: cui si nihil aliud, at certe ipsa, qua veluti emblema aliquod vermiculatis crustis distinguitur, varietas aliquam affert commendationem. Verum quoniam rerum gestarum narrationes (qualibus fere hic cento consertus est) præcipuam accessionem gratiæ habent ab ipsa luce veritatis; quod vera, quam ficta, excogitataque legantur attentius; quodque homines tempus suum facilius traducant in iis rebus, quæ cum delectatione coniunctam habent vtilitatis exspectationem: non male operam locaturum me putaui, si ea quorum fides, tum ex sua nouitate, atque insolentia, tum ex orationis, quo scribuntur, genere labefactari poterat, vindicarem a tam immerita opinione, adhibitis, quæ ad asserendam veritatem vulgo plurimum valent,

rerum, personarum, locorum, ac temporum propriis, & distinctis argumentis. Quorum tamen cum initio nullam mihi copiam comparassem; illaque vti ex singulorum dispersa collectione generatim, atque vniuerse animo meo sese offerebant, per ludum, vt dixi, attigissem, cœpi ab hinc quinquennio obseruare, atque exscribere ex quibusque reorum quæstionibus, qua ad ea sigillatim referri, atque adaptari posse videbātur. Ac præterea, quo ad cumulatius explerem, euoluere, qua superioribus annis neglexeram. Demum eum ruris (quo secesseram propter in vrbe gliscentem pestilentiam) solitudinem oblandiri aliqua ratione cuperem: commodum inter chartarum fasciculos nactus: qua sic in commentarios retuleram, ea otiose ad certa redegi capita, qua nuda, ac simplicibus illis suo ordine respondarent, ac quasi partes ad totum suum accederent. Hac nunc, lector, tibi videnda exhibeo modice, ac fideliter denarrans, qua ipse diuturno vsu, atque obseruatione comperi. Quæ tu, opinor, nullam causam habes cur reiicias: nisi si hoc est (quod aiunt) non esse ferendos, qui otio abutuntur in terrendis hominum animis rerum vanarum futilium, & quæ vix rudibus illius seculis se tueri potuissent, affectatis narrationibus. Quæ etsi retundit satis ea, de qua modo dixi, circumstantiarum auctoritas publice etiam loci cuiusque vbi gesta recitantur, monumentis testata, atque consignata: tamen vt & hunc scrupulum, dubitationemque ex illorum animis euellerem, qui ad ea peregrini, atque hospites forte accederent; non piguit ex locupletibus, & luculentis auctoribus iis consentanea quædam, ac veluti παράλληλα breuiter adiungere: siquidem rerum similiter gestarum commemoratio, non paruam veritati lucem, auctoritatemque afferre perhibetur. Dæmonolatreia nomen feci: quod, licet metamorphoses, veneficia, sanationes, præstigias, tempestatum commotiones aliaque id genus portenta multa cōtineat, quib. singulis suus alioqui titulus recte constare possit: præcipua tamen vis sit adeo nefandæ in cultu, ac veneratione impietatis cōsideratio: quod eius præsertim causa illa omnia adornari, instrui, atque effici certum sit. Nam equidem opinionem aliquam diuinitatis ex sua dis-

difficultate, magnitudineque imprudentioribus ingenerant, ac relinquunt: vti facile miseris mortalibus simulata fictaue pro veris obrepere solent. Quis enim pro numine non colat; qui rerũ formas, ac species ad nutum vertere, atque immutare, vitam momento adimere, eamdemque, ceu a morte iteratam, reddere; elementa pro arbitrio temperare. futurarum rerum euentus pronuntiare, atque innumera alia, quæ humanas vires superent, ac vincant, præstare posse existimantur. Porro nullam me in istis exponendis secutum esse artem, nullam tenuisse viam, atq; rationẽ si quis obiiciet: nõ ego ob id illi magnopere sim infensus, qui habeã, vnde excusem. Quis n. (vt est in prouerb.) ex arena funiculum vnquam sperauit se nectere posse? Et tamẽ satius esse duxi hæc qualiacumq; sine ordine, καὶ ἄνευ τάξεως lectori communicare, atque exhibere: quam dum parum cõcinnus videri timeo, pati vt in occulto diutius iaceant crassis circumfusa silentii tenebris: qui præterea sciam multa illis contineri quæ nemo adhuc (quod audiuerim) scriptis mandauerit: aut certe non ea testimoniorum auctoritate confirmauerit, tanta varietate distinxerit, exemplorum numero adæquauerit. Tũ hæc (vti modo dixi) sic singula primum attigi, vt nihil minus cogitarem, quam ea aliquando concinnare, atque in vnũ corpus redigere: sed ipsa iam per partes informata materia, atque equidem haud omnino pœnitendo labore tandem peruicit, vt in hanc, qua nunc prodit, formam quantumuis rudem sinerem coalescere. Veluti, quæ ex temere primum sparsis ædificiis progressu temporis coagmentantur vrbes, inordinatas, incompositasq; viarum regiones habent: quia scilicet non fuit ab initio destinata collocationis vniuersa, certaq; facies: sed vt quidque minus inæquali situ, indecentiq; serie ad aliud referri, atq; adaptari potuit, ita est in suum ordinem digestum, atq; distributum Quamquam nec adeo incondita, inconcinnaq; est hæc congeries, quin orbem, contextumq; aliquem obtineat: eum videlicet, nõ quẽ artes quæ præceptis tradũtur, accurate, exquisiteq; postulant: sed qualis in narrationibus esse solet, vbi suo quidque quemadmodum euenit, ordine, ac loco recensetur. Sic malui

scribere, quomodo homines primum sortilegii labe inficerentur? quas proxime artes edocerentur, vti ad conuentus suos properarent, quæ in iis struerent consilia? vt deinde ex composito mortalium valetudinem affligerent, restituerentue. Satis calamitatem inferrent: vincti, vel resipiscerẽt, vel sic se obfirmarẽt, vt quæstorum etiam sagacitatem eluderent: aliaque id genus multa patrarent, ac designarent, quæ hic nimis longum sit recenſere. Nam certe ex istis omnibus sagas esse, nisi si plane nihil videre, ac intelligere volumus, facile erit perspicere, ac dignoscere: Quæ in hac disputatione prima, præcipuaq; forte erit quæstio: & omnino si minus delectabit vniuersa ista species, forte quia sic diffusa, ac dissoluta: at iuuabit, ac proderit singulorũ notitia, atq; intelligentia. παραδοξόλογον forsan & μεγαλόλογον dicent me nonnulli, qui sagas loquar nimbos molientes, aera perrumpentes, angustos aditus permeantes, cum Dæmonibus commessantes, saltantes, concumbentes, ac prodigiosa, portentosaque id genus pleraque edentes. sed sciant, velim, me primum hic non rumore dispersa, sed multorum separatim, consentientibusque testimoniis (vti iam dixi) comperta narrare. Tum non captiose, sed probabiliter ea disputare, exquisitiũ etiam ad Christianæ religionis rationem argumentis & probationibus: denique liberum omnibus facere, contra si velint, vt sentiant: neque enim scita velle pronuntiare me ac decreta. Quamquam si quis de illis sententiam eam roget, a vero non vsquequaque aliena esse existimauerim: ac certe propius fidẽ quam pleraq; alia, quæ tamen pro certis, ac indubitatis scripta reliquit antiquitas. Quid enim, si (vt reperitur in C. Epidii commentariis) arbores locutas nunc dicam, aut etiam bouem, asinumue? Quid si oliuetum vniuersum viam publicam transgressum, aruaq; inde e contrario in locum oliueti profecta? quod tamen in agro Marrucino sua ætate factum retulit Plinius. Quid si Amphionem feras, & arbores, Orpheum saxa vocibus, & carminibus, id est, epodis, quo volebant, trahentes? Scripsit tamen Pausanias Heliac. 2 narratum sibi fuisse ab Ægyptio quodam hoc illos, quod insignes essent Magi, vere præstitisse.

Quid

Quid si mõtes duos arietum instar inter se cõcurrentes, recedentesque quod in agro Mutinensi olim euenisse Romanorum testantur historiæ. Quid deniq; si terram sua sponte discumbentibus gramina substernentem: Tripodes in medium procedentes, vinumq;, ac aquam fundentes: amnes pincernas cyathos proferentes: quod apud Htarcham, alioſq; Gymnosophistas vidisse se retulit Apollonius? Nõn est igitur narrationibus idcirco fidei detrahenda: quod noua, inaudita, ac sæpe contra quam ferat naturæ leges, ad exitum aliquem perducta contineant: siquidẽ multa sunt, quæ Dæmones pro maxima sua potestate faciunt, ab omni, quem natura tenere solet, modo atq; ordine alienissima. Nemoq; ob id indigna illa iudicat, quæ posteritati prodantur: si modo talia sunt, quæ absurdi nihil habeant. Nam certo scio multos esse, qui per eorum causam, ridicula atq; inepta multa comminiscantur: veluti, qui sagas suis pharmacis homines ex hominibus exuere, atq; in feras vertere: ex earum corporibus emigrare ad tempus animas, ac in ea, ceu post liminio, redire: Dæmonum compressibus eas grauidas fieri, aliaq; eiusmodi plera: quæ serio etiam nobis narrant, ac persuadere conantur. Quibus ego sic habenas effuse laxantibus nihilo sim æquior, quã illis, qui nimium eas inhibent ac compescunt. Vtrobique enim par erratum admittitur: & ea, quæ ratio experientiaq; diuturna comprobant, reiiciendo: & quæ sapientissimi cuiusq; fides semper respuit, admittendo, ac confirmando. Æstimabit igitur lector, atq; expendet pro suo sensu omnia: ac si quid forte vel per incredulitatem, quæ in optimi cuiusq; mentem facile irrepit, insolentius approbauimus: vel per fastidium, quo modestissimi quoq; nonnumquam tentantur, liberius damnauimus: id et ẽ donabit, quam nos nobis in hoc dissertationis genere ex tam frequenti iudiciorum vsu consequuti videmur experientiæ, simul & confidentiæ. Fit enim, vt quæ quis præsens vel vidit, vel audiuit, ea orationis maiore narrei fiducia; præfractiusq; defendat. Quamquam hic mihi bene constitius sum, nihil certandi scripsisse studio: nihil quo ex argumenti nouitate admirationem mouerem, gratiam captarem: sed tantum in eum veritatis scopum, quo multi alii: quorũ ta-

men minus instructa esset iaculis pharetra, quam nostra nunc est, collimasse, atq; oculorum aciem direxisse. Qui conatus, si ita (vt speramus) accipientur & alii (auxiliante Deo) aliquando consequentur, quos nemo, qui aquum se nobis præbere volet, frustra vnquam esse dixerit.

SVMMA SINGVLORVM CAPITVM HVIVS OPERIS

libri primi caput I.

QVibus illecebris homines a Dæmonibus primum trahantur, labeque sortilegii inficiantur. pag 1

Cap. II. Quemadmodum dolis suis captos Dæmones medicato puluere, virgis, vnguine, variisque id genus venenis instruant: quorum alia mortem, alia morbum tantum; quædã etiam sanationẽ afferant. Vtque ea neque semper, neque omnibus sint noxia: sed reperiantur quib. sæpe frustra sint aspersa. maximeque, qui in maleficos capitalia iudicia exercent. pag. 5

Cap. III. Vnguine suo Magico impune sagas manus, seque adeo totas illinere: quo tamen, si cuius quam vestem vel extremam attigerint, id illis cõtinuo mortiferum sit futurum, si modo lædẽdi est animus. Nam aliter eum contactum innoxium esse, atque expertem iniuriæ. pag 11

Cap. IV. Dæmones suis cum primum eos adoriuntur pecunias cõferre; quæ post, sublatis præstigiis, fimus, testæ, folia, aliæque id genus quisquiliæ esse reperiantur. Cur veras largiri nequeant, cum tamẽ eorum, qui terra abditi latent, thesaurorum custodes, asseruatoresque esse dicantur. pag. 14

Cap. V. Non satis esse Dæmonibus diserta verborum stipulatione obligatos, nexosque homines ha-

bere ſed illis præterea notas vnguibus ſuis inſcribere, quæ ſeruitutem, in quã abduxerũt, perpetuo teſtẽtur. Qua ſæpius corporis ſi at parte inſcriptio: vtq; ſẽ ſu penitus illam orbent ac deſtituant. pag. 17

Cap VI. Dæmones cũ hominibus concumbere: ſed frigido, iniucundo, irrito, atque effæto coitu. matrimoniaq; nihilominus frequentare: Zeloty piã etiam fingere, atque aſſimulare. pag 23

Cap VII Dæmones corpus ſibi condenſare ex aliqua materia, formaſq; variarum animantium ſibi aſſumere: humanam etiã nonnũquam: ſed infami, ac deprauato vultu, manibuſque & pedibus ſemper in morem auium rapacium vncinatis, atq; hamatis. pag 49

Cap. VIII. Dæmones ſermonem, quali vtuntur eę, apud quas verſantur nationes, ſibi fingere: ſed ſubſurdum, puſillum, & clauſo murmure raucum p 53

Cap IX. Sataṇam recti ſpecie homines ſæpe decipere: ſuos quoque ad eãdem hypocriſin, quã maxime poteſt eruditos habere, quo in occulto magis ſit eorum improbitas, minuſque coniectura, ac ſuſpicionibus coarguatur. pag. 57

Cap. X. Dæmones illuuiem ſummam demonſtrare: tum. quæ eorum præſentiam ſemper comitatur, odoris fœditatem: tum quæ de vitanda munditie adeo accurate ſuis præcipiunt: maximeq; in manibus, quarum lauationem aiunt faſcinationibus obeſſe: quomodoque id ſit accipiendum. pa. 72

Cap XI. Sortilegos, quod olim pagana feciſſe dicitur antiquitas, Dæmonibus ſuis annuatim quid pendere: quo vel plagarũ metum, vel earum. quib ex pacto obnoxii sũt præſtationum vacationem redimant: Tum id, quod ſic penditur, ſi animal eſt, vt nigri coloris plane eſſe oporteat. pag 76

Cap. XII Sagas ad Sabbatharios ſuos conuentus a uolaturas maritorum re-

lotypiam fallere, illis in arctiorem somnum per incantationem inductis: vel etiam supposita, quæ earum speciem habeat, re aliqua. pag 81

Cap XIII. Multa esse, quæ dæmones grauiter & seuerein sagas animaduertant: nocturnorum conuentuũ desertionẽ: morborum se inconsultis sanationem, iniuriæ concessionem, innocentiam, contumaciam, a male agendo dehortationem, criminis apud iudicem agnitionem, irritam insidiarum molitionem: atque eius generis alia quã plurima, quæ vel atrocissimis ꝟberib illis luere, vel damno aliquo rei ꝓprię graui ore pẽsare necesse est. 83

Cap. XIIII. Veram ac præsentem sagarum ad nocturnas suas Synagogas sæpe esse profectionẽ: nonnunquam etiam vanam, & per insomnium tantum conceptã, ac meditatam: recteque sentire, qui vtrumque defendũt. Tum vt diuersæ sint eius professionis rationes, qui busue noctibus sæpius fiant in Lotharingia. pa. 90

Cap XV Frequentes ex omni genere homines ad nocturnos Dæmonum cœtus conueuire: sed maiori ex parte fœminas; vt est is sexus prauis consiliis magis obnoxius. pag 108

Cap XVI. Insuaues, atque illiberales in cõmessationibus sagarum apponi cibos, & qui præterea famem nihil depellant: Quæ res multis non iniuria opinionem attulit, merum id esse visum, & phãtasma: Quod tamen non est perpetuo verũ: Nam & aliquãdo humanis morticinis, ac aliis id genus insuetis carnibus vere vescũtur: at sine sale, ac pane. Ac quid causæ sit, quod se ab aliis duobus præcipue abstineant, probabiliter disputatum. pag. 110

Cap XVII. Choræarum, qui in Dæmonum sacris olim fuit, vsum etiamnũ hodię retineri in nocturnis eorum conuentibus: maioremque lassitudinẽ parere, quam solent vulgares aliæ hominum saltatio

ne

tationes. Item eas ab aueſis ſagis in orbem tripudiari. Tum vt malo more ſemper inualuerint: licet ab inſania parum diſtare conſtet. pag. 117

Cap. XVIII. Solenni iureiurando, quod ipſe etiã Dæmon verbis præit, ſagas viciſſim ſe obſtringere, non prodituras ſe iudicio facinoris ſocias: Neq; tamen in eo tantum fiduciæ ponere, quin ſibi contra eum metum alia etiã ratione prouideant: nomen quod videlicet ſuum diſſimulãdo, vultuique laruam, reticulum, velum, aut quid aliud obducendo. pag. 120

Cap. XIX. Iucundæ, ac etiam ridiculæ, cũ ſint quæ ſaltantur in Dæmonum conuentibus cantiones, pro iis nihilominus agendas abs diſcedentibus gratias: perinde ac ſi magnæ alicui voluptati fuiſſent. pag. 123

Cap. XX. More hominum Dæmones ſuos conuentus agere: vbi ſolita in fidei clientelaris præſtatione oſcula, amplexuſque a ſuis excipiant: vnumq; ex omni numero eſſe veluti principem, cui is honos ſolemniter exhibeatur. pag. 127

Cap. XXI. A Dæmonibus ſæpe magna vi in fruges, ac ſata immitti varietates, quæ ea momento populentur ac depaſcantur: Quomodoq; id fieri contingat. pag. 131

Cap. XXII. Noui ſemper aliquid a ſuperiori cõuentu afferri oportere, quod in alterius ſit paratum exitium nec impune eſſe, ſi quis ab iniuria, ac maleficio vacuus ad ſequentem redeat. pag. 134

Cap. XXIII. Dæmones ſe in variarum animantium formas pro tempore, atque vſu induere: quoties inter ſuos verſari vogendas abs diſcedentibus lunt: præcipuamque ſemper eſſe hirci: maxime cũ ſe publice colendos, venerandoſq; exhibituri ſunt. pag. 135

Cap. XXIIII. Quietem, & laboris expertem fuiſſe, quę olim eueniſſe legitur hominũ a bonis Angelis per aera tranſuectionem:

eam vero, quæ nunc circumfertur ſagarum a Dæmonibus, plenã eſſe molestiarum & laſſitudinis. pag 144

Cap XXV. Hoc quamuis memoratu incredibile: vno tamen ore ſagas omnes loqui ſuſcitandarũ nubium poteſtatem ſibi a Dæmonibus ſæpe fieri: quas poſtquam vna cum iis ſunt elatæ, pellant, trudantque quo velint: ac etiam niſi ſi quid obſtat, in terras excutiant. Quæque eius molitionis propria, peculiariaque ab illis memorentur. pag 145

Cap. XXVI. Campanarum ſonum, quod eo ad pias preces excitentur homines, Dæmonibus infeſtum eſſe, atque inimicũ: earumque non absre vſum frequentem eſſe, vbi tonitrua, grandines, reliquæque tempeſtates, quibus ſe illi credũtur immiſcere, ingruunt, atq; impendent. pag. 150

Cap. XXVII. Veſtigiis veluti vnguium ſæpe impreſſa, atque exarata apparere, quæ fulmine ſunt percuſſa: quod opinionẽ multis adfert adnitentis Dæmonis: cui fama eſt, cũ ſe in corpus aliquod induit, maxime id placere: quod vncis, hamiſque in morem feræ beſtiæ ſit inſtructum. pag 155

Cap XXVIII. Non recte ſentire, qui cum Epicureis negant Dæmones hominibus occurſare, ſolatia afferre terrores iniicere, inſidias parare, iniurios, moleſtos ac noxios eſſe: cum hæc paſſim tum ſacræ, tum prophanæ hiſtoriæ perhibeant, hodieque adeo ſagarum omnium ſermones vno ore confirment. pag. 158

Cap. XXIX. Non modo vt iam dictum eſt, ſortilegos per aerem a Dæmonibus deferri: ſed & ex eo loco multa in hominũ perniciem moliri, ac machinari demumque in terram innoxio caſu, ac qualis ſolet eſſe auium, lapſi one placida, quietaue deponi. pag 167

LIBRI SECVNDI

CAPVT I.

NON esse in Damonũ potestate dissolutas morte animas ad sua corpora reuocare. Vt tamen sunt operum Dei adumbratores maximi, id sæpe in speciem eos præstare, dum sese cadaueribus insinuant ac in iis motũ, qualis in viuentibus esse solet, interius cient: quem admodum ἐν αὐτομάτοις euenire videmus. Tum de Petronii Dalhemii impietate, parricidio, prodigiosisque amoribus historia. pag. 174

Cap. II. Luem istã sortilegii sæpe in liberos ipsa parentum labefactatione ac veluti contagione demanare, dum scilicet Magistellorum suorum gratiam eo facto inire illi studeant. Ac quomodo ætatis excusatione male id crimen a quibusdam in pueris defendatur: tum propter suã atrocitatem, immanitatemque: tũ quod eius vnquam deponendi spes fere omnis sit erepta, atque ablata. pag 189

Cap. III. Humanis cadaueribus sortilegos abuti ad sua maleficia: præsertimque, si quæ sunt vel abortu egesta: vel supplicio interfecta: vel deniq; cæde aliqua indigna, atque inhonesta perẽta 204

Cap. IIII. Per difficiliter vitari posse, quas venefica hominibus struunt insidias: quod de nocte in obseratas, clausasque domos ignota specie, ac forma illabantur: arctissimo somno decumbentes diris suis artibus obruant, prodigiosaque alia multa edant: contra, quæ nullũ tam præsens est remedium, quam quibus nos lectum inituri Deo tradere, ac commendare solemus precationes. Tum quædã de ea per incantationem inducendi somni ratione. pag. 213

Cap V. Metamorphoses adeo multis tum veterum, tum recentiorum exemplis decantatus spe-

ciem, non etiam veritatē habere earum rerū, quas præ ſe ferunt: decipi enim oculorum ſenſus Dæmonum, qui eas oſtentāt, præſtigiis. Quæ porro ſic aſſimulatam ſpectem comitantur actiones, etſi eę quidem veræ reperiuntur: nihilo magis tamen rei veritatem aſtruere: quod conſtat eas a Dæmonibus, qui operi adnituntur, identidem proficiſci: vt eſt illis ad quælibet promta natura, atque expedita. p. 224

Cap. VI. Satanam in veneficorum ſocietatem ſæpe ſuos aſciſcere, ad eaque multa adhibere non ex ſe quidem virulenta, ac venenata: ſed tamen viroſa, ac putida: Curque id ita faciat. pag. 238

Cap. VII. Variorum, quę ſortilegi occulte mortalibus inferre ſolent malorū exēpla: quib. formidabiles eorum detegūtur artes, atque inſidiæ p. 239

Cap. VIII. Sparſas a ſagis humi herbas, puluerē, feſtucas, aliaſq; id genus quiſquilias ſupergredientibus necis, vel morbi certiſſimam cauſam, prout illi nocendi conſilium fuit, ac voluntas, afferre: ceteros omnes, quibus parcere decreuerunt, ſaluos, incolumeſque euadere. In quo mire elucent Diaboli in affligendis, perdēdiſque hominibus artes, ac machinæ. pag. 247

Cap. IX. Quid cauſæ ſit, quod Diabolus maleficorum ſæpe aſſenſum poſtulat, vbi quid alicui calamitatis molitur, ac ſtruit. Plurimaque, quæ id illum more facere demonſtrāt, exempla. pag. 254

Cap. X. Aliud in eamdem ſententiam exemplum: ac quomodo cædes a Dæmonibus factæ nullum ſæpe ſui veſtigium oſtendant. pag. 276

Cap. XI. Aliud rurſus eiuſdem cum ſuperioribus argumenti exemplū: cuius probabilitas præterea veterum auctoritate defenditur: Tum quo præſertim nitendum ſit præſidio aduerſus Satanæ inſidias, atque incurſiones. pag. 277

Cap. XII. Alia quoque eiuſ-

eiuſdem argumenti cum ſuperioribus exempla, ac vt Dæmones eos præcipites deiiciant, quibus no cendi prouinciam a ſagis arceperunt. pag 282

Cap. XIII. Alia etiam de eadem re exempla: tũ vt Dæmones, eorumque aſſeclæ ſtriges tectis, ædifi iiciant. pag. 283

Cap. XIIII. Alia item in eamdem ſententiam exempla duo: ac quemadmodum Dæmones, ſuorum oratu illis oris ſpiritum obſtruant, animāq; intercludant, quos vlciſci cupiunt pag 289

Cap. XV. Rurſus & alia de eadem re exempla, atque vti Dæmon obiter ilciiſque latenter ignem in lis vulnera infligere ſoleat, quibus nocendi mādatũ a ſagis habet. pag. 290

LIBRI TERTII CAP. I.

EOdem mentis errore nos nunc Diuos morborum auctores facere, quo olim Ethnici infortuniorum ſuorum cauſas in Deorum aliquem reiicie bant. Ex eo rurſus alium eſſe creatum deſanatione ab iiſdem neceſſario petenda: quaſi qui sũt a ſcor pionibus icti Quem non parum confirmant, quæ in ea Dæmones portenta ſub ſpecioſo miraculi nomine interponunt. Et an præſtigias tantum, vel etiam veritatem ea habeat diſputatur. pa. 292

Cap. II. Dæmonum alia in labefactandis, depra-uandiſque hominibus aſtutia. pag 305

Cap III. Nulla re tam cito, ac cõmode adduci ſortilegos ad depellendũ quem fecerunt morbum: quam minis, verberibus, violentia Cautionem tamen eſſe non paruam, ne quod minus fuerat malũ in maius abeat, verſuraq; grauiore cum damno fiat: Tum propria quædam declarantur, quæ in eo negotio intercedere ſolent. Diſputatur etiam, an illa morbi vi extorta curatio poſſit eſſe citra fraudẽ animę capitalẽ eius, q ſic vim adhibuit necne. pag. 305

Cap IIII Curationes Dę monum velo ſemper ali quo religionis obtendi: ſæpe etiam viri, qui rerũ potiatur aſcita in ſpeciem ope, ac miniſterio perfici: quo ſcilicet eis maior accedat auctoritas. Verum inter hæc Dæmones non nunquam ſuam turpitudinem prodere: dum ob ſcæna etiam, fœdaque adhiberi volunt pag. 333

Cap. V. Multa eſſe, quæ ſortilegi agnoſcũt ſibi afferre impedimentum: ne aliorum a ſe afflictam valetudinem vel reſtituant, vel ſubleuent Quæque ea ſint propriis ad id rationibus, atque exemplis declaratur, pag. 339

Cap. VI. Quod extremum eſſe poteſt poſt exactam per omne ſcelus, impietatemq; vitã mors propria accerſita manu ad id Dæmones ſedulo ſuos hortari, atque impellere: maxime vbi illis indicii periculum imminere vident. Sed hoc tam crudele mentis conſilium Deum ſua benignitate, clementiaque ſæpe confringere, ac contra potius ad pœnitentiam ſalutarem eos adducere. pag. 347

Cap. VII. Eiuſdem argumenti cum ſuperioribus alia quædam exẽpla. 351

Cap. VIII. Valde pertinaces eſſe Dæmonũ manus: nec facile iis eripi, quod ſemel corripuerũt: Inde eſſe, quod non modo in vinculis, ſed & in tormentis conſtitutos obnixe retinent, ne ſua ſe confeſſione ſortilegii cuius accuſantur manifeſtos faciant: ac tandem admiſſorum pœnitentia ductí reſipiſcant, ſed ſæpe in nihilum illis eos conatus, atque obſtacula DEO ſic volente recidere pag 354

C. IX. Multa eſſe, quæ a noſtræ ætatis quæſtorib. cõtra ſortilegos, priuſquam eos tormentis adhibeant, vſurpari ſolent ad impediendas, quibus tormentorum vim eludere dicũtur, incantationes: ſed parum laudato more id fieri: quod ſit, vt eſt in prouerbio, clauum clauo extendere; malum malo depellere. pag 362

Cap.

Cap. X. Futurorum scientiam Dei esse propriã: si qua porro Dæmones præditi esse videntur, vel præsensionem tantum esse, & coniecturam ex præteritorum sagaci inductione: vel eorum, quæ ipsi aliquando constituerunt facere, prædictionem affectatam: vel denique corũ quæ e longinquis, variisq; regionibus maxima celeritate conquisiuerũt, præoccupatam nuntiationẽ. pag. 368

Cap. XI. Quod dictum est Dæmones suis adesse, etiam inter ipsos Iudicũ consessus, nemini mirum videri debere: cũ & in interioribus sacrariis, locisque adeo præsentis DEI Maiestate venerabilibus aliquando interfuisse reperiantur. Tum obiter recitata de ea re memorabilis historia: Et disputata quæstio an possint Dæmones se iis tantum, quibus videtur, aliis etiam multis præsentibus, conspiciẽdos præbere. pag. 376

Cap. XII. Perperam sentire, qui negant pœnas vllas de sagis esse expetendas: Tum sigillatim confutatæ rationes, quib. illi vulgo sententiã suam tuentur, ac defendũt. pa. 385

CLAVDII ET EMMANVELIS AD PAtris librum Hendecasyllabi.

IDem cum tibi lucis exstet auctor,
Qui nobis quoq; lucis exstat auctor
Subcesiuæ operæ, liber, parentis
Fraterne minus, & minus benigne
Hic fecisse putemur, a paterna
Si te forte domo peregre euntem
Nullis muneribus viaticoue
Vt notos decet vsq; prosequamur.
Ergo quas inopes schola ministrat,
Iu te si meliora sint daturi
Impertiri opibus iuuat p. ssilis,
Sic est ingenium scholasticorum,
Vt quis quemq; colit magis vel odit

Illi carminibus bene ominari,
Isti carminibus male imprecari.
Primum nemo sua procacitate
Te proscindere tentet immerentem:
Aut si cui potis haud erit tenere
Se, quod carpere forte consuerit
Quicquid non sua cudit officina,
Huic, vt lingua suum exseret venenum,
Aures promineant vtrǽq; duplo
Hirsutæ magis atq; surrigentes,
Quam quas rex stolidus premebat olim
Mitra sub Phygia, & truci capillo
Iam nunc tuitor hasce sanctione
Tete quodlibet infer in tribunal
Audens atq; tuo cie flabello,
Si quis languet adhuc sepultus ignis,
Quem lentus dubitet ciere Iudex
Ætas hæc vt habet satis superq;
Multos, relligio quibus sit vlla
Exercere striges severitate
Legum, vltricibus & cremare flammis.
Sed nos forte minus decenter ista
Qui Musas colimus benigniores,
Et quæ ætas etiam est vtriq; nostrum
Procliuis minus ad severitatem,
Procliuis magis ad benignitatem:
At nemo vitio dabit tueri
Nos idem quod & pie, tuetur.
Huius qui tibi lucis exstat auctor,
Nobis qui quoq; lucis exstat auctor.

AFRICANI AD PATRIS LIBRVM ΠΡΟΣΑΥΤΟΝ.

SEd nec tu, liber hinc mihi nō donatus abibis,
Prosequar at voto, si nihil est aliud.
Scilicet immeritū ne te mala lingua lacessat
Excusentq; boni, si quid erit segnius.

DÆMONOLATREIÆ

NICOLAI REMMIGII VIRI CLARISSIMI.

LIBER PRIMVS.

Quibus illecebris homines a Dæmonibus primum trahantur, labeq; sortilegii inficiantur.

CAPVT PRIMVM.

INESCANDI, perdendique hominis tot occasiones arripere satanam, quot illi natura ingenerauit affectus, ipsa nostro magno malo fidē facit experientia: fere enim aut libidinibus & amori deditos potiundi ostentata spe lactat: aut pertæsos egestatis diutinæ larga atque ampla opum aliqua pollicitatione pellicit: aut ad ultionem, ob acceptam forte iniuriam inflammatos, oblata explendi odii facultate percellit: aut denique quauis alia corruptela, dulcedineq;

deprauatos, in leges ſuas trahit, ac veluti nexos ſibi addicit. Ac quod quis hic intelligat cœcos illos animi affectus, cupiditateſque, quæ homines ad nequitiam impellere ſolent, aliud eſt de quo ſermonem nunc inſtituimus. Nam id quidem ſit intemperanter abuti otio & literis, ſi toties decantatam Promethei & Epimethei, rationis & appetitus veluti pugnam, & dimicationem inculcare velimus. Hoc plus dicimus, non modo graſſari in homines ſatanam occultis, ac velut domeſticis eiuſmodi affectionibus, & (vt ſic loquar) actis per ipſorum viſcera cuniculis; ſed palam, apertoque (quod aiunt) Marte: explanata ſcilicet vocis impreſſione, ac comparata ad colloquium, quæ ſub aſpectum cadat perſona: qualem illi memorant [a] fuiſſe, dum tamquam conſerta manu cum Seruatore in eremo colluctaretur. Atq; hoc equidem illi procliuius eſſe facere, cum difficultatibus labefactatum quempiam nanciſcitur. Inde enim orationem fere auſpicari ſolet, quod eius vicem doleat, cupiatque adeſſe, atque opitulari. Sed neutiquam id ſe præſtare poſſe, niſi is prius rupto, quod in baptiſmo pepigerit, fœdere velit in ſuam poteſtatem trāſire, & ſe pro hero habere. Si id ita parum procedit, nec verbis ſatis promouetur negotium: tunc adhibentur, quas modo dixi, illecebræ, atque lenocinia: grata aliqua ementiti corporis forma, ac venuſtas, ipſaq;, ſi velit fruēdi po-

[a] Matt. 4.

di potestas: magna in speciem pecuniarum vis ac copia: demumq; pharmaca iis morbo vlcisc̄ dis, quos infensi seruant: vel sanandis, quibusc̄ accepto beneficio in gratiā redierunt: sæpe etiā qui intentatis minis, ac incesto, vel verberum, vel carceris metu, ferocius vrgent, atque instāt. Nam pari loco vtrumque habent sortilegi, tamque cōmode aliquid vi ab eis extorquetur, quā precibus, & blanditiis impetratur. Quorum tamen nihil in pręsentia cōfirmare exēplis decreui, quoniam ea deinceps suum quæque locum sunt plenius habitura: hoc nunc contentus addere, quod in isto malarum impulsionum genere rarius atque infrequētius reperi vsurpatum. Hoc vero est, quod illis satan aliquando etiam pericula intendit, ac formidines opponit, quos blanda oratione permouere nequit. Claudius Morelius[a] Serræ damnatus veneficii, cum rogaretur, quæ rēs maxime illum impulisset, vt se primum Dæmoni addiceret, respondit: non ante verbis, quid quid lenocinaretur, ab illo vinci potuisse, quam vbi de vxoris, liberorumq; nece terrorem iniecisset. Antonius Welsch, [b] cum de obtorquendo collo, nisi in iis quæ iubebat, pareret, minas intēdisset, nō ausum fuisse quicquam illi amplius denegare, ita is dicta sua iam iam in illum exsecutūrus videbatur. Alexiæ etiam Drigeæ,[c] cum eam nullis pollicitationibus obsequentem sibi posset adiungere, tandem in-

[a] *Non Decemb. 1586.*

[b] *In Guermingen 14. Cal Ianuar. 1589.*

[c] *Haratunia 4. id. Nouemb. 1586.*

terminatus est muri ædium quas illa inhabitabat, ruinam: quæ & non multo post est cōsecuta. Etiusne ille causam præbuerit, an tātum impendentem præuiderit, ac denuntiauerit, alibi forte commodius dicetur. Certe habent Ethnicorum historiæ satis multa exempla, quæ ædificiorum deiectiones, satorū strages, terræ hiatus, aeris ardores, aliasque id genus calamitosissimas tempestates, in hominum perniciem a Dęmonibus, nō aliam ob causam inuectas, memorant, quam vt eorum mentes noua semper aliqua voti religione obstringerent, suamq; in illos tyrannidem magis, magisq; prolatarent. Vnde hoc primum colligere est, non esse fabulosum, quod vulgus Sagarū loquitur, sibi præsentibus præsentes adesse Dæmones, ac coram congredi. Tum in se permouēdis, quæ duo potentissima sunt ad labefactandas mortaliū mētes, spem ac metum, cupiditatem ac formidinem, vti sunt rerum valde periti, adhibere, atque admouere.

Quemadmodum dolis suis captos Dæmones medicato puluere, virgis, vnguine, variisque id genus venenis instruant: quorum alia mortem, alia morbum tantum, quædam etiam sanationem afferant. Vtque ea neque semper, neque omnibus sint noxia: sed reperiantur, quibus sæpe frustra sint aspersa: maximeque qui in maleficos capitalia iudicia exercent.

CAP.

CAPVT II.

IAm inde ab initio [a] Diabolus homicida est, nec vnquam cessauit homines pietate destitutos ad cædes, ac parricidia impellere. Vt mirũ non sit, si quos semel illaqueauit, eos in primis ad veneficia paratos, instructosque habere studeat. Ac ne vel veneni penuria, vel eius propinandi difficultas cuiquam ad eam rem moram impedimentumq; afferat minutum puluerem primo quoq; congressu administrat, qui morbi necisve certissimã, cui ita constituerit, causam præbeat: quemque, vt noceat, non sit necesse in cibum, potumve infundere, aut nudo corpori affricare, sed leuiter etiam in vestes ipsas spargere. Eum qui necat, atri, qui morbum tantum facit, cineritii, aliquando etiam russi esse coloris. Ac quoniam sagæ sæpe metu, vel pretio, nonnunquã etiam misericordia (a qua nec omnino profitentur se alienas) adducuntur, vt morbo sic affectis curationem adhibeant, vti post latius dicetur: ne desit quoque ad eam rem paratum remedium, tertium accipiunt albi coloris, cuius vel aspersione, vel in esculentum, poculẽtumve immissione, morbus propulsetur. Hæque pharmaca suis sic officiis ac viribus solo colore distincta, Claudia Fellæa, [b] Ioanna a Bãno, [c] Nicolæa Piscatrix, [d] ac pleræq; omnes eius sodalitii memorant, se semper talia vsu compertisse, qualia hic prædicantur. Qui tamẽ colores

[a] 1. Ioa. 8. 44

[b] Mazelij 5. Id. Nouem. 1584.

[c] Manerii, 3. Non. Ianuar, 1585.

[d] Gerbeuillei Nonis Maii, 158;

non tam ſunt diuerſi, ne in venenorũ, quæ ipſi imbuunt, delectu quis hallucinetur (a Dæmone enim non ab innatis qualitatibus ea efficacitatem ſuam habent) quam vt ſit in quo pacti conuenti fides eluceſcat, veritas probetur, & cõſtantia. Addunt Mattheola Guilleræa,[a] & Ioanna Alberta [b] cineritium illum puluerem, etſi vulgo faciat morbum non lethalem, necandi tamen vim habere, vbi primum a veneficis vſurpatur, poſt datum nęfariæ illi militiæ nomen. Tantam ſcilicet id εἰσαγωγικὸν, ac primũ rudimentum habet prærogatiuam. Hoc certe nõ ſine aliqua admiratione eſt, quod iſtiuſmodi toxica ſortilegi non modo tegunt rerum ad fugandos Dęmones comparatarum vſu, ac miniſterio; ſed nec inter ipſas expiationes, ac ſacrorum procurationes præbere abſtinent. Iacobeta Equina [c] cũ Petronii tribulis ſui filiæ, cui amatorem inuidebat, pro libidine nocere non poſſet (ab illa enim ne quam inferret iniuriam ſibi diligenter ea cauebat) tãdem aſpergillo luſtrali, quod iſtiuſmodi puluere virulento infecerat, quaſi aliud agens in templo orantem inſperſit. Quo facto ſtatim grauiſſimo morbo eſt correpta: quem & mors non multo poſt eſt cõſecuta. Alexia Belhoria, [d] cũ tota vicinia ſe vna neglecta ad epulum, quod vir equeſtris Darnyelius dabat in filii die initiali, eſſet vocata: cum contemtum non ferens, a baptiſmo recentem infan-

a Mazelaii 17 die Non. Decẽ. 1584.
b Sampetro [illegible] 1586. I[illegible] Nouem. 1584.
c [illegible]xaii 5. Id. [illegible] 1581.
d Blamuille ad aquas. 17 Cal. Febr. 1587.

infantem, non aduertentibus, qui asportabant, eiusmodi venenato puluere aspersit, ac necauit. Ac ne minus expeditus sit eius vsus, si semper sit necesse in manu promtum habere, ac deinde dispergere: habent & virgas eo medicatas: vel etiam vnguine, aut re quapiam alia perniciali illitas, quas sæpius gestant per occasionem abigendi pecoris: hoc ceu ioco sæpe obuios feriunt homines, quos perditos volunt: tum etiam pecudes: nec equidem irrito, atque innoxio tactu: vt testatum sua confessione reliquerunt Franciscus Fellæus,[a] Margareta Warnea,[b] Mattheola Guilleræa,[c] & cuius modo memini Iacobeta Equina. Nisi si qui forte ab eorum iniuriis tuti sunt benignitate aliqua numinis singulari. Neque enim illis infinita semper est in omnes potestas: vti a Dæmone suo non semel inaudisse se retulerunt Iana Gransanctæa,[d] & Catharina Ruffa.[e] Equidem memini Asinariam Nanceianam, cum me quæstore ad interrogata ex elogiis testium responderet, ac de hoc præsertim rogaretur, indignabundam hæc esse locutam: Quam bene agitur vobiscum o iudices, quod nobis in vos nihil quicquam licet. Nã nulli sunt mortalium, quos tam lubenter insidiis nostris appetamus, qui sic gentem nostram omnibus pœnis, suppliciisq; prosequimini. Idem Iaquelina Xaluetia,[f] sponte, nec quoquam ei interrogatione præeunte, recensuit: Hæc propter sorti-

a *Mediolani 14. Cal. Ian. 1584.*
b *Rotomagi Cal. Decemb. 1586.*
c *Pangeii anno 1584.*
d *Londini, mense Iulio. 1582.*
e *Vellea ad Mosellam. 5. Cal. Aug. 1587.*
f *Buxerii ad quercum 3. Cal. Maias, 1588.*

legii, qua pridem laborabat, ſuſpicionē in vinculaconiecta, ac poſtmodum Iudicis pronuntiatione iis ſoluta fuerat: quod ſcilicet ſilentio pertinaci omnia quæſtionum tormenta ferendo ſuperaſſet. Hoc igitur ſecum ſæpius animo voluens, prius quieſcere non poterat, quā quæſtorem, qui ſeueritatem in illam tantam adhibuerat, aliquo damno afficeret (eſt enim hęc ſagarum colluuies, ſupra quam dici queat, procliuis ad vindictam) Dæmonem igitur ſuū obtundere non ceſſabat, dum is eius odii explendi aliquam rationem & tutam & facilem inueniret. Sed is imbecillitatis ſuæ ſibi ea in re cōſcius, primum quidem negotium ex alia, atque alia difficultate trahere, & cauſas, ne id faceret, fingere. Verum cum Xaluetia efflagitandi finem non faceret, tandē pudens, ac dolens, quod contra quam ipſe apud eam non ſemel prædicauerat, videret iamiam proditam iri ſuam illā imbecillitatem, atque impotentiam. Iſta certe mea Xaluetia (inquit) peſſime ſemper habuit illorum carnificum effrænata in vos ſæuitia, pridemque, & ſæpe de ea vindicanda fuit animus: ſed omnes conatus mei (vt ingenue fatear) in nihilū recidere: quod illi in eius ſint præſidio ac tutela, qui ſolus inceptis meis obſiſtere poteſt. Sed faxo, vt tantam ſuam rabiem in commune ſaltem luant, dum hac, atq; illac ſata cultaque, quantum poſſum tempeſtate percellolo, ac

lo, ac protero. Huic est non absimile illud Nicolaæ Moreliæ, [a] quæ recensuit Dæmonibus insitum, atque inustum esse præcipue eorum odiū, qui leges exercent in veneficos: frustra tamē ad vindictam quicquam aduersus illos tentari, atque incipi. Ecce vt Deus sartam, tectamq; præstat auctoritatem iis, quibus in terris suum demandauit imperium: quosq; ob id diserte nominis sui prærogatiua, atque honore impertiuit, Deos vti se appellans. [b] Nimirum vt sint sacrosancti, ac ne ipsis quidem sagarum ob muneris, officiique sui causam sortilegiis violabiles. Imo nec Dæmonum ipsorum præceptis, vel minimum obnoxii, etiamsi suam illis fidē ante labe ista aspersi obstrinxerint. Nam hoc sortilegis magistratus sanctitatem præstare, tantisper dum in eo sunt, vt quiescant ab alioqui importunissimis eiusmodi Magistellorum suorū querelis, atq. instigationibus, memorauit Desiderius Financius, [c] inquiens eum, cui se addixerat, toto tēpore, quo magister municipii extitit, a se non esse visum: cum cæteroquin diligentissimum ad quamcumque occasionem monitorem antea habuisset. Capessat igitur cō fidenter magistratus, quæ sui sunt officii, agnoscatque se ei vocationi seruire, in qua Deū propugnatorem passionum, defensoremq. sit semper habiturus. Simili sanctitatis causa, atq; occasione Marcus refert apud Psellum, Dæmonē

a Sarra, 9 Cal. F[...] 1587.

b Psal. 99.

c Sandenda[...] ti pricr[...] Iulias 15. 1.

ſuum in diebus crucifixionis, ac reſurrectionis nihil inſonuiſſe, etiam ſi id ab eo obnixe contenderet. Atque hæc venenorum tantum, quæ ſortilegis adminiſtrāt Dęmones, ſic innoxia vis eſt illis, quos modo dixi, iudicibus:: Nā ſi quæ præterea ſua manu legunt, ac miſcent, dubium nō eſt, quin ea omnes æque lædant, inſitumq; virus in quoſuis pari virtute exſerant, ac diſtinguāt. Sortilegos vero ſuas præterea officinas habere refertiſſimas beſtiolis, plantis, ac metallis, quæ natura præſenti aliquo veneno inſtruxit, ipſa experientia ſæpius cōprobauit. Atq. adeo tā multis, variiſq;, vt tot recenſeri poſſint, quot apud Homerum Agameda cognouiſſe dicitur:

a Η τόσσα φάρμακα οἶδε ὅσα τρέφει εὐρεῖα χθών.

a 1. Iliad. 6.

Nam diſciplina, & tyrocinium ſub eodem præceptore illis eſt, qui nihil eorū ignorat, quæ ad hominum perniciem valēt. Sed hæc in gremio naturæ latere malo, quam me nomenclatore in cuiuſquam venire notitiam. Quæ me etiā cauſa ſemper impulit, vt quoties ea in reorū quæſtionibus ſcripta reperirem, omnino inducēda cenſerem: Saltem commonefacerem, addita e regione νυθεσίᾳ, vt ab actuario, dum is quæſtiones illas medio foro recitat, prætermitterētur. Sic enim ſunt in Lotharingia rerum capitaliū iudicia, vt imperitæ atque adeo armatæ multitudinis ſuffragiis, cum ſumma ditione, ac citra prouocationem in reū in publico expoſitū reddantur:

dantur: ex Nanceiani tamen duumuiratus ſententia, ad quẽ de tota re prius referri oportuit. Atque vtinam ne tam multis nunc innoteſcerent. Verum hoc ita more hominum euenit, vt quæ clam magis eſſe expedit, ea in lucem audacius prorumpant: Et eſt iſtiuſmodi rerũ memoria diuturnior, ſæpe quoque iucundior, quã earum, quę ex vſu ſunt mortalium. Hoc modo, tunſilla etiam, quibus Circe, & Medea toxica ſua contundebant, in Seleneæ monte multis poſt ætatibus, cum admiratione viſa ſcripſit Scholiaſtes Theocriti. Quid vero, ſi ipſa venena, vel etiam eorum conficiendorum artes, & præcepta monumento aliquo exarata reperiſſent, facturos fuiſſe putamus, qui ſic ſola inſtrumenta in pretio aliquo quaſi Epicteti fictilem lucernam habuerunt?

Vnguine ſuo Magico impune ſagas manus, ſeque adeo totas illinere: quo tamẽ, ſi cuiuſquam veſtem vel extremam attigerint, id illis continuo mortiferum ſit futurum, ſi modo ladendi eſt animus. Nam aliter eum contactum innoxium eſſe, atque expertem iniuriæ.

CAPVT III.

INſidioſiſſima eſt alia ſpargendi veneni ratio, cum manus eo illitas, ceu demulcendo ſummis etiam veſtibus admouent: Nam vix eſt, vtcauendo effugere queas, quod habeat ea

res ſpeciem beneuolentię potius, quam iniurię. Et tamen præſentiſſimum, id eſt, corpori venenum, vti ipſa ſæpe experientia manifeſtũ fecit. Quod vel ex eo maiorem admirationem habet quia nuda manus impune, ac ſine vlla noxa imbibit, quod ſic virus habet per conduplicata etiam veſtimenta penetrabile. Quod enim dicas reperiri qui peſtis veluti fomitem in alios tranſmittãt, ipſi alioquin ab ea tuti, atq; illæſi: hoc non habet eandem rationem. Nã eiuſmodi Sagarum contactus (vt alibi dicetur) iis tãtum noxius eſt & lethalis, quos iniuria affectos volunt: morbi autem peſtilentis contagio, etiã in eos manat, quos minime velis. Quæ res me impellit, vt credam hic Dæmonis latenti miniſterio atque opera aliquid fieri, quod non appareat, ſed intus tantum graſſetur: vnctionemque illam exteriorem ſymbolum ſolum eſſe eius conſcientiæ, quã ad tam nefarium facinus miſeri illi eius ductu ac conſilio afferunt. Siquidẽ experiẽtia deprehenſum habemus, ſine noxa illam & geſtari, & attrectari a quouis poſſe, poſtquam in vincula coniecti ſortilegi, ſocietatem Dæmoni ſuo renuntiauerunt: vti vſuenit cum refertas iis pyxides inter lectorum, quibus earũ perquirendarum cura demandata eſt, manus agnoſcunt. Quod non ita pridem Freſſenii (qui pagus eſt in Germania ditionis Lotharingicæ) euenit. Cum enim ibi Maria Alberta, & Catharina

a *Cap. 27. huius libri.*

b *4. Non. Septẽb. 1589*

tharina Præuotia [a] iam iam veneficii damnandæ rogarentur, mala ſua venena, ſi quæ forte domi reliquiſſent, indicare: ne cui illis vita defunctis, fraudi eſſe poſſent: idque ſtatim feciſſent: allatæ ſunt a perquiſitoribus ollæ duæ fictiles, in quibus inceſſet bitumen luteis, albiſq; guttis intermixtum, ac metalli micis varie lucidū. Quod & ibidem Keluers Otilla, [b] Yzarts Anguel, [c] ac pleræque ſagæ multis aliis in locis factitaſſe reperiuntur. Porro ne quis putet ea ſic illas iudicare, dum quæſtoribus ſuis placere ſtudent, ac quæ in alios, eoſque non illaudatos familiæ vſus vnguenta aliquando cōparauerunt, ea pro iſtiuſmodi malis venenis illos aſtute oſtendere: non ita res eſt, multaque concurrunt, quæ nihil hic fingi aut ſimulari manifeſte arguunt. Nam primum, ſi in ignem mittantur, fulgorem, ſtrepitum, nidoremque edunt, atque emittunt, qualem nulla res alia edere, atque emittere queat: vti obſeruatum reliquit Iana Michaelia. [d] Tum viſæ, quæ ſtatim ac ſe eis illinēdi ac perfricandi poteſtatem a Iudice accepiſſent, momento ſurſum efferrentur, ac diſparerent: vti de Pamphyle ſua recitat Lucius: e quę, inquit, indidem in ſe ingeſto tali vnguine, iam ſui periclitabunda paulatim terra reſultauit, ac mox in altum ſublimata forinſecus totis alis euolauit. Et omnino de vnguinis iſtius Magici vſu, facultate, ac viribus conueniunt quotquot

[a] *Iiſdem die & loco.*

[b] *8. Id. Auguſt eod. an.*

[c] *7. Id eiuſdem menſis.*

[d] *In agro Stuenſi 4. Nonas Iun. 1590*

[e] *Apud Apuleium lib. 3. de Aſ. aur.*

hactenus etiam diuersi, super ea re sunt interrogati sortilegi. Imo & colorem etiã studiose designant, quo fides magis sit non esse somnium, sed rem oculis ipsis visam, ac perceptam. Ioanna Gallæa [a] refert præbitũ sibi a Dæmone quercinis frondibus obuolutum, fuisseque albidi coloris: se etiam eo vt plerumque delibutas manus habuisse, ne ad vllam occasionem deesset nocendi materia, atque instrumentum. Alexiæ Drigeæ [b] consentiens est huic oratio, nisi quod colorem ait illi fuisse subruffum: eoq; cũ impellente Dæmone maritum vna concumbentem, ac somnum capientem illeuisset, non multo post in summa miseria, ac membrorum conflictatione decessisse.

[a] *Sanctominicis 5. Idus Decemb. 1586.*

[b] *Haracuriæ 4 Id. Nouemb. 1586.*

Dæmones suis, cum primum eos adoriuntur, pecunias conferre, quæ post sublatis præstigiis, fimus, testa, folia, aliaque id genus quisquilia esse reperiantur. Cur veras largiri nequeant, cum tamen eorum, qui terra abditi latent, thesaurorum, custodes, asseruatoresque esse dicantur.

CAPVT IIII.

[c] *Grego. Cedrinus in additionib. ad Zonaram in vita Anastasii Dicori.*

MIrum, [c] cũ credãtur Dæmones maximos quosque thesauros, qui defossi, ac reconditi latent, asseruare, atque in potestate sua habere, tamen nihil vnquam illorum depromere posse, quo tam sæpe iactatam apud suos munificentiam,

ficentiam, liberalitatem, re vel minimum comprobent: Aut si quid certe depromunt, ac vere ostentant, non hoc agunt, quo eius fruendi potestatem vllam faciant: sed magis, vt tali veluti esca illectos, ludificatosque homines perdant, ac ad exitum, interitumque adducantur: vti Norimbergensi cuidam accidisse Anno 1530: narrauit Melãchthon in progymnasmatis Physicis,[a] Ei Dæmon, inquit, locum indicauerat, vbi thesaurum ingentem pridem obrutum esse aiebat. Hunc igitur gazis inhians ille propere aperit. Ostendit se primum fornix, ac sub eo capsa ab excubante nigro cane asseruat, aquam dũ rapturus fornicẽ penitus subit, eius ruina momento oppressus interiit. Quo viso, qui eius incepti spectator, ac testis fuerat, ex eius familiaribus quidam, tanti periculi metu consternatus aufugit, ac rem omnem sicuti eam ipse viderat, in vulgus disseminauit. En, vt præsentium etiã opum participem illum Dæmon facere noluit, quem tamen earum spe certa, atque indubitata lactauerat. Quæ aliorum etiam Dæmonũ pridem fraus fuit, & malitia, quemadmodum sępissime experientia est comprobatum. Et certe id parsimonia, ac retinendæ rei, cuius alioqui nihil indigent, studio ab eis fieri, stultum sit credere: sed potius sic esse hominibus immensã Dei bonitate, ac prouidentia consultum, ne si veras illi largirentur opes, nullius iã tuta esset a

[a] Lib. 2.

tantis illecebris integritas: semelque comparatæ ad omnem nequitiam, flagitiumque materiam suppeditarent: vti Thales[a] dicit illas φάρμακα εἰς παχίαν ἔχειν μύρια. Ergo (vt inquit Psellus[b]) nihil eorum quæ promittunt, ex se tradere possunt: sed visu tantum quædam inania suis cultoribus afferunt, varia prorsus, & instabilia. Sennel Armentaria cacepta dono a Dæmone, vt sibi videbatur, pecunia, gestiens domum propre rediit, eam vt numeraret: Sed excusso sacco nihil nisi testas, ac carbones reperit. Catharina Metensis,[d] succerdam: Claudia Morelia,[e] Benedictus Drigæus,[f] Dominica Petronina, ac plerique alii, arborum folia, Ioanna a Banno,[g] cum numerum aureum charta conuolutum in via reperisset, vti Dæmon euenturum prædixerat, atque eum marito cupide ostentaret: aduertit tandem nō sine pudore, pro auro nactam se calculum ferrugineum, qui etiam contactu primo facile in frusta dissiliret. Vna Catharina Ruffa,[h] inter omnes quorum quæstiones capitales in manus meas venere agnoscit, nummos tres se semel sine fraude ab eo recepisse.

Non satis esse Dæmonibus diserta verborum stipulatione obligatos, nexosque homines habere: sed illis præterea notas vnguib. suis inscribere, qua seruitutem, in quam abduxerunt perpetuo testentur. Quæ sæpius corporis parte fiat inscriptio:

a *In libro de collationib9 diuitiarū & virtutū.*
b *In ca. cur Dæmones timeant minas.*
c *Duse prid. Cal. Octob. 1586.*
d *Duse prid. Non. Nouē. 1586.*
e *Serra. 3. Non. Decēb. 1586.*
f *Haracuria 18 Cal. Ian. 1586.*
g *Pangæi 13. Cal. Nouem. 1586.*
h *Manerii, 3. Non. Iulias 1585.*
i *Vellea ad Mosellam 5. Cal. Augu. 1587.*

ptio: vtque ſenſu penitus illam orbent, ac deſtituant.

CAPVT V.

DOminorum in ſeruos importuna multis modis olim fuiſſe fertur crudelitas, & ſæuitia: ſed in hoc maxime intolerabilis, quod notis eos compungendos curabant, vt haberent quod fugam, ſi inquam ſe forte darent, comitaretur, ac deprehenſioni magis obnoxios redderet. His adeo barbaræ, atque inhumanæ ſeruitutis veluti teſſeris inuſtos, ac inſignitos etiamnum hodie habet Diabolus, quos recens ſibi addixit, præcipueq. (aiunt nonnulli) ea in parte corporis, quæ a ſacrorum Antiſtite in die cuiuſque initiali chriſmate fuit delibuta: vti fures abacti pecoris ſigna ſuis impreſſis immutare ſolent: Quæ ratio ſicuti parum probabilis mihi videtur (nam & ea quæ Antiſtes nihil attigit, ſæpius vnguibus ſuis fœdant, atque inquinant quemadmodum poſt dicetur) ita non facile eorum ſententiæ acceſſerim, qui negant abolendis baptiſmi monumētis, notas eiuſmodi quaſi contrarium ſymbolum adhiberi: fruſtra enim (inquiunt) expungi e corpore is character tentatur, qui penitus hæret in anima: cum eadem ratione ſuperfluum dici poſſit in baptiſmo aquam corpori ſuperiniicere, qua tamen animi lues interior elui denotatur. Certe vt vt res ſit iam nihil ea dubitationis habere poteſt: poſt

quam non modo, qui eam ſuo damno experti ſunt, diuerſi diuerſis locis, atq. temporibus eādem referunt, ſed etiam iis indiciis comprobāt, quæ ſint oculis manifeſta, dum veſtigia oſtendunt: & rei nouitate prodigioſa, cum ſine doloris vllo ſenſu, vulnus ea parte, quæ ſic vngue Dæmonis eſt exarata, penitiſſime admittunt. Alexia Belhoria,[a] Nicolæa Morelia,[b] & Ioanna Gerardina[c] concorditer declarauerunt, ſe illud perfidiæ ſuæ Symbolum in ſumma fronte inuſtum habere. Quirina Xallæa[d] in occipite: Claudia Fellæa[e] in pectore, & a tergo: Dominica Euræa,[f] in coxa: Iana Nigra, g in dextro: Iaquelina Xalueta,[h] in ſiniſtro humero. Atque eiuſmodi veſtigia illo ipſo, quo a fide defecerūt, temporis momento, ſibi a Dæmone inſcripta fuiſſe. Porro, eius rei fidem præterea facere ipſas cicatrices in leuē callum obductas, ſi quis parū iſtis credulus periculum facere velit. Et quod magis mirum videri poſſit, totus ille locus ita exſanguis eſt, ac ſenſu labefactatus, vt ne admiſſa quidem acus altiſſime aut dolorē faciat, aut ſanguinis minimum eliciat. Idque ita iam pro comperto habent rerum capitalium vindices, vt inde quæſtionis ac tormentorum ſæpe initiū faciant. Quod non & ita pridem Spinalii re fuit iam probatum. Nam cum Iſabella Pardæa[i] ibi ob ſortilegii crimen comprehenſa, vrbis præfecto partem corporis ſic a Dæmone inſcriptam indi-

a *Blamuille 17. Cal. Feb. 1587.*
b *Serra 3 Nonas Decemb. 1586.*
c *Pangas 11 Cal. Decem. 1584.*
d *Blamuille 5 Cal. Mart. 1587.*
e *Mazilai 5 Id. Nouemb. 1584.*
f *Charmeſii 5. Cal. Decē. 1584.*
g *Leherii 5. Cal. April. 1588.*
h *Buxerii ad quercū 3. Cal. Maii. 1588.*
i *Pridie Nonas Maias, 1588.*

indicasset, subiit ei in animū, experiri, verum ne id esset, quod de eiusmodi stupore ferebatur. Ergo iussit in eam aciculam penitissime infigi, atque inculcari. Quod cum in satis magna hominum frequentia esset factum, & incruentum omnino vulnus apparuit, & nullum saga doloris, vel minimum indicium aspicientibus dedit. Rursus Brindusii. Ibi Claudia Bogarta [a] tormentis iam exhibenda, ad cutem, vt moris est, detonsa fuerat, ob idque cicatricem nudam in summa fronte ostendebat. Suspicatus igitur Quæsitor quod vere erat, scilicet impressi a Dæmone vnguis vestigium, quod ante capillis tegeretur, in id iubet aciculam altissime infigi: Quod cum esset factum, nec illa doloris vllo sensu affici, nec vulnus vel tantillū cruore manare visum est. Perstitit tamen verum negare, ac dicere eum olim ex iactu lapidis torporē esse obductum. Sed postmodum tormentis admota, non tantum agnouit id sibi a Dæmone inflictū fuisse: sed & plurima alia, quæ indignissime ab eo passa fuerat enumerauit. Nouissime [b] & Essæii, qui pagus ab hac vrbe miliario abest, cum hoc loci Dynasta præsens in Mugeta sortilegii rea lictorem periclitari iussisset, ac is illā idcirco nudam statuisset, inuestigaturus sicubi tesseram illam reperiret, tandem in sinistro femine macula verrucæ instar apparuit, in quam cum ferrum, vel quantum poterat, adegisset,

[a] 3. Calend. Nouc. 1590.

[b] 18. Cal. Iul. 1591.

neca Mugeta vocem, nec ab ipso vulnere sangui nis guttam vllam elicere, atque exprimere potuit: cum rursus locum maculæ proximum leuiter etiam vulnerasset, ingentem ea ex dolore clamorem edidit, largus cruor sese inde effudit. Quæ autem tanti stuporis causa esse queat, non admodum anxie erit ei quærendum, qui ipse secum reputauerit, quemadmodum nihil vnquam homini a Dæmone nisi mortiferum, atque exitiale accidere possit. Nam equidē longe a vero aberrare mihi videntur, qui sic a naturalibus causis eius rei rationem arcessunt; Corpora quæ sibi Dæmones excitant, plusquā glaciali rigere frigore: Vulgo autem ea orbari sensu, atque obstupescere, quibus extreme frigida admouentur, vel circumfunduntur: vti hyeme summa torpere, languereque magis solemus: & ætate iam affecta, quæ mortis veluti rudimentum quoddam est (sunt autem mortui adeo insigniter frigidi) inquit Plutarchus (a vt aciem nouaculæ si quis tentet admouere, propter incomparabilem rigorem obtundat) sensus omnes sint tardiores, atque hebetiores.

a In lt. *Aqua an ignis sit vtilior.*

--sed enim gelidus tardante senecta.

*Sāguis hebet, frigentq; effœta in corpore vires.*b

b *Virgil. 5. Æneid.*

Et in ipsis quoque animantiū corporibus, quæ partes minimum caloris habent, sensu minus pollent: qualia sunt pili, ossa, dentes, aliaque id genus, quæ (vt inquit apud Macrobium Disarius[a])

rius[a]) effectui animæ ſenſum miniſtrantis ſunt penetrabilia. Nam talis vtique cenſeri nequit, qui membris animalium vna cum vulnere ſtupor a Dæmonibus infigitur. Primum, quod ſi quis manum admoueat, nihil ipſe tactu diſtinguat, aut vlla qualitate immutatum reperiat. Deinde, quod cauſis, quę in ſe efficientiam naturalem cohibent, ſublatis, maximeque, ſi quæ extrinſecus accedunt, effectus quoque ceſſare oporteat. At ſic eſt is, de quo loquimur, Dæmonum contactus, vt inducta ab eo ſenſus alienatio ſemper duret: quoque longius a ſua cauſa abeſt eo magis conualeſcat. Tum ſagarū manus ad eandem perniciem a Dęmonibus inſtructæ, ſæpe tepentes ſunt, & eiuſmodi rigoris expertes: apprehenſa tamen intermediis etiā veſtibus membra, perpetuo hoc torpore debilitant, vti experientia ipſa non ſemel comprobauit. Denique defloratæ, ac delibatæ tantum cutis vitium (vt chirurgorum verbis vtar) in ſola cute, niſi quid aliud eſt, conſiſtit, nec altius progreditur. Leuiſſima autem eiuſmodi laceratione, quicquid ſubeſt, vel quantum longiſſima acicula penetrare poteſt, ſenſu orbatur, atq; exhauritur. Omnino igitur cauſam aliunde eſſe oportet, quam ab eiuſmodi frigore; quantumuis duro, atque acerbo. Cuius generis etiam illud eſſe puto, quod Meteorologi quidam, percuſſa, afflataue fulmine animalium membra,

a *Lib. 7. Satur. c. 9.*

perpetuum exſanguia, ac torpida fieri produnt. Nam fulminis contra ignea natura eſt, multorumq; id ſæpe incendiorum cauſa exſtitit, quē admodum pluribus oſtendit Seneca[a] in quæſtionibus naturalibus. Hoc igitur, quod iam nobis dictum eſt, identidem inculcare conuenit: in ſatana nocendi, perdendique vim occultam eſſe, ac nullis naturæ legibus adſtrictā: otioſeque illos agere, qui quæ is facit, ad certā aliquā naturæ rationem exquirunt: quaſi non illi ſit potius perpetuum cum natura diſſidium, ac contentio. Et id quidem ab hoc vno exemplo (quod ſuperioribus quaſi corollarium accedet) fidem vel locupletiſſimā ſibi vendicare poteſt, quod nunc nuper, dum in Sanmardano noſtro ruſticor, a mulieris, quæ tum forte ſortilegii cōperta fuerat, marito inaudiui. Pridem quidem ſe eam de mala aliqua arte ſuſpectam habuiſſe, vel inde maxime, quod ſingulis, quæ Veneris diem proxime anteceſſiſſent, noctibus, cum accubaret glaciei inſtar rigētem ſemper ſenſiſſet. Id enim tēpus fere eſt in Lotharingia (vti a nobis paulo ante dictum eſt) quo ſagæ dimiſſo conuentu, a Magiſtellis ſuis digredi ſolent.) Nā & eiuſmodi rigorem ex illorum recenti contactu eas contrahere, ac aliquantiſper retinere poſſe non eſt vtique dictu incredibile, atque abſurdum. Qua autem ratione alia, quam quæ modo dicta eſt haud facile eſt coniectari.

[a] *Lib. 3. ca. 21.*

Dæmo-

Dæmones cum hominibus concumbere: sed frigido, iniucundo, irrito, atq; effœto coitu: matrimoniaque nihilominus frequentare: Zelotypiã etiam fingere, atque assimulare.

CAPVT VI.

ABsurdum est (inquit Plutarchus in Numa, contra receptam ab Ægyptiis sententiam disputans) credere Dæmones humana forma, ac venustate captos, libidinosæ voluptatis vllã cũ homine cõsuetudinẽ habere. Omnino enim natura eos stimulos adhibuit ad sobolem, propagationẽque, cuius nihil indigent Dæmones, vt qui certo, stabiliq. numero ab initio creati.[a] Tum ad hominis tam admirabilem fabricam, nulla vt succedat, cõcurrere necesse est. Primũ enim esse conuenit specierum σωίρξιν, καὶ συζυγίαν, q̃ nulla esse põt Dęmoni cũ homine: adeo natura inter se dissidẽt mortale, immortale: corporeum, incorporeũ: sensus particeps, sensus expers: & si quæ sunt magis pugnantia, atque contraria. Quæ quomodo inter se iungi, ac copulari queant, non video: tantum abest vt inde oriri quicquam posse putem perfectum, atque absolutum. Siquidem proportionem semper aliquam esse oportet eius, quod agit ad id, quod patitur, extremaque medio aliquo coniungi, vt inde effectus aliquis consequatur. Denique si simile a simili generatur, quale id, quæso iam esse

[a] *Lactant. lib. 1. de falsa relig. Cap. 8.*

poterit, quod ex tã diuersis, dissimilibusq; naturis coalescet, atque orietur? At dices, scio, Dæmones, cum se ad id opificium comparant: in corpus aliquod indui, quod ab iis velut animarum humani speciem, vim, ac naturam habeat (siquidẽ homo spiritu, & corpore continetur). Esto corpore aliquo se induant, nam in eo tecũ mihi cõuenire libet: puto id vel hominis defuncti cadauer erit, vel ex concretis, densatisque vaporibus moles aliqua. Nã his fere duobus modis illos se nobis vidẽdos, exhibere memini me alibi dicere. Quid obsecro absurdius, incredibiliusque dici, aut fingi potest, quam quod vitæ animalis sit expers, id ad eam alteri impertiendã vim, ac facultatem aliquam habere? Nam certe secundum naturam, cuius propria est hæc molitio, nisi viuentis genitale nullum semen esse potest: quicquid Petrus Paludanus, & Martinus Arelatensis dixerint, Dæmones, cum ad eã rem se parant, e mortuorum hominum cadauerib. semen veluti emulgere. Nam tam ridiculum est hoc, quam quod prouerbio vsurpatur: Ab asino mortuo crepitum. Iam si ex densatis, coalitisq. vaporibus, quod Diuo Basilio, [a] aliisque multis placuit, nihilo certe felicius procedet negotium, nec erit res ea factu, quam quæ modo dicta est, procliuior. Nam si sola ignea natura, (vt ait Cicero) [b] vim habet in se vitalem per omnem mundum pertinentem, sine qua nulla sit

[a] In 10. Esai.

[b] 11. Lib. de nat. Deor.

sit procreandi facultas, nulla gignendi causa: si, vt inquit Plutarchus, [a] nulla est ratio, ob quā patriæ, & aspera montium saxa fœcunditatis damnentur, quam quod ignis in totum nihil habent, aut si quid habent, id oppido, quam exiguum est: quæ quæso vitæ semina, quæ nascendi principia ab eiusmodi nebuloso parente exspectāda sunt, qui ipse nullo editus patre nihil in se habet caloris, quod generando infundat, ac communicet. Nam certe & hoc omnes vno ore loquuntur, quæ Dæmoni corporis sui copiā faciunt, Sagæ (faciunt autem omnes vbi se illi addixerunt, estque hoc quasi primum pignus initi cum illo fœderis) se illius semine, si quod effundit, in tantum frigido contaminari, vt eo admisso totæ statim horrore dissiliant. Marci apud Psellum [b] eadem oratio est. Si quod (inquit) excrementum sentiuntur emittere, id vti corpus vnde manat, sic calore est destitutū, vt eo nihil ad procreationem æque inhabile, ineptumque esse possit. Cui rei & ipsa adstipulatur experientia, ne hic per omnia rationum momenta decurram, quæ vulgo in hanc sentētiam afferri solent. Refert Alexander ab Alexādro, [c] audisse se a quodam familiari suo, illi amici paulo ante defuncti imaginem (credibile est eam fuisse illudētis Dęmonis spectrū aliquod) summo pallore, ac macie ad se accessisse, ac conatum esse vna se cū illo in lecto collocare; sed

a *In lib. A. qua an ignis sit vtilior.*

b *In libro De Dæmonibus*

c *Lib 2. Genial. dierū. Cap. 9.*

cum contra luctando id facere fuisset impeditus, pedem tamen intulisse vsque adeo gelidū, ac rigentem, vt nulla glacies illius frigori comparari posset. Refert & alicubi Cardanus non absimilem huic narrationem de quodā æquali suo, qui in cubiculo, quod pridem erat Dæmonum occursationibus infame noctu decumbēs frigidæ manus palpum sentisset. Ad domestica redeo. Ponsetæ Esselinæ Leherii,[a] ob sortilegiū damnatæ, cōsentanea est superioribus agnitio: Dæmonis sui manum, si quando (vt amatores solent) in sinum immitteret, semper sensisse marmoris instar duram, ac rigentem. Addunt & Auerroes, Albertus, complureſque alii prodigiosæ istiusmodi generationis modum tertium superioribus duobus forte credibiliorem, ac probabiliorem. Dæmones scilicet id semen incubos immittere, quod ante succubi excepe-rūt: qui modus recte ex eo defendi possit, quod breui tantum intermissæ patrationis momento a naturali, & consueto hominum distet. Cui etiam vitio facile occurrant ea, quam maximā habent Dæmones in rebus conseruandis, ac ab interitu suo defendendis, dexteritate. Hic igitur siue vir incubet, siue succubet fœmina, liberum in vtroque naturæ debet esse officium, nihilq; omnino intercedere, quod id vel minimū moretur, atque impediat. Si pudor, metus, horror, sensusque aliquis acrior ingruit; illicet ad irritū redeunt

a *Prid. Nonas Aprilis, 1583.*

redeunt omnia e lumbis, effœtaque prorſus fit natura. Ob idque etiam ſæpe ipſa ſibi amoris proxenetas, libidiniſq; fomenta adhibet, quibus veluti calcaribus ad rei Venereæ patrationem concitetur. At hoc qui nobis iſtos concubitus, ſuccubituſque Dæmonum memorant vno ore loquuntur omnes, nihil iis frigidius, ingratiuſque quicquam fingi aut dici poſſe. Petronius Armentarius, [a] membra ſibi omnia ſtatim, atque Abrahelem ſuam complectebatur, diriguiſſe. Hennezelius, [b] quaſi in frigida oppletam ſpecum immiſiſſet, re imperfecta Scuatzebourg ſuam (erant vero hæc ſuccubarum nomina) reliquiſſe ſe prodiderunt. Sagæ quoq. omnes perhibent, ſic Dæmonibus ſuis comparata eſſe, quæ putantur virilia, vt ſine ſenſu maximo doloris præ vaſtitate, rigoreq. nimio admitti non poſſint. Alexia Drigęa [c] recenſuit Dęmoni ſuo penem, cum ſurrigebat tantum ſemper exſtitiſſe, quanti eſſent ſubices focarii, quos tum forte præſentes digito demonſtrabat: ſcroto, ac coleis nullis inde pendentibus. Claudia Fellæa, [d] expertam eſſe ſe ſæpius inſtar fuſi in tãtam vaſtitatem turgentis, vt ſine magno dolore cõtineri a quantumuis capace muliere nõ poſſet. Cui aſtipulatur & illud Nicolææ Moreliæ e conquerentis ſibi, quoties a tam miſero concubitu diſcedebat, decumbendum perinde fuiſſe, ac ſi diutina aliqua, ac vehementi exagi-

a *Delhemii*
b *Vergauillæ Menſe Iulio. 1586.*
c *Haracuria 4. Id Nou. 1586.*
d *Mazilæi, 5. Idus Nou. 1584.*
e *1 Calend. Feb. 1587.*

tatione fuiſſet debilitata. Retulit & Didatia. Miremontana, [a] ſe, licet virum multos iam annos paſſa eſſet, tamen tam vaſto, turgidoq. Dæmonis ſui inguine extenſam ſemper fuiſſe, vt ſubſtrata lintea largo cruore perfunderet. Et cõmunis fere eſt omnium querela, perinuitas ſe a Dæmone ſuo comprimi, non prodeſſe tamen quod obluctantur. Vnde puto, ſatis clarũ manifeſtumque eſt, tali concubitu nec irritari, nec elici vllum ſemen poſſe. Quod tamẽ nemo neſcit, veluti ſymbolum ad procreationẽ conferri oportere. Sed eſto, poſſit aliquis inter adeo frigidos, inamœnoſque complexus deſpumare in libidinem. Sit hinc vir, illinc fœmina veluti ad manum. Ex vno ad alterum magna celeritate, ac deſultorum in modum tranſeatur. Quæ in hoc mora tã puſilla intercedere poteſt, quæ tantæ rei molitionem, excluſis, qui comitantur, ſpiritibus non impediat? Irritus eſt ad generationem coitus, inquiunt Phyſici, ſi ad locos caulis non penetrat, ac pertinet: vna enim ſpiritus excerni oportet, nec in via diffundi, ac diſſipari. Si quidem recte Zeno, [b] ſperma dixit eſſe mixturam, ex omnibus animæ viribus reuulſam: quod niſi perpetuis, ac directis ad eoſdem locos arteriæ meatibus integrum, valenſq. peruenire nequit. Obidque pudendum maxime in coitionibus intentum eſſe oportet dixit Galenus, [c] vt quam longiſſime ſemen feratur. Quãuis

[a] *Pridie prid. Calend. Augu. 1588.*

[b] *Apud Plutarch. in lib. De cohib. iracundia.*

[c] *Lib. De vſu partium, 15.*

uis enim fœcundum ſit, ſi tamen procul vibrari non poteſt, vt iis euenit, qui ὑπο αποδαῖοι nominantur ad procreationem generationemque omnino eſt inhabile. Et vt hæc ita ſint omnia, vti autumant, hic tamen faciant neceſſe eſt Deum prodigioſarum iſtiuſmodi libidinũ adminiſtrum, ac συγκινητὴν. Nam ſi aliud nihil ad generationem conferre poſſunt Dæmones, quam quod homines ipſi conferre ſolent, videlicet genitale ſemen, vnde animalis facultas ceu ex traduce, propagatur: ad abſolutionem autẽ, perfectionemque humanæ illius fabricæ accedere oporteat, & rationis participem animam: conſequens certe eſt, vt aut imperfectum opus, nec abſolutum relinquatur: aut Deus ipſe ei inchoato manum vltimam addere, ac veluti coronidem imponere habeat neceſſe. Nam certe (inquit Ariſtoteles [a]) mens extrinſecus accedit, & diuina eſt: nec ex ipſa ſeminum natura oritur. Et Seneca, [b] ſi propriam mentis originem aſpexeris, non eſt ex terreno, & graui concreta corpore; ſed ex illo cœleſti ſpiritu deſcendit. Iãblicus [c] etiam ex Ægyptiorum, Aſſyriorumq. Theologia, refert hominis materiam, ex humano coitu optime coaptari: a cauſa vero ſuperiori, vniuerſalique adhiberi formam. Et probata eſt a piis omnibus [d] ſententia, animas rationis participes diuinitus tũc nouas creari, & corpolibus inſeri, cum membra formam ſuam ac ſi-

[a] *Lib. de ortu & interitu.*

[b] *In lib. De conſolatione ad Albinã, cap. 6.*

[c] *De lib. Ægypt.*

[d] *D. Aug. lib. quæſtio. vet. & noui teſtam. poſt ſententiam Rabinorum Dauid Kimchi in Zach. 12. & Moſis Ægyptio.*

guram iam ſunt conſecuta: ſcilicet circiter quadrageſimum quintum [a] a conceptione diem. Inſpirauit (ait Moſes [b]) in faciem eius ſpiraculũ vitæ, id eſt, (vt interpretatur Ioſephus [c]) ſpiritum immiſit in hominem, ex fermentata humo ante a ſe informatum. Neque equidem, vt is ad poſteros, ceu ex ſcaturigine ſolent riuuli, perpetua ſerie dimanaret. Quod quidam non pœnitendæ eruditionis vir, forte hac de re cum eo ſermones conferenti mihi perſuadere conatus eſt, ex illis quæ præcedunt, verbis: CRESCITE ET MVLTIPLICAMINI. Nã iſta animorum ex animis propagatio neutiquã ipſorum, quæ tamen certa indubitataque eſt, immortalitati cõuenire poteſt: quod quicquid ab alio principium, cauſamque habet, id ſuum etiam finem, exitumq; aliquando ſit habiturum. Longe ſapientius Eſſæi, [d] qui animos ex æthere ſubtiliſſimo in corpora, ceu carceres illecebra quadam naturali tractos commeare dixerunt. Et certe in hoc eorum ſententia præualere debet, vt qui a prima ętate libris ſacris, prophetarumque effatis aſſidue incumbentes Moſaicæ hiſtoriæ ſenſum, longe aliis melius callere potuerunt. Quibus quoque in hoc non aſſentiri pudor nobis ſit maximus, qui habuerint alieniſſimos, etiam ab omni veri Dei cultu homines ſuæ ſententiæ aſtipulatores. E quibus iã audiamus Porphyrium, [e] pertinaciſſimum etiã hoſtem

a *Hip. in lib. de natura fœtus.*
b *Gen. 11.*
c *Lib. 1. Antiq. Iudaicarum, cap. 1.*
d *Apud Ioſeph. lib. 11. De bell Iud. ca. 7.*
e *In lib. De abſtinentia Antiq.*

hostem Christiani nominis de ea re loquentē. Certa est, inquit, Essæorum religioni, Philosophiæque deditissimorum hominum sententia, animas immortales exsistere, atque ab æthere tenuissimo descendētes corporib. applicari ῥύμῃ, id est, impetu, & instinctu naturali tractas ad corpora. Quæ quidem non recensentis tantum: sed probantis, laudantisque aliorum placita, ac decreta oratio est. Proclus[a] quoque, qui post Porphyrium secundus contra Christianos suis Epicherematis adeo infeste latrauit, istā animorum in humana corpora e superis locis migrationem, ex eaque adeo insignem in alias cōditiones mutationem ita describit: Descensus animæ in corpus seiunxit quidem illam a diuinis animis, a quibus intelligentia, potestate, ac puritate implebatur: coniunxit vero generationi, naturæ, materialibusque rebus, a quib. obliuione, errore, & ignorantia est imbuta. Vnde apparet mentem diuinitus accedere, nō parentum semine infundi, ac communicari. Quæ & Aristotelis[b] doctrina fuit, dum inquit mentem substantiam quandam esse, quæ aliunde aduenire videtur, ac non interire, id est, (vt ex amplioribus Lactantii verbis magis apertum reddam) quæ sentienti tantisper dum ipsa viuit, atque alitur, coniuncta est: Sic enim is libro septimo de Institutione diuina aduersus gentes loquitur: Non idem mens est, & anima. Ex quo

[a] *In lib. De anim. & Damone.*

[b] *Lib. 1. de anima, Cap. 4.*

igitur tempore ſpirandi facultatem accepit, id eſt, vt ego interpretor, animali facultati adiuncta eſt, cum eadem vſque ad vltimum durat, donec emiſſa corporis clauſtro, ad ſuam ſedem reuolet. At huius argumenti pondus eleuet forſan aliquis, inquiens ex ſtupris, inceſtibus, adulteriis, neſandiſque aliis amoribus naſci infantes. Neque tamen hoc cuiquam abſurdum videri, quod Deus illis vti aliis, qui ex legitimis nuptiis eduntur, mentem diuinitus infundat: aut Deum idcirco iſtiuſmodi flagitiorum, libidinumque comitem atque adminiſtrum inclamare. Et certe multũ intereſt ſerueturne is quẽ Deus conſtituit ab initio, naturæ ordo, & ſeries: an præter ipſum, ac potius in eius contumeliã, ludibriumq. tentetur aliquid, atque incœpetur. Edictum de propagatione humanæ ſummum, perpetuumque hoc primũ fuit, CRESCITE, ET MVLTIPLICAMINI. Directum eſt, ac ſimplex. Ac quemadmodum Iuriſconſultis directa in teſtamentis dicuntur, quę recta a teſtatore in eum, de quo agitur, nulla alterius opera interpoſita, &, vt vulgus loquitur immediate trãſeunt, ita ad homines ab hominib. hoc recta trãſit, nulla eius opificii ſocietate cum Dæmonib. cõmunicanda. Deus (inquit P. Lombardus [a]) non incongrue humanæ conditionis modum, quem a principio inſtituit. licet peccata hominum interceſſerint, ſine immutatione conſeruat.

[a] *Lib. 11 ſent. Diſtinct. 9.*

uat. Ea altitudine iudiciorum eius hæc ſunt. a Nam & Abrahamus b ex Agare Ægyptia, ſic volente Deo, Iſmaelem multarum gentium patrē tem: & Lothus c eius nepos adoptiuus, (ex filiarum inceſtuoſo concubitu Moabum, & Ammanum, vnde duxere originem Cœleſyriæ adeo numeroſi populi ſuſtulerunt. Verum nō eadem ratione cenſeri debet, ſi quis ſemen ſuum Molocho dederit, aliterque eo vſus ſit, atque edicti illius perpetui fert ſententia, ordo poſtulat, exigit vſus, atque neceſſitas. Et certe ne ipſi quidē Ethnicorum Philoſophi probauerunt poetarū in hoc licentiam: quod Deorum amores, matrimonia, libidines, adulteria in ſcenā producerent, Homerumque ob id e ſua republica eiecit Plato: ſimili exemplo, quo eum Athenienſes iudicio inſanum pronuntiauerunt, quia (inquit Cornelius Nepos d) Deos cum hominibus belligerare deſcripſiſſet. Quod & fuſius exagitauit Serapion in Panegyrico. e Quo magis mirum videri poſſit, tam multos Chriſtiani nominis auctores, in ea opinione hærere, ſententiamque in hoc ſuam mordicus etiam tueri, ac defendere. Nam & Iornandes Gothorum imperante Iuſtiniano Epiſcopus, in eo libro, quem de Getharum origine ſcripſit, non dubitauit referre, fuiſſe in Scythia magas mulieres, patrio ſermone Aliorumnas nuncupatas, quæ a Filimero Gothorū rege in vltimas ſolitudines adactæ, atq;

a Rom. 2.
b Gen. c. 16. verſ. 10.
c Gene. cap. 19. ver. 37. 38
d In Epiſto. quam ad Salust. præmiſit Daretis, hiſtoriæ.
e Suidas.

ibi ab immundis ſpiritibus compreſſæ tetros, ac feroces homunculos edidiſſent, vnde ſuam Hunni duxiſſent originem. Et Guilielmus Pariſienſis, Thomas Brabantinus, [a] Vincentius, [b] Hector Boetius, [c] Ioannes Nider, [d] atq. alii eadem de Cypri incolis, Hellequinis, Vrſinis, ac Merlino Anglo confidentius narrauerunt, quã pateretur Eccleſiaſticæ hiſtoriæ fides atque auctoritas. Suam poſt Lactantium [e] (cuius tamen pridem error in hoc damnatus eſt) ex eo defendentes ſententiam, quod in Geneſi [f] legitur hominum filias ſuis complexibus filios Dei ſuſcepiſſe. In quo quam longe rem a veritate ſua detorqueãt ſatis in eum locum interpretes indicant, inquientes, filios Dei non natura, ac generatione illic dici: ſed peculiari quadam beneficentia, qua præter ceteros Deus illos complexus eſt, ac tanquam vnice caros in familiam ſuam cooptauit: quales fuerunt filii Seth. Quẽadmodum [h] filiæ hominum contra appellantur, quæ nihil in ſe commendabilius habent, quã ꝙ ab homine ſunt natæ, & progenitę, quales fuerunt filiæ Caim. Et equidem D. Auguſtinus [i] locum illum enarrans, nihil tale comminiſcitur, licet eum non fugerint, quæ de incubis, ſuccubiſque priſca narrauit gentilitas, ac præterea alibi [k] diſerte pronuntiauerit, nõ eſſe fabuloſum, quod aiunt Dæmones cum hominibus concumbere. Quod & ego pro vero habẽdum

a *De vniuerſali bono.*
b *Li. 21. c. 30*
c *Lib. 8.*
d *Lib. 5. for. De malef. cap. 10.*
e *Lib. 11. de orig. errorũ. cap. 6.*
f
g
h *Rab. David Kimhi, D. Tho Theoph. & Archid. Antioche.*
i *Bartholoma. Vueſthemerus in Phraſ. Diuinæ Script.*
k *Cap. 23. li. 15. De ciuit. Dei.*
k *Cap. 23. lib. 5 De ciuit. Dei.*

dum censeo: sed [a] non ea causa id fieri, quo inde sobolem tollant, vel voluptatem aliquam capiant afferantue (matrimonia, inquit Plinius, [b] inter Deos credi, tantoque ævo ex iis neminē nasci, puerilium prope deliramentorum est:) Verum potius vt tali stupri consuetudine eos, quos semel illaqueauerunt, in flagitia magis, magisque ingurgitent. Inde ridicula illa, quod & redamari, atque in amoris propensione (si Diis placet) sibi responderi volunt. Imo & matrimonia, vt alibi [c] dicetur, iungere, ac frequentare, non minore equidem vel mœchi, vel rivalis impatientia, quam inter homines esse cōsueuit. Recitat Nicolæa Morelia, [d] cum ea iam ætate esset, qua solent a procis ambiri virgines: ob idque frequentes apud se ii adessent, sæpe hoc in ipsam durissimis verberibus Magistellum suū animaduertisse, quod illos intromitteret: ac præterea interminatum fuisse grauiora, ni in posterum abstineret. Et in sabbatariis conuentibus maleficorū nefas est (vt plerique omnes recensent) eam quam sibi alius matrimonio iūxerit, attingere, aut etiā probri sollicitare: Adeo versute simulato amori Zelotypiam prætendunt. In quam etiam sentētiam refert Erasmus, [e] oppidum fuisse in Heluetia Schiltach nomine, quod malus Dæmon totum exussisse credebatur: non aliam ob causam, quam quia cauponis (e cuius etiam ædibus flammæ initium

a *Turquem. Hexam. dialog. 3.*
b *Lib. 11 c. 7*
c *Cap. 111. lib. 11.*
d *Serræ. 13. Cal. Feb. 1587.*
e *Epistol. famil. lib. 27. Epist. 20.*

fuerat) filius mulierculam, quam is sibi amicã adiunxerat, attrectasset: vt deinceps fusius suo loco narrabitur. Sed hæc omnia tanto maiore studio simulantur, quanto a veritate absunt lõgius: nunquamque operosior est veri ostentatio, quã vbi mendacium, veluti anguis in herba latet, atque absconditur. Cum enim coniugium ad vitanda stupra, procreandamq. sobolẽ sit institutum: neutrius autem, vt iam dictum est, indigeant Dæmones, quod nec Venerearũ libidinum illecebris trahantur, nec liberorum desiderio aliquo afficiantur: dolos, machinas, fallacias, & præstigias hæc omnia esse oportet. Quod & ex eo magis clarum, manifestumque fit, quod qui eam Dæmonum γονοποιίαν defendunt: contraria nihilominus inter se sentiunt, vbi quale sit ortu, natura, ac moribus, quod inde nascitur constituunt: (quæ certe in tam contrarias sententias de eadẽ re discessio, facile mẽdacium arguit) si quidem alii humano tantum semine id procreari per eas, quas modo dixi, se viris subiiciendi, tum propere fœminas ineundi vices, autumant: Adamiticosque, qũi inde exsistunt, liberos, appellant: quasi ab Adamo, vt ceteros homines perpetua serie propagationis deductos, ac deriuatos: tum in infantia noctes, diesque vagire; [a] plumbeos, macieq. deformes esse: etiamsi nutrices quinq. totas sugant. Hæcque vitia esse adulterini, ac translatitii illius seminis:

[a] *Guilielmus Parisiensis in vltima parte de Vniuer.*

minis: Alii contra in illis elucere virtutes, quæ humanas longe ſuperent, ſuſpicionemque afferant admixtæ alicuius diuinitatis, qualē olim heroibus ſuis tribuebat antiquitas: qui & ob id (inquit Lucianus) neque Dii, neque homines, ſed vtrumque eſſe credebantur. Eius adeo rei documentum eſſe ampliſſimum, quod de Caſtoris, Pollucis, Bacchi, Alexandri, Romuli, Æſculapii, aliorumq; id genus ἡμιθέων procreatione, literis proditum reperimus: genitos ſcilicet fuiſſe; cum quos ea ætas Deos, nunc Dæmones vocamus, illorum matres facto per alienæ formæ aſſimulationem fuco, cōpreſſiſſent. Quod etiamnum incubi, quos nobis hodiernæ memorant ſagæ, facile faciant: cū nihilominus illis vires ſint ad procreationem habiles, atque idoneæ. Quamquam id ea ſolum gratia adinuentum, excogitatumque fuiſſe forte dixerit aliquis, vt matrum illarum turpitudo eo commento tegeretur: quod pudor fuiſſet, illuſtrib⁹ ortas parentibus, adulterii, inceſtus, probri inſimulari. Nec æquum fuiſſet tam excellentes, præclaroſque belli, ac pacis artibus viros, quiq; ſuis laboribus, eximiiſque factis rempublicam auxiſſent, natalium labe aliqua aſpergi, ac contaminari. Hęret tamen adhuc nunc in plerorūque omnium ſermonibus, ac mentibus illa vti veriſſima, certiſſimaque opinio. Iam quod inſtant magis, ac validiſſimum firmiſſimumque

ad eam rem argumentum nactos se putant, dũ ostendunt partus ita a Dęmonibus compressarum mulierum nonnunquam informes, prodigiosos, ac portentosos exsistere: quales Cardan[a] in Scotia, [a] Leuinus Lemnius in Belgio, [b] nos etiã in Lotharingia, dum in sagas quæstiones exercemus, non semel obseruauimus: id quidẽ facile erit ei diluere, qui penitius totum hoc negotium volet rimari, atque expẽdere. Nã, quod ait Vlpianus, [c] istiusmodi ostenta contra naturam esse; hoc ego sic interpretor, quasi dicat, ea communibus naturæ legibus aduersari, id est, modum a natura prescriptum, vel superfluis, ac luxuriantibus membris excedere: vti cum quis nascitur tribus manibus forte, aut pedibus, aut qua alia parte corporis, quæ naturæ minus respondet: qualis fuit infans ille, quem Ammianus Marcellinus [d] memorat natum apud Daphnen amœnum, & ambitiosum Antiochiæ suburbanum, ore gemino, dentibus binis, promissa barba, quatuorque oculis. Et ætas nostra bicipites, sedigitos, bicorpores, geminatisq; aliis artub. admirabiles multos vidit Vel necessariis, consuetisq; defici, ac destitui, vti fuit massa illa informis spongiæ, vrticæue marinæ instar palpitans, ac vitæ etiam speciem præbens, quã non ita pridem (inquit idem Leuinus [e]) enixa est insularis quædam mulier, in inferiore Germania. vt hic omittam dicere Monoscelos singulis

[a] Cap. 39. lib. 16. de var.
[b] Cap. 8. lib. 1. de occul. natu. mirac.
[c] In l. ostentũ De verb sign.
[d] Rerum gestarum, libro 29. sub fin.
[e] Lib. 1. De natur. occul. mirac. ca. 8.

gulis cruribus. Blemmyos ἀκεφάλους, & Arimaſpos vno oculo in fronte, quos nobis narrat Plinius, [a] nam ſuam certamque propagationē habuiſſe feruntur. Vel ſic deprauata, infamique forma, ac ſpecie apparere, vt horrorem etiam ſua fœditate, immanitateque aſpicientibus incutiant. Quale fuit illud, quod Chriſtianus Maſſæus [b] non multis diebus præceſſiſſe Rauēnæ direptionē recenſet. Infans ſcilicet Hermaphroditus, aſpera vno cornu fronte, alatis brachiis occulto genu, pede accipitris iſtis notis V. + pectore inſignito. Rurſus & aliud nō minus ſtupendum, quod enim Leuinus [c] ſua ętate viſum teſtatur: Adunco videlicet roſtro, longo teretique collo, oculis vibrantibus, cauda acuminata, ſtridenti voce, pedibus expeditiſſimis, vt quibus hac, atque illac celerrime diſcurreret, latebras conclauis perquirens. Quæ tamen omnia quantum ad animalis corporis fabricam attinet, ex iiſdem cauſis initium capere, quas natura in ceterarum rerum molitione adhibet, nemo eſt, qui non ſit facile conceſſurus, ſi modo ſe iis rationibus duci ſinet, quę in hoc argumenti genere plurimum ſemper momenti habuerunt. Nam primum, vt ſilentio prętermittā geminationes, agnationeſque illas membrorū (minus enim ſuſpectæ ſunt iſtius Dæmonogoniæ, quod conſtet eas a ſeminis copia, abundātiaque promanare, & figuram nouam, alienā-

Lib. 7. c. 27. & lib. 3. c. 8.

b Chro. li. 2.

c Loco ſupra memor.

que nullam præterea habeant) ac a mola illa informi, atq. inelaborata, quæ monſtri affinior videtur, incipiam, ne inter Medicos quidē controuerſia eſt, quin ei materiam natura ipſa ſuppeditet. Sed in hoc tantum diuerſi ſunt, quod formæ vitium alii in mala vteri conſtitutione, alii ex ſordido, improboue ſemine, alii ex aſtrorum contuitu ſyderumque influxu, ac præſertim quartæ, ſilentiſque Lunæ, quam Varro intermenſtruum vocat, alii denique ex aliis cauſis naturalibus arceſſunt. Fieri enim horum aliquo, vel omnibus ſimul, vt concinnam formam, decentemq. figuram ea conſequi non valeant. Addūt & nonnulli ex prurientis mulieris imaginaria Venere, ac ſine vllo viri concubitu, qui in hoc negotio agentis, quod proprium formæ eſt, partes obtinet, abſurdas eiuſmodi formas adſciſci, nam & gallinę oua pariūt, citra vllam galli operam, quæ ob id, quantocumque incubentur tempore, non animantur tamē, ſed potius putreſcunt. Vtcumque res ſit, a nemine adhuc ambigi audiui, quin eiuſmodi fœtus a natura, non etiam a Dæmonibus cauſam habet. Nam & honeſtæ matronæ, ac alioqui a tam nefandi concubitus ſuſpicione alieniſſimæ, ſæpe talem edere viſę ſunt. Et contra ſagæ, quibuſcū ſtupri quotidianam fere cōſuetudinem habere dicuntur Dæmones, infantes ſuos ſæpe pariunt omnibus naturę numeris, & partibus perfectos,

atque

atque absolutos. Iam quod attinet ad horrifer-os illos partus, qui ipso quo eduntur in lucem momẽto, stridore, discursu, ac specie, quales vulgo Dæmonibus affinguntur, terribiles se ostẽdunt; etsi vrgent illi non parum ad inferendã hanc de Dæmonum πεκνοποιία opinionem: siquidem inquit Euripides,

Ἡ φύσις ἑκάστῳ τῆς γένεσις ἐστὶ πατρίς. a

a *In Electra.*

Si tamen eorum efficientes causæ paulo attentius considerabuntur, nihil quoque reperiẽtur habere, quod suum natura non agnoscat. Palam est quãta formarum varietate in hominibus præsertim ea ludat, vtq. ex eo, qui adhuc illorum exstitit, numero vix duo reperti sint vultu, moribusq. per omnia consimiles, vel si vno sint partu editi: Quod in Esau, & Iacob res ipsa olim fecit manifestum. Eius causam, si rogetur Physicus, non continuo in seminis genitalibus facultatibus eam constituet, quasi natura ex vna eademque causa res adeo diuersas sit editura, cum contra (vt inquit Cicero b) eius via perpetuo vna sit: & simplex similium appetentissima, ac adeo rapacissima. Quid ergo quã tandem tantæ diuersitatis causam probabilẽ satis constituemus. Et de hac quidem varie disputant illi: sed in eo plurium consensio est, vt ad matris imaginationem potius referenda videatur. Memorabile est, quod de ea re in Iacob sacra historia c legitur. Is pacto cum Labane so-

b *In Catone & Lælio.*

c *Gen. c. 30. vers. 38.*

cero conuenerat, vt ſibi habere liceret eas omnes, quæ in grege maculis interſtinctę, conſperſæque reperirentur pecudes. Quo igitur plures eius generis ederentur matribus ad aquam appellentibus, e populo amygdala, caſtaneaue virgas coloribus diſtinctas opponebat, quarũ frequenti aſpectu ſenſus earum afficerentur, vnaque qui poſtmodum concipiendus erat fœtus. Quæ etiam illi fruſtra nõ fuit cautio: Nam matres illæ fere omnes agnas edebant maculoſo vellere, quamuis, qui iniret eas talis nullus in toto grege exſiſteret. Ab innata igitur ſeminis facultate non erat ea varietas, ac diuerſitas, ſed ab illis, quę extrinſecus obrepebant, imaginib⁹. Quam ſi tantum brutis animantibus, quæ nihil tamen mente agitant, natura vim tribuit, ac facultatem, quid de homine futurum putam⁹, cui animus eſt (inquit Plato) ἀειϰίνητος, id eſt, (vt interpretatur Cicero [a]) ſeipſum ſemper mouens, ſemper aliquid agens, nunquam agitatione vacuus non etiam inter dormiendum? Siquidem illarum rerum viſa eum fatigant, quas vigilans geſſerit, aut cogitarit. [b] Quæ puto cauſa fuit Plinio, [c] vt diceret plures in homine, quam in ceteris omnibus animalibus apparere differentias, quia videlicet cogitationum velocitas, animi celeritas, ingeniiq. varietas multiplices notas imprimat: cum ceteris animantibus immobiles ſint animi, & ſimiles omnibus, ſingu-

liſque

a *Tuſcul. quæſt. lib. 1 De finib. bon. lib. 2. de Diuinat. lib. 11.*

b *De Diuinat. libro 11. Macrob. lib. 1. in Somnĩ cap. 3.*

c *Lib. 7. c. 12.*

liſque in ſuo cuique genere. Ac licet Leonardus Wairus[a] in eo tractatu quem de Incantationibus edidit, diſputet eiuſmodi maculatum in pecudibus Iacob varietatem, ex occulta diuinæ voluntatis potentia magis fuiſſe, quam ex obiecta illa colorum interpunctione, ipſa tamen hiſtoriæ veritas, ſi exacte perpendatur, contra facere videtur. Nam ſi hoc ſic facere inſtituit DEVS, quid neceſſe fuit iſtud de virgis, quod certe probabile in naturalibus cauſis fundamentum poſitum habet, quaſi ſubſidium aliquod, atque inſtrumentum opificii ſui adhibere? Et certe ſeipſe Wairus ſuo iugulat gladio, tum eueſtigio laudata contra Diui Auguſtini[b] auctoritate: tū ſuperioris libri capite viceſimo, ſerio etiam adductis in contrariam ſententiam argumentis: quod, inquit, ſocerum Iacob bona pecoris parte adinuenta illa virgarum variatione cum inſigni eius damno fraudauerit: quod gallinis, cum oua incubant, tales offerri ſoleant colores, qualibus diſtinctos earum pullos volumus: quod ea cautio ſit maxima, ac prouiſio qui dant liberis operam, ne aliis exornetur genialis lectus imaginibus, ac tabulis, quam quæ honeſtam, liberalemque aliquam ſpeciem oſtendunt. Similitudinum enim in mēte reputatio eſt (inquit Plinius c) & in qua credantur multa fortuita pollere: viſus, auditus, memoria, hauſtæque i-

a *Lib. 11. c. 7*

b *Lib. 11. de ciuit. Dei.*

c *Lib. 7. c. 12.*

magines ſub ipſo conceptu. Et mulieres (ait Plutarchus [a]) ſæpiuſcule repertæ ſunt, quæ ſimiles illis ſimulacris, ſtatuiſque partus enitere-tur, quas in delitiis habuiſſent. Quod tamē ego prorſus ſic dictum non intelligo, quaſi vniuſcuiuſque figuram ac lineamenta inde cauſam ſuā neceſſario mutuari atque habere putem. Nam naturam hic etiam ius ſuum ſibi vindicare indicat, quod nō modo liberos, ſed & nepotes parentum ſuorum vultus, mores, vocē, inceſſum, ſtaturam denique ipſam, multis etiam poſt annis referre videmus. Imo & in parte corporis aliqua notam generis ſui propriam, ac peculiarē. Vti Seleuci filii, [b] nepoteſque anchoram in femore: Daci [c] in brachio certum aliud quoddam generis ſui inſigne ad quartum vſque partum oſtendiſſe perhibentur. Bergami [d] quoque in Coleonum familia) quam vnus maxime illuſtrauit Bartholomæus ille, cuius adhuc Venetiis ad DD. Ioannis & Pauli erecta viſitur ſtatua equeſtris) peculiare fuit mares vt plerunq. tribus naſci teſticulis, ob idque adhuc eius familię ſymbolum tribus nigris teſticulis eſſe notatū, atque inſignitum. In Lepidorum [e] etiam gente tres intermiſſo ordine obducto membrana oculo geniti memorantur. Et indubitatum exemplum eſt Nicæi nobilis pictę Byſantii geniti, qui adulterio Æthiopis nata matre nihil a ceteris colore differente, ipſe autem regenerauit Æthiopem.

a *Lib. 5. de plac. philoſ. c. 12.*

b *Iuſtin. li. 15*

c *Plin. li. 7. c. 11.*

d *Hiſt. Ven.*

e *Plin. li. 12. cap. 12.*

Æthiopem. Cui & germanũ illud eſt, [a] de muliere quadam Græca, quæ cum enixa eſſet infantem, ob idq. adulterii eſſet damnata, progenies Æthiopis quarta inuenta eſt. Tũ & hoc in corporibus liberorum Pythonis Niſibenſis haſtæ figuram ſignum Spartanis, conueniens, poſt multi temporis reuolutionem, tanquã ex altiſſima generis ſimilitudine emicuiſſe. Verum ſi quæ maior in corpore apparet turpitudo, ac deformitas, quæ ei figuram indat a communibus, & vulgaribus alieniorem, vt plerumque eas ab eiuſmodi phantaſiæ violento, vehementique motu progredi. Nam certe ſi quid mulier auidius animo concipit, ac menti inculcat altius, ſiue in ipſo cõceptu, ſiue etiam ineunte geſtationis tempore, huius imago vti dictum eſt, vt plerumque in fœtu eluceſcit. Dum enim vehementius, attentiuſq. rerum vel obiectarum, vel concupitarum ſpecies animo voluit, ac verſat; euenit, vt earum figura concurſantibus vna humoribus, quos ad id habet obſequentes, embryoni indatur atq. imprimatur. Viſo enim ſub conceptum oblato (inquit Empedocles apud Plutarchum [b]) infans informatur. Fidẽ huius rei faciunt ampliſſima, quæ de ea re exſtant apud probatos auctores, exempla. Scrupulũ (inquit Heliodorus præſul Tricenſis [c]) in agnoſcẽda Chariclæa filia marito ademit Æthiopiſſa vxor (eſto hæc commentitia narratio, vt veritatẽ

a *Plutarch. in lib de ſera num. vindicta.*

b *L. 8. 5. De plac. Philoſ. cap 12.*

c *In hiſtoria Æthiopica.*

præ ſe fert aliquam, eamque, quã proxime fieri poteſt veſtigiis conſequitur) quod diceret Andromachiæ ſe ob oculos imaginem tum poſitã habuiſſe, cum vxorium patraret opus. Hancque in cute candoris cauſam præter loci morẽ, ac naturam non reſpuiſſe virum naris alioqui emunctiſſimæ. Marci Damaſceni nota eſt hiſtoria de muliere, quę villis, qualibus veſtiri ſolent cameli, horridum infantem peperit: non aliam ob cauſam, quam quod Diui Ioannis Baptiſtæ inter geniales complexus in aduerſa tabula contemplaretur effigiem. Quę etiam cauſa fuit [a] Nicolai Pontificis eius nominis III. cũ eius neptis villoſum admodum infantem periſſet, vt viſorum, quotquot erãt Romæ, imagines edicto tollendas curaret. Alius [b] nondũ depoſita cacodæmonis perſona, quam in fabula paulo ante adumbrauerat, obuiam forte vxorem moræ impatiẽs compreſſit: vnde grauida facta talem forma partũ poſtea edidit, qualẽ ipſe maritum perſonatum inter amplexus attẽtius conſpexerat. Narrant [c] de Cippo quodam rege, illi inter dormiendũ enata in fronte cornua: cum commiſſos interdiu tauros ſomnians altius animo agitaſſet. Rurſus Hiſpano adoleſcẽti cui nomen erat Iacobo Ozorio vna non amplius nocte canitiem obrepſiſſe, quod dies illi necis ſequens eſſet deſtinatus. Ac quamquã hæc multis parum credibilia ſcio eſſe futura: tamen

[a] *Guliel. Parad. Chron. Sabaudiæ cap. 46.*

[b] *Buſcoducis vt refert Vvairus li. 1. de incanta. cap. 12.*

[c] *Pet. Meſſ. part. 2. vari. lect. cap. 7.*

men iuuat & ea meminiſſe, vt per aſpera etiam, ac ſenticoſa loca ad veritatem plana, pronaque magis via inſtituatur. His igitur ſic perſpectis imaginationis viribus, quid vetat nos nunc aſpectu horribiles illos partus naturæ confidenter attribuere, cum vtiq. vel in conceptu, vel in prægnatione mulieres cacodæmonis alicuius imaginem, qualis in DD. Michaelis, Apri, Antonii, aliorumq. cœlitum pictis tabulis videri ſolet, oculis auidius potuerint capeſſere? Quod etiam infortunium in matre ob id excuſare videntur Iuriſconſulti; [a] quaſi ſcilicet fataliter, non conſilio acciderit. Ac quod obiectæ oculis eiuſmodi imagines præſtant, id iam multo certius res ipſa, ſi præſens erit efficiet. Sagis autem Dæmones ante oculos ſæpe preſentes verſari, modo hac, modo illa ſpecie alibi ſatis eſt demonſtratum. Mirum igitur videri nō debet, ſi quādo liberos edent prodigioſa eiuſmodi deformitate inſignes: (quanquam & hoc raro accidiſſe memini). Sed aliud eſt, quod vrget magis: horrifer ille pro eiulatu ſtridor, inceſſus preceps, latebrarum perquiſitio: quorum nullius vel muta, ac ſenſus, motuſq. expers imago, vel res adeo ipſa cauſam dare poteſt: cum viſum tantum feriant: non etiam aliquem aliorū ſenſuum, quem imaginatio ad fœtum poſſit trāſmittere. Et certe fateamur, oportet, hic Dæmones operam ſuam interponere, ac ſe plerunque

[a] *l. Quæres aliquis. De verb. ſignific.*

tum in illas, tum in illarum fœtus immittere, atq. ad eas actiones habiles, promotosq. reddere, quæ alioquin naturæ vires omnes vincāt, ac superent. Quod &, vbi [a] de illarum, quæ putantur transformationibus disputauimus, nō obscure ostēdimus. Quibus ita positis, ac cōcessis, non erit, opinor, absurdum dicere: partus sic deformitate prodigiosos, ex eo tales exsistere, quod mater, dū is informatur, vel adolescit, frequenti Dæmonis occursatiōe perculsa, rei visæ ex vehementi imaginatione illi figuram induxerit. Vocem porro efferatam, gressumque, ac fugam insolentem a Dæmone omnino esse, qui forte vel viuos in vtero vel abortu egestos sine luce infantes, ex matris arbitrio inuasit. Quæ forte olim causa fuit (inquit Alexander ab Alexandro) [b] vt eos vel in fluuium, mare ve proiicerent, vel in vltimas terrarum oras abiegarent. Et hodie Christiana lustratione eorum plerosque pro Ecclesiæ iudicio dedignamur ac præfocandos, exstinguendosque curamus statim, atque in lucem prodeunt. Nimirum quia suspicionē afferunt intus latentis, ac reconditi Dæmonis. Hominum igitur non Dæmonum ea proles est certissima, licet minus respondeat figura, ipsaque adeo materiæ moles. Cum enim (inquit Cicero [c]) in rerum natura duo quærēda sint: vnum, quæ materia sit, ex qua quæque res efficitur: alterum quæ vis sit, quæ quicquid efficiat: vtrumque

a *Quinto ca. lib. 2.*

b *Genial. dier. lib. 2. c. 25 & lib. 5. cap. 27.*

c *Lib. 1. de finib. bon. & mal.*

que autem in homine, neutrum ne translatitiũ quidem in Dæmone, quantũ ad eiusmodi procreationem attinet, efficax reperiatur: frustra bigeneres istos partus, atque hybridas sola exterioris figuræ, aduentitiorumq. motuum causa, ac prætextu nobis male quidam feriati homines prędicant. Et omnino, vt eo redeat vnde digressa est oratio. Probabilior videtur eorũ sententia, qui negant Dæmonum illam ex mutuatitio (vt sic loquar) semine generationẽ. Quãquam scio qui contra senserint auctores grauissimos, a quibus dissentire parum tutum videretur, si hæc esset de religione rebusq. sacris contentio. Sed cum nihil pietatem attingat. & sit etiam inter partes προβληματώδης, de ea re sermo nihil ab homine orthodoxo alienum facere me existimaui, si cui magis assentirer opinioni adductis, quæ me mouent rationibus libere eloquerer.

Dæmones corpus sibi condensare ex aliqua materia, formasque variarum animantium sibi assumere: humanã etiam nonnumquam, sed infami, ac deprauato vultu, manibusque & pedibus semper in morem auium rapacium vncinatis, atque hamatis.

CAPVT VII.

DÆmones [a] quidem natura sua corporis expertes esse, sed vel ex aere, vel ex dẽsiore

a *Psal. c. 1. & ad Heb. 1.*

aliqua materia corpus sibi pro tempore, atque vsu comparare etiam probauit Platonicorum schola. [a] Cui & in hoc assensisse se D. Augustinus non inficiatur: [b] D. etiam Basilius scribit. Dęmonum corpora aliquādo esse aeria, aliquādo ignea: sępe etiam ex vtroque elemento temperata. Iam vt hoc dubitationē nullam habeat, Dæmones sese, quæ sub sensum cadant corporibus, inuoluere: prout id quod adornant facere exigit, ac postulat Qua vero forma, ac specie id præstent tam infinitum sit dicere, quam Proteum in omnes suas figuras distinguere. Quēadmodum enim terræ anhelitus in nubes se induunt, quæ ventis agitatæ species innumerarum rerum prę se ferant: sic Dæmones ex obiecto, atque arrepto quoque aere, ac vaporib. corpora in eum, quem cupiunt, modum sua volubilitate, agilitateque facile informant. Idem Basilius [d] refert illos sæpe hominibus petulanter insultare felis, mustelæ, ac canis se discerpentis figura. Iamblicus, [e] & Psellus [f] dici non posse, quanta varietate ludant modo se in breuissimā molem contrahentes, modo in amplissimam exporrigētes, modo viri apparētes, modo occurrentes, vt fœminæ. Leonis more frementes, saltantes, vt pardalis; latrantes, vt canis, atque in vtris, vasisque figuram sese aliquando transformantes Aluarotus a Minues, Ouieda, & qui Indorum Occidentalium mores scriptis mandauerunt

a Eras. Chil. 2 centur. 8 & 1.
b In lib. de natu. Dæm.
c In Esa. c. 10
d In Esa. c. 2.
e De Myst. Ægypt. cap Quando alia numina aliter app.
f De Dæmonib.

uerunt frequentissimos narrant illis esse Dæmonum occursus, modo hac, modo illa animãtis facie sese ostendentium. In quot vero vultus, atque ora immutatos illos viderint nostræ ætatis sagæ, operę pretium quoque est hic recẽsere. Nicolæa Morelia [a] refert cum se Magistellus suus captiuam inuiseret, modo auis per fenestram inuolantis, modo leporis, aut muris, circumcurrentis tandem hominis, a quo stuprabatur, forma, atque imagine apparuisse. Iana Gerardina, [b] sub canis atri forma a se itidem in carcere visum. Asmaria Nanceiana [c] cancri instar sibi obuersatum, interea dum a me Quęstore ex testium elogiis interrogaretur. Pleræque omnes, quæ in vasto regno fuere deprehensæ, cum se noctu inuiseret, illabi consueuisse per cancellos fenestrarum felis, aut pusillæ alicuius bestiolæ habitu. Et omnino nullæ sunt animalium species, quas illi per occasionem non vsurpent, dum dolos admoliuntur, technasque instruunt: Nullam tamen (vt refert Abbas Trithemius) omnium sibi adaptant libentius, quã hominis, quod ea ad cõgressum, ac collocutiones conuenientissima sit. Verum in hoc Dei erga miseros mortales mire elucet benignitas: quod nunquam tam commode illam affingũt, quin fucus etiam crassioribus appareat. Nam aut in vultu fœditas est, ac turpido, aut vncis, hamisque, quales obscœnis vulturibus insunt

a Serra 14. Cal. Feb. 1587.

b Pangei 10 Cal. Decem. 1584.

c

manus, pedesve deprauatos habent, aut deniq. insolita, atque insigni aliqua nota, quæ naturæ immunitatem prodat, conspicuos se ostēdunt. Ioannes Piscator,[a] Henezel,[b] Salome,[c] Catharina Balandræa,[d] Nicolæa Ganatia,[e] Sennel Armentaria,[f] & Ioanna Gerardina[g] retulerunt se, & sæpe, & otiose, atque attente considerasse suos Magistellos, cum præsentes colloquerentur: obseruasseque semper illis obscuras, atrasq. fuisse facies: ac (quod Iornandes dicit de Hunnis, quos Dæmonibus incubis satos ferunt) offæ similes: lumina penitus abdita, flammæ tamen instar micantia: Oris rictus sparsos, profundos, ac perpetuo olidi, sulphureique aliquid æstuantes: manus strigosas, & villis, atque hamis deformes: pedes corneos, bifidosque: staturam nunquam iustam, sed aut breuitate, aut vastitate semper aliqua insolentem: totamq; adeo seriem extra modum. Addit Alexia Belhoria,[h] illum se aliquando vidisse capite, vel pede altero truncum, mutilumque, cum forte saltationes nocturnas vna cum suis agitaret. Quæ res me in memoriā inducit eius rumoris, qui me puero circumferebatur de Empusis, quarum frequētes de nocte choreæ in triuiis tum videri ferebātur (*la mequie Hennequin*) id est, familiam Hellequinam vocitabant: nam Hellequinos ab incubis Dæmonibus suam traxisse originem non ignobiles scriptores prodiderunt: recte an secus

antea

a *Gerbeuillai 4. Nonas Maii, 1585.*
b *Vergauilla Non. Iun. 1586.*
c *Ibid. 6. Calend. Sept. 1586.*
d *Hardæmōtii 3. Non Dece. 1584.*
e *Maynerii 8 Id. Iul. 1585.*
f *Dusæ prid. Cal. Octo. 1587.*
g *Pangaii 11. Cal. Dec. 1584.*
h *Blamuillæ ad aquas 17 Cal. Feb. 1587.*

antea eſt diſputatum. Et certe eiuſmodi Hecate vno pede incedens etiam veteribus celebrata fuit, vti Ariſtophanis, Homerique interpretes prolixe commentati ſunt. Nec modo nocturnis ſolitam apparere horis, ſed & ſæpiſſime meridianis maximeque cum manibus parentabatur. Quod quidem, haud ſcio, an recte poſſit referri ad id, quod legitur in Pſalmis Hebræorum: [a] Ab incurſu & Dæmonio meridiano (quamquam ſunt & qui meridianum dici putant, quod in lucis, ceu meridianæ Angelum ſe transformant) ſed & meridie choræas agitare Dæmones poſtea demonſtrabitur. [b] Verum de hac πολυμόρφω plura ſuo loco dicentur. [c]

a *Pſal. 90.*

b *Huius lib. cap. 14.*

c *Huius lib. cap. 23.*

Dæmones ſermonem, quali vtuntur ea, apud quas verſantur, nationes ſibi fingere: ſed ſubſurdum, puſillum, & clauſo murmure raucum.

CAPVT VIII.

ETſi Diabolus plerunque inteſtina, latentique graſſatione homines in malos affectus impellit, quemadmodum alibi diximus: [d] tamē & id explanata vocis (qualem habent hominū inter ſe collocutiones) impreſſione aliquando facere ſolet; maximeque vbi illos ſortilegii pactionibus, veluti ex formula ſibi nexos, obligatoſque habere parat. Nam hæc non eſt vulgaris & momētanea ad eum tranſitio: qualis euenit,

d *Cap. 1. huius libri.*

quoties humana imbecillitate in vitium labimur: sed quædam veluti correptis verbis manci patio: quam deinde vti inter herum, & seruum constare oportet certis, ac præscriptis imperandi, obsequendiq. legibus, ac conditionibus. Ergo esse oportet & congressum, & colloquia, quibus vltro, citroque eiusmodi pacta firmentur. Quod humana specie homini se sæpe videndũ exhibeat, superius est demonstratum. Quod vero sermonis cum eo commercium aliquod habeat, hoc quoque nihilo est ad credendum difficilius. Si enim humanam figuram sibi ex densato aere asciscere potest, qui minus ex eiusdem diuerberatione, agitationeque vocem sibi effingere poterit, quam etiam exceptam, ac repercussam valles sæpe articulatissime reciprocant, atque imitantur? Et certe statuæ, quercus, atque antra illusæ antiquitatis sic sua oracula ediderunt. Memnonis statuam (inquit Apollonius [a]) cum eam Sol attingebat, atque ad eius os perueniebat, quod oriens facere solebat, loqui perhibuerunt Nicephorus Gregoras [b] in Byzãtina sua historia: Sunt (inquit) qui existiment Spiritus quosdã administros partim bonos partim malos futurorum scientiam hominib. impertiri per vocem ex aere ortam, & aures hominum circumsonantem. Ac quemadmodum organorum pneumaticorum soni sola (vt Iuuenalis verbis vtar) crispi numeratione pectinis in varios

a Philostratus lib. 6. cap. 13.

b Lib. 5. sub fin.

varios accentus, ac tonos distinguũtur: ita & Dęmones solent, pro sua in fingendis rebus dexteritate aerem sine lingua, sine palato, sine faucum, laterum, pulmonum vlla vi, & figura in quemuis sermonem, atque idioma informare. Qui inter Græcos olim habitabant (inquit Psellus[a]) heroico stylo responsa dabant: qui apud Chaldæos Chaldaico sermone vtebantur: sicuti qui apud Ægyptios Ægyptio. Qui Armeniam incolebant alio migrantes indigenarum oratione loquebantur. Quod & sagæ quædam de suis Magistellis etiam nunc affirmant: sic videlicet eos secum loqui, vt non queat vernacule, ac germane magis, vel qui nunquam patria excesserit: imo & nomen sibi itidem vernaculi sermonis vulgo assumere. Margareta Luodman[b] refert id suo fuisse Vnglück/ id est, infortunio: Sybilla Capellaria,[c] Mach Leyd/ id est, noxio: Catharina Haffner/ zum Waldfliegen/ id est, ad saltus volanti: Alexia Bernard,[e] Federwüsch/ id est, plumæ tersori. Quæ Romandice loquuntur (nam Lotharingica ditio vtriusque linguæ incolas habet) *Maistre persil*, *Ioly bois*, *Verdelet*, *Saute-buisson*, & id genus alia multa, quæ hic esset otiosum recensere. Verum quemadmodum nunquam se in hominem tam commode induunt, quin supersit aliquid, quod fucũ, fraudemque detegat: sicuti iam antea dictum est, fita nec adeo feliciter humanam vocem imitan-

a *In lib. De Dæm.*

b *Vergauilla 11 Cal. Feb. 1587.*

c *Ibid. 18 Calen. Decem. 1586.*

d *Ibid. 7. Cal. Octob. 1586.*

e *In Guermingen. 8. Cal. Febr. 1590.*

f *Cap. 7.*

tur, quin ficta, ementitaque audientibus facile appareat. Nicolæa Ganatia, [a] Eua Hesoletia, [b] Iana Nigra Armacuriana, [c] ac pleræque alię vocem illis esse aiunt, qualem emittunt, qui os in dolium, aut testam rimosam insertum habent. Ob idque illos semper loquēdo vultum demittere, vti solent facere pudibundi, & sceleris alicuius sibi conscii. Aut certe exilem, ac debilem. Sic retulit Hermolaus Barbarus, [d] a se auditā fuisse vocem subsibilātis Dæmonis, cum ille forte de Aristotelis entelechia interrogatus sibi, & Georgio Placentino respondisset. Eadem curiositate Appion Grammaticus (hunc a se adolescente visum scribit Plinius. [e]) Vmbras cum euocasset, ad percontandum Homerum, qua patria, quibusque parentibus genitus esset, non ausus fuit profiteri, quid sibi respondisset. Quod ego sic interpretor adeo confusa, ambigua, obscura, ac debili voce locutum fuisse, vt clari certique nihil inde elicere potuisset, quod postea referret. Nam Dæmones (inquit Psellus [f]) dedita opera tenuem, & pusillam vocem edunt, vt eorū mēdacia propter indistinctam illius obscuritatem minus deprehendi possint. Et Gennadius Patriarcha Constantinopolitanus vocem confusam inaudiuit spectri ad altare de nocte stantis, cum id ille iurgabundus increpasset, vt Cedrenus, Callistus & Theodorus [g] scriptis suis testatum reliquere. Vlmus [h] quoque, id est (vt coniicio)

a Manerii 6. Id. Iulias 1585.
b In suburbiis D. Apri. secun. Tull.
c Leherii 5. Cal. April. 1588.
d Petrus Crinitus lib. 1. de honest. disciplin. c. 2
e Lib 30. c. 2
f In lib. De Dæmon.
g In add in Zonar. tom. 3. lib 1. collectan. histor. Ecclesiast.
h Philost. li. 6. cap. 5.

iicio) ex vlmo verba faciens Dæmon Thespesionis, qui Gymnosophistarum erat natu maximus, iussu ad ipsos aduentantem Apollonium sapientem voce tenui salutauit. Assyriorum etiam, & Chaldæorum λεκανομαντεῖα, hoc præstare solebat, vt Dæmones e pelui stridula voce, ac tenui sibilo verba ederent. Nempe hęc eo redeunt omnia, vt imitatio, quæ (inquit Fabius [a]) artis est propria, nunquam tam feliciter naturā exprimat: quin inter hanc, & illam semper aliquid intersit, ipsaque veritas pluribus parasangis sua sequentem vestigia hypocrisim post se relinquat.

a *Lib. 3, inst. orat. c. 5.*

Satanam recti specie homines sæpe decipere, suos quoque ad eamdem hypocrisim, quam maxime potest eruditos habere, quo in occulto magis sit eorum improbitas, minusq; coniectura, ac suspitionibus coarguatur.

CAPVT IX.

MAli spiritus (inquit Iamblicus [b]) similitudinem bonorum sæpe arripiunt. Et satanas ait D. Paulus, [c] in angelum lucis se vt plerumque transfigurat, integumentoq; semper aliquo se inuoluit, quo homines deludat, perdatque facilius. Quis enim adeo est confidens, ac securus, qui si prima fronte (quod aiunt) cornua ostendentem, id est, perniciem aperte intē-

b *c. quando alia numina aliter appareant,*

c *2. Cor. cap. 11. vers. 14.*

tantem videat, non ſtatim obnixe illum vitet, ac defugiat? Ergo quemadmodum

--Pueris abſinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Aſpirant mellis dulci, flauoq; liquore: a

a Lucret. li. 4.

Sic improbus malas merces ſuas, vt venaliores hominibus obtrudat, eas ſpecioſis inuolucris tegit ac (quod de ſui temporis Philoſophis dixit Seneca) pharmacopolarũ more pyxidib. venena occultat, quæ tamen honeſtiſſimos titulos præ ſe ferant. Imo vt facilius emtorem inueniat ſplendidi, ac lauti mercatoris habitum ſibi aſſumit: nimirum quo magis fides ſit nihil ſordidi, fallacis, aut exſoleti apud eum proſtare: ſed talem vt aiunt eſſe generoſitate equũ, qualem phaleræ, & ephippia nitore, atque elegantia exteriore demonſtrant. Ac primum quum nihil adeo exoſum habeat, atque honores cultuſque diuinos; præſtigiis tamen, atque incantationibus ſuis non ceſſat intermiſcere votiuas peregrinationes, anathemata, libationes, ſacra, luſtrationes, precationes ſolemnes, expiatiões, eleemoſynas, atq. id genus alia, quæ religionis aliquod ſtudium præ ſe ferre videntur, vti poſt ſuo loco fuſius declarabitur. Hocque adeo agit, vt ſuos habeat in illis, vel ad ſuperſtitionem exercitatos, atque aſſuefactos: quo videlicet ſuſpicionem eius, quo tenentur, criminis, a ſe longius amoueant. Vt mirum nemini eſſe debeat, ſi ſa-

si sagæ, quibus est cum Dæmonibus vitæ quotidianæ consuetudo, adeo belle, atque apposite eam personam adumbrent, ac imitentur. Siquidem (vt ait Cicero [a]) ὁποία ἡ δέσποινα, τοίαι, καὶ θεραπαινίδες. Istud vero προσωπεῖον non est, quod quis plenius exhibitum, ac redditũ quærat, quam apud D. Paulum, [b] vbi speciem assimulatæ sapientiæ suis depingit coloribus; superstitione videlicet, animi ementita humilitate, & corporis læsione, ac dilatione: Nam hoc fuco adeo frequenter Satan tenebras suas illustrat, vt a luce nihil plane differre videãtur. Nostra ætate in Mediomatricibus visus est non illaudatæ vitæ curio seuerius cum magistratu expostulare: quod e parœcianis eã iussisset duci, quæ opinione sua religionem præ ceteris omnibus sanctissime, piissimeque coleret. Nam & sacris omnibus primam interesse, ab iisque vltimam, atque adeo inuitam recedere: precationes ne in via quidem intermittere: eas vsque & vsque crucis symbolo distinguere: aras Diuorum consecratas memoriæ nullis non diebus suppliciter adire: tessera precaria semper instructam esse: solemnia quæque ieiunia celebrare, vel rigidissime blando, atque humili sermone obuios quosque appellare: denique nihil non eorum præstare, quæ demissam mentem, propensumque ad pietatem, ac religionem animũ possent indicare. Atque hæc tot sanctitatibus

a Epist ad Att. 2.

b In Epist. ad Col. ca. 2. vers. 32.

commendata, cumulataque mulier postmodũ est innumerorum manifesta maleficiorum, ac flagitiorum in ignem iudicis iusta condemnatione coniecta. Pleræque omnes eius criminis compertæ, quantum mihi ex earum confessionibus hactenus comprehendere licuit sic ficta, dissimulataque pietate sceleſtissimam vitam semper obtenderunt. Ipse Satan, qui illarum princeps est, & caput; cum primum illas adoritur, in eum se habitum comparat, qui beneficium, ac salutare aliquid præ se ferat: vti supra suo loco est demõstratum. Et si id exemplis præterea confirmandum venit non sit futurũ laboris valde operosi. Nam [a] & iam inde a mũdi incunabulis Heuam sub serpentis specie blãda sua oratione impulit, vt contra quam vetitũ erat decerptum ex arbore scientiæ pomum degustaret. Degebat is tum ait [b] Iosephus, cum Adamo eiusque vxore perquam familiariter. Et eius postea ex ære signum a Mose [c] obiectũ Hebræis, quod intuerentur, si vellent e dipsadum venenatis morsibus conualescere. Tum Epidauro Romã sedandæ pestilentiæ ergo Æsculapium ea specie esse inuectum. Quæ etiam Hieroglyphicorum interpretibus nonnullis, [d] causa fuit vt serpentem pro salutari tum corporis, tũ animæ symbolo vsurparent. Nequis mihi horrorem tam fœdæ, tetræque bestiæ hic obiiciat. Sed forte recentiora, ac expressiora magis iuuabunt.

a *Gen. 3.*

b *Antiquit. Iud. lib. 1. c. 1.*

c *Num. 21. vers. 8. Et Io. c. 3. vers. 14.*

d *Celius August. Curio, lib. 11. comment. Hieroglyph. c. 1.*

bunt. Refert D. Gregorius,[a] cum eum artes iam omnes deficerent, tandem monachali veſte indutum beato Equitio apparuiſſe, quod ſcilicet ea morum, vitæque ſanctitatem maiorem præ ſe ferret, quam vulgaris, & plebeia, Sabellicus,[b] & Platina [c] Cœleſtini pontificatu (hoc tempus ſcriptor Chronicorum mundi Maſſæus reiicit in annum 438.) in Creta Moſis prophetæ [illegible]m vetuſtiſſimi perſonam induiſſe, obuerſatumque ante oculos Iudæorum, qui in ea inſula agitabant æuum, ac pollicitum ſe ſuo pede eos in terram promiſſionis eſſe reducturum: ſtantib⁹ vtrinque aquis, vt in Erythræo olim mari cum populus ex Ægypto eductus eſſet in murorum ſpeciem conſtitiſſent, multoſque iſtis præſtigiis temere aſſenſos, ac pelagus ingreſſos marinis fluctibus fuiſſe obrutos: præterea admodum paucos, qui tum demum vanitatis ſuæ admoniti ad Chriſti opem confugerunt. Idem quoq; (inquit Seuerus Sulpitius [d]) D. Martinum Turonenſem Epiſcopum ludificare aliquando conatus eſt diadematis aurei, veſtiſque purpureæ pompa, quaſi is Chriſtus eſſet ad iudicandum mundum cœlo delapſus. Sed cum nihil promouiſſet, aufugit, nihil ibi ſuum relinquens, pręter intollerabilem, qui eius præſentiam teſtaretur, fœtorem. Τριάδα ὁμοούσιον, καὶ ἰσοτίμων auguſte, ſancteque colit, ac veneratur vniuerſa Chriſtianorum eccleſia: veluti non tantum Euangelii

a *Dialog. lib. 1. cap. 4.*

b *Ennea. 8. lib. 1.*

c *In Cœleſtino.*

d *In D. Martini vita.*

indubitato teſtatam elogio, ſed & Moſaicis myſteriis longe ante prænuntiatam, quibuſque imbutum Mercurium Triſmegiſtum probabile eſt in Pimandra dixiſſe, quod mens Deus cum verbo ſuo mentem alteram opificē pepererit. Tātæ maieſtatis gloriam affectans Dæmō Præmōſtratenſis cœnobii cuidam monacho triceps, Anno M C. XXI. apparuit, conatuſque eſt perſuadere ſe illud trinum numen eſſe & certe τρίμορφος Ἑκάτη is erat) in cuius ille cōtemplatione animum adeo defixum haberet, ſeſeq; ob inſigne meritum, ac pietatis cultum eximium ei in conſpectum dare, quo præſens adorare poſſet. Verum monachus dolum facile olfaciens, eum multo clamore, ac conuicio acceptum a ſe tandem repulit, ac fugauit. Nec tantū ſic ſeſe honeſta, ac ſpecioſa aliqua perſona Dæmon laruatum infert, vt fucum faciat: nam debile, ac vanum ſæpenumero eſt, quod ex habitu ducitur de morum, vitæque integritate argumentum; ſiquidem veſtis (quod aiunt) monachum non facit, multaque ore, ac corpore ſignificantur, a quibus vita eſt alieniſſima: ſed & frequens eſt illi oratio de vita ad pietatem, religionem, ac ſanctitatem informanda. Imo ſæpe niſi harum diſerta pactione negat ſe vllū fœdus, ſocietatemque poſſe inire. Et hæc illi quoque iam vetus techna eſt. Nam & olim Pythias, Veſtaleſque in perpetua virginitate manere oportebat: vt nūc

niſi

niſi virgines, & malitiæ hominum per ætatem adhuc expertes diuinationibus quibuſdã apti, atque idonei eſſe non poſſint.

Illa ſacras pueri ſortes ter ſuſtulit, illis
Rettulit e triuiis omnia certa puer.[a]

Et ſacra nonnulla fuere, veluti quæ Plutarchus [b] Nephalia, aut Meliſponda appellat, in quib. vinum attingere, aut luxui indulgere ſummum erat nefas. Apollonius [c] quoque de Amphiarai reſponſis apud Phiaortem verba faciens, refert eos, qui illa accipere volebant, integrum diem a cibo, a vino autem triduo iuſſos ab eius ſacerdotib. fuiſſe, vt abſtinerẽt. Et Lucius ille [d] apud Apuleium Oſiridis ſacris initiandus in numerũ Paſtophororum a Mithra ſacerdote, præcipue iuſſus eſt, decem continuis diebus cibariam voluptatem coercere: nullum animal eſſe: inuiniũ eſſe. Hac adeo de re memini me audire a Melchiore Errico ſereniſſimi Ducis noſtri dum viuebat, a ſecretis, & conſiliis interioribus non illepidam narrationem, quam eo etiam confidẽtius hic exponam, quod is de quo ea eſt inſtituta, veram ipſi addubitanti mihi poſtea affirmauit. Theodorus Mallotius (is propręturam in Vaſti regni prouincia, quæ ditionis eſt Lotharingicæ ſenex obtinuit) cum adhuc iuuenis amplißima familia natam adoleſcentulam in matrimonium deperiret: & illi eius potiundæ ſpes omnis eſſet abſciſſa, atque erepta (nam & for-

a *Tibullus.*
b *In lib. de cohiben. ira cun.*
c *Philoſt. in eius vita lib. 2. ca. 14.*
d *Lib. 11. de aſi. aureo.*

tuna egens, atque humilis & famulatus mercenaria conditione, in qua tũ erat, ignobilis, & despicatus nullam ne detegendi quidem amoris sui honestam satis rationem videbat:) Ergo vt desperatis rebus, & ipsam se iam deserente exspectatione homines ad quodlibet consilium se facile conuertunt, ac nullo delectu fugienda, sequendaue amplectuntur: Maillotius conseruũ ex Germania, cui audiuerat Dæmonem esse ad quæcunque obsequia paratissimum, adit: huicque ægritudinem suã aperit: rogans, vt si quod ei remedium afferre posset, id ne grauate faceret, ingrato enim non iri locatum beneficium. Hanc Germanus occasionem libens arripit, vt cui se ex pacto intra dies paucos necesse erat, vel se suo Dæmone liberare, atque expedire adducto alio, qui istud, ceu æs alienum in se transscriberet, vel ab eo obtorta ceruice necari, atque interfici (siquidem hæc ei pacto lex addita fuerat.) Agendo igitur illi negotio, consequentis diei diluculum in clauso, ac recondito quodam conclaui condicit: vbi vixdum se stiterant, cum repente patefactis foribus se infert lepida, ac liberali forma, puella (hoc habitu Dæmon primũ se ostendere volebat, ne Maillotius ad formidabilem eius aspectum exhorresceret) eamque se esse prædicat, quæ illi nuptias quas tantopere ambiebat, faciles esset confectura, modo vellet in iis, quæ erat præceptura, obsequi. Ac illo auide,

de, attenteque exſpectanti, quænam eius eſſet ſententia: in primis cœpit edicere vt furtis, crapula, libidinibus, iniuria, blaſphemiis, ceteriſque, quæ animum inquinãt, vitiis, temperaret: pietatem coleret: inopes facultatibus ſubleuaret: ſeipſum in hebdomada bis ieiunio macerare: ſolemnes, ac quotidianas precationes ne intermitteret: easque ſedulo obiret omnia, quæ Chriſtianum hominem decet, atque æquum eſt facere. Iſtis enim omnibus ſi ſe vellet nuncupatis verbis obſtringere, futurũ vt optatis thalamis ſine difficultate vlla potiretur. Hæcq; ſic elocuta, ac conſtituto, intra quem reſponſum auferret, die, ſe foras eiecit. Mailiotius qui videret tam ſanctis, atque honeſtis conditionibus tantum ſibi beneficium obtendi, iam nihil cũctandum putabat, quin id gratus, ac lubens acciperet. Sed dum magis, magiſq; in eam rem cogitationem intendit, atque huc illuc varie inter ſpem, metumque impellitur: ex eius vultu domeſticus quidam ſacerdos coniiciẽs, aliquid ſubeſſe, quo ſic diſtraheretur, eum blande adortus, ac quid animo volutaret, expiſcatus monitis ſuis peruicit, ne amplius ad vllum cum Dæmone colloquium deſcenderet. Sicque fruſtratus ſua exſpectatione Germanus, non longe abiit, quin ex pacti formula pœnas penderet. Nam non adeo multis poſt diebus ex quo plana, atque aperta via decidens, inque caput pro-

ruens exanimis momento repertus est. Idem Nicolæa Albericæ Energumenæ Laudunensi euenisse memorat, qui eius historiam nuper descripsit: scilicet eius, qui atri hominis specie illi obuersabatur, Dæmonis non alium apud eam fuisse sermonem, quam de sanctimonia, de pudore, de religione, ac sacrorum studio: ad hæcq. cum primum illam adortus est præcipue, atque ante omnia fuisse cohortatũ. Quid quod Christum, qui est piorum omnium exemplar tentaturus Ecclesiasten egit, & scripturæ testimoniũ laudauit: imo adorauit coram eo procidens, atque inquiens: Tu es Filius Dei: [a] simili arte, ac versutia, qua eius Apostolum Paulum [b] seruũ Dei, ac verba salutis annuntiantem vniuerso populo audiente prædicauit, cum e ventriloqua femina verba faceret. Quorsum enim hæc, nisi vt Euangelii præconem ageret, ac interim litũ, (quod aiunt) melle gladium offerret, veritatẽ mendaciſſimo ore proferens, & luci clariſſimæ caliginem, ac denſiſſimas tenebras offundens? Quæ etiam causa fuit, vt illum Christus tunc compescuerit, ac tacere iusserit. Paulus vero nihilominus eiecerit, ex eo quod is tum obsidebat corpore. In quo versutissimi Dæmonis calliditas animaduertenda venit, qui sic ementita tessera castra Christianorum ingreditur, ingressusque suis ipsorum armis illos cõfodit, ac trucidat. Nam etsi Euangelicæ doctrinæ pleraque

a *Mar. c. 3. vers. 13.*
b *Act. 16. vers. 17.*

sunt

sunt hæc omnia: quoniam tamen ab eo veluti manu capiuntur cui parere, in re etiam religiosissima, summa est impietas: idcirco cauenda sunt diligenter, atque fugiēda. Habent enim (quod ait Irenæus [a]) lacti gypsum immixtum. Et quēadmodum Heracleę in Ponto memoratur fuisse mel suauissimum, quod tamen qui ediſſet, illico in terram deiiciens se, ac miris modis conflictans interiret: sic nemini dubium esse debet, quin præsentissimam perniciem afferant tam salutaria in speciem monita, elogia, atque exēpla, si quis nimium credulus se iis duci, ac permoueri sinat. Nam cum obediētia principium sit, & caput cultus Dei, cuius affectator est in primis Satan rem suam tum strenuissime gessisse se putat, si ad eam homines quauis ratione adduxerit. Ac quemadmodum qui auibus insidiantur, solent eas aliarum, quas ad id edoctas habent, cantu in tendiculas, laqueosque inducere: sic is pietatem, religionem, sanctitatemq; nusquam non in ore suorum habet, dum eorū verbis insidiosis in gurgitem, voraginemque omnium scelerum, atque impietatum, quos semel appetiuit, depresserit, ac demerserit. Iam qđ attinet ad commentitiæ sapientiæ membrum tertium, scilicet proprii corporis lanienam, qua olim Donatistæ, hodie Anabaptistæ, ac nihili quidam homines in seipsos, ad ostentationem magis affectatæ sanctimoniæ, quam ad vllius

a *Lib. 3. c. 19*

disciplinę, ac macerationis Christianę vsum, atque exercitationem desæuiunt: hoc quidem manifestum carnificis Satanæ inuentum est. Quotus quisque enim nostrū est, qui hoc sic instrui non putet magis illi, vt hominum oculis inseruiant, ac (quod ait Comicus ille) populum studio stupidum in funambulo occupēt, quam vt pietatem ex animo colant, Deoque qui theatrū suum habet in latebris, vere se merentes demissos, atque afflictos ostendant. Ne tubis canatur ante vos (inquit Christus) quemadmodum hypocritæ faciunt in synagogis, & vicis, vt honorificentur ab hominibus: Amen dico vobis, habent mercedem suam: Hoc adeo ab hominibus nulla alioqui veræ religionis opinione imbutis sic damnatum olim fuit; vt id etiam inter maximas mortalium delirationes enumerauerint. Apuleii [a] de ea re elogium in promtu est, quod hic totidem verbis propter eius antiquam elegantiam, ac bracteati, floridique styli rarum nitorem ascribam. Arrepto (inquit) flagro, quod semiuiris illis (sacerdotes Deæ Syriæ intelligit) proprium gestamen est, contortis tæniis lanosi velleris prolixe fimbriatum, & multiiugis talis ouium tessellatum indidem sese multinodis cōmulcat ictibus, mira contra plagarum dolores præsumtione munitos: Cerneres profectu gladiorum, ictuque flagrorum solum spurcitie sanguinis effæminati madescere: ac vbi tandem fatigati;

[a] *Lib. 8. De Asino aureo*

fatigati; vel certe ſuo laniatu ſatiati pauſam carnificinæ dedere, ſtipes æreas, imo vero, & argenteas, multis certatim offerentibus, ſinu recipere patulo: necnon & vini cadum, & lactem, & caſeos, & farris, & ſiliginis aliquid. Superioribus annis Mirecuriam (quæ ſedes eſt, & caput prouinciæ Vogeſorum ampliſſimæ, in qua etiã per annos aliquot propræſes fui) appulit circũforaneus quidam, ſolitus ſub pœnitentis nomine prouincias peragrare, ac pecunias, aliaſq. res, quæ ad vitam conducerent, corradere. Is frequenti æde, qualis eſſe ſolet diebus Dominicis ad aram maiorem primum quidem procũbebat nudus vmbilico tenus: ac manu vna ſilicem, altera ſcuticam geſtans, illo pectus crudeliter contundere, hac tergum miſere dilacerare non ceſſabat: idem quoque factitans in ſupplicationibus publicis, ac ſacrorum pompa, ſi quæ forte ſolemnib⁹ illis dieb⁹ ducebatur. Tũ plebs illius primum miſereſcere, ac quid de ſe tantũ meruiſſet mirari: deinde certatim pecunias in eum conferre. Sed is eo quęſtu auctus vberrimo in noſocomium hilaris ſe recipiebat: ibique notis fomentis primũ curato corpore, ac ad futuras plagas etiam indurato, atque obfirmato, cibis, ac vino ſe intantum ingurgitabat; vt eas etiam, a quibus hoſpitaliter erat receptus, non parceret amaris, petulantibuſque, ſæpe etiam obſcenis, ac turpibus dictis inceſſere. Cuius rei

fama cum ad vrbani Iudicis aures tandem peruenisset, accersitum hominem, in carcerem cõiectum, & serio rogatũ, quid causæ esset, quod sic se præter modum affligeret, impulit fateri, non id se facere, quo admissum aliquod facinus expiaret, vti ante simulauerat: sed magis, vt populi misericordiam concitaret, ab eoque stipem facilius, & largius exprimeret. Ceterum non tanti sibi esse doloris illa verbera, quanti aspicientium opinione putarentur: tum quod ad ea pridem vsu occalluisset: tum quod herbis vteretur, quæ membris stuporem inducerent, sensumque iis ad tempus minuerent. Qua re intellecta Nanceianorum Duumuirum iudicio, quo sontium omnium, quos habet Lotharingia pœnæ censentur, per compita virgis, sed egregie cæsus est; tum alterum humerum ferro candenti inustus, ac relegatus. Hunc sic se inter sacra excarnificandi morem, olim Ægyptios vsurpasse auctor est Herodotus in Euterpe. Gallos Idææ matris sacerdotes idem feciisse scribit Ouidius:

Attonituſque feces, vt quos Cybeleia mater
Incitat ad Phrygios vilia membra modos.

Et,

Cadunt iactatis vilia membra modis.

Apud Horatium quoque.[a]

Gaudet Bellona cruentis.

[a] *Li. 2. Sat. 3.*

Quod scilicet sacrorum eius cultores (Bellona-

rios Vlpianus[a] vocat) sibi lacertos districtis gladiis cruentarent: Quod & meminit Martialis.[b]

Alba nimis sauis lacerantur brachia cultris,
Cum furit ad Phrygios Enthea turba modos.

Et tetigit alicubi Plinius[c] sed & derisos a Xenocrate Physico recitat Alexander ab Alexandro,[d] quod vt aiebat, non esset lugendum, si Deos esse crederent, quibus sacra faciebant: aut non sacrificandum, si homines. Quæ & Labeonis Antistii sententia fuit: numina bona (inquit D. Augustinus[e]) a malis cultus diuersitate distinguentis, quod hi cædibus, ac suppliciis, illi lætis obsequiis (qualia sunt conuiuia, ac lectisternia) propitiari velint. Quod ego sic dictum velim, non vt Christi regnum in delitiis, ac voluptate statuere me quisquam putet, qui sciam eius militiæ certissimam tesseram esse crucem: sed vt intelligant homines, non esse ex istiusmodi lanienis, ac cruciamentis omnino æstimãdam pietatem, vti eorum plerique nunc facere solent: Et Diabolus ipse non alia re frequentius scenam suam instruit. Nimirum quia Christianos videt se ieiunio, vigiliis, solitudine, laboribus macerare, ac conficere, dum carnem suam subigunt, dum admissorum pœnas volentes luunt, dum se ad preces, sanctasque meditationes comparant, atque instituunt. Quod is sæpe exemplũ per summam malitiam accipit, augetque adeo effero illo laniatu: quasi tanto magis colatur

a *Lib 7 de off. Proconſ.*
b *Lib. 11.*
c *Li. 11. c. 49*
d *Genial. dier. lib. 4. cap. 17.*
e *Lib 2. de ciuit. Dei.*

pietas, quanto in corpus sæuietur acerbius, atq; inhumanius, vt est eius ars, & versutia. Veluti cum sanctissima etiam quæque immoderato, inconsultoq. vsu deprauat, fœdat, ac distorquet: nam hic alioqui veram, synceramque Christianorum disciplinam conuellere non est animus, & si quæ Ecclesiæ iudicio comprobatur.

Dæmonum illuuiem summam demonstrare, tum qua eorum præsentiam semper comitatur odoris fœditatem, tum qua de vitanda munditie adeo accurate suis præcipiunt: maximeque in manibus, quarum lauationem aiunt fascinationibus obesse: quomodo id sit accipiendum.

CAPVT X.

BEmoth, id est, animal impurum, ac spiritũ immundum passim literę sacræ[a] appellant Diabolum. Idque adeo nomen non modo in illum conuenire putandum est, quod ingenio, ac moribus sit impuris, vt eius omnes actiones, ac studia demonstrãt: sed etiam quia sordibus, atque immunditie exteriore impensius delectatur. Nam & illi in cadaueribus frequens est cõmoratio, & si quando viuens corpus occupat, vel etiã id sibi ex aere, concret. sue vaporibus informat, præsentiam in eo suam semper insigni aliquo fœtore testatur: imo & in illis partibus receptũ frequentius habet: quæ vti in naui sentina,

[a] *D. Grego. in Memor. Matt. c. 12. Mar. 1. ac. 5 Iob, 40.*

tina, corporis ſordes, excrementaque accipiunt. Vnde & ἐγγαστρίμυθος γυνὴ in Bibliis dicitur, quę Pythonem habet in ventre, quam Gratianus in decretis ventriloquam vertit. Munera quoque illi eſſe ſolent e fimo, & ſtercore, epulæ e morticinis pecudibus: Ac vt eſt in prouerbio ὄμφιον ὁμοίᾳ ἐφίεται, taleſque vulgo ſunt pediſſequæ, quales & heræ, vt plerumque mulieres ætatis ſordibus obſoletas, fortunarumque tenuitate viles, ac ſqualidas pro miniſtris habet: quas prętera, quaſi naturæ vitium minus in hoc eius deſiderium expleat, edoctas habet ad ſordes, atque immunditiam. Hæcq. ob id præcipua cautio eſt, ne mane ſolito aliorum hominum more manus ſuas abluant: quod ea res faſcinationibus ſuis (vt ait) indubitato occurrat; ſeu abipſis ſagis proficiſcatur, id eſt, ſuas ipſæ lauent manus: vti Alexia Gallæa [a] de tuncuriana, innumeræque aliæ, quarum nomina nunc non ſuppetunt, quæſtoribus ſuis vltro recitauerunt: ſeu ab illis, quos veneficiis ſuis deſtinauerunt perdere: ſicuti retulerunt Claudia Fellæa, [b] Catharina Latomia: [c] quarum hæc Dominicam Durātiam infenſe ſeruabat, quod eaſdem vna ambirent nuptias: illa, alieniſſimo animo erat in Malurticam quendam, propter pene quotidianas rixas, & contentiones, vt inter vicinos aſſolet, neutra tamen iniuriam vlciſci faſcinatione aut veneno potuit: quod eſſent illi ab earum in-

a *Mercuria 7. Id. Dec. 1584.*
b *Martis 5 Id. Non. Febru. 1587.*
c *Martis 3. Non. Feb. 1587.*

ſidiis tuti iſto lotarum manuũ præſidio. Sebaſtiana Maxentia,[a] Ioãna Nigra,[b] Ioanna Velderica,[c] & Franciſca Perina[d] affirmant eam lauationem certo proficere contra malas incantantium artes, ſi domo quis pedem efferens ſe præterea in Dei tutelam pręſidiumque ſupplicibus verbis committat. Idque ſe a Magiſtello ſuo Iolieto ita inaudiuiſſe memorat Nigra illa: dum ſcilicet cum illo de hoc poſtularet, quod in Nicolai Tonſi vxorem venena ſua tam ſæpe incaſſum ſparſiſſet: quæ tamen multi alii præſentiſſima ſenſiſſent. Hoc etiam ſibi moram, impedimentumque ſemper attuliſſe Vlderica illa recitauit, quoties maritum faſcinatione parauiſſet tollere. Parauerat autem ſępiſſime, propter iniucundiſſimam, ingratiſſimamque lecti conſuetudinem. Nuper etiam Mugeta[e] iamiam in ignem imponenda, ac vltimũ cum marito prãdens placide eum multis audientib. monebat, ne inſalutato numine, illotiſque manibus mane domo pedem efferret, ſi ſe a ſagarum inſidiis tutum cuperet, ac ſecurum. Quomodo vero rei adeo leuis, atq. exiguæ vires tantæ eſſe poſſint, aut quare ea corporis pars ſua munditie in hoc ceteris præſtet, nõ eſt facile coniectari: Niſi ſi hoc impoſtor ille prætextu ſolerter aliud tegit, perque ambages, atque inuolucra nobis ſuã vult ſententiam oſtẽdere. Vti alibi illum feciſſe obſeruauit ex wiero Ioan. Bodinus, eo videlicet loco,

a Letherii 7. Id. April. 1588.
b Letherii 5. Cal. April. 1588.
c Lanfrancuriæ 7. Id. Maii 1588.
d Baiu 4. Non. Iun. 1588.
e Eſſæti 10. Cal. Iul. 1591

loco, vbi memoratur apud ſagam quamdam obnixe egiſſe veteres calceos diligenter vt aſſeruaret, quod eos præſidio illi futuros eſſe diceret, aduerſus maleuolæ alterius ſagæ impendētes inſidias. Nam dubium nō eſt, quin ea ratione monitam voluerit, vt in peccatorum cœno volutari perſtaret, quæ vtique homini ſunt inſtar calceorum lutoſorum. Quo ſenſu Philo Iudæus intelligendū putat, quod Deus Moſi præcipit, vt calceos ad ſe acceſſurus deponeret. Et certe Ægyptii [a] puritatem denotantes aquam pingebant, quod eo elemento luſtratio, atque expiatio optime fieri crederetur. Et frequēs eius vſus fuit in gentilium ſacris, ac litationibus:

[a] *Orus Apol lo ſacrar. ſculpturarū lib. 1.*

Tu genitor cape ſacra manu, patrioſq; penates: [b]
Me bello e tanto digreſſum, & cade recenti
Attrectare nefas, donec in flumine viuo
Abluero.

[b] *Æneid. 7.*

Et [c]

Dic corpus properet fluuiali aſpergere lympha.

[c] *Æneid. 4.*

Et [d]

Corpuſque recenti
Spargit aqua.

[d] *Ænei. 6.*

Et apud Horatium [e] a Diis immortalitatem poſcens ille compita circū, lautis mane ſenex manibus currebat. Heſiodus quoque in operibus, & diebus, vetat mane litari vinum Ioui, vel etiā quemquam ingredi amnem; aut fontem χειρὶ ἀνίπτοις. Telemachus etiam Palladi apud Ho-

[e] *Sarty. li. 2.*

merum ſupplicaturus marina aqua manus abluebat. Deinde lege eiuſmodi externa per aquã mundities ſæpe in veteri teſtamento commendatur, præſertimq. in manibus, vti Iudæorum more frequentatũ legimus, [a] qui vitula facientes ſuper eam mactatam manus ſuas abluebãt. Sunt enim puræ manus, quales ad Deũ, [b] ſemper tolli oportet, puri cordis indices. Et prouerbio vſurpatur, manus lauare, pro innoxium ſe oſtendere. Quin etiam ſymbolo innocentiã ſuã Pilatus publice teſtari voluit. [c] Et contra Iudæi diſcipulis Chriſti calumniã intentarunt, quod illotis manibus ad epulas accederent. Quem neſcio morem an vitandi offendiculi cauſa poſt cum paſſum Diuus Petrus [d] immutarit: nã niſi lotum raro eũ accubuiſſe Diuus Clemens eius familiaris, & quotidianus pene conuictor ſcriptum reliquit. [e]

a *Deute. 21*

b *1 ad Tim cap. 2.*

c *Matt. 27.*

d *Matt 15.*

e *Pierius Valer. Hieroglyph. 21. cap. 13.*

Sortilegos, quod olim pagana feciſſe dicitur antiquitas, Dæmonibus ſuis annuatim quid pendere, quo vel plagarum metum, vel earum, quibus ex pacto obnoxii ſunt, præſtationum vacationem redimant. Tum id quod ſic penditur, ſi animal eſt, vt nigri coloris plane eſſe oporteat.

CAPVT XI.

QVemadmodũ ſolent domini rerũ ſuarum nexum, mancipiumque annuis vel operarum

rum vel pensionum præstationibus apud eos asserere, quibus illas olim vtendas, fruendasve concesserunt: ita Diabolus sedulo hoc agit, vt quæ in seruitutis, cum eam imponeret, lege dicta sunt, ac pacto promissa, ea a suis acerbissime vbi dies venit, exigat: maximeq; si causam habent ab alicuius muneris excusatione: veluti cũ a nocturnis comessationibus ac tripudiis, aut re quapiam alia simili, vacationem impetrant. Quod Dominica Zabella [a] retulit solitum pręsertim frequentari a locupletioribus: quorum permultos vidisse se ait, qui non modo Magistellorum suorum gratiam, vel etiam plagarũ metum, si quid forte minus ex earum sententia admisissent buculo, veruece, aut re quauis alia (quod vsitatissimum habent) redimerent, ac luerent: sed & istam non sistendi se cõdictis loco temporeq. licentiam, ac libertatem. Id confirmat Desiderii Financii [b] Manderẽsis spontanea de se confessio, inquiẽtis stato anni die, qui circa ortum Caniculæ recurrebat, sero iam vespere, ac designato super Hupellam, qui mons in Vogesis perarduus est, loco sibi necesse fuisse tale aliquid Magistello suo pendere: idque adeo nisi plane nigrum gratum non habuisse. Quem illum colorem non nunc primum affectare clamant omnes Historiæ: Nam & olim, [c] cum sub Mopsi nomine oracula reddebat, & per literas a Proconsule quodam Asiæ rogatus esset album,

a *Rogeuillæ in agro Tentræo 1583.*

b *Sã Deo [illegible] prid. id. Iul. 1581.*

c *Plutarch. de oracul. defectu.*

an atrum vitulum mallet sibi litari; atrum respondit. Hunc vero fuisse morem consulendorum Dęmonum per chartas conscriptas, ceraque obsignatas istud Iuuenalis indicat:

Propter quod fas est genua incerare Deorum.

Et Diti, Diisque Manibus, [a] nisi atras victimas cædere Pontificum quos cæca habuit antiquitas scita vetuere.

Scabere terram
Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam.

Nimirum cum is color (vt inquiebat Pythagoras) ad mali naturam pertineat: consentaneum est eius esse illa, quę malorum omnium auctori atque hortatori dicantur, ac deuouentur. Beatrix Baonensis [b] addidit ne tenuiores quidem (cuius generis ea colluuies fere omnes habet) illarum pręstationum immunes esse, [c] sed quēque pro sua facultate, quod maxime in promtu habet, quasi symbolum dare ac conferre. Alios quidem gallinaceos pullos, vel gallinas ipsas, quod se fecisse Desideria Parisiensis, [d] & Cathelonia Vincentia [e] affirmauerunt. Alios demtos e capite suo crines, festucam, auiculas, aut leuidense aliquod munus, veluti e bubulo corio monetam, quæ si nec suppetit ab ipsis Dæmonibus ante accipitur, satisq. esse (vt se sæpe a suo magistello intellexisse memorauit Ioannes Piscator [f]) si ad id afferāt mentem pronam, ac religiosam. Quod si quis facere recusat, vel etiam negligit:

a *Alexa. ab Alex. Gen. Dier. lib. 3. cap. 22.*

b *Gerbeuillai, Nonu Aug. 1585.*

c *Mediomonasterii 13. Cal. Mart. 1589.*

d *In Stiuensi territorio 5. Cal. Decem. 1589.*

e *Catharina Præuotia & Apollonia in Freissen 4. Non. Sept. 1589.*

f *Maynerii 4 Non. Mai. 1585.*

negligit: præsto sunt illi minæ, verbera, morbi, liberorum neces, rei familiaris damnum, ac detrimentum aliquod insigne. Quorum metu dici nequit, quam promta sit illis in istiusmodi promissis persoluendi celeritas: adeo pauor, & formido diligentiam, studiumque excitant. Et hic quidem iam olim veterum pectus pupugit aculeus: hæc eorum mentes contaminauit labefactauitque persuasio, nullis etiam istiusmodi legibus, ac conditionibus ante obstrictos. [a] Nam & in palatio Romæ vetus stetit ara febris: exquiliis quoque altera malæ fortunæ, detestatęque Orbone etiam ad ędem larium Prostuertæ, Prosæ, Timoris, Palloris, Auerrunci, Robigi, noxiorumque aliorum Deorum, quos vno nomine Veioues appellare possis, celeberrima in aliis Romæ regionibus fuere delubra: vbi ne obessent, neue incommodi aliquid afferrent, donariis colebantur. Quæ & per Græcos, aliasq; gentes late fusa ante fuerat superstitio. Siquidē Athenienses contumeliæ, atque impudentiæ, ne iis afficerentur: Bœotii, Apollini Pornopioni, ne muribus prouincia infestaretur: Oetæi, Herculi Conopio, ne culicibus diuexarentur: Rhodii, Apollini Erythibio, ne rubigine segetes læderentur: Gades, Paupertati, ac Senectæ ne ea durius premerentur, sacra religiosissime faciebant. Atque vtinam ne ad hæc nostra tempora tam fanaticus, profanusque diminasset error:

a *Cicero lib. 2. de legibus.*
b *Plinius li. 2. cap. 7. Alex. ab Alex. lib 1. cap. 13. Volater. Pol. lib. 29. de celebr. Sacro.*

tanta non deprauaſſet cultus rituſque diuinos dementia: ſed conſiderarent homines (vt olim recte monuit Cicero) ceremonias, religioneſq. in Deum non metu, non pacto, non pretio tantum, ſed ea coniunctione, quæ eſt homini cum Deo, præcipue eſſe conſeruandas, ſanctitate videlicet, ac pietate: quæ maxime placatum Deũ efficiunt, eiuſque tabernaculum cum hominibus firmant ac ſtabiliunt.

Compoſitum ius faſque animi, ſanctiq; receſſus
Mentis, & incoctum generoſo pectus honeſto [a]

a *Perſ. Sat. 2.*

Nam ſola donariorum iſtis neglectis, graſſari ad Dei opem, miſericordiamque via religionis manifeſtum eſt ludibrium.

Hæc tedo vt admouea templis, & farre litabo. [b]
Immunis aram ſi tetigit manus:
Mollibit auerſos penates
Farre pio, & ſaliente mica.

Vt hic omittam dicere, quod quidam nuncupatis votis a cœlitibus vulgo, & palam, quę cupiunt, contendunt:

Rem ſtruere exoptas cæſo boue, Mercuriumque
Arceſſis fibra: da fortunare penates,
Da pecus, & gregibus fœtum.

quæ timent deprecantur:

c *l. Æneid*

Vota metu duplicant matres, propiuſq; periclo
It timor.

Imo in eos probra, contumeliaſq. indignabũdi ſæpe ingerunt, hac fiducia, quod oblatis poſtmodum

modum donariis, pacatos facileſq. eos ſint habituri. Vti aliquando Italum aleatorem feciſſe rumor eſt: qui cum eos, quod damnoſiore alea luderet, omnes excepto vno Diuo Antonio, maledictis inceſſiuiſſet (periculum enim non leue ſibi eſſe putabat ab eius igne ſacro) ac poſtridie eas blaſphemias luiturus cereis candelis ſingulos ſupplex donaſſet, conſulto Diui Antonii arā præteriiſſe dicitur, inquiens: Inſane merito, tu nulla a me laceſſitus fuiſti iniuria, nullo etiam dono nunc placaberis. Verum hic forſan præſtat tacere, quam parum opportune Eccleſiaſtē agere: maxime cum hæc ſatis ſine præcone ſuā impietatem loquantur, ac prædicent. Hoc modo ſatis erit oſtendiſſe,

Dæmonas accepto placari munere quouis,
Si deuota modo mens eſt, & conſcia praui.

Sagas ad Sabbatharios ſuos conuentus auolaturas maritorum Zelotypiam fallere, illis in arctiorē ſomnum, per incantationem inductis: veletiā ſuppoſita, qua earum ſpeciē habeat, re aliqua.

CAPVT XII.

CVm hæc ſcriberem, venere mihi in manus rearum quarundam percontationes e Forbachio (quod municipium eſt ditionis Lotharingicæ in Germania citeriore) e quibus, quod adhuc non feceram, didici auolaturas e lecto

geniali veneficas ad conciliabula ſua ſolere, ne quid quotidianæ, ac nocturnæ conſuetudinis deſideretur maritis, vel ſomnum per incantationem conciliare, e quo ii non poſſint facile excitari: vel perſonas quaſdam iam dormientibus adumbrare, atq. adiungere, quas ſi contingeret interea expergiſci, ſuas vxores eſſe putarent. Bertranda Tonſtrix [a] id ſe ſæpe feciſſe prodidit: atque ad ſopiendum tali ſomno maritũ, ſæpenumero illi aurem vellicaſſe, dextra manu eo prius illita vnguine, quo viam ad eiuſmodi cõuentus affectans ſolebat ſeipſa inungere. Eller vxor Decani in Ottingen, [b] infantis culcitram: Sichen Maya Speirchen, ſcopas ſuppoſuiſſe ſe memorauerunt, poſtquam eſſent nomen ſui dæmonis præfatæ: Sicque maritis fucum ſæpe feciſſe. Maria [c] vxor Ioannis Sartoris in Metzereſch, ſtramentorum faſcem veluti vnguine infuſcatum, qui, ſtatim atque ipſa domũ eſſet reuerſa euaneſceret. Catharina Ruffa ipſum Dęmonem ſua accubatione eiuſmodi vices aliquando geſſiſſe declarauit.

a *Forpachii, Col. Septem. 1537.*

b *Eodem loco, & die.*

c *Hamburgii, non. Iun. an. 1590.*

Multa eſſe, quæ Damones grauiter, & ſeuere in ſagas animaduertant: nocturnorum conuentuum deſertionem, morborum ſe inconſultis ſanationem, iniuriæ conceſſionem, innocentiam, contumaciam, a male agendo dehortationem, criminis apud iudicẽ agnitionem, irritam inſidiarum

diarum molitionem, atque eius generis alia quamplurima; quæ vel atrociſſimis verberibus illis luere, vel damno aliquo rei propriæ grauiore penſare neceſſe eſt.

CAPVT XIII.

OFfenſio ſi quæ vnquam magna eſt & diuturna, certe ea eſt quæ ex inuidia contrahitur: cuius (vt inquit Cicero) motus longe omnium acerrimus eſt, ac pertinaciſſimus. Quæ ſi in homines conuenit ratio: quid in Satana valituram putamus, quem nihil æque cruciat, ac ſolicitum habet, quam quomodo feliciore conditione, quam ſua eſt, degentem hominẽ, noua ſemper aliqua calamitate, ac miſeria afficiat, atque affligat? Vt iam mirum videri non debeat, ſi quos ſemel ſibi obnoxios reddidit, atque obſequentes, tam duro habere ſolet imperio: tam aſpere, atq; inclementer tractare. Profecto hæc communis, perpetuaque eorum omnium querela eſt, illum nuſquam non fingere cauſas, dum habeat quod culpæ, aut contumaciæ imputet, plectat, ac ſeueriſſime animaduertat. Et omnino numquã cum illo, ne vnius quidem momenti pacem conuenire, ac conſtare. Cuninus Gugnotius, [a] ſe quod ad indictos conuentus nunc tardius, nunc infrequentius acceſſiſſet, nõ ſemel illi vapulaſſe pene ad interitum recenſuit. Rurſus graues luiſſe pœnas,

[a] *Aucherii 4. Non Ian. 1581.*

quod filiam Dominici Raii, cui venenum eius hortatu fecerat, non petita venia, ad ſanitatem auſus eſſet reducere. Metũ præterea longe maximum ſibi attuliſſe, cum forte ab eo per aerẽ deportaretur, ac ſuper flumen Moſellam conſtitiſſent loco, vt ſibi videbatur, vorticibus admodum horrendo: Nam de deiiciendo, ac mergendo non deſtitiſſe minas interponere, quoad fidem dediſſet, ſe Deſiderium Galerium, [a] qui cum inimicitias habebat, veneno ſublaturum. Quod & non multo poſt per maximas eius efflagitationes præſtare coactus eſt. Iana Gerardina, [b] Catharina Ruffa, [c] & Franciſca Fellæa innocentiæ ſuæ pœnas non ſemel dediſſe ſe affirmauerunt: ac tantas (ait Nicolæa Morelia [d]) vt intercepto, prę verberum atrocitate, ſpiritu, pene exanimaretur. Neq; id mirum videri debere: ferreas enim (inquiebat) illi eſſe manus: quibus, ceu malleo, caput vniuſcuiuſque ſic cõtundit, & attrectantibus exoſſatum videri poſſit. Alexia Belhoria, [e] & Claudius Morelius [f] ſe id multoties cum ſuo magno malo expertos fuiſſe conqueſti ſunt. Nonnunquam & in os ſic vnguibus inuolat, vt id totum lacerum, ac dilaniatum ſæpe relinquat: ſicuti Roſa Gerardina. [g] commonſtratis adhuc veſtigiis, Iudici fecit manifeſtum. Cum eadem Belhoria multis egerat Dæmon, vt coniugem ſuum veneno perderet. Hoc cũ ea non ſuſtineret facere, præ amicitia;

a *Tangæii Cal. Decem. 1584.*

b *Vallieri ad Moſellam 5. Cal Iulias 1587.*

c *Pangæi 5. Id Nouemb. 1584.*

d *Serra 14. Cal Februa. 1587.*

e *Blainuilla ad aquas Non Febr. 1587.*

f *Serræ 3. Non. Decẽ. 1586.*

g *In a ro Stinenſi, Nonis Nouemb. 1586.*

tia; hanc ille dolens repulsam aqua intercute ipsam afflixit: ex cuius tumoribus, cum sex integros menses laborasset, non prius conualuit, quam sextarios fœtidissimi humoris duodeuiginti, per imos pedes, facto vulnere eieciisset. Margaretam Luodman [a] non cessabat quoque hortari, vt vicinæ mulieris buculam, quod eius olera depasta esset, ac tota vngulis obtriuisset, venenata potione, quam illi tunc in ligneo catillo porrigebat, necaret: sed cum id detractaret facere, vt quæ metueret a muliere, quā alioqui perspicacissimam nouerat, in facinore deprehendi: tandem vt ea se necessitate liberaret, ac aliqua ratione placatum Magistellum haberet, maluit vitulum, quem vnicum in stabulo alebat, illo ipso veneno tollere. Proprii quoq; iumenti damno, alieni, cui contra Magistelli mādatum pepercerat, Bertrandæ Tonstrici [b] necesse fuit salutem luere. Apolloniam [c] Dæmon eo per summam importunitatem perpulerat, vt fidem daret non prius quieturam esse, quā damnum aliquod ingens familiæ Eysart municipis sui intulisset: quod promissum cum tamen perficere non posset, illius vtique conatus prohibente Deo, in cuius tutelam, præsidiumque Eysart se, suosque primo diei cuiusque diluculo commendare solebat: eo tandem redacta est, vt sibi necesse esset decennis filiæ (huic nomē fuit Engel) parricidio, non impleti promissi vexa-

a *Vergauille 10. Cal. Februar. 1587.*

b *Forpachii 6. Cal. Sept. 1587.*

c *In Freisse 5 Id. Aug. 1589.*

tionem a Dæmone redimere. Eamdem necandæ ſobolis neceſſitatem & alius Dæmon Cathrinæ Præuotiæ [a] attulit: Cum enim eam forte libido inceſſiſſet perdendæ veneno filiolæ, quam vnicam Michael Cocus eius vicinus ſuſtulerat, atque id & ſæpe, & fruſtra aggreſſa eſſet facere (nam eam mater quotidianis precationibus, luſtrationibuſque contra malas incantãtium artes munitam habebat) tandem vt hanc veluti prædæ fruſtrationem aſſidue incuſanti Dæmoni cumulatiorem etiam reponeret, quẽ in cunis adhuc habebat, infantem Odillum nomine immiſericors mater veneno perdidit. Siquidem ſagis hæc lex eſt perpetua, vt quod perperam in aliorum caput conantur, ac moliuntur, id in ſe admittere poſtea cogantur: nec vnquam patitur Dæmon irrita apud eas eſſe ſua conſilia. Quod ſi incœptum eſt plurium, & cõtenditur in quam commune malum recidere debeat: res ad ſortem reuocatur, vnaque ea cui eius luitio ſortito obtigerit, pro omnibus noxã pendere cogitur: Vti a ſe, facinoriſque ſociis aliquando vſurpatum memorat eadem Præuotia. Cum enim (inquiebat illa) conſilium vna iniuiſſemus de faſcinando ſutoris Freſſenii pecore atque id neſcio quo fato impeditæ nequiuiſſemus facere; patrandum nihilominus fuit aliquid, quo ſcilicet illi qui eam veluti prædam certus exſpectabat, aliqua ratione eſſet ſatisfactum.

[a] In Freiſſen 4 Non. Septem. 1589.

factum. Sorte igitur experiri placuit in quã hæc faba cuderetur: ducta est: & in Agnetem Eyswitz omnium nequissimam, flagitiosissimamque fœminam incidit: quæ nihil facti mota atrocitatem alacri animo præsentibus sociis viginti annorum filio, Petter nomine, medicatam potionem propinauit: vnde non multo post illi totũ corpus prodigiose distortum, deprauatumque fuit. Hoc nimirum faciendum erat, aut a Dæmone, qui nihil vnquam condonat, morte etiam duriora pati. Talem siquidẽ contumaciam impune nõ tulit Balial Basolus. [a] Nam cum eius mandatum de miscendo cuidã veneno, quem forte exosum habebat, neglexisset: tam duras in propriis ædibus dedit: vt mallet (quantum inquiebat) alios similes cruciatus, si iterum essent ferendi, morte præsenti depaciſci. Nec tulit etiam inultũ Margareta illa, de qua modo mentio est habita: quod facinoris socias esset ab incœpto dehortata, cum forte ad stagnum Wapenbruch conuenissent, ac de more eius aquas, perdendis arborũ fructibus, exagitarent: Id vero faciebat, quod meminisset se non semel earum pomis, & duram, & longam famem toleraſſe: nam de hoc grauiter obiurgata, multis præterea verberibus castigata parum illud consultum nõ multo post luit cõsilium Ioanna a Banno, [b] cum testium auctoritate obruta, tormentorumque, quæ offere-

[a] *Donibasuli ad San. Nicolaum 4. & prid. Non Mart. 1587.*

[b] *Mainerii 3. Non. Ian. 1586.*

bantur, metu permota, Iudici omnes suas noxas, maleficiaq; patefeciſſet, ac præterea eo verbis præeunte Dæmonem, cui ſe ipſa addixerat perpetuum faceſſere iuſſiſſet, non multo poſt ſolam in carcere repertam ſic is pugnis, calcibuſque conſcidit, vt illum ſibi poſtremum eſſe diem iam eſſe putaret. Sed commodum interuenientes cuſtodiæ impedimento fuerunt, ne ſuam ille immanitatem, ac ſæuitiam longius exerceret. Certe illi totum tergum recentibus verberum veſtigiis adhuc fœdum erat, cum hæc Quæſtori denarraret. Keluers Otilla[a] ob eandem agniti criminis cauſam, tam duras Magiſtello ſuo in carcere dedit, vt ab ea editus præ intolerabili plagarum dolore clamor a Caſtellani domeſticis longiſſime etiam exaudiretur. Ecce vt inclementiſſima, iniuſtiſſimaq; ſemper eſt apud Diabolum ſeruitus, iis etiam, qui ſe totos ad eius arbitrium comparauerunt: cum cõtra Chriſtus iugum ſuum ſuaue, onuſque leue vbique prædicet, vltroq; hortetur ad illud ſubeundum, qui animabus ſuis requiem quærunt. Et certe contrariorum inſtitutorum, ac diſciplinarum fines, atque euentus decet eſſe contrarios Lex Chriſti ſuprema, eſt charitas ex fide, nullamque poſtquam nos in ſuam Eccleſiam conſtituit, ea ſanctiorem edixit, atq; irrogauit. Mandatum nouum do vobis (inquit [b]) vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos. Rurſus,[c] in hoc cogno-

a *Freſſenii 8. Id. Auguſt. 1590.*

b *Ioan. 13. verſ. 37.*

c *Ioan. 35. verſ. 35.*

cognoſcent omnes, quod mei diſcipuli eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem. Hæc præcepta nullam in exſequendo habent difficultatem, plena ſunt amoris, deliciarum, atque oblectationis. Si minus eſt iis obſecundatum, non illico Deus irã in contumaces euomit: ſed lentus eſt ad pœnam, eique etiam inuitos accingitur. Ac ſi quando tamẽ irroganda venit, moderata eſt, & ſemper ſalutaris: paterna, nõ dominica: punientis amorem, non vlciſcentis, o diũ concilians. Diaboli cõtra præcepta, ac monita quotidiana ſunt de ſimultatibus, inſidiis, crudelitate, cædibus, damnis, atque iniuriis. a Siquidẽ ipſe ab initio homicida eſt, calumniator, prædator, vaſtator, inſidiator, vexator, carnifex: Imo nihil adeo obnixe ſatagit, quam vt ſuos, vti ſe, habeat in aliena calamitate, ac miſeria aſſidue occupatos. Si imperata abnuũt ac detrectant hoc, vt iam dictum eſt, illis ſupereſt, vt ſæuiſſimis, vel ad necem contundantur verberibus: ſin exſequuntur, hoc quoque ſequitur, vt ipſi ſe continuis mœroribus, atque angoribus miſere implicent: veluti qui rerum trucium, acerbarumque ſpectaculis, neceſſitate officii coacti contra innatam clementiam, interſunt. Tum miſericordia, quam primum innata humanitas etiamnum ingerit, deprehẽſionis metus, ac ex peccatorum conſcientia timor nunquam pacatam, tranquillamque illis

a *Ioã. 8. Apocal. 12.*

mentem esse sinunt: sed illos vndique premunt angustiæ, mala vrgent, sequuntur miseriæ, ac calamitates.

Veram, & præsentem sagarum ad nocturnas suas Synagogas sæpe esse profectionem, nonnunquam etiam vanam, & per insomnium tantum conceptam, ac meditatam; rectèque sentire, qui vtrumq; defendunt. Tum vt diuersa sint eius profectionis rationes, quibusue noctibus sæpius fiant in Lotharingia.

CAPVT XIIII.

RES est cõtrouersa, & plena dissensionis, inter eos, qui hæc sagarum tractant portenta: eæ ne reuera ad illos, quos sic iactant Dęmonum conuentus auolent, ac præsentes iis adsint; an tantum occupata præstigiis phantasia, atque, (vt euenire solet, vbi

Exercent vanas nocturna insomnia mentes)

adesse sibi videantur. Et habet ea concertatio in vtramque partem exempla, rationesque, quibus contrariæ sententiæ probabiliter defendãtur. Nam & certis auctoribus [a] compertum habemus exstitisse: quæ cum domi, imo in eodẽ cum marito cubili, manifeste pernoctassent: recenserent tamen postero mane, ac confidenter dicerent multa ad eiusmodi cõuentus pertinẽtia, quibus se superiore nocte interfuisse affirmarent. Alias item [b] (cũ eas necessarii, ac propinqui,

[a] *Fr. a Turela, & Io. Bodinus in Dæmonomania.*

[b] *Olaus Magnus in Historia de gent. Septentr.*

pinqui, quibus eius rei ex rumore iecta erat ſuſpicio, totas noctes conſulto vna cum vicinia obſeruaſſent) viſas quidem inter dormiendum commoueri vehementius, quaſi qui ingenti aliquo dolore conflictantur, vel etiam in ſedili, aut alia quapiam re equitare, vti qui viam admotis calcaribus accelerant: ceterū non egredi domo, ſed tantum experrectas laſſitudinem prę ſe ferre: veluti qui peregre redeunt, ac miranda quæ ſibi feciſſe videbantur narrare: imo & illis iraſci, aut ſuccenſere, qui fidem iis non adhiberent. Quæres multos impulit, vt crederent hęc mera eſſe ſomniorum viſa, quæ Dæmon in eorum animos immitteret, quos laqueis ſuis irretiuiſſet. Habetque ea opinio aſtipulatores magni nominis non paucos: nec vſqueadeo ab ea diſſentientem Diuum Hieronymum, [a] qui & Hebræi cuiuſdam ſuæ ætatis ſententiam in argumentum profert eleuantis, ſed indigne auctoritatem hiſtoriæ Abacuc ea ſolum cauſa, quod Prophetæ geſtationem, tranſuectionemque per aera præter a natura conſtitutum ordinem contineat. Contra non deſunt & laudati auctores, [b] qui exemplis, rationibuſque defendant eiuſdem rei veritatem: Auditos enim qui eodem cum Strigibus vnguēto perfricti ac delibuti momento ad eiuſmodi cœtus, vna cū iis transferrentur: Vnde tamen redeuntibus emetienda eſſet via multorum dierum; ceſſante vi-

a *In prologo in Daniel.*

b *Apuleius Vldericus Molitor, & Ioan. Bodinus.*

delicet carmine,& quod ait Apuleius,[a] cæca numinum coactorum violentia. Auditos etiam,[b] qui eo pedites profecti vna cum liberis, quos animus erat in solemni cõuentu deuouere, domum postea a Dæmone per aera essent deportati. Hocque multorum verbis, ac testimonio constitisse, qui abeuntes in via essent allocuti, & multa nocte redeuntes offendissent attonitos, ac perplexe respondentes. Tum in ipso cõuentu collocutiones, quas deinde diuersi totidem verbis recenserent, qui interfuerãt: laruarum, corticum, ac reticulorum, quæ quisque celandæ, tegendæque præsentiæ, vultui obduxisset, craterum,[c] vestium, ac supellectilis, quæ vsui fuisset, agnitiones: exauditi strepitus, ac clamores ab illis, qui armenta, pecorumq; greges in propinquo custodiebant: suppositæ personæ, quæ absentium vxorum loco maritis accubarent: ac adeo tam multorum, qui in pestilentem eam societatem sunt asciti, consentiens, ac conspirans de iis omnib. oratio, ac testimoniũ: e quib. id quod sequitur, quia maxime propriũ ad eam rem visum est, paulo ampliorib. verbis placuit hic commemorare. Lutzeii (qui vicus non ignobilis est in radicibus Vogesi montis) Maio mense M.C. LXXXIX. Paganalia a vicariis celebrabantur. Ex eo viro Claudius Chotæius in vicinum, cui nomẽ est wisembach, appetente nocte, redibat. Iamque eius montis, qui

Lib. 3. de Asino aureo.

b Nicolæa Stephana Dom. Martini, mense Dec. 1587.

c Cap. 47. legu Salic. Et Ioach Camera in lib. de nat. Dæmo.

inter vtrumque vicum assurgit, bonam partē cōscenderat, cum subito turbine correptus stetit, circumspectans attonitus, nuncubi rei adeo insolentis causa aliqua appareret. Nam cetera tranquillissimus, quietissimusque aer erat. Aduertit in secessu quodam (eum accolæ crepidinem Moreliam appellant) laruatas mulieres sex, instructam multo auro atq; argento mensam quamdam saltando circumeuntes: perindeque sua iactantes capita, ac qui intemperiis agitantur, tum iis astantem in nigro tauro hominem, qui eas vti otiosus aliquis in triuio spectabat. Ibi igitur constitit, tantisperdum se colligit, ac rem totā certius oculis agnoscit. Quod dum facit, momento turba illa disparuit, ac se ex eius aspectu subduxit. Amoto igitur cometu se denuo viæ committit. Aciam montis verticem superauerat, cum ecce eum mulieres illæ a tergo insequuntur, capita sua vt antea iactantes, atque altum, ceu ex composito, silentium tenentes. Præibat homo atra facie, manibusq; in harpaginis speciem incuruis, quas etiam parabat illi in frontem immittere, nisi obstitisset, districto, atque oppositio ense; siquidem hoc facto insultare destitit, quasi de vita metuens, atque euanuit. In quo subit Platonis, Pselli, & quorundam Academicorum commentum asserētium Dæmones minas, verbera, sectiones, vulnera & timere, & pati, de quo nos alibi. Osten-

dunt se nihilominus iterum mulieres illæ, vnaque cum iis homo, quem modo dixi tauri sessorem, chorearumque spectatorem, ad quem, iam factus confidentior Chotæius accessit propius, atque infit. Hemtune hic es mi Desideri Gaxete (id enim ei erat nomen) obsecro, si quid potes serua me: nam Pol fidem meam tibi astringo, me nihil eorum, quæ vidi equidem palam esse facturum: Vixq, hæc dixerat cum turbo illum, ceu nebula, inuoluit denuo, sed eo demum euolutus, & liberatus, solum se in solo, ac longe a via dissito loco reperit: quam tamē vestigando ad extremum nactus quam festinantissime potuit domum se recepit. Triduo post id testimonium ad aliud rursum a Iudice quæstionis vocatus, hoc ex abundanti superioribus addidit: recordari se cum propius ad mensam accessisset, visurus & quibus epulis esset instructa, Dæmonem sibi e vestigio in os vnguibus inuolasse: ac dum se contra ferro defenderet, inter hæc vehementiori vento iterum sublatū, atque ad Combrimontis cataractas. qui locus a priore non minus ducentos passus aberat, fuisse deportatum. Quod ne quis deliramentū esse putet hominis non sobrii, & noctis, locique solitudine, tum forte exterriti: id etiam Barbelina Gaxeta [a] e mulierib. illis vna superiore mēse totidem fere verbis apud quæsitorem recitauerat: hoc adiiciens, tritici heminas duas, caseosque

a Sandeodati 11. Calen. Iun. 1589.

ſeoſque bubulos totidem Chotæio illi Deſiderio Gaxeto, eiuſque vxori dono datos quo celatum haberet, quod ſic viderat. Qua de re corã compoſiti conuenerunt per omnia: extra hoc vnum quod Barbelina diceret, non eſſe in Chotæium a Dæmone intentatas manus, quia ſic ſe menſæ propinquum intuliſſet, vt is elogio ſuo mentitus fuerat, ſed quod aureum craterem ab ea furto tollere parauerat. Aliud ſequitur eiuſdem generis: Ioannem ab Hembach vixdum ex ephebis egreſſum venefica mater ſecum ad nocturnos Dęmonum conuentus deduxerat: ac quod tibiis ſciret iis illum canere iuſſerat: atq. in proximam arborẽ, quo clarius exaudiretur, inſcendere: quod dum facit, ac ſaltantium choreas oculis otioſus colluſtrat, forte rei inſolentiam admiratus (nam præpoſtera, ridiculaque illic erant omnia) Deus bone (inquit) vnde iſthæc nobis tam ſtulta, amenſque turba. Vixque hoc dixerat, cum in terrã prolapſus, altero humero debilitatum ſe, ac cum aſtantium opem inclamaret, ſolum reperit. Quod cum palã prædicaſſet, & varie de eo ſentiretur aliis viſum, aliis rem geſtam eſſe contendentibus, ſecuta eſt poſtmodum, quæ eam dubitationem tolleret, occaſio. Nam Catharina Præuotia [a] earum vna quæ choros illos agitauerant, ob ſortilegii ſuſpicionem non multo poſt comprehenſa, rem omnem, vti ſupra memorata eſt adhuc eius ru-

[a] *In F. eiſſem 4. Non. Septemb. 1589*

moris quod Hembachius disseminauerat, ignora, & nulla interrogatione præeunte, patefecit. Keluers Otilla, [a] & Eysartz Anguel [b] proxime sequenti anno veneficii damnatę idem quoque diuersæ affirmauerunt: locum præterea illa, vbi id euenisset suo, quo id testatius fieret, nomine Mayebuch appellans. Quod sequitur non minus propriū est huius argumenti. Rediēs Nicolæa Lang Bernard e moletrina Guermingēsi Assenuncuriam ante 8. Calend. Augusti Anno 1590. ac iter secundum sepem sylvestrem aperto meridie faciens, aduertit in aruo finitimo chorum, in orbem saltantium, tum virorum, tum mulierum: Verum quod præter solitum aliorū hominum morem auersi, tergaque ostendentes id faciebant, attentius eos aspiciens vidit præterea qui caprinis bubulisque pedibus deformes vna intermixti saltatorium illum orbē versarent. Tum pene metu emortua Iesv auxiliare nomen (vti quibus sinistri, inauspicatique aliquid imminet) inclamare cœpit, ac rogare suppliciter, vt ad suos modo salua, incolumisque redire posset. Illico euanescere omnes, qui tripudiabant, ac desinere videri: præter vnam Petter Gross-Petter, nomine, cui ocyus in aerem sublato elabi interea, atque excidere visum est penicillum, quali furnarii consueuerunt furni sui aream, priusquam panem in eum condant, extergere. Inter hęc vehementiori illa quoque

a *In vverdē stam 8. & 7 Id Augusti. 1590.*
b *Dusæ 3. Non Decē. 1590.*

correpta vento vix anhelitum ducere, ac ſpiritū trahere: tum etiam domum reuerſa triduū integrum ex valetudine decumbere. Cuius rei fama cum ipſa, eiuſque propinquis ſpargente vniuerſum pagum iam peragraſſet: Petter ille ne videretur eius diſſimulatione tantum crimen agnoſcere, ac fateri: primum quidem apud Iudicem iniuriarum ferocius agere: Sed tandem veritus ne non ſuccedente lite, quod iā in procliue eſſe videbatur, maius ipſe ſibi crearet periculum, eam conſulto deſeruit: Quæ res multo etiam magis eius facti ſuſpicionem auxit, æſtimantibus multis malæ mentis conſcientia illū eam, quam primum in animum adeo auide reuocauerat, iniuriam muſſitare. Ergo Iudex in eius vitam, moreſque tanto diligentius inquirere: Ac cum certis indiciis rem non eſſe vanam comperiſſet, comprehendere: tum ad criminis non adeo inuitam confeſſionem adducere: tandem & alios, qui cum illi eius ſceleris ſocietas fuerat, coarguere, ac iam manifeſtos facere. Inter quos fuere Barbelia Ioannis Latomi vxor, [a] & Mayetta Laurentii Super maioris item vxor: [b] quæ diuerſæ, totidem tamen verbis, illud de ſaltato a ſe auerſis, vna cum intermediis cornupedibus choro proditum a conſcio Petter indicium verum eſſe agnouerunt. Acceſſit & earum confeſſioni tertius Ioannes Michael carmentarius, hoc etiam ad maiorem eius rei fidem ad-

a *Duſa 6. Cal. F. br. a. 1591.*
b *Duſa 14. Cal. Mart. 1591.*
c *Duſa 15. Cal. Mart. 1591.*

dens se interea, dum hæc fierent, tibicinis functum fuisse officio, pedum quoddam forte oblatum ori admouendo, ac micantes ei digitos, vti cum ad numerum veræ inflantur tibiæ, adducendo. Ac cum Nicolæa illa (vti dictum est) Iesum tremebunda inuocasset, seque præterea crucis signo muniuisset, e quercus altiore ramo, cui tum insidebat, præcipitem decidisse: demum turbine inuolutum, ac in pratum nomine weiller, in quo pascentem gregem paulo ante reliquerat, deportatum fuisse. Eius rei grauissimum, firmissimumque argumentum denique hoc fuit, quod locus, vbi sic in orbem agitatæ fuerant choreæ illæ, postridie, quemadmodū Nicolæa ante monuerat, apparuit circo impressus, qualem habent hippodromi, vbi in gyrum aguntur equi: sed & interstinctus vngularum caprinarum bubularumque recentib. vestigiis. Quæ & perstiterunt videri dū aratro denuo prociſſum, subactumque aruum illud bruma sequente fuit. Testimonium dixere Nickel Klein, Desiderius Veruex, Gaspar Sutor, & quotquot in rem præsentē mature ducti de ea post a iudice sunt interrogati. Ecce rem gestam, non somnio visam, oculis ipsis perceptam, non auditu intellectam, diuersorum consentientibus verbis affirmatam, non vnius excogitata, fictaque oratione euulgatam! Cui si quis paruam fidem habeat, nihil equidem moror, quominus in

in contraria opinione hæreat: modo sciat me nihil hic fingere, ac comminisci, sed potius huius argumenti exempla plurima omittere, quæ neglecta cum a me legerentur, in veneficorū quęstionibus capitalibus intercepit obliuio. Vicissim etiam eorum sententiæ non accedam inuitus, qui hæc quandoque per insomnia videri putant. Quod & Catharina Præuotia [a] diserta sua assertione testatum non ita pridem reliquit, inquiens nonnunquam præsentes, ac vigilantes sagas in eiusmodi conuentibus adesse: sæpe etiā dormientes inani vanaque imaginatione tantum eos agitare: Nam Dæmonibus æque promtum est, & vigilantes, quo volunt, transportare: & dormientibus, ac interea (vt Galeni verbis vtar [b]) in ὀλιγοχρόνιον μανίαν inductis istiusmodi visa offerre, atq. obiicere: sed non ego credulus illis, qui ἐκστάσεις, animique emotiones atque abstractiones a corpore in hoc negotio interponunt. Neque enim eas recte defendi posse puto: maxime, si quæ dicuntur Dæmonum ministerio, atque opera fieri: cum etiam D. Paulus [c] raptum suum ad tertium cœlum prædicans ingenue fateatur, nescire se in corpore, an extra corpus raptus sit: Deum enim solum id nosse. Et Petrus [d] legatur sic claritate transfigurant se Domini vna cum reliquis duobus discipulis oppressus ac ἐκστάσει obstupefactus, vt nesciret quid diceret, aut vbinam esset. Plinius [e] quoq;

a *In Freisio, 4. Non Septem. 1589.*

b *In Definit. Med.*

c *2. Cor. c. 12 v. 2.*

d *Matt. 17.*

e *Lib. 7. c. 13*

(iuuat enim & hic paganorum auctoritatem laudare) postquam ex veterum exemplis retulit Hermotimi Clazomenii animā relicto corpore errare solitam, vagamq. e longinquo multa enuntiare, quæ nisi a præsenti nosci non possent. Aristæi etiam visam euolantem ex ore in Proconneso corui effigie, hoc totum tandem fabulositatem appellat. Res est ardua, & supra omnem omnium hominum captum euagantē extra corpus animam, ac postmodum in id, ceu postliminio, redeuntem constituere: Nam nisi morte eam compaginem dissolui posse, rursusque dissolutam ante supremi iudicii diem non coalituram pie, ac Christiane credimus. Porro si quid somno etiam ferreo excitæ, ac solutæ sagę nūtiant se vidisse, quod locorum, vbi gesta narrantur, longinquitas cum somni breuitate cōparata, arguat nō aliter, quam leuissima aliqua peregrinatione, qualis solet esse animi, lustrari quiuisse: non statim sequitur, animum relicto corpore illuc persuasisse: nam ea res incolumi, atque integro homine neutiquam accidere potest: sed vero similius est in eiusmodi somno; qui sic animæ exstinctæ speciē præbet, penitus delituisse animam perinde, atque in iis, qui apoplexia, morbo comitiali, aut vteri strangulatione suffocantur: interimque Dæmones, quibus est incomparabilis velocitas (Natura enim incorporea, inquit Iamblicus, [a] subito, vbicunq. vult,

[a] *De mysteriis Ægypt. cap. de intellectu & anima.*

vult, adest, nullo alicubi prohibente) eam imbuisse, atque informasse illorum omnium notitia, quæ e procul remotis prouinciis, ac regionibus summa celeritate conquisiuerunt: vti eorum opticorum nõ omnino absurda sententia est,[a] qui nõ immissione radiorum, sed admissione imaginum, vt in speculo euenit, res oculis percipi ac deinde animo communicari volunt: Nam certe Dæmones se sæpe in hominũ mentes insinuare, ac quas volunt notiones, sinente Deo, in iis imprimere, ac quasi consignare notius est, quam vt pluribus ostendi oporteat. Et Cardanus,[b] cui hereditaria fuit eiusmodi cum Dæmonibus consuetudo, non negat lamias inter dormiendum putare se varias, ac lõginquas regiones peragrare, atque in iis reges, theatra, choræas, viridaria, fontes, viuaria, aliasq; res amœnissimas videre: imo & venustissimos adolescentes, propter quos dormiant, ac quibuscũ vna se oblectent. Tantum ne se ipse suo prodat indicio, ac sortilegii alliget ad naturales causas, victusque rationem ea reuocat: quod videlicet castaneis, fabis, caulibus, opio, cepis, & phaseolis vesci soleant: quæ ridicula ratio est, cum nec solæ, nec semper ea esca vtantur: Hæc etiam forte causa est, quod parum sibi cõstans addit, statim putare se eiusmodi visis sortilegii aliquid subesse. Sed vt ad intermissum de nocturnis illis cõuentibus sermonem redeam, iuuat, quo magis

a *Arist. in li de sensib. & iis, quæ sensu perci.*

b *Lib 18 de subtil.*

eorum veritatem adiuuem, modum quoque, & viam, qua ad illos properatur, exponere. Ac primum vulgatissima ea ab omnibus perhibetur, quæ per camini vaporarium esse consueuit. Contra quam si quis spatiorum iniquitatem, atque angustias obiiciat, aut alias etiam naturæ difficultates opponat: sciat eas pridē ex istius Dæmonolatreiæ, quæ monstrosa, portentosaque omnia habet, finibus iussas esse excedere. Quamquam & hoc inde defendi possit, quod angulis quadratis structa vaporaria passim habent casæ rusticorum, e quibus ea fere exsistit colluuies: Alexia Violæa, [a] Ianna a Banno, [b] Claudia Fellæa, [c] Dominicus Petroni[a], [d] ac plerique omnes [e] eius flagitii comperti id spontaneis, ac disertis suis confessionibus testatum reliquerunt. Addit Nicolæa Ganatia [f] pro more habuisse, dum sic se ad eam viam instrueret, pedem alterum in cremathram tollere, postquam eam inunxisset, quo seipsam ante illeuerat, vnguine. Franciscus Fellæus [g] non cremathræ, sed extremis, ac supinis scoparum virgis itidem inunctis, atque oblitis consueuisse pedem sinistrum imponere. Alios alii quoq. perhibent modos ad eos conuentus auolandi. Margareta Doliaria se in colo, vel arundine equitantē sępe illuc perlatam fuisse, postquam verba quædam ad eam rem propria esset pręfata. Alexia Bernarda [h] se sui: Hennezel Erricus, [i] patrem tauro ingenti,

a In agro Tentræo, 1583.
b Manerii 3 Non. Iulias 1585.
c Mazilai 5. Id. Nouemb. 1585.
d Girunturia mense Octob. 1585.
e Mainerii 8. Id Iul. 1585.
f Mazilai 14. Cal. Ian. 1584.
g Vergauilla 14. Cal. Ian. 1586.
h In Guermingen 8. Cal. Februa. 1590.
i Vergauilla mense Iul. 1586.

genti ac valido, matrem vero baculo bifurco, quali equis ſubſterni ſolet; ſe autem arundini impoſitos, vna ſemper eo peruolaſſe. Ianna Granſanetæa Montenaienſis,[a] quoties eam viã affectabat, præſto ante fores affuiſſe canẽ atrũ, atque horridum, in quem, ſeu bene domitum equum, intrepide inſiliret, vectioniſque pretiũ fuiſſe, cum deſiliiſſet, ab eo viciſſim incendi, ac comprimi: cum ſe tamen in non illaudatæ (vt ſibi videbatur) formæ adoleſcentem ante immutaſſet. Erricus Carmucius[b] Dæmonem, ceu portitorem aliquem conſueuiſſe ſingulos vltra fluuium, ſi in quem forte inciderent, tranſmittere. Quod autem viæ vel ante fuerat, vel etiam poſt erat reliquum, coactos ſemper fuiſſe pedibus conficere. Barbelina Rayel,[c] Franciſcus Fellæus,[d] atq. alii non pauci perſæpe ſe itinere pedeſtri eo eſſe profectos, præſertim cũ in propinquo aliquo loco cœtus erat indictus, aut etiam ſi reperiebant, qui cum ſe vna in viam darent. Siquidem comes, aiunt, in itinere pro vehiculo eſt. Quibus omnibus & hoc obiter non erit abſurdum adiicere, quod de die, quo ſic vna conueniunt, ab illis vulgo dicitur. Ioãnes Piſcator, Coleta eius vxor,[e] Margareta warina,[f] Nicolça Ganatia,[g] Claudia Morelia,[h] & vno nomine omnes, quorum quæſtiones capitales hactenus in Lotharingia expendere licuit, non aliis noctibus, quam quæ proxime præcedunt diem vel

a *Condé… menſe Iulio 1582.*

b *Pangæii Anno 1574.*

c *Blainvillæ ad aquas Id. Ian. 15…*

d *Mozieres in agro gaſ 14. Cal. Ian. 1584.*

e *Gerbe… lai No. Mai 1585.*

f *Ronzeuiæ ad D Clem. Cal. Dec. 1586.*

g *Maynerii 8. Id. Iul. 1587.*

h *Serræ 3. Non. Decẽ. 1586.*

Iouis, vel Dominicum eiuſmodi conuentus agitari autumant. Cauſam adhuc ab illis ſcire nō contigit. Hoc tamen inde eſſe ſuſpicor, quod aliæ alibi tempeſtates occupatos Dæmones habent: Neque enim (vt inquit D. Baſilius [a]) eodem temporis momento in diuerſis locis eſſe queunt: Nam & qui res ſagarum in aliis regionibus geſtas ſcripſerunt, alias illis noctes, quā quæ modo dictæ ſunt, in eam rem impendi aiūt: Vt probabile ſit eiuſmodi vices, & tempora pro locorum interuallis, ac intercapedinibus variare, & mutari. Dii (inquit Apollonius [b]) id eſt (vt interpretor) Dæmones non ſemper in eodem permanent loco: ſed nunc ad Æthiopes, nūc ad Athum, nunc ad Olympum proficiſcuntur. Sed hęc in coniectura magis poſita ſunt. Hoc modo reſtat videre; an etiam certa, ac pręſtituta ſit hora aliqua nocturnis illis conuentibus, ac Synagogis: Et ex tot quidem reorum, quas vidi percontationibus duo tantum Ioannes a Villa, [c] & Agathina Franciſci Sartoris vxor eius [d] rei me adhuc commonefecerunt, affirmantes eam tēpeſtatem quæ vna, atque altera hora mediam noctem præcedit, apprime idoneam eſſe, atque opportunam, non modo illis conuentibus, ſed & quibuſcumque aliis Dæmonum terriculis, ludibriis, occurſationibus, ſtrepitibus, quæ ſequitur non item iis eſſe obnoxiam. Cauſam nō addiderunt illi, nec ego eam hic ariolabor. Vnū tamen

a *Homil. de Sancto Spiritu.*

b *Philoſtratus in eius vita, Lib. 4. cap. 13.*

c *Lorquini 20. Cal. Nou. 1590.*

d *Heſſ. Pitzolangii 12. Cal. Octob. 1590.*

tamen dicam, nullas in tota nocte horas ſuſpectiores habere iſtius vmbrarum apparitionis, qui earum metu aliquo tentantur, ac trepidāt. Et ea certe non eſt ſine ratione perſuaſio. Siquidem experientia docet illas præcipue ſpectris, tetriſque imaginibus eſſe infames. Et veteres ſatis multi id ſcriptis ſuis teſtatum reliquere. Ariſtomenes apud Apuleium [a] (nam fabulas quoque intermiſcere iuuat, quæ ſi minus vera narrant, ad quam maxime fieri poteſt, veritatem probabilitate imitantur) a Meroe & Panthia lamiis inſignibus vna cum contubernali Socrate ſe appetitum fuiſſe circa tertiam vigiliam recēſet. Quod ego nocte circiter media interpretor. Siquidem in eam ſecunda vigilia deſinit, vti vigilias earū inuentor Palamedes [b] Troiano bello primum diſpoſuiſſe fertur: Plinius Iunior [c] narrans, vti Athenodoro philoſopho inſultaſſet olim idolum ſenis macie, & ſqualore confecti, addit id factum per noctis ſilentium. Et Liuius ſcribit ſupra ædem Veſtæ vocem noctis ſilentio auditam clariorem humana: Inter recentiores quoque Alexander ab Alexandro [d] recitat terrificos laruarum tumultus in ædibus quibuſdam Romę a ſe eſſe auditos, medio fere noctis ſilentio. Silentium boni auctores interpretantur intempeſtam noctem, id eſt (vt ait Cenſorinus [e]) quæ mediam proxime antecedit. Profundam Plutarchus, [f] & fere mediam (quod huius ar-

a *Libro 1. de Aſino aureo*

b *Plinius lib. 7. cap. 6.*

c *Lib. 7. Epiſtol.*

d *Genial. dier lib. 5. cap. 24.*

e *De die natali cap 9.*

f *In Bruto.*

gumenti proprium est) nominauit, vbi verba facit de monstrosa horrendaque illa imagine, quæ M. Bruto ex Asia exercitum traiicere volēti apparuit. Apollonius [a] vbi de vmbra Achillis a se visa refert miraculum, hanc euanuisse ait post collocutiones aliquot, quod iam cantus gallorum audiretur. Vnde infert Eusebius Cęsariēsis [b] noctem intempestam, quæ certe gallicinium proxime antecedit, cōuentiorem esse malo Dęmoni, ad nefarios sermones euocando. Telephion Milesius [c] Lariſſæ cadaueri cuidam custos adhibitus contra sagarum mulierum insidias, ex iis vnam mustelæ specie ea noctis tempestate sibi obseruatā fuisse refert. Ecce, inquit, crepusculūm, & nox prouecta, & nox altior, & deinde concubia, & iam nox intempesta, mihique oppido formido cumulatior quidem, cum repente introrepens mustela contra me constitit, obtutumque acerrimum in me destituit: vt tantillum animalis præ nimia sui fiducia mihi turbarit animum. Intempestā noctem Seruius, [d] mediam, Macrobius, [e] quam media proxime sequitur: tum enim principi tenebrarum, lupisque (vt cum Esaia loquar) vespertinis accōmodatissimum tempus est rebus agendis cum hominibus importunum atque inactuosum esse incipit. Ac vt illum Apollonii de gallorum importuno nocturnis vmbris cantu sermonem repetam, succurrit non ita pridem a me lecta in Dusa-

a *Apud Philostratum lib. 4. cap. 5.*

b *In confutatione contra Hieroclan quarta.*

c *Apud Apuleium lib. 2. de Asino aureo.*

d *Æneid. 4.*

e *Saturnal. 1. cap. 3.*

Dusanæ strigis quæstione quadam capitali de ea re narratiuncula, non vtique abhac, in quã nunc dilapsi sumus, oratione admodum aliena: ei strigi Babillæ [a] Latomæ nomen fuit. Hæc cũ forte a quæstore de nocturnis sagarum incœptis curiosius rogaretur, inter alia respondit nihil æque illis infestum, atque inimicum accidere posse, quam si gallus interea, dum se ad ea parant, occineret. Idem retulerunt & Ioannes Bulmius, [b] eiusque vxor Desideria Magistellos sępe suos, cum dimittendæ concionis tempus instaret, identidem solitos inclamare: Eia facessite propere hinc omnes: nam iam galli canere incipiunt. Quod ego sic interpretor, vltra id temp' negotium suum non potuisse trahere. Equidẽ scio ex Plinio, [c] Ælianoque eorum cantus leonibus, scolopendrisque esse formidabiles. Rursus si ii sint præposteri, ac insueti de nocte præsertim, ostenta habere multa: quale etiã fuit illud, quod Volaterranus [d] in Matthæi Magni Vicecomitis Mediolanensis filii natu maioris natali nocte euenisse memorat, in qua videlicet non cessarunt galli, vel ad tædium coccissare, vnde & Galeacio nomen illi inditum est: Et sic facundia, laudeque militari floruit (inquit Iouius [e]) vt principum suæ ætatis famam vel clarissimã facile obscuraret: Cuius rei θεογνωσικὸν in eo cãtu fuisse non magis disputo, quam illud de ἀντιπαθείᾳ gallorum cum leonibus, & scolopẽdris:

a *Dusa 3. Non Decẽb. 1591.*

b *Amantia 6. Cal. Iul. 1591.*

c *Li. 10. c. 21*

d *Philologiæ Lib. 25.*

e *In elogiis claro viro.*

ſed hoc defendo non tam vocem (nam eam nihilo immaniorem, efficacioremue habent galli, quam aliæ alites pleręque) ſagarum morari maleficia, quam noctis iis inimicam tempeſtatem, qua illi vocem frequentius exercent, vnde & menſi dicatos a veteribus aiunt, [a] vti horarū nocturnarum nuntios, ac partitores.

a *Eraſ. Chil. 1. cent. 1.*

Frequentes ex omni genere homines ad nocturnos Dæmonum cœtus cõuenire: ſed maiori ex parte fœminas, vt eſt is ſexus prauis conſiliis magis obnoxius.

CAPVT XV.

IAcobus Meyetus [b] non indiligens annaliū ſcriptor refert Attrebari ſub Philippo Burgū dione exſtitiſſe, qui ſortilegii manifeſti, ac de cõſciis interrogati dicerent ex omni ordine, ſtatu que mortalium viros, mulieresque in ſuum numerum conueniſſe. Triſcala quidam nomine (vt Ioan. Bodinus in Dęmonomania ſcribit) eorum, quos in Gallia nouerat hac ſortilegii labe infectos, multa millia Regi Carolo IX. indicauit. In Lotharingia memini intra annos ſedecim, a quib. rerum capitalium iudicia exerceo, non minus octingentos eius criminis manifeſto compertos, Duumuiratus noſtri ſententia capitis eſſe damnatos, præter totidem fere alios, qui vel fuga, vel tormentorum pertinaci tolerantia vitæ ſuæ conſuluerunt. Nam ſicubi fallax

b *Anna Flād lib. 16.*

lax eſt,& lubrica quæſtio, certe quęſtorũ in hoc criminis genere exſpectationem vt plerumque eludit,ac fruſtratur:quod & ſuo loco plenius dicemus.Omnes autem,quotquot in hoc maleficio deprehenduntur, vno ore frequentiam maximam eiuſmodi conuentuum prædicant. Iãna a Banno,[a] & Nicolæa Ganatia[b] tantam eam exſtitiſſe,quoties illis interfuere,affirmauerũt, vt non parum illas humanæ conditionis miſereſceret,cui tot hoſtes, ac inſidiatores ſupereſſe viderent:valdeq. mirum eſſe,quod ab eis mortales pluribus incõmodis non afficerentur. Catharina Ruffa[c] non minus, quam quingentos a ſe viſos ea nocte, qua primum in eorum numerum eſt allecta. Barbelina Rayel[d] illic viros a fœminis longo numero ſuperari, vt Dæmoni multo procliuius eſt ei ſexui fallaciam intendere. Quod & Torquemadi[e] in Hexamerone ſuo obſeruauit. Certe multo plura in fœminas exẽpla edi memini,quam in viros. Nec adeo eſt ſine ratione, quod hæc hominum colluuies frequentius in genere effertur fœminino γυναῖκες φαρμακὶς, ſagæ,veratrices,lamiæ,ſtriges,& Lõgobardis,maſcę. Scilicet in re denominanda numerum, & frequentiam par eſt præcipuas partes obtinere. Fabius[e] veneficium in fœmina facilius credimus. Plinius[f] fœminarum ſcientiam in veneficio præualere dixerunt.

a *Mayneriã 3 Non. Iun. 1585.*
b *Maineriã 8.Id. Iul. 1585.*
c *Vellaii ad Moſellam 5. (al. Iul.) 87*
d *Blainuillæ ad aquas Idlan. 1587.*
e *In declamationibus.*
f *Lib. 16. cap. 2.*

Insuaues, atque illiberales in comessationibus Sagarum apponi cibos, & qui praterea famem nihil depellant: Qua res multis nō iniuria opinionem attulit merum id esse visum, & fantasma: Quod tamen non est perpetuo verum. Nā & aliquando humanis, morticinis, ac aliis id genus insuetis carnibus vere vescuntur: at sine sale, ac pane. Ac quid causa sit, quod se ab iis duobus precipue abstineant, probabiliter disputatur.

CAPVT XVI.

QVæres celebrandorum conuentuum occasionem maximam hominibus præbēt comessationes, venereæ libidines, ac tripudia, eas omnes Dæmon studiose adhibet, suos vt habeat apud se & frequentiores, & assiduiores. Tū enim euenit, vt postquam eos tali lenocinio deliniuit, facilius præcipites agat ad ea etiam scelera, quę ante exhorruissent, vt mirus est impellendi artifex, si quem forte in lubrico constitutum nanciscitur. Quemadmodum autem stupris, saltationibusque illos exerceat, post dicetur. Nunc, vt conuiuas accipiat tam lepidus, & bellus conuiuator, operæpretium est videre. Ac primum in confesso est omnibus, quos sic sua dignatur mensa, adeo omnes eius epulas sordere, siue earum apparatus oculis, siue odor naribus percipiatur, vt vel famelico, ac latranti stomacho

macho facile nauſeam parere poſſint. Barbelina illa,[a] de qua proxime mentio eſt habita, & Sybilla Morelia cibos illic aiunt apponi omnium generum, ſed adeo viles, illiberales, ac male conditos, vt vix ſint veſcendo. Nicolaus Morelius,[b] ita triſtem, aſtrictum, atque amarum eſſe illis guſtum, vt ſumtos confeſtim præ moleſtia ſibi neceſſe fuerit exſpuere. Quod peſſimus Dæmon videns, adeo indigne ferebat, vt vix manus abſtineret. Vinum præterea inſtar atri, atque inſynceri ſanguinis in ſordido aliquo ſimpulo epulonibus ſolitum propinari. Salome,[c] Dominicus Petroni[9],[d] Catharina Ruffa,[e] Anna Morelia,[f] Iacobeta Weher,[g] Anna Richemontana,[h] Stephaneta Mercatrix,[i] ac pleriq. omnes eius farinæ nullarum fere rerum copiam illic deeſſe, præterquam ſalis, & panis: ceteraque adiiciale omnium dici poſſe. Et certe temere non eſt, quod illis ſic veluti cõſulto deficiuntur, ac ſubeſſe cauſam oportet, quæ tantum vtriuſq. odiũ Dæmonibus ingenerauerit. Eam vero facilime aſſequetur, qui diligenter perpendent, quã pugnent inter ſe comparatæ, ac compoſitæ horũ, atque illorum naturæ, ac facultates. Dæmonib[9] inſitum eſt, atque inuſtum penitus omnis puræ religionis, cultus diuini odium: ceremonias, ritu[ſ]que ſacros, & ſi quarum rerum in iis vſus eſt eas omnes infeſtas, atque inimicas habent. In veteri porro lege nulla hoſtia ſine ſale Deo

a *Serra 13. Cal. Sept. 1586.*

b *Serra 14. Cal. Feb. 1587.*

c *Vergauilla 6. Calend. Sept. 1586.*

d *Grunenuiæ menſ. Octob. 1586.*

e *Vellæ ad Moſellam 5. Cal. Iul. 1587.*

f *Hadonuillæ 3 Cal. Decemb. 1581.*

g *Duſæ, mẽſe Septemb. 1584.*

h *Pittelangii 11. Calen. Octob. 1590.*

i *Emelmi 3. Cal Iunias 1591.*

accepta erat. Omnem (inquit Dominus [a]) oblationem sacrificii tui sale salies: nec cessare facies sal fœderis tui a sacrificio tuo. Et in nouo instrumento: [b] Omnis victima sale salietur: bona enim res est sal: Cuius rei exemplo in hodiernis quoque mysteriis, præcipueque baptismi, quo renascimur, ac denuo gignimur ad salutē: Item in aqua, quam fugandis Dæmonibus exorcismo lustrant, mos est salem admiscere. In eadem lege veteri [c] panes propositionis, seu faciei (Septuaginta interpretes ἐνοπίους, id est, pręsentes, ac coram Domino positos verterunt) super altare offerebantur. In augustissimo item sacramento Eucharistiæ panis consecratus ipsū verumq. fit & sumitur a Christianis. Quo symbolo panis, & Macedones ante vsos fuisse; si quādo fœdus quod sanctissimū vellent haberi inibant, auctor est Quintus Curtius: [d] nam panem (inquit) gladio diuisum vterque ferientium libare solebat. Dæmonibus nihil est æque inuisum, atque iustitia, quæ (vt inquit Orpheus in hymnis)

Καθαραῖς γνώμαις ἀιεὶ τὰ δέοντα βραβεύει.

Et contra nulla re ad Deos propius acceditur (quemadmodum ait Plato in Theæteto) quā quæ iusta, atque æqua sunt peragendo: Nihil autem est quod homines ęquitatis, ac iustitiæ magis admoneat, atque sal: vt Pythagoram censuisse auctor est in commentariis Pythagoricis apud

a Leuitici c. 2. vers. 13.

b Marci ca. 9. vers. 49.

c Malach 1. & Leui. 24.

d Lib. 8.

pud Laertium Alexander, vt pote qui ſeruet, ac tueatur quicquid occupat, ſitque ex re puriſſima, aqua videlicet marina. Vnde & illius hoc ſymbolum τὸν ἅλα παραλιφθαι, Quæ etiã cauſa fuit, vt Plato diuinis rebus amiciſſimum familiariſſimumque dixerit.

Splendet in menſa tenui ſalinum,

inquit Horatius: nimirum, quia ſalis in ea præcipua ſemper fuit religio: vnde & Græci cũ ſuo Homero ἱερὸς ἅλας vbique dixerũt. Et eius adhibitione veteribus creditum eſt menſam ſatis conſecrari, vti ex Arnobio obſeruare eſt: Sacras (ait) facite menſas ſalinorum appoſitu. Panis vſum ad tolerandam vitam ſic eſſe neceſſariũ, vt pro quocunque victu, rebuſque quotidianis, ac neceſſariis literæ ſacræ illius nomen vſurparint: Quid autem ſatagunt [a] magis Dæmones, quam ne mortales æquo inter ſe iure viuant? iis ne ſuppetat, vnde ſe ipſi alant, ac ſuſtentent ſatis indicio ſunt tam multæ iniuriæ, peſtes, calamitateſque, quas humanis rebus quotidie important, tot quæ non ceſſant inuehere mala, atque incommoda: ſed omiſſis iſtis, quæ tantum ad coniecturam interpretatione reuocamus, intermiſſas epulas inſtauremus, ac inſolentibus, vt antea cibis exſtruere pergamus. Addit Dominica Iſabella [b] aliquando etiam apponi humanas carnes, quod & apud Scytharum Sortilegos, quos Bachſos vocabant, in vſu frequenti fuiſſe

a *Bartholo. Veſtphemerus in phraſib. diuinæ ſcripturæ.*

b *Rogeuilla in agro Tentrao Anno 1583.*

prodidit Belloforestus: [a] Hunc vero morem a Baccho, quem præcipuis colebant honoribus, deriuatum credibile est: nam & eum Omestē vocatum auctor est Plutarchus in Pelopida, & Themistocle. Isabella Pardæa, [b] Desiderius Financius, [c] & Albertinus Magendræus [d] eos; qui sunt amplioris fortunæ, superiores epulis accūbere: Stephaneta Mercatrix, [e] argento bibere: pauperiores fictilibus, rursus arcanorum omnium, aliis exclusis, compotes fieri, ac participes. Plerique eorum, qui modo sunt memorati, istis nō expleri famem, aut sitim sedari: sed cibi, potusque auiditatem, atque appetentiam tantam superesse, quanta antea fuerat maxima. Quæ sane res multos impulit, vt crederent mera hæc esse visa somniorum, ac præstigias: qualia forte de hortis Tantali, ac pomis Hesperidum fabulati sunt poetæ. Cui conuenit & hoc Ioannæ Michaelis [f] referentis, neutiquam illis, qui eiusmodi conuentibus intetsunt, integros, certosq; esse oculorum sensus: sed omnia perturbata, confusa, atque incerta illis apparere: vti quib⁹ ex ebrietate, metu, somno, alioque vitio natāt, ac caligāt oculi: aut etiam arte aliqua perstringuntur Et certe memoratur Pasetes, [g] sæpe suis incantationibus hoc effecisse, vt repente conuiuium omnibus epulis instructissimum appareret: rursus cum vellet, nullo tollēte, vt spectātium oculis momento subduceretur. Et Numa Pom-

a *Cosmographia tomo 2. c. 6.*
b *Spinali prid. Non. Maias. 1588*
c *Sandeo dati prid. Id. Iul. 1581.*
d. *Vuinii in Mediomatricibus 3. Non. Maias.*
e *Emeliuii. 3. Cal. Iun. 1591.*
f *In agro Stiuensi 4 non. Iun. 1590.*
g *Erasm. in prouerb. Phasetu Semiobolus.*

Pompilius [a] in frequenti conuiuio arte ſua efficiebat (nam & eum narrant inſignem fuiſſe ſortilegum) vt nullo apponente menſæ ſtatim exquiſitiſſimis epulis magna copia exſtruerentur. Apollonius quoque Thianæus [b] recenſuit vidiſſe ſe in India Brachmanes, qui præſente ſe cõniuia vaſis, cibiſque apparatiſſima ſtruerent: cũ tamen, qui iis apparandis, ferendiſue, ac mutãdis ferculis miniſtrarent, nulli aſpicerentur. Verum ne ſic quidem Dæmonum poteſtas coarctanda, ac coanguſtanda venit, vt præter ſpeciẽ, opinionemque nihil omnino præſtare queant. Nam & veris epulis ſuos nonnunquam accipiunt: ſed ex morticinarum pecudum carnibus, aliiſque rebus, quas homines habent pro derelictis: quod & alibi attigimus. Imo & compertũ habemus multorum, qui interfuerunt, verbis ſæpe in eiuſmodi epulũ imperata opſonia: huic felem, illi nigrum hœdulum, gallum gallinaceum, aut ſi quæ ſunt inſueta hominum mẽſis cibaria, & minime eſculentæ eſcæ. Tum nota eſt ex Andræa Alciato, aliiſque multis de viatore illo hiſtoria, qui cum de nocte imprudens in ſagarum conuentus incidiſſet, ac rei nouitate, inſolentiaque attonitus Dei numen Chriſtiana fiducia imploraſſet, ſubito ex eius aſpectu ſublata omni menſa, argenti ſolum craterem reliquum fuiſſe ex vniuerſo apparatu, qui ſublatus, ac domum deinde perlatus, cuius fuiſſet

a *Guido Bituricen.*

b *Philoſtr. in eius vita li. 3. cap. 8.*

poſtea agnitus eſt: Cui autem vſui eſſe potuiſſet, niſi ad infundendum quod poſt biberetur, dici non poteſt, nam & fictæ, commentitiæque potioni æque imaginarium vas adhibere licebat. Vtrumque igitur recte, & cum veritate defendas, vt ſcilicet aliquando iis, quos ſagæ ſuppeditant, veſcantur cibis; qui ſi deſint, aut aliter Dæmoni, in cuius hæc ſunt arbitrio, viſum eſt, veſci tãtum ſibi ſola opinione videantur. Quod & in profectione ad nocturnos illos cœtus euenire paulo ante meminimus. Nam & ibi ſagæ ſe aliquando præſentes ſiſtunt, ſæpe etiam, cũ ab iis abſint, ac arctiore ſomno domi detineantur, videntur tantum ſibi adeſſe, ludificante nimirum ſenſus Dæmone, cuius faſcinationibus multę imagines indormientium animos ſolent irrepere: quæ deinde vigilantibus veritatis opinionem inſitam relinquant, quaſi iam non id fuerit ſomnium, ſed potius quædam certa, atq. indubitata corporis actio: ſic enim verſipellis geſtit res ſuas plerumque inæquabili veritate, quo facilius imponat, diſtinguere.

Chorearum, qui in Dæmonum ſacris olim fuit, vſum etiamnum hodie retineri in nocturnis eorum conuentibus: maioremque laſſitudinem parere, quam ſolent vulgares aliæ hominũ ſaltationes. Item eas ab auerſis ſagis in orbẽ tripudiari. Tum vt malo more ſemper inualuerint: licet ab inſaniæ parum diſtare conſtet.

CAP.

CAPVT XVII.

MIra callliditate Dæmones cum impio gentilitatis errore colebantur, ea ſibi cordi eſſe ſimulabant, ad quæ propenſos homines eſſe videbant, quo ſcilicet religionis addito fuco in illis peccandi ſtudium magis, magiſque accederent. [a] Inter quæ ſaltationum, ac choræarũ, nam eæ non paruam ad nequitiam feneſtram ſemper aperuerunt, vel maximam fuiſſe illis curam teſtantur, quæ de veterum ritibus, ac ſacrificiis adhuc exſtant ſcripta: apud Græcos [b] quidem quę iam a Theſeo circum aras Deorum canebantur carmina cum tripudiis, ſolemnique ſaltatu. Apud Latinos vero inſtitutum a Numa [c] Saliorum collegium, quod etiam ad Antonii Eniphonis, cuius ſcholam Cicero poſt laborem fori frequentaſſe dicitur, tempora peruenisſe ex eius de ea re ſcriptis obſeruauit Macrobius. [d] Imo etiam ad Antonium Varium, quem Herodianus [e] teſtatur, cum ſacrum Heliogabalo ſuo faceret, mulieres Phœniſſas adhibuiſſe, quæ circum eius aram curſitarent ſaltantes, ac cymbala, tympanaque magno cũ ſtrepitu pulſantes: circumſtante etiam in Theatri formam vniuerſo ſenatu, atque equeſtri ordine. Et iam antea vero cultu ad Idololatriã deſciſcentes Iſraelitæ [f] circa vitulum ex inauribus conflatilem choros in orbem agitauerant. Nũc vero poſtquam hanc impietatis caliginem lucis

a *Baſilius ho in aliq. ſcripta. loc.*

b *Plutarch. in Theſ.*

c *Plutarch. in Numa.*

d *Lib. 4. Saturn. cap. 12.*

e *Lib. 5. hiſt. de Impera. poſt. Mar. Aur.*

f *Exo. 32. 6.*

Euangelicæ ſplendor hominum mentibus excuſſit,& deſierunt pro diis haberi Dæmones: perrexerunt nihilominus ipſi in clandeſtinis ſuorum conuentibus hūc ſaltandi morem obtinere,ac flagrantius etiam,quam antea inſtaurare. Ac quemadmodum eorum epulæ eſuritionem,ac βουλιμίαν, concubitus dolorem, ac moleſtiam,largitiones, inopiam atque egeſtatem: omnia denique beneficia,detrimentum, ac damnum accipientibus ſemper afferunt: ita iſtæ choreæ, ac tripudia, quæ alioqui voluptati eſſe ſolent, tædia,labores, atque ærumnas grauiſſimas nuſquam non pariunt: ſiquidem ab iis adeo defeſſas ſe domum reuerti Barbelina Rayel, [a] ac pleræque omnes ſagæ, quibus contigit intereſſe,memorauerūt: vt ſæpe integrum biduū præ laſſitudine ſibi fuerit decumbendum. Et quod miſerrimum eſt atque iniquiſſimum, excuſationem contra nemini afferre licet: ſed ſi quis eum laborem ætatis,aut valetudinis occaſione detrectat,ac defugit,huic præſto ſunt verbera: pugnis,aut calcibus non aliter contunditur,atque accipitur,quam quę exoſſantur malleis ſalſamēta. Porro circulares eſſe omnes choros,qui ſic agitantur,atque ab auerſis ſaltatoribus,vti vna Gratiarū in choro depingitur, tripudiari affirmant. Achen weher, [b] Ioanna Gerardina, [c] Dominicus Petronius, [d] Hennel Armentaria, [e] Anna Ruffa, [f] Zabella Ioānis Deodati

a *Blainuille ad aquas Id. Ian 1587.*
b *Alexia Betheria Blainuille 16. Cal Iuli 1587.*
c *Vergauille 3 Id. Iun. 1586.*
d *Forchesii in agro Panga 11 Calen. Dec. 1584.*
e *Girancuria menſe Octob 1586*
f *Daſe prid. Cale. Octob. 1586.*

dati vxor, [a] Odilla Gaillarda, [b] atque innumeræ aliæ, quas hic, ne ſim nimium longus, prudens omitto. Addit Sybilla Morelia [c] gyrū ſemper in lęuam progredi. Quod &alicubi vſurpatum in Gallorum ſacris obſeruauit Plinius, [d] inquiens illos adorando totum corpus circumagere ſolitos: hocque in leuam feciſſe ſemper religioſius fuiſſe. Et Pythagoræ iam multis ante ſeculis ſymbolum fuerat ἀποστρωφᾶν ἀριστερόμενον. Dubium quæ tam præpoſteri ordinis cauſa, atque occaſio, niſi forte ea eſt, ne ſe recta, atque ex aduerſo intuentes tam facile agnoſcant. Nā nō leue periculum eſſe putant in iudicio, quod qui eius ſceleris fiunt manifeſti, de conſciis ſæpe apud quæſtorem vi tormentorum profitentur. Ob idque, & ſępe perſonati, vt alibi dictum eſt, conueniunt. Idem etiam illud eſſe poteſt, quod abſurda, indecoraque omnia amant, ac faciunt: veluti cum Dæmonibus eos veneraturi terga obuertunt; ad eos acceſſuri ceſſim eunt cancrorum more: ſupplicaturi manus inuerſas retro applicant: collocuturi in terrā figunt obtutum, & id genus alia ab omni conſuetudine reliquorum hominū alieniſſima. Vtcumq. res ſit, ipſa nos experientia ſatis commonefacit, id ſaltandi ſtudiū inter homines fere ſemper malo exemplo inualuiſſe: vel ad luxuriā, ac nequitiā, quod iam ſuo tempore conquerebatur Scipio Æmilianus [e] in oratione contra legem iu-

a *Duſa Cal. Octob. 1586.*
b *Spinula 3. Id. Octob. 1588.*
c *Serra 14. Cal. Decem. 1586.*
d *Lib. 18. c. 2.*
e *Macro. lib. 3. Saturna. cap. 14.*

diciariam Tiberii Gracchi: vel ad fanaticos furores ac dementiam; quibus semper olim a saltationib. fuisse initium testantur quæ de Mænadibus, Bacchis, Vitermonibus, Corybantib⁹, Thyadibus, ac Bassaridibus veteres scripta reliquerunt. Quod & sapientissimus Aragonū, ac Siciliæ rex Alphonsus[a] scite in muliere immoderatius, intemperātiusq. saltante notauit inquiens: Exspectate, nam hæc Sybillæ oraculum iam iam est editura,

a *Panormitanus lib. 1. de reb gest. Alphon.*

Solemni iureiurando, quod ipse etiam Dæmon verbis præit, sagas vicissim se obstringere, nō prodituras se iudicio facinoris socias: Neque tamē in eo tantum fiducia ponere, quin sibi contra eum metum alia etiam ratione prouideant, nomen videlicet suum dissimulando, vultuiq; laruam, reticulum, velum, aut quid aliud, obducendo.

CAPVT XVIII.

NOn est nouum eos, qui sunt eiusdem facinoris conscii, alios aliis per summam etiā exsecrationem iureiurādo sese obstringere, quo sint sibi vicissim magis fidi, nec si contingat deprehendi, tam faciles, ad retegenda, quæ semel consociauerunt, consilia. Sic Iana a Banno,[b] & Iacobus Agathius[c] retulerunt sortilegos inter se religiosissime cauere, ne si quando in reatu eius criminis esse cōtingeret iudicium in se inuicē, vel exquisitissimis tormētis adhibiti profiterentur:

b *Mayneris 3. Non Iul. 1585.*
c *Leherii 9. Cal. April. 1588.*

fiterentur: vtque ſemper eſſet præcipua eius ſilentii fides. Quod & illis ſic in religionem vertitur, vt violati in eo iuriſiurandi pœnas exiſtiment eſſe ſempiternas. Id adeo Martha Margelotia Brindēſis [a] oſtendit, quæ cum poſt admiſſorum confeſſionem ſeſe vehementius cruciaret, ac eius rei cauſam a Iudice rogaretur, reſpōdit ſe in magno metu eſſe, ne quia Dæmoni de ſe, ſociiſque celandis promiſſum non ſeruaſſet, vita defunctæ luendum eſſet flammis æternis tale periurium. Apra Hoſelotia [b] addit iuſiurādum illud ſolēnibus verbis dictari a Dæmone: nec adeo pridem vidiſſe ſe Barbaram Margæam, & Ioannam Petroniam eo adſtringi, cum in ſocietatem ſuam primum conuenirent. Verum quoniam hæc cautio ſæpe parum proceſſit, nec deſiere reperiri, qui quæſtionis, ac tormentorū vi ad inuitam confeſſionem adducerentur: vt huic quoq. fragilitati proſpiciant, hoc præterea ſatagunt quantum poſſunt, ne ab iis, queiſcum eſt criminis ſocietas, vel nomine, vel aſpectu dignoſcantur. Eamque ob cauſam [c] nec illos Dæmon, nec ipſi ſeſe vnquam nominatim appellant: ſed vbi publice euocātur, veluti ad comeſſandum, ſaltandum, vel quippiam aliud factitandum, id his fere fit verbis: Ehodum, Thermopolis, Duſa, Haracuria, Lenuncuria: id eſt, qui adeſtis ex illis pagis, atque vrbibus, huc cōcedite. Quod Barbelina Rayel, [d] ſageque alię ſa

a *Spinali prid. Non. Maii, 1588.*

b *In D. A pri ſuburbiis ad Tullū pertinentib. 10. Cal. Mart. 1587.*

c *Eluitia Franciſca Milez is prid Cal Iul. 1588.*

d *B'anuille ad aquas Id. Ian. 1587.*

tis multæ, quarum tamen nomina nunc non ſuccurrunt, diuerſæ etiam prodiderunt. Rurſus nonniſi perſonati, ac ἀσβολομένοι, ſæpe etiam (quod obſeruauit apud Philoſtratum Apollonius [a]) farinariis cribris obuoluti,

Ora vel obducti cortice horrenda cauato, [b]

vna verſantur, maximeque qui ſunt locupletes, quod eos fortuna inſigniores, conſpectioreſq; faciat: ſicuti non ſemel aduertiſſe ſe dixerunt Quirina Xallæa, [c] Roſa Gerardina, [d] Ioāna weher, [e] Ioanna Gerardina, [f] Odilla Boncuriana, [g] Ioanna a Banno, [h] & Franciſcus Mazilienſis: [i] Ac ne cuiquam commentum videatur, Nicolça Morelia, [k] cū quæſtor illius forte tentandæ gratia hæc diceret meras eſſe nugas, ad ampliorem fidem indicauit ſe ſuam illam laruam adhuc habere domi in arca reconditam; quæ ibi demū perquiſita, atq. inuenta ea eſſe ab eius nouerca agnita eſt, quam ipſa illi in eum vſum adaptauerat, cum primum vna ad nefarios iſtiuſmodi conuentus properarent. Quæ etiam puto cauſa fuit Longobardis, vt eas Maſcas appellarent: nā & ab illis hoc nomen mutuati Maſcaradas vulgari ſermone eos vocamus, qui Hilariis perſonati circum compita currāt. En vt ſemper ſunt integumenta, atq. inuolucra iis qui agūt quod ſciri timent, quibuſque & peccatorum conſciētia metus ſemper aliquis exoritur. En quoque quæ fidem faciant non eſſe vanum, quod fama circum-

a *Lib 6. c 6*
b *Virg. lib. 2 Georg.*
c *Blainuille 5 Cal. Mart. 1587.*
d *In agro Stiuenſi Non. Nouē. 1586.*
e *Vergouille menſ. Septē. 1584*
f *Tangei. 11 Cal. Decem. 1582.*
g *Haracuria 18. Cal. Ian. 1587.*
h *Mayneru 3. Non. Iul. 1585.*
i *Pangei 14 Cal. Ian. 1584.*
k *Serra 14. Ca Feb. 1587*
l *Serra 14. Ca. Feb. 1587.*

circumfertur de præsenti sagarum ad illos conuentus profectione: quod & supra pluribus est demonstratum.

Iniucunda, ac etiam ridicula cum sint quæ saltãtur in Damonum conuentibus cantiones: pro iis nihilominus agendas abs discedentib. gratias, perinde ac si magna alicui voluptati fuissent.

CAPVT XIX.

QVemadmodum plantæ quædam sic solis conuersioni obsequuntur, vt quaqua se is ferat ceu pedissequę comitentur: maris ęstu, vti vel crescit Luna, ita & accedunt, reciprocant, affluunt, ac remeant eodem modo & hominum animi cantu, numerisque efferuntur, mitescũt, durescunt, molliuntur, ac facile ad quoslibet motus impelluntur. Gracchus [a] eburneola soli tus erat habere fistula, qui staret occulte post ipsum cum concionaretur, peritum hominem, qui inflaret celeriter eum sonũ, quo illum aut remissum excitaret, aut a contentione reuocaret. Et Alexander sic Timothei musici cantu quodam exasperatus fertur, vt ex epulis ad arma illico prosiliret, ac cum contrario alio esset delinitus, ferociam omnem deponeret, atq. ad conuiuas pacatus, sedatusque rediret, Lacedæmonii (inquit Thucydides [b]) non rei diuinæ faciendæ gratia: sed potius moderandi ardoris, qui ad primum quemq. cum hoste cõgressum,

a *Cice. lib. 3. de ora. Fab. lib. 1 ca. 10. Gellius li 1. c. 2 & Plutarch. in vita Gracchi.*

b *Lib. 5 bell. Pelopon.*

militem accendere ſolet cantum tibicinũ adhibebãt; cuius modulatio hoc efficeret, vt ſedate, cunctanterque incederent ac pugnam capeſſerent. Contra qui frigidiore cœlo degebãt, minuſque vehementes primum habebãt ſpiritus, tubarum clangore, lituum ſtridore, ſcutorum pulſatione, virorum clamore, tympanorumque impulſione ad prælium inflammabantur.

Vangiones, Batauique truces, quos ære recuruo
Stridentes acuere tuba.[a]

a *Luca li. 1. de bello Pharſa.*

Nimirum varie (vt inquit Ariſtoteles [b]) animi affectus a Muſica parantur: exſiſtuntque ex eius modulationibus magnæ morum, atque actionum in hominibus mutationes. Quæ etiã cauſa Platoni [c] fuit, vt diceret cantum tum Lydiũ, tum Phrygium adoleſcentibus, quos liberaliter inſtitutos velis eſſe, adimendum; quod alter luctu animum deiiciat, atque affligat: alter excitet ad libidinẽ, & luxuriam. Et certe non male iis duobus tertium quis adiecerit μανικὸν ſcilicet, & qui fanatico furore inflammat, ac percellit: quales memorantur fuiſſe, qui in ſacris Deorum, quos vana coluit antiquitas, hymni cantabantur a Corybantibus Cybeles ſacerdotibus (quas & ob id βυτάρμονας, id eſt, ad ſonum ſaltãtes vocauit Homerus) cum cymbalis, aliiſque Muſices organis, atque inſtrumentis.

b *Politic. li. 8. cap. 5.*

c *In dialo. 11 de cap.*

Tympana vos, buxuſq; vocat Berecynthia matris
Idæa. [d]

d *Virg. 9. Æneid.*

A Bac-

A Bacchi Baſſaridibus clamore vaſto, ac diſſono ipſum aerem complentibus.

Quacunque ingrederis clamor iuuenilis, & vna
Fœminea voces, impulſaque tympana palmis,
Concauaq; æra ſonant, longoq; foramine buxus. a

a Ouid. 4. Metam.

A Gradiui Martis Saliis, qui per vrbem pulſatis ancilibus canebant carmina cum tripudiis, ſolemnique ſaltatu. Denique ab iis omnibus qui nocturnis ſacris, quę ob id νυκτήλια vocabātur, operari ſolebant.

-qualis commotis excita ſacris
Thyas, vbi audito ſtimulant Trieterica Baccho
Orgia, nocturnuſq; vocat clamore Cithæron. b

b Virg. 4. Æneid.

In quibus & annumerare licet, quos huius temporis ſagæ Dæmonibus permixtæ exercent de nocte cantus, & clamores. Nam ſi ex ſonorum temperata, atque æquabili varietate non modo hominum, ſed & beluarum (vti Herodotus de Arionis Methymnæi delphino refert) mulcentur animi, ac ferociam ſuam exſuunt, certe diſcordia ac diſcrepantia ad veſaniam pacatiſſimi etiam adigentur, ac compellētur. Idque adeo vt modo dixi demōſtrant, qui in prælijs adhibentur tympanorum, tubarum, & vociferationum promiſcui tumultus, ac ſtrepitus, qui & vecordiſſimos quoſque pugnarum apertiſſima pericula inire compellunt.

Ære ciere viros, Martemque accendere cantu. c

c Æneid. 6.

Horum autem ſimile aliquid intercedere opor-

tet in ſagarum nocturnis conuentibus, quo ab humanitate omni, ſi quæ illas forte adhuc tangit, deducantur. Nam illinc efferatas diſcedere cōuenit, ac quaſi rabie accenſas: quo ſcilicet ſint ad mortalium perniciem, exitiumque (cui vni rei incumbūt Dæmones) inſtructiores, ac paratiores. Ergo miris modis illic miſcentur, ac turbantur omnia, nec vlla oratione ſatis exprimi queat, quam ſtrepant ſonis inconditis, abſurdis, ac diſcrepantibus. Canit hic ad tibiam, vel verius ad contum, aut baculum aliquod, quod forte humi repertum buccæ, ceu tibiam admouet, vt poſt multos recitauit Margareta Ianina: [a] Ille pro lyra equi caluariam pulſat, ac digitis concrepat, vt narrauerunt Margareta Doliaria, [b] Sybilla Capellaria, [c] & Sinchen May a Speirchern: [d] Alius fuſte vel claua grauiore quercū tundit: vnde exauditur ſonus ac boatus veluti tympanorum vehementius pulſatorum; quod obſeruaſſe ſe meminerunt Ioannes Bulmius, & Deſideria eius vxor: Intercinunt rancide, & cōpoſito ad litui morē clangore Dęmones, ipſumque cœlum fragoſa, aridaque voce feriunt tota turba, colluuieſq. clamoribus, ſibilis, plauſu, vlulatib. furit & bacchatur. Et omnino talis eſt, quales Syrbenęorum choros fuiſſe memorat Athenæus [e] ex Clearcho: in quo ſcilicet quiſque caneret, quod ſibi videretur, nec auſcultaret, ꝙ præſcribebat is qui choro præerat: aut quale ſolet

a Morhāgii, Cal. Sep. 1587
b [illegible] prid. Calen. Nou. 1586.
c Ibid. 14. Cal. Decem. 1586.
d Amantia 6. Cal. Iul. 1586.
e Dypnoſop. lib. 15.

let esse remigum celeusma, vbi procellæ, tempestatesque impendent. Ac cum his pene enecti sint omnes, qui interfunt: tamen priusquam dimittantur, gratias Dæmoni ingentes ab illis agi oportet, quod eos videlicet beârit adeo festiuis, ac lepidis cantionibus: si quis enim hoc facere aut negligit, aut detrectat, præsto illi sunt verbera: ac adeo tam sæua, crudeliaque, vt sæpe integrum biduum ex eorum dolore ei, qui sentit, sit decumbendum: vti Ioanna Gransanctæa, aliæque eius farinæ plerique retulerunt. Sed hæc forte prolixius de re non vtique admodum seria: non fuerunt tamen silentio prætermittenda: vt sciant homines non esse temere, quod sic Dæmonibus inconditæ illæ, ātque absonæ voces placent. Quamquam & hoc recte aiunt similes habere labra lactucas.

More hominum Dæmones suos conuentus agere, vbi solita in fidei clientelaris præstatione oscula, amplexusque a suis excipiant: vnumque ex omni numero esse veluti principem, cui hic honos solemniter exhibeatur.

CAPVT XX.

QVI patronis honores lege clientelari debitos præstant, eorum se genibus aduoluūt, oscula porrigunt, iunctasque manus in illorum passas, diductasque inserunt, demissum, beneuolum, obsequētemque animum istis veluti sym-

bolis profitens. His persimilia Dæmones a suis seuerissime etiam exigunt, quoties conuentus suos agant, verum more alienissimo, atque indignissimo, vti solent alia omnia facere. Atque adeo per vnum ex suo numero, qui tum principatum inter eos obtineat. Beatrix Bayona [a] spõte, ac nullo etiam interrogante recitauit vnum ex omnibus solitum esse e suggestu in cella aliqua eminere vultuosum, ac fastuosum, ad eumque timidum, ac tremẽtem suo vnumquemq. ordine accedere: deinde in signum obseruantiæ ei se ad pedes abiicere, pronumque, ac venerabundum coram amplecti. Nicolæa Ganatia, Cuninus Gugnorius, [c] Franciscus Fellæus, [d] eius soror Francisca, [e] ac Barbelina Rayel [f] itidem aiunt e multis semper vnum esse, ad quem summa imperii, ea qua conueniunt nocte, redeat. Quem principatus honorem non est quod quis fabulosum existimet, aut etiam ex vulgi errore, superstitioneque aliqua promanasse putet: quasi superuacaneum sit ibi ordinem quærere, vbi sine lege, ordineque sunt omnia: sed sciat eũ esse etiam ex recepta inter pios, probatosque auctores sententia. Nam & Diuus Thomas, [g] Frãciscus a Victoria, [h] & Antoninus Turquemadius [i] de ea Dæmonum in Dæmones prærogatiua, ac potestate adeo luculenter disseruerunt, vt nihil amplius quęri oporteat: maximeq; post illud, quod ex Euangelio [k] memorant obiectum Christo

a *Gerbeuilæ 4. Non. 1585*
b *Maynerii, 8. Id. Iu. 1585*
c *Ancherii 3. Non. Ian. 1585*
d *Pangæi 14 Cal. Ian. 1584.*
e *Ibid 5. Id. Noue. 1584.*
f *Blainuillæ Id. Ian, 1587*
g *1 part qu. 109. art. 1. & 2.*
h *In repetitiõe Magiæ.*
i *In Hexamerone Dial. 3.*
k *Mat. 9 & 12. Luc. 11. Mar. 3.*

Christo a Phariſæis conuitium, quod ſcilicet in principe Dæmoniorum Behelzebub Dæmonia eiiceret: Nam licet ea ſit Phariſæorum oratio, habet coniunctam cum antiqua Hebræorum Theologia opinionem, ſicuti autumant in eũ locum interpretes: Et id diſerte ſtatuit Euſebius Cæſarienſis, [a] contra Herodem diſputans. Si quidem affirmat lamiam illam, quæ Menippũ inſano amore torquebat, Dæmonem fuiſſe, qui Apollonio maioris, ac potentioris Dæmonis agenti auſpiciis obtemperauerit. Et ſi quando inferiorum ordinum Dęmones detrectant parere, quibus primum euocantur carminibus: vis demum illis denuntiatur ab iis Dæmonibus non ferenda, qui ſunt ſuperiorum ordinum. Quę potentiſſima, caſtigandæ iſtius vel moræ, vel contumaciæ apud illos ratio eſt. Vti propriis, ac expreſſis ad id formulis docuit Hieronymus Mengus in ſuis exorciſmis ipſe antea id a Lucano abunde edoctus. Ac quemadmodũ Eccleſiæ ſuæ caput eſt Chriſtus, ita & habere damnatos ſuum Coryphæum cuius perferant imperium (hunc Porphyrius Serapidem, poetarũ turba Plutonem appellat) ſubſtantiarum quoque cœleſtium ordines alios eſſe, qui regant, atque imperent: alios rurſus, qui regimini, imperioque ſint ſubditi. Dionyſius [b] in cœleſti Hierarchia tam multis oſtendit, vt otioſæ futuræ ſint omnes rationes, ſi quæ præterea in eã ſen-

[a] *In conſutatione l. 6. Philoſtrati.*

[b] *Cap. 6.*

tentiam huc afferantur. Et antiquitas maiorũ, minorumque gentium Deos distinctis ritibus coluit. Porro non semper esse satisfactum officio ea, quę dicta, genuum positione, ac coxæ amplexu: sed præterea (dictu indignum) ab inuitis ingerenda esse oscula Dæmonis podici, postquam is sese immutauit in hircum horridum, ac multo grauius olentem, quam hœdi solent ineunte bruma, multi memorant. Post hæc etiam eum migrare (inquit Ioanna Gransanctęa [a]) ad aspicientiũ terrorem in immane aliquod monstrum, vastitate, formaque dolio non absimile: cui os enorme, fumo permixtas flammas indesinenter euomat: idque vt pauorem suis incutiat: quod sæpe facere gestit, quemadmodũ alibi commodius dicetur. Adorationis etiam modus is omnium vulgatissimus a sagis perhibetur: primum in genua procumbere: auersas deinde manus in morem obtestantium componere: sed post terga, atque inuersas tum illũ versus porrectas sustinere tantisper, dum satis, superque esse voce significauerit. Ita malus, prauusque distorta, ac peruersa amat omnia.

a *Condati mense Iul. 1582.*

A Dæmonibus sæpe magna vi in fruges, ac sata immitti variarum specierum bestiolas, quæ ea momento populentur, ac depascantur. Quomodoq; id fieri contingat.

CAP.

CAPVT XXI.

EST malo Dæmoni cum natura bellum sic odio immortali imbutum, vt quæ hæc toto conatu, ac studio edere incumbit, ille contra ad vastitatem, atque exitium semper adducere contendet. Ac quasi ad id non satis sint grandines, pruinæ, reliquæque aeris tempestates, atq; iniuriæ, quibus se vulgo immiscere creditur; alia præterea multa, vel ad prodigium adhibere non cessat, quibus id tandē consequatur, & perficiat. Alexia Violæa [a] refert se, postquam bacchantium more hac atque illac vna cum æqualibus multum discurrisset, solitam in aerē spargere minutum quendam puluerem, ad id sibi idcirco a Dæmone concessum: vnde erucæ, bruchi, locustæ, atque id genus pestes satorum adeo densæ nascerentur, vt iis agri illico vndiquaque contaminarentur. Apra Hoselotia, [b] Alexia Drigæa, [c] Odilla Boncuriana, [d] & Rosa Gerardina [e] memorant se simili facto ingentē murium copiam nō semel in agris excitauisse, qui illico in terram se abderent corrodendis ortarū frugum germinibus. Ioanna Porelia [f] fatetur se eorum, quibus male cupiebat iumentis œstrū sæpenumero immisisse, a quo frequentatis aculeis tandem miserrime necarentur. Idque præstare potuisse, quoties volebat sola plantæ, quæ prima ad manum veniebat, euulsione, ac in terram cū præfatione certi alicuius carminis de-

a In agro Tētræo Anno 1583.

b Ad Sancti April. 10. Cal. Mart. 1587.

c Haracuria 4. Id Non. 1586.

d Haracuria 18. Cal. Ian. 158[illegible].

e In agro Steuensi Non Noue. 1586

f Castro Sulinimense Apri[illegible] 5[illegible]

iectione. Petronius Armentarius, ac Ioannes Malrisius, quod suo loco fusius dicetur, lupos itidem illiso in arborem gramine aliquo excitabant, qui in illud quod iuſſiſſent ouile irruerēt, nec nisi edita magna strage finem vastandi facerent. Welsch Antonius rogatus, vt sortilegorum sodalitati hortū quem pone casam suā habebat, in noctis sequentis saltationes cōmoditaret, primum quidē negauit se id facere posse, quod diceret sibi ea nocte peregre esse oportere: sed cum nihilominus pergerent rogare, atque adeo pro suo iure instare, exorari quidem se siuit: sed tamen sicuti ante causatus fuerat alio profectus est. Postero igitur mane domum reuersus, ac hortum forte ingressus eū passim campis, ac limacibus depastum reperit, ipsisq; bestiolis etiamnum oppletā vndiquaq; horti aream. Quod tamen tacitus tulit solita scilicet nefariæ illius sodalitatis vestigia agnoscens. Nā & hæc primum denegandi horti, tandemq. domo excedendi fuerat occasio, ne proprii videlicet damni spectator, adeoque minister esse cogeretur. Ac quod hic insurgunt ἀπιστῶντες, atq; increduli quidam homines nō esse in alterius, quam Dei omnipotentis potestate quicquam creare, ac fingere, noui quidem nihil afferūt: siquidem omnia [a] per ipsum facta esse omnes sciunt, & sine ipso factum esse nihil, quod factum est, ne ab angelo quidem vsque ad vermes. Ve-

[a] Ioan. 1. ea

rum

rum quid vetat illa iam ſparſim creata in vnum celerrime locum a Dęmone cogi, ac coaceruari, cui longe etiam difficiliora licere non vno huius diſputationis loco aperte eſt demonſtratũ? Et haud ſcio an quæ plerumque inter tonandũ vna cum pluuia in terram decidũt veluti ranarum agmina, illius arte, atq. opera ante fuerint ſublata, cum nec in aere tam paruo momento, quo nubes ibi conſiſtunt, generari, nec ante a ſole, vti vapores exſpirationeſque terræ ſurſum attrahi, atque euehi poſſe videantur. Cuius generis & probabile eſt fuiſſe, quod Dæmonum impoſturis adhuc ludificata antiquitate legimus[a] ſanguine, terra, lapidibus, lacte, teſtis, oleo triduum etiam aliquando pluiſſe: Nam ea a natura cauſam nullam probabilem vnquã habuerunt. Et illa ipſa antiquitas ſatis alioqui naturæ edocta leges inter prodigioſa καὶ παρὰ φύσιν accidentia ſemper enumerauit. Iam vt mirum videri non debeat, ſi quæ beſtiolæ contra innatam grauitatem in ſublime feruntur: imo inde in terram cum impetu etiam incolumes, ac ſaluæ proruunt, in eum quem natura dedit locũ congeri, ac coaceruari a Dæmone queant. Siquidem vulgo id præſtant, qui leuiter etiam Magicis artibus ſunt imbuti: Quemadmodũ noſtra ætate viſus eſt Nanceii Comes quidam e Germania vniuerſas cubiculi muſcas circa infixum in parietem pugiunculum congregans, non a-

a *Apud Iulium Obſequentium in libro de Prodig.*

liter atq. apes in fuga vberis inſtar e ramo pendere ſolent. Et alius e tota vicinitate, ac confinio excitos angues in ignē Magico circulo concluſum inducēs, ac cum ex iis quæ corpore immanior erat in illum ingredi detrectaret: coacta eſt tamē repetito identidē carmine id facere, ac ſe cū ceteris in obiectū ignē dedere & inuoluere. Quæ ſi homines Dæmonū ope adiuti minimo negotio, etiam ad oblectationem præſtāt: quid queſo facturos Dæmones putamus, vbi ad explendam, quæ illis innata, atque inſita eſt nocendi libidinem, ſe totos parant, ac deuouent?

Noui ſemper aliquid a ſuperiore conuentu afferri oportere, quod in alterius ſit paratum exitiū; nec impune eſſe, ſi quis ab iniuria, ac maleficio vacuus ad ſequentem redeat.

CAPVT XXII.

QVemadmodū ſolent heri in villicis procuratoribus, cum eorum rationes expendūt, ſegnitiem, negligentiamque durius caſtigare: ita Dæmon in ſuis comitiis, quod tempus examinandis cuiuſque rebus, atque actionib. ipſe conſtituit, eos peſſime habere conſueuit, qui nihil afferunt, quo ſe nequiores, ac flagitiis cumulatiores doceant. Nec cuiquam adeo impune eſt, ſi a ſuperiore conuentu nullo ſe ſcelere nouo obſtrinxerit: ſed ſemper oportet, qui gratus eſſe volet, in alium nouum aliquod facinus feciſſe.

feciſſe. Quod Dominica Zabella [a] ait ita eſſe cognitum omnibus, qui nefariam illam militiã ſequuntur, vt de hoc vno maxime ſint ſoliciti, ne ad indictos conuentus veniant ab ea ratione imparati. Ac ne in hoc ſe ignorationis excuſatione vlla defendant, improbus ille Magiſter ſigillatim de omnibus, quæ a ſuis poſtulat, ſcholas habet, præceptaque tradit: veluti de frugib⁹ inferenda calamitate; de immittendis in arbores, fruticeſue bruchis, papilionibus, erucis, atque id genus infeſtis vermibus: de faſcinando pecore: de ſegetibus pelliciendis, labefactandiſque, ærugine, aut tabe quauis alia: de ſpargendis venenis, atque adeo de perdendo, quantum in eis eſt, vniuerſo mortalium genere: vt vnũquodque horum ſinguli teſtatum ſua confeſſione reliquerunt, Hennel Armentaria, [b] Anna Ruffa, [c] Ioannes Piſcator, Coleta eius vxor, [d] Matheola Guilleræa, [e] Franciſcus Fellæus, [f] ac fere omnes, quos ea ſortilegii labes aſperſit.

a *Rogeuille in agro Tentrao. Anno 1583.*

b *Duſa pri. Cal. Oct. 1586*
c *Ibid. Cal. Octob. 1586.*
d *Gerbeuillai 4. Nonas Maij. 1585.*
e *Pangai prid Nonas Dece. 1584.*
f *Ibid. 14. Cal. Ianuar. 1584.*

Dæmones ſe in variarũ animantium formas pro tempore atque vſu inducere: quoties inter ſuos verſari volunt, præcipuamque ſemper eſſe hirci, maxime cum ſe publice colendos, veneradoſque exhibituri ſunt.

CAPVT XXIII.

DÆmones nõ eſſe prauos mentis in hominibus affectus, quemadmodum Democri-

tus, Auerroes, totaque adeo Peripateticorum schola commenta est: sed potius spiritus, vt sic dicam, essentiales, ac sua natura constantes satis illud Euangelii [a] arguit, vbi memoratur illis rogatu suo concessum fuisse, vt in porcorum gregem abirent. Quomodo enim auaritia, ambitio, ac perfidia in porcos demigrassent? Rursus eos cum veluti in certamen cũ homine descendunt, non vanis imaginibus, ac simulacris: sed comparatis quæ sub sensum cadãt, corporibus, ac φανερῶς, καὶ ἐμφανῶς congredi: sic est non vno istius dissertationis loco demonstratum, vt superuacaneus futurus sit labor, si quis iterum in eam rem impendatur. Sed hoc operæpretiũ est nunc videre, quas illi formas, ac species præcipue sibi assumant, nõ quidem pro eius clemẽti, in quo versantur qualitate, & differentia (quam Psellus [b] attigit) sed vti id, ad quod se parant, munus ac officium magis postulat, atq. exigit. Cum igitur primum aggrediuntur hominem alloqui, ne is ad insolitę rei aspectum tam facile expauescat, humana libentius specie occurrunt, eaque adeo, quæ præ se ferat honestiorem aliquam fortunam: nimirum quo verbis suis auctoritatem, fidemque maiorem adiungant: Illisq. ob id vestis nigra, & promissa magis placet, quod ea vtatur nemo, qui non sit apud suos in aliquo honore, & pretio. Quamquam nõ desunt, qui ad tegendam potius pedum fœditatem

[a] *Matt. c. 8 vers. 32.*

[b] *Ca. quomodo Dæmones occupent hominem.*

tem (quod illis perpetuum est insigne, ac vestigium insitæ turpitudinis) consulto adhiberi putent. Ceterum colorem atrum magis arridere, quia nihil nisi atrum, funestumque ipsi vnquam hominibus moliantur. Ac vbi iam consuetudine aucta est familiaritas, & cœpit pauor frequentatione paulatim decedere, tum pro vsu, atque tempore modo in hæc, modo in illa vertunt animalia: vtpote, si quempiam per viã comitantur, canem frequentius referunt, quod is, etsi assidue subsequatur, nullam tamen aspicientibus suspicionem malæ rei præbeat. [a] Sic Andræas quidam Italus canem cæcum, & ruffum secum ducebat Anno M.D.XLVIII, qui vniuscuiusque arcana perireret, stupendaque alia plurima ederet. Sic Cornelius Agrippa [b] cacodæmonem nigri canis specie quotidianum asse clam habebat, cui collare erat loreum Magicis per clauorum emblemata notis inscriptum. Sic Dæmones septem in Nicæa ciuitate [c] inter sepulcra delitescebant sub forma obuios quoque incessantes: donec eos Diuus Andræas [d] rogante populo in solitudines exegit. Sic non ita pridem rusticus quidam apud Vogesos (huic Desiderio Financio nomen fuit) si quando vna cũ popularibus discumbebat, pedibus aduolutũ canem habebat, a quo demissa clam manu venenum acciperet, quod deinde cui vellet infunderet. Ex eoq; satis multos periisse, priusquã il-

a *Euro. li. 16*

b *Vuesperg. in lustrum.*

c *Paulus Iouius in eius elogio.*

d *Abdias Babyl. Episcop. li. 3 historiæ Apostol.*

lius fraudis in eum vlla transferretur ſuſpicio. Quod ſi quem tranſuerſo aere ſunt vecturi, vti ſæpe euenit, cum ad conuentus ſuos nocturnos properant, equum (quod animal in eo genere officii maximam pernicitatem habet) ſæpius induunt, ac ſeſſores ingenti quo volunt celeritate tranſmittunt. Sic memorat Olaus Magnus [a] Hadingum Danorum regem in ſuum regnũ, quo nonnullorum factione fuerat eiectus, per immenſa maris ſpatia ob Othini Dæmone in equi ſpecie eſſe reductum. Et Torquemadius in in Hexamerone recitat habuiſſe ſe, cum primũ literas attingeret, æqualem cui ſub noctem Gadalupo, vbi Grammaticæ dabat operam, ad deambulationem egreſſo obuius in equo Dæmõ perſuaſit, vt poſt ſe in eodem equo ſederet viã vna confecturi Granatam, quo vtique animus erat poſtridie contendere: Hocque iter licet longa diſtans intercapedine, vnica tamen nocte, etiam in tardo, & claudicante equo expediuiſſe: Ac ne quis huic de ſe talia narranti paruam fidem habeat, vir is fuit non vulgaris, ac cuiuſuis pretii, vt qui in Caroli V. Imperatoris comitatu Medicinam honeſtiſſimis ſtipendiis fecerit. Et alicubi [b] ſi bene memini habent Francorũ Annales (eum quidam aſſeruit fuiſſe Comitẽ Matiſconenſem) qui ab epulis, quas tum forte otioſus celebrabat, foras euocatus in præſtolantẽ præ forib. equum inſilire cogeretur, a quo ſtatim

a *Lib. 3, hiſt. de gentibus Septen. 1. cap. 19.*

b *Hugo Floriacenſis, Petrus Abbas Cluniacẽſis, Gul. Paradinus in Chro. Sabaudiæ.*

tim videntibus multis ita ſublimis tolleretur, vt videri illico deſineret: Nimirum ſi dies, eaq. hora illi dicta erat, qua ex parte in malam rem eſſet a Dæmone abducēdus. Et Inuillæ ad Theriotrophiū, pluribuſque aliis in locis huius prouinciæ teſtatum reliquerunt, ſuos a ſe ſępiſſime viſos eſſe Dæmones D. Humberti præ ſe ferentes imaginem; qualem vulgo in triuiis depictā videre licet. Iam vero ſi ſortilegos alicuius rei monitos eſſe oportet; & ſunt tamen in præſentia, qui colloquium impediūt homines, in muſcam exiguam migrat Dæmon, iam ob id noto nomine Beelzebub, atque eo habitu vicinas auribus partes ſubit, quo propius quæ vult inſuſurret. Idque Claudia Symoneta [a] Caſteleri ſortilegii damnata, præter pleraſque alias, quarum nomina nunc nō ſuppetunt, vna cum Antonio filio obſeruauit, inquientes ſibi circa tempora obuerſatum fuiſſe illa muſcæ ſpecie Dæmonē, cum in carcerē deducerentur; ac diligenter monuiſſe, ne ſe ipſi intentati criminis manifeſtos ſua confeſſione facerent, quamlibet exquiſitis tormentis ad id vrgerentur. Cōfeſſos enim certiſſima, ac ſæuiſſima ſupplicia manere: contra ſi linguam continerent, futurum, vt propediē ſalui, incolumeſque euaderent. Noctu etiam ſæpe iuuat in alienas ædes per tegulas, per cancellos, perque tenues atque anguſtos alios meatus fe vna cum Lamiis ſuis intromittere: Huic vſui

[a] 3 Cal. Oct. 1588.

felis conuenientissima est forma. Hanc sibi assumunt adeo germanam, ac natiuam, vt nisi rabie, qua maiore grassantur quam solent domestici, vix distingui, ac dignosci queāt: Sicuti plerique omnes, quibus aliquando ea res perspecta fuit, constanter asseruerunt. Iam si quem hoc vrit, quod sui loci, atque ordinis alius quispiam in pascendo pecore se diligentior habeatur, solicitumque tenet quomodo conceptum in illum ex ea inuidia odium, amora omni suspicione, expleat: tum auxiliaris aliquis Dæmō adsciscitur, qui lupi formam prædabundus in eius gregem irruat, ac edita strage serui incuriam apud herum accuset: quam etiam peculii damno tādem sarciri illum conueniat. Id se Petronius Armentarius, [a] & Ioannes Malrisius [b] ita factitasse inter alia nefariæ suæ artis portenta ingenue sunt professi: Adsciscendiq;, atque euocandi Dæmonis modum fuisse, euulsum gramē in forte obiectæ imminentis arboris truncum cōceptis quibusdam verbis impingere, quo facto inde lupus statim exoriretur, qui momento designatas ad cædē pecudes discerperet: Nā certe ei ministerio cōuenientius nihil deligi poterat ea fera, quam natura præter alias præcipue ad prædam instruxisset. Vrsi etiam forma nonnūquam gestiunt videri Dæmones, cum videlicet hoc agunt, vt suis quam maxime terribiles appareant; quod tum præsertim demonstrant, cū tempe-

a *Dalhemii in vasto regno.*
b *Sexaii Transyluanii.*

tempestatibus in aere commotis suã immanitatem ostentant. Idque obseruasse se non semel recitauit Barbelina Rayel, [a] addens consueuisse illos prẽterea ad maiorem horrorem cymbalorum, tintinnabulorum, catenarumq. longam post se seriem trahere, fremituque, atque vlulatu horrendo omnia permiscere: In quo tamen illam hallucinatã fuisse facile crediderim, ac speciem imitationemque pro veritate in tãto tumultu, ac trepidatione præcipitanter accepisse. Quamuis & sic horribili forma a se visum retulerit Hernias [b] D. Pauli (vt quidam ferunt) discipulus: nimirum bestiæ, quæ cetis instar erat, locustasque igneas ore affatim euomebat. Postrema, eademq. gratissima est illis hirci forma, cum non iam alicui se ministerio parãt: sed magis hoc agunt, vt ipsi obseruantia aliqua suis se colendos exhibeant, atque apud eos maiestatem aliquam sibi cõstituant. Quam veluti personam, quare ei potius actioni adumbret, nõ est facile coniicere, nisi si hoc est, quod regem decet eo habitu in publicũ prodire, qui maxime eius virtutes exornet, ac demõstret; aut quod de Pythagoræorum μετεμψυχώσει memorant, id corpus iuuat potissimum inire, quod moribus, ingenioque conuentissimum est. Hircorum præter ceteras pecudes nobilitatur graueolentia: nulla re tam certo suam Dæmon testatur præsentiam, quã odoris fœditate intolerabili. Hir-

[a] *Blainuille ad aquas Id. Ianu. 1587.*

[b] *In lib. qui Ecclesia dicitur, visione 3.*

corum libidinosa obscœnitas etiam prouerbio locum fecit, hoc vnum Dæmon præcipue satagit, vt suos rebus Venereis, quam maxime deditos habeat: Et ne desit occasio, ipse se quoties illis occurrit in eam formam induit, quę huic vsui sit accõmodatissima; nec adeo de stupro interpellare cessat, donec ad id, quamuis ingratissimum, iniucundissimumque illos pellexerit: Hircorum in obuios quosque effusa sæpe petulantia est, nulla non obit, ac pererrat terrarũ loca Dæmon, dum offendat in quem impetum, incursumq. faciat: Hirci saliua fructui (inquit Varro [a]) venenum est, eiusque dentes satis interitus, ac pestis præsentissima. Quæ etiam causa fuit, vt in lege locationis fundi excipi soleret, ne colonus capra natum in fundo pasceret. Et Astrologi ita id animal receperunt in cœlum, vt eum extra limbum duodecim signorum collocarent: Satanæ viperinus morsus est, afflatus lethalis, & exitiosus: sic postquam e cœlitũ concilio, ac cœtu est deturbatus, hominum rebus se importunum præbet, vt nulla maior cautio sit iis, qui in tutela pecoris Dominici excubant, quam illum longissime ab eius septo arcere, ac prohibere. Hircis obtutus trux, ac ferox, frons cornibus aspera, barba promissa, ac inculta, villi temere pendentes, succincta crura, totusq. adeo habitus corporis ad deformitatem, fœditatemque comparatus, vt aptior ab eo deligi nõ queat,

[a] *Lib. 1. de re Rustica c. 2. & lib. 2. cap. 3.*

at,qui intus foriſque fœda, horrenda, atq. immania habet omnia. Siquidem ſimiles(quod aiunt) conuenit habere labra lactucas. Et omnino qualis qualis ratio fingi poſſit eorum penes quos huius rei fides eſſe debet,conſentienti renuntiatione teſtatum accepimus hircinū iſtiuſmodi phaſma, ac perſonam Dæmoni longe eſſe gratiſſimam: præſertimque, vbi ſe ſuis honore aliquo afficiendum exhibet. Quod & Gaguinus [a] ſcriptum reliquit de quodam doctore Theologo primatum monaſticum apud Ebroicas obtinente (huic Gulielmo Edelino nomen fuit) qui cum illuſtrem quamdam matronam deperiret,neque tamen eius potiundi ſpem vllā relictam iam videret,a Dæmone quouis pretio depaciſcēdos ſibi eos amores potius exiſtimauit quam non illis tandē frui pro libidine. Ergo id vt impetraret ſupplex (ea enim pacto addita fuerat conditio) Dæmonem in hirci ſpecie veneratus eſt. Eam quoque πεχγολατρείαν Torquemadius [b] vir Hiſpanus frequentem apud ſuos eſſe memorat. Etſi eius ini i m longius arceſſere placet, ab antiquiſſimis ad hæc noſtra tempora iam manaſſe reperietur Nam & in Apollinis arce ingentem ſeu hircum, ſeu arietem æneum edito in loco repoſitum fuiſſe,cui diuini honores adolerentur,Heſychius,aliique, Græci ſcriptores meminerūt. Imo & hirco inſacrificiis impenſius delectatos Dæmones fidē facit il-

a *Lib. 10. de reb geſtis Franc. regū.*

b *In Hexamerone.*

lud Theſei, qui cum in littore maris Veneti caprā feciſſet, ſubito ea in hircū, quaſi ea ſola grata eſſet hoſtia, immutata eſt: vnde & poſt Epitragia vocari cœpit. Idem factitatum in Galliæ tēplo, quod in Gargano monte viſebatur, tum in eo vbi Amphiarai oracula reddebantur, & Strabo, & Pauſanias ſcriptum reliquerunt. Et Ægipanes, Satyri, Fauni, Sileni, aliaque ruſticorum Deorum turba, quos vano errore deluſa gentilitas coluit, hircinis deformes membris ſe ſemper viſendos præbuerunt.

Quietam, & laboris expertem fuiſſe, quæ olim euenisse legitur hominū a bonis Angelis per aeræ tranſuectionem: eam vero, quæ nunc circumfertur ſagarum a Dæmonibus, plenam eſſe moleſtiarum, & laſſitudinis,

CAPVT XXIIII.

a Dan. 14. HAbacuc Propheta momento ex Iudæa in Babylonem translatus fuit, vt pulmento, quod meſſoribus ſuis ferebat, Danielem in lacu leonum paſceret, in Iudæam ab eo loco pari celeritate relatus. Philippus quoque Diaconus b poſteaquam Eunuchum Candaces Æthiopum reginæ baptiſaſſet in via, quæ ab Hieroſolymis in Gazā ducit, ſubito in Azoto viſus eſt: Et alias ſæpe ſpiritus Domini multos rapuiſſe, ac in longinquiſſimas regiones incredibili celeritate tranſportaſſe in ſacris literis legitur. Verū adeo

b Act. Apoſt. cap. 8.

adeo tranquilla,ac quieta vectione, vt ſomniũ potius quam vera aliqua migratio eſſe videretur:vti eius beneficia ſemper adiuuant,nunquã decipiunt: Satanæ contra vbiq. pernitioſa ſunt officia,ſolatia moleſta, damnoſa liberalitas,intempeſtiua ſtudia. Ergo ſi quando ſubleuandi laboris occaſione ſuos ſic per aerem trãſmittit, longe grauiori languore cõfectos relinquit,quã ſi incitatiſſimo curſu viam,& aſperam pedibus confeciſſent:Quemadmodum Catharina Ruffa [a] Dæmonis cui ſe addixerint, fraudes, atque impoſturas in medium proferens enumerauit. Addit & Barbelina Rayel [b] ſe ſæpe ex ea geſtatione in tãtum exagitatam, ac defatigatam fuiſſe,vt domum reuerſæ perpetuum triduum decumbendum eſſet, priuſquam pedibus conſiſtere poſſet.

a *Vellæ ad Moſelam 5. Cal. Iul 1587*

b *Biauuillæ ad aquas Id. Ian. 1587*

Hoc quamuis memoratu incredibile, vno tamen ore ſagas omnes loqui ſuſcitandarum nubium poteſtatem ſibi a Dæmonibus ſæpe fieri; quas poſtquam vna cum iis ſunt elatæ,pellant, trudantque quo velint,ac etiam niſi ſi quid obſtat in terras excutiant. Quæque eius molitionis propria,peculiariaque ab illis memorentur.

CAPVT XXV.

NOn eſt dubium,quin quod ſequitur futurum ſit ſupra omnium fidẽ ac multis etiã forte ridiculum. Hoc certe memini teſtatum

ſpontanea, ac libera aſſertione plus minus ducentorum hominum, qui me Duumuiro damnante incendio crimen ſortilegii luerunt: ſtatis certiſque diebus ſolitos conuenire ſe gregatim ad ripam, vel ſtagni, vel riuuli alicuius, maximeque ſi quis eſſet, quem ſolitudo a prætereuntium oculis ſepoſitum haberet, atque illic aquas accepta a Dæmone virga tantiſper diuerberare, dum vapores, fumoſque abunde excitarent, quibuſcum vna ſublimes efferrentur. Illud deinde, quod ſic eſſet excitatum ſe in nubes denſas, ac caligantes induere, quod poſtquam vna cum Dæmonibus ei eſſent inuoluti agerēt, pellerentque quo erat libitum, ac tandē multa præcipitatum grandine in terras decuterent. Salome,[a] & Dominica Zabella [b] addunt, priuſquā eo modo aquam exagitarent, conſueuiſſe in eā immittere vel ollam fictilem, qua nonnihil ante incluſiſſet Dæmon aſpicientibus incognitū, vel etiam lapides tantos, quantam optabant pluere grandinem. Decker Maygeth [c] ſolitam ſe vna cum ſceleris popularibus acceptas a Dæmone candelas cæruleas in ſtagnum Fonterſgrube tantiſper deuexas, ac lumine pronas tenere, dū id affatim guttis ſuis inſtillaſſent: tum pulueremaliquem medicatum in id quoque ſpargere, ac diſſeminare: tandem aquas virgis nigris, quibus a Dæmone ſuo eſſent donatæ, identidē ingeminatis quibuſdam verbis ad exſecrationem,

a Vergeville 6. Cal. Sept. 1586.
b Regeville in anno Tem. 1583.
c Morhāgin 13 Cal. Ian. 1591.

nem, deteſtationemque certis, ac propriis contentiſſime etiam diuerberare. Quo facto totus aer ſtatim infuſcaretur, ac tandem largos tum imbres, tum grandinem in ea, quæ iuſſiſſent, loca, niſi ſi quid forte obſtaret, effunderet. Quæ ſic excitandarum nubium ratio non nunc primum inoleuit, ſed & a multis iam ætatib. narrauit Pauſanias [a] in Lycæo monte Arcadiæ fuiſſe vſurpatam. In eo, inquit, fons fuit nomine Agnotam admirabilis naturę, vt re diuina ibi curioſius peracta, quernoque ramo aqua leuiter commota mox denſus inde ſurgeret vapor nebulæ aſſimilis, qui non multo poſt effecta nubes, aggregatis item aliis largos imbres demitteret. Non eſt igitur hoc noſtræ ætatis inuentū: Non eſt etiam vetularum, quarum mentes Demon deprauauerit, viſum, aut inſomnium: ſed ipſis vigilantium ac ſanorum, qui præſentes affuerant, oculis res certo ac liquido comperta, atque explorata. Quam & confirmant quæ ſequuntur ex Malleo Maleficarum narrationes: quas quoque illorum, qui eos ſcripſerunt, fidē ſecutus non dubitaui hic exponere. Quæſitores quidam cum periclitari vellent in venefica muliere, quam forte in vinculis habebant, verane eſſent, quæ de ſua in commouendis tempeſtatibus poteſtate ſortilegi prædicarent, eamq. ob id manu ſua miſiſſent (nam tantiſper dum in reatu manent, Magicas vires omnes illis eſſe ad-

[a] *In Arcadicis.*

emtas certum est) secedens illa in confertū arboribus locum ibi scrobem, quam manib. ipsa foderat, lotio oppleuit, quod demū digito mouere non destitit, quoad ex eo suscitatus, atque elatus vapor in nubem opacā concreſceret, quā statim tonitrua ac fulgores crebri interſecarēt, maximo cum aspicientium metu, ac formidine. Sed illa, bono animo este, inquit: iam faxo, vt nubes hæc in ea quæ voletis, loca tota deportetur: quæ cū illa in propinquas solitudines designassent, eo subita ventorum vi, ac tempestate delata nubes propere in saxa, ac grandines dissiliit calamitate interim omni inter demonstratos, iussosque fines se cohibente, ac continēte. Huic quoq. παράλληλον est, quod sequitur de rustico quodam Suauiensi, cui de siccitate, quatum laborabatur, vehementius cōquerenti forte præsens octo annorum filia recepit se, si ita iuberet, ipsius agrum, in quo tunc vna considebant, largo imbre statim esse irrigaturā. Ac cum pater dixisset se id percupere, illaq. pauxillulum aquæ ad id sibi dari postulasset, ad torrentem, qui in propinquo decurrebat, deducta est, vbi exagitata vnda illius Magistri (aiebat) auspiciis,, cui se mater addixerat, tantum illico pluuiarum cœlo exciuit, vt satis essent ei agro abunde irrigando, ceteris interim quaqua versum perinde atque antea sitientibus. Huic exēplo affine est, & quod sequitur. D. Claudius Perotius

rotius [a] Grammatophylacio ſodalium D. Georgii apud Nanceium præfectus, vir certe bonus, & cui in re grauiori facile fidem adhibeas, de iſtis differenti mihi apud familiares aſſeuerauit æqualem habuiſſe ſe olim forte, & in eius ſceleris ſocietatem cum patre ſortilego aggregatū, qui eiuſmodi vapores e pelui, cui frigidæ paululū ante eſſet iniectū, videntibus omnibus, qui vna aderant in ludo literario, excitaret. Ioannes Charmæus, [b] Iana Oberta, [c] & alii eius farinæ complures, ſe non per ſomnium: ſed ſuis vidiſſe oculis memorant ingentem ſui ſimilium numerum ſecum ſic excitatas nubes hac atq. illac vento, emiſſaue ſagitta ocyus percurrentium; ac nō aliter, quā denſum fumum ſcintillæ traiiciunt, atque intercidunt: interimque fragore, atque immani tonitru circūcrepantia omnia audiuiſſe. Alexia Granianna [d] narrat, cum itidem nubibus permixta vectaretur, ac forte præteriēs in eum peruenisſet locū, vnde deſpiceret ex municipibus ſuis quendam equos paſcentem, cui nomen erat Ioanni Vehon, ex improuiſo aſtitiſſe ſibi atra, ac prægrandi figura hominem, qui veluti obſequendi cupidus rogaret, ecqua illic eſſet, quæ ei ruſtico male cuperet: ſe in promtu habere; vnde illum vlciſceretur. Ac cum ipſa reſpondiſſet ſibi cum illo graues eſſe inimicitias, quod vnicum filium olim in eius paſcuis equitium habentem pene verberibus necaſſet, Eia

a *Aquoſæ in ædibus M. Mathrini Iadimagiſt.*

b *Gerbeuillæi Id. Octo. 1581.*

c *Sanpetromontii 5 Id. Nou. 1581.*

d *Blainvillæ ad aquas 7 Cal. Febru. 1587.*

(inquit ille) assentire modo, iã faxo ne diutius id inultum ferat: Ac dicto citius in sublime elatus, vel quo nulla queat intendi oculorũ acies, illico fulmen cum ingenti flamma, ac fragore in subditos equos contorsit, ex iisq. duos prostrauit, vidente ac multum trepidante rustico, qui vix passus triginta ab eo loco aberat: sicuti ipse est elogio suo testat⁹. Barbelina Rayel [a] addit dolia transuersa per nubes a sortilegis adnitente Dæmone impelli, ac volutari tantisper dum ei loco impendeant, quem designarunt ad calamitatem: ac tum demum illa disrumpi in saxa, & flammas, repentinoque impetu pessum ire, ac obuia quæque conterere.

[a] *B'ainuille ad aquas id. Ian. 1587.*

Campanarum sonum, quod eo ad pias preces excitentur homines, Dæmonibus infestum esse, atq; inimicum, earumque non absre vsum frequẽtem esse, vbi tonitrua, grandines, reliquaque tempestates, quibus se illi creduntur immiscere, ingruunt, atque impendent.

CAPVT XXVI.

IS mos pridẽ Christianis inoleuit, vt campanis excitentur ad pias preces, ac vota, vbi periculum, difficultasque aliqua impẽdet. Quod & facitant præcipue, si quando aer nimbis, tẽpestatibusque vehementius cõmouetur, & grãdinem, ac fulmina minitatur. Earum igitur sonum vt audit Dęmon, in maximam indignationem

onem erumpere ſolet, inclamans prohiberi ſe incepto rabidarum iſto canum latratu: quod Maria, [a] vxor Ioannis Sartoris in Metzerech, ac ante eam pleræque aliæ, quas nunc meminiſſe laboro, certo certius ſe comperiſſe dixerunt. Ac ſi quando quas illæ canes intelligat a ſuis rogetur, eas dedignans ſuo nomine, vti facere ſolēt, qui in eorum mentionē, quos odio aliquo proſequitur, incidunt: reſpondet Beguenotas illas garrulas, atque obſtupentes, quæ nunc, vt auditis, odioſe adeo nobis obganniunt. Hocq; Catharina Pigeon [b] ob ſortilegii crimen non ita pridem damnata, vna cū aliis pluribus ſua confeſſione clarum reliquit. Quod autem id illi ex animo doleat, nec offenſionis affectatam vllā ſimulationem habeat, ſæpe experientia cōpertum habuiſſe ſe omnes, quæ de ea re interrogatæ ſunt ſagæ affirmauerunt: Et id ſatis indicat, quod non raro earum pulſatores fulmine percuſſos audiuimus, nec fere mortalium alios eius iniuriæ magis eſſe obnoxios, quod & alibi attigimus. Impedimentum porro tempeſtatib. ex ea re maximum creari vulgus ſagarum loquitur: Et ea opinio ſic quorundā animos imbuit, vt iam præſentius remedium nullum aliud eſſe putent, nihilque quod æque Dæmonum conatus infringat, atque impediat. A qua etiam nō eſt alienum, quod ſcribit Paulus Grillandus de Itala quadam venefica (huic nomen fuit Lu-

a *Hamburgi Non. Iun. 1590.*

b *An. 1564.*

cretiæ) quam cum Dæmon dimisso vt assolet conuentu sublatam domum reportaret, audito campanæ signo, quod ad Deiparam virginē salutandam dari solet, illico in subiectas sentes, ac dumos quasi viribus defectus abiecerit, vbi a iuuene quodam, cui tum illac iter erat, visa, atq; agnita primum quidem aliud fingere cœpit, ac comminisci: sed tādem suis ipsius iugulata verbis, vt raro mendacia cohærent, rem vti erat, silentii tamen fide prius mercede pacta, omnem iuueni indicauit: Quam cum is, vt est ea ætas arcani parum tenax, ex æqualib. vni incautius prodidisset, ea in vulgum quasi per manus sparsa ad Magistratus aures etiā accidit, qui disquisitione ampliore testatū, ac comprobatum facinus seueriſſime animaduertit. Nequicquam tamen illas pulsari, ac sonare aiunt Hennel Armentaria, [a] Ioanna Oberta, [b] ac quædam aliæ asseruerunt, nisi id fiat mature: videlicet priusquam nubes circumiectum pago territoriū attigerit. Equidem prę occupanda facies Domini, [c] & manus eius præuenienda est, laudariq multum debet promta, ac parata in eo sedulitas, & diligentia: sed nec importunum, alienumque orationi tempus est, cum ipsæ iam vexant procellæ, attingit calamitas, venit tempestas

Confringens tegulas, imbricesque. [d]

Nam tam adeo promtum est præsens malum tollere, quam impendens, imminensque auertere.

a *Dusa pri. Cal. Octob. 1586.*

b *Sanpetromontii 6. id. Nou. 1581.*

c *Psal 94.*

d *Plaut. in Mostell.*

tere. Quodcumque [a] temporis momentum ad eum orandum tempestiuum est, atque opportunum. Commentum igitur est sagarum ea ab illarum Magistellis aduentum causa, vt hominibus diuinę opis spem omnem inter ipsas miserias, atque ærumnas præcidant. Addit Feuxen Eugel irritum, ac inefficacem esse earum sonũ, si quæ ex illis dum lustrarentur a sacerdotis cõcubina fuerit nuncupata. Quod ego ridiculũ, absurdumque existimo. Ac licet negent recentiores quidam eam in aere Dæmones potestatẽ habere, vt grandinem, & alia id genus dira faciant, ob idque vanam esse, & impiam de pulsandis campanis contra tempestatum vim superstitionem: in hoc tamen conueniunt Dæmonib. interdũ multa extraordinaria permitti a Deo, in quibus partes suas non obscure interponant: Plurimaque adeo ipsos agere, quorum vis sensum nostrum, & vsitatam rationem superet. Quod & ex Iob historia sacra, & D. Pauli Epistolis, [b] qui diserte illis aeris potestatẽ attribuunt, satis clarum, manifestumque est: Ac si hostem aduentare, atq. etiam imminere classico significetur, id non illico damnandum est, quasi in eo sono, ac canore Martio aliquod aduersus illius impetum, insultumque etiam obscitantib. præsidium constituatur. Nam ad arma potius conclamatur, vt milites soporem, socordiamq. excutiant, diligenter agant excubias, aliaq quæ

a *Luc. 18. vers. 1.*

b *Ad Ephe. c. 2. vers. 2.*

militem iuuat munia ſtrenue obeant. Induite, inquit idem D. Paulus [a] tubã Euangelii, armaturam Dei, vt poſſitis ſtare aduerſus Diaboli inſidias: Chriſtianis arma ſunt oratio, & gratiarum actio, quæ audito Campanarum ſigno, quod ad eam rem ex vſu mortalium nunc proprium eſt, populariter capiuntur. Siquidē prope eſt Dominus [b] omnibus inuocantibus eum in veritate, vota ſuorum exaudit, aures eius ad preces illorum. Ac quod quidam optime dixit oratione pia commouetur cœlum, [c] recluduntur oſtia loci illius inacceſſibilis, in quo maieſtas Dei inhabitat. Sũt & qui eũ Nolanas [d] pulſandi ingruentibus tempeſtatibus morem ambitioſius defendentes addant, & vim illis ineſſe, diſſipandi aeris, diſpergendarumque nubiũ ex ſonitus ſui immanitate, & vehementia, quaſi ſi illud non ſuccedat, hoc ei, ceu ſubſidium aliquod accedere conueniat. Ac non aliæ res, vti ſunt tormenta bellica longe potentius, ſi expediat id præſtent atque efficiant. Quamquam & hoc a nonnullis vſurpari audio: verum conatu vtique irrito, atque inutili: Qui enim ſatis valide concutere queat, rem tam multa intercapedine diſſitam, tam vaſto, atq. denſo corpore prę ditam: Quam nec incluſa tonitrua fragore, nec eluctantia fulmina iaculatione, nec flagrantia fulgura commotione ſua diſſoluere, ac diſpergere valeant. Et vt ſit diſpergendi facultas, quo

quæſo

a *Ad Eph. cap. 6.*

b *Pſalm. 145 verſ. 8.*

c *Pſalm 34. verſ 16.*

d *Fet. Meſſias varia. lect. li. 2. c. 9.*

quæso ruinæ iam fœtarum grandine nubium. Nam certe dissipatio fragmenta habet, ac κλάσματα, quæ necesse sit momento in ea in quæ incũbunt loca præcipitia ferri, ac ruere. Perinde igitur hoc esse existimauerim, quasi qui olim (vt refert Plinius[a]) poppysmis fulgetras louẽ iratum delinituri adorabant: Aut illud quod est in prouerbio: Vespa cicadæ obstrepens, Catulus leonem allatrans.

a Nat. hist. lib. 28 c. 2.

Vestigiis veluti vnguium sæpe impressa, atq; exarata apparere, quæ fulmine sunt percussa, quod opinionem multis adfert adnitentis Dæmonis, cui fama est, cum se in corpus aliquod induit, maxime id placere: quod vncis, hamisque in morem feræ bestiæ sit instructum.

CAPVT XXVII.

VSu venit vt quæ fulmine sunt afflatæ, ac percussæ arbores, muri, pauimenta, vestigia sæpe ostendant veluti vnguium, quæ alii a Dæmone, cui rumor est, hamatas atque vncinatas esse manus, credant: alii id, ceu anile, deridẽtes in naturæ, quæ rariora, ac difficiliora sæpe edit solis causis positum esse affirment. Expeditum siquidem & promtum esse fulmini in eas partes sua se volubilitate scindere, quę speciem sic incuruatorũ radiorum præbeant, vt flãme, cuius plurimum admixtum habet, proprũ est virgatis notis ea, quæ lambit, inscribere. Quod

& in Ephesini templi incendio animaduertisse se recenset Aristoteles,[a] & passim in ædificiorũ, quæ igne consumta sunt, reliquiis obseruare licet. Tũ eius quod corporis est expers in id quod est particeps actionem nullam esse posse, quę sic ex impressione notam, ac vestigium relinquat. Sed has omnes vna deletratio ex eo ducta fundamento, quod in huius operis peroratione posuimus, Dæmones sæpe ex solida materia corpꝰ sibi comparare: tum eo habitu fulminibus Dei nutu, ac voluntate permisceri, ac deinde multa efficere, quæ sunt præter omnem tributum inanimatis a natura motum atque ordinem, veluti cum sursum, deorsumque meant, ac remeãt quasi aliquid scrutentur, atque inuestigẽt. Vnde & nomen illis σκήπλαι: Aut cũ obuia aliquã-do declinauit, [b] vel peruadunt innocenter: aliquando etiam proterunt, ac pessundant. Vt hic etiam ἀντιπυπίσματα adiiciam, quibus licet Aristoteles [c] naturalem causam attribuat: tamen mira valde ea sunt, habentque sine dubio (vt inquit Seneca, [d]) insitam potentiam aliquam diuinam: vt pote cum ferrum, aut æs, quo scutum tegitur, liquatur: ligno interim nullam vim externam accipiente: loculis integris, atque illæsis conflatur argentum: stat fracto dolio vinũ: malorum serpentium, aliorumque animantiũ, quibus mortifera vis inest, venenum omne cõsumitur: prægnantis mulieris, ea superstite, atque

[a] *Cap. 1. l. 3. Meteor.*

[b] *Volaterra. Phil. lib. 36.*

[c] *Cap. 1. li. 3. Meteo.*

[d] *Lib. 2. natura. quæst. c. 31.*

que incolumi, fœtus exanimatur. Vt non omnino explodenda videatur eorum ſententia, qui in iſtis aliud quiddam, quam quod in naturalium cauſarum ſerie, atque ordine poſitum eſt intercedere putant. Maxime cum id teſtatum reperiatur cõſentienti fere omnium voce, qui ſe noſtra ætate in Dæmonũ poteſtatem tradiderũt, eo modo ſcilicet ſolere illos, cum furunt, ac bacchantur vnguibus digladiari: vti & non pridem Iana Nigra [a] Armacuriana retulit de Magiſtello ſuo, qui Nicolai Bequinotii ſtabulum noctu ingreſſus, vt ibi eius equum interficeret, priuſquam id aggrederetur facere, exteriorem parietem ſic vnguibus exarauit, vt (quod aiunt) ex iis facile leonem coniiceres. Et memini ne nondum exephebis egreſſo, cũ Chermis (quæ mihi patria eſt) fulmen vniuerſas ædes propinqui mihi hominis eſſet peruagatum, ad extremum eam porticum qua id ſe foras eiecerat inſcriptã profundis, frequentibuſque vnguium veſtigiis reliquiſſe. Quæ, cum populates rei nouitate adducti magna cum admiratione certatim inuiſerent; accurri, & ipſe eaque præſens vidi, nõ ſine aliqua narium offenſione, cum ſulphuris teterrimo nidore ædes illæ adhuc oppletæ eſſent.

[a] *Leberii 5. Cal. Ap. 1588*

Non recte ſentire, qui cum Epicureis negant Dæmones hominibus occurſare, ſolatia afferre, terrores iniicere, inſidias parare, iniurios, mole-

stos, ac noxios esse: cum hæc passim tum sacræ, tum prophanæ historiæ perhibeant, hodierniq; adeo sagarum omnium sermones vno ore confirment.

CAPVT XXVIII.

THeodorus Bysantius, [a] totaque adeo Epicureorum schola negauerunt sapienti visum vllum vnquam fuisse obiectum. Si quod enim aliquãdo auditum sit adparuisse, id pueros, mulierculas vecordes, atque ægrotos, quibus formidines ex imbecillitate animi, ac rerũ ignoratione exsistunt, auctores, atque assertores habuisse. Et hæc quidem illis ex alia longe absurdiore nata est opinio: non esse scilicet in rerum natura spiritus, ac Dæmones: proindeq. ab illis frustra istiusmodi phasmata, ac terrores metui. Ad quam persuasionem, & Cassius vnus ex ea Epicureorum familia conatus est Brutum virum nihilominus constantem, & moderatũ adducere: vti in eius vita recitat Plutarchus. [b] Sed huic reliquæ fere omnes philosophorũ reclamauerunt sententiæ: Et ipsa experientia a multis ætatibus repetita eam satis a commenti opinione nunc vindicat: Scatent enim historiæ exemplis phantasmatum, quę proprias figuras, non etiam inanes ex metu imagines habuerũt. Illud quod eidem Bruto Philippus apparuit: Athenis philosopho Athenodoro: Curtio Ruffo

a *Patritius Senen. lib. 5. de reg. tit. 8*

b *Plutarch. in eius vi*

in

in Aphrica: Romæ Senatui vniuerſo. [a] Quod poſtremum huius in quo verſamur argumenti fidem ex eo magis adiuuat, quia non momenti vnius viſum id fuit: ſed perpetui biennii. Toto enim eo, vt perhibent Antonini Pii (quo imperante id accidit) viographi, Marcus Ruffus ſenator, poſtquam e viuis abiiſſet, eodē quo viuens ſolebat loco: ſed mutus, ſilenſque, ſedere viſus eſt: vt innumera alia omittam, quæ poſteriorum temporū res geſtæ continent. Quibus & Chriſtiani ipſi calculum ſuum adiecerunt: adhibita tamen diſtinctione, ac differentia: vt ſcilicet ſpirituum alii ſint hominibus beneuoli, ac fideles, a quibus ſalutaria omnia veniant exſpectanda: alii noxii, atque ἀλάστορες, a quibus peſtifera, ac crudelia omnia ſint metuenda: Illos ſi quibus occurrunt, ac forte proſtratos vident, eos ſua virtute illico erigere, ac confirmare: vti euenit Agari [b] Abrahami famulę, cui magna deſperatione affectæ ob commeatus difficultatē, quam in Berſabees ſolitudinibus, vna cum filiolo Iſmahele patiebatur, Angelus apparuit, ac cū perterrefactam videret, prohibitam primum timere amice ſolatus eſt, ac de eiuſdem Iſmahelis fortuna bene ſperare iuſſit. Idē & Cornelio centurioni contigiſſe in Actibus Apoſtolorum legimus: Nam cum timore non paruo ad primū Angeli aſpectum correptus fuiſſet, ab eo tamen ſtatim liberatus eſt, atq; audiit orationes ſuas,

a *Plinius ſecundus Epi. lib. 7. Epi. 27*

b *Gen. 21. verſ. 17.*

c *Cap. 10. verſ. 3. & 4.*

ac eleemosynas Deo gratas acceptasque fuisse: proindeque securus fausta, prosperaque omnia exspectaret. Mulieribus quoque, quæ prima die Sabathi summo diluculo ad seruatoris nostri sepulcrum accesserunt, visus est Angelus facie instar fulguris coruscanti, veste vti nix candida, ac cum ad eam oris habitusque admirationem expauissent, ab illo admonitæ sunt, metum omnem vt deponerent, atque ita iam confidentiores factæ sigillatim, quod sibi faciendum erat, edoctæ fuerūt. Hos vero alteros metu quos aggrediuntur exanimare, ac sępe vix viuos cum recedunt relinquere: nimirum ne sic consternatis animo tam facile sit eorum artes, fallaciasque detegere: simul vt si quod adhuc bene agendi consilium supereſt, id illico excutiant, atque adimant. Nam & Thucydides [b] apud Plutarchum hunc longe vberrimum pauoris fructum commemorat, quod omnes honestos conatus soleat frangere, ac prohibere. Et Cicero [c] ex veteri poeta: Pauor (inquit) mihi sapientiā omnem exanimato expectorat: Tū Plautus: Pauor territat mentem animi. Quæ etiam causa fuit, ob quam veteres Pana Deum (sub hoc Pamphilus Eusebius, dum ad Theodorum Episcopum scribens Plutarchi de Thamo historiā recitant, Dæmones omnes comprehendit) existimabant repentinos terrores, improuisasque formidines immittere. Inde tot apud eos lemures,

a *Matt. 28. vers. 3. & 4. Marci 16. vers. 6.*

b *In l. br. de fortu. & vir. Alexandri.*

c *Lib. 4. de oratore.*

res, laruæ, lamiæ, Empusæ, Vertumni, aliaq. id genus spectra; quæ se vt aspicientibus terrorem maiorem offerrēt, modo in hanc, modo in illā speciē immutare solebant: vti eleganter his versibus expressit Aristophanes in Ranis:

Καὶ μὴν ὁρῶ νὴ τὸν δία Θηρίον μέγα
Ποιόν τι, δεινὸν παντόδαπον. γοῦν γίγνεται
Τότε μὲν βοῦς νυνὶ δ' ὀρεὺς, τότε δ' ἀγυνὴ
Ὡραιοτάτω τίς. πῦ ἐπι. φερ ἐπ' αυτὴν ἤω
Αλλ' οὐκ ἔτ' αὖ γυνὴ ςὶν, αλλ' ἤδη κύον
Εμπῦσα τοίυν γ' ἐπι.

Et qui Antonii Abbatis Alexandrini vitam descripsit: Ei (inquit[a]) degenti in Heremo nequissimi spiritus monstrosa diuersarum imaginum facie metum incutere sunt conati: ferarū more in eum rugientes, vlulantesque: serpentū sibilationibus perstridentes: rictibus ringentes: dentib. infrendentes: toruo oculorum aspectu scintillantes: flammas ore naribus auribusque perflantes: nullaque adeo pauoris omissa specie, qua illum terrere possent. Cui & germanum est illud D. Hieronymi in Hilarionis Abbatis vita, talem si non formarum, at vocum imitationē, variationemque continens. Ab eo (inquit) sæpe nocte intempesta auditi infantum vagitus, balatus pecorum, mugitus boum, plāctus quasi mulierum, leonum rugitus, murmur exercituum, aliaque variarum vocum portenta: vt ante sonitu, quam aspectu territus cederet. Nimirū

[a] Marul. l. 5. c. 7.

in hoc ſupra quam credi poteſt ſibi placet Diabolus: vt quauis ratione diuexatos homines habeat, adque omnes concitandorum terriculorũ occaſiones ob id ſemper eſt intentus. Ατη (inquit Homerus [a]) φθάνει δὲ τε πᾶσαν ἐπ' αἶαν βλάπτουσ' ἀνθρώπους. Ατη (interpretatur Suidas) ὁ διάβολος, ὁ ἀντικείμενος. Qua de re in veterum hiſtoriis alia etiam abundant exempla: quæ tamẽ hic non eſt animus attingere, cum plura hæc etas datura ſit, quam vſus veniat. E quibus hoc mihi primum erit de auriga quodam Nanceiano. Eum forte in Henæo ſaltu, qui ſaltus ab vrbe alterum abeſt lapidem, ſæuior tempeſtas inter lignandum nec opinantem oppreſſerat. Vt igitur ſe ab eius caſu protegeret, tecto alicui feſtinanter ſuccedendum fuit. Quod dum facit, ſub ea, quæ ſe in proximo denſam, patulamq. magis oſtendit, arbore, atque ibi conſiſtit: exſpectans dum ſedatur tempeſtas: Ecce ſibi aſtantẽ ex improuiſo lignatorem alium videt, quem dum attentius conſiderat (vt fit vbi in ignotũ, peregrinumque hominem incidimus) aduertit illi naſum nunc ſe enormiter in litui morẽ producentem: nunc in iuſtam, priſtinamq. formã momento contrahentem: tum pedes corneos, bifidoſque ac totam corporis molem extra modum. Primum igitur ingenti pauore deiici, ac pene emori: mox, quod (in eiuſmodi difficultatibus more inoleuit) Chriſtiano ſe ſymbolo, fiduciaque

a Iliad. 1.

duciaque munire: tandem ſolum ſe, vt antea, vi dere; atque adeo obſtupefactum, vt quæ illi ante in vrbem vel velatis (quod aiunt) oculis errari non potuiſſet via, tunc ab attentiſſimo etiam, ac diligentiſſimo ignoraretur. In quam quoque vrbem ſic lingua hærens, oculis ſtupēs, totoque corpore trepidās appulit: vt quæ acciderant narranti facile fuerit credere. Cuius etiā rei fidem non parum adauxerunt, quæ lignatores alii eminus a ſe viſa prędicauerunt. Eo enim loci infuſcatus aer, ac denſiore fumo obuolut' illis apparuerat. Eiuſdem argumenti eſt, quod ſequitur. Deſiderii Maioris Scutellani doliaria vaſa Nicolaus Stephanus ex conducto religaue rat, pactamque mercedem per Iacobetam [a] vxorem (hæc inſignis erat venefica) ſæpius, atq. incaſſum ſibi reddi popoſcerat. Hanc Iacobeta interpellandi prouinciam tandem pertæſa, ac prętera fruſtrati tamdiu laboris indignitate non parum commota hoc ſedulo agebat, quomodo eam tergiuerſationem in Deſiderium noxa aliqua animaduerteret: quęrebaturque tātum ad id latens aliqua occaſio. Cōmodum inter hæc iuſſus eſt Deſiderius in ſolas terras excedere, qđ eius domum peſtilentia forte inuaſiſſet, habebatque is ſub mapalibus ſeorſum familiam: ibi eum ſera iam nocte cum ſolo filio degentē Dæmon (ſic poſtulante Iacobeta) adoritur ſtrepitu, fremituque adeo horribili: vt cœlum ipſum

[a] *Buxeto ad quercum Cal. Mar. 1588.*

ſolutis compagibus in eius caſam ruiſſe videretur: Neque falſum fuiſſe hunc terrorem, aut a Deſiderio malitioſe excogitatum, dum ſibi placet vanos in vulgus rumores diſſeminare, indicio poſtea fuit: quod ipſe cum filio ex eo in talē morbum inciderunt, qui omnium qui viderūt opinione pro deſperato haberetur. Huc pertinet & illa, quæ fuſius ſuo loco de nutrice deſcribetur, narratio; cui multa nocte ad puelli cunas vigilanti Dæmon Errici Carmucii, qui illā male oderat terrorem maximum iniecit, vitris feneſtrarum ingenti cum ſtrepitu confractis, ac diſiectis. Pſellus quoque auctor eſt, Dæmones ſæpe quo terrorem eiuſmodi adaugeant, lapides iacere ſolitos, ſed ictibus irritis Tali lapidatione diuexatos fuiſſe Moguntinos Anno 1353. refert Sigebertus. Et ferri quidem ea moleſtia potuiſſet, niſi longe grauior alia eſſet conſecuta: ex incendio ſcilicet, quo conſumtæ ſunt vniuerſæ illorum ædes, quas ſic antea Dæmon ſaxis appetiuerat. Quæ calamitas etiam Columberii, qui pagus ſex miliaribus a Leucis abeſt, noſtra memoria accidit. In eius extremo vico, qua iter eſt Salſuriam, ruſticus caſam habebat, humilem quidem illam, ſed ſatis pro fortuna lautam, ac nunquam quod eſſet auditum vllis ſpectris infamem. Occupauit tamen illam Dæmon ſolis primum contentus lapillis domeſticos citra noxam de nocte impetere: ſed vt id ex aſſue-

assuetudine ab illis negligi, ac etiam ludibrio haberi vidit, hunc contemtum non ferens, ignem casæ profunda iã nocte immisit, quo sic momẽto exarsit, vt fere solo tota exæquaretur. Quæ cum illac aliquot post diebus iter faciens ab accolis inaudiuissem, locũ adhuc ruinis deformem ipse præsens videre volui, quorem omnem clariorem, testatioremq. apud alios relinquerem. Huc etiam non inconcinne referri potest, quod Torquemadius[a] vir Hispanus vernaculum vernacula lingua refert: Salamancæ, inquit, matrona fuit cuius ædes importunis eiusmodi lapidationibus infestæ vulgo habebãtur. Eo rumore excitatus vrbis præfectus periclitari ipse voluit, verane essent, quę de ea re adeo constanter prædicabantur: an potius a domesticis tegendæ alicui nequitię effingerentur. Nam & in iis erant duæ non illiberalis formæ adolescentulæ, cum quibus amatores liberius per eam occasionem congredi velle, atq. in hoc omnem istam fabulam adornare erat suspicio. Ad illas igitur ædes ea se hora præfectus cõfert, qua ferebatur frequentissima esse lapidatio. Ac currunt vna populares nõ minus viginti, e quibus aliquot dimittit, qui adhibito lumine perquestigarent, ecquis in superiore domo esset, qui sic domesticos saxis appeteret. Redeunt peragratis diligenter omnibus latebris, renuntiantque omnino reperiisse se nihil, vnde ea timeri

[a] *In Hexameron. Dial. 3.*

deberent: Placuit tamen adimos ædium, quo tum e cœnaculo deuenerant, gradus consistere, atque aliqua mora hoc quicquid esset amplius probare, & experiri: Ecce autem vix dum eo loci constiterant, cum ingenti tumultu lapides cœpere in agmen deuolui; qui tamen singulorum crura innocui præterlaberentur. Denuo igitur mittuntur, qui viderent, vnde hic lapidũ imber sese tam creber effunderet: sed & vbique solitudo, vt antea reperta iam a multis conceptam de ea re opinionem nõ parum confirmauit, videlicet hæc Dæmonum arte, ac præstigiis omnia fieri: Auxitque adeo quæ non cessauit grando eorum capitibus allabi, qui se etiam ex illis ædibus præ metu foras eiecerant: Ex quib⁹ tandem vnus loci securitate factus iam ferocior sublatum, ac diligenter oculis notatum lapidem in aduersum tectum hoc præfatus proiecit: Si is a te est, o Dæmon, eundẽ mox in me reiice: Quod cum illico esset factum, licet casu irrito, desitum est amplius dubitari, quum res ita se haberet, vti illam primum in vulgus matrona ediderat. Et memini me cum grassante Tholosæ pestilentia Anno circiter 1553. in Auscorum Augusta essem, ac forte apud D. Abeliũ in eius vrbis Metropolitana Ecclesia sodalẽ ludo noctem ducerem: vti tunc ætas erat atque otium, ab eiusmodi petulanti Dæmone omnibus, qui tum vna in eodẽ atrio inclusi eramus, exhibi-

exhibitam ſæpius inter ludendum non leuem moleſtiam fuiſſe: hinc, illinc temere iactis lapidibus, qui tamen ſine cuiuſquam noxa, atque iniuria in terram decidebant. Eius atrii foribus peſſulum intus obductum erat: nulla in eo præter abacum, menſam, atque ſedilia ſupellex, vnde techna vlla oriri, atque inſtrui poſſe crederetur. Et hæ quidem ſic ſunt bonorum, malorũque Dæmonum in aggrediendis hominib. cõtra comparatæ rationes per eas, quas modo dixi, cauſas beneuolentiæ, odii, ſolatii, terroris, adiumenti, noxæ, beneficii, iniuriæ, quæ ſtudia in vtriſq. ſemper alunt diuerſa, & contraria. Quibus & hoc conſequens eſt, quod nobis ab initio dictum eſt, ambigi ſine magno errore non poſſe; quin ſint, qui rebus hominum faueant, inuideant, proſint, obſint, patrocinentur, inſidientur Dæmones.

Non modo, vt iam dictum eſt ſortilegos per aerem a Dæmonibus deferri; ſed & ex eo loco multa in hominum perniciem moliri, ac machinari: demumque in terram innoxio caſu, ac qualis ſolet eſſe auium, lapſione placida, quietaue deponi.

CAPVT XXIX.

QVi negant maleficorum ad ſuos conuentus veram profectionem, imaginariamque tantum exiſtimant: maxime ſe defendunt

auctoritate Ancyrani Concilii ſtatuentis hunc errorem prorſus Paganicum eſſe, & impium. Sed hoc Concilium prouinciale tãtum fuit ſub Marcello Ancyrano Antiſtite, contra quem etiam hæreſis Sabellianæ ſuſpectum Aſterius Apollinarius, & Hilarius ſcripſerũt, vt multi exiſtimant celebratum. Ac quamuis poſt cõfirmatum in Trullo, canone ſecundo ſextę ſynodi reperiatur: tamen contrariis multorum patrum, quos ætas poſterior tulit, ſententiis ea impugnata eſt opinio: Inter quos fuerunt D.D. Ambroſius, Auguſtinus, [a] Thomas, [b] Bonauentura, [c] Innocentius Octauus, [d] & Cardinalis Caietanus. [e] Tum Iuriſconſulti non infimi ordinis Alfonſus Caſtrenſis, [f] Sylueſter Prierius, [g] Paulus Grillandus, [h] Martinus Nauarrus, [i] Sprenger, [k] ac plerique alii, qui quæſtiones inter eiuſmodi maleficos ſæpe & diuerſas exercuerunt. Et certe tutior, potiorque ſemper viſa eſt ea ſententia, quæ rei illius veritatem aſtruit: Siquidẽ fundamentum poſitum habet in ea ratione, de qua vno ore Theologi omnes cõueniunt: videlicet Dæmonibus poſt lapſum, atque apoſtaſiã integra māſiſſe naturalia dona: vti ſunt immortalitas, potentia, motus, celeritas, ſcientia, aliæque id genus veluti dotes, quas a ſua acceperũt origine: Bonis autem ſpiritibus promtum eſſe, vt vel momento temporis, non tantum ipſi immenſa aeris ſpatia decurrant: ſed & homines nullo

a *Lib. 10. & 21. de ciuit. Dei.*
b *ỹ. a. ỹ a. q. 91 art. 5.*
c *In 3. ſent. diſt. 19. q. 3.*
d *In bulla, præfixa malleo mal.*
e *ỹ a ỹ a. q. 95 ſuper art. 3 S. Thom.*
f *Lib. 1. de iuſta hæret. punit. c. 14.*
g *In trac de Strigibus.*
h *Lib. 2 de ſortileg q. 7.*
i *In manuali c. 2 nu. 38.*
k *In Malleo Maleſic.*

nullo negotio vna ſecum traducant, ſatis demonſtrant, quæ in eam rem paulo ante de propheta Abacuc, & Philippo Diacono a nobis ſunt recitata. Minus igitur mirum iam videri debebit, ſi hæc quoque præſtant mali. Nec adeo ea res exemplo caret: ſed & perhibent literæ ſacræ [a] hominem fuiſſe ſpiritui immundo obnoxiũ, quem in loca ſola ſæpe is tranſportaret, diſceptis ante quib. erat colligatus catenis. Et Ieſum ipſum [b] ſcimus a Diabolo aſſumtũ fuiſſe ac modo ſupra templi pinnam locatũ, modo in montem excelſum deportatum. Ac ne quis putet hæc miracula eius ætatis propria fuiſſe, quæ Deus pro tempore, atque Euangelicæ doctrinę vſu tunc edi, atque apparere voluerit; Nunc vero nec neceſſariam, nec credibilẽ ea habere auctoritatem, ſciat poſteriorum ætatum hiſtorias iſtiuſmodi quoque exemplis abundaſſe: quemadmodum amplius in huius operis peroratione docebimus: & noua alia quotidie ſe prodere, e quibus pauca quidem, ſed clara, ac teſtata earum prouinciarum, vbi acciderunt monumentis ſubiiciam. Eſt Giruncuriæ in Vogeſorũ prouincia caſtellum ſatis firmum, e cuius ſumma arce, cum tegularum ordines aliquot fulmine eſſent diſiecti, Sebaſtiana Picarda [c] non multo poſt in eo pago ſortilegii rea forte, & id apud Iudicem profeſſa eſt, Dæmonis, ſuaque ſimul opera eſſe patratũ: Cum enim (inquiebat) e nube

[a] *Luc. 11. Mar. 5.*

[b] *Matt. 4.*

[c] *1586. Cal. Nouem.*

vna in illam proruissemus eo consilio, vt funditus euerteremus, nō fuisse tamen in nostra potestate id exsequi: sed tātum pauxillulū id ruinæ attulimus, vt esset quod eius conatus nos non omnino pœniteret. Simile huic est quod sequitur. Cuninus[a] quidam nomine Magistratum in D. Clementis fano vbi commorabatur obtinens, cum ruri sœnum inter domesticos curaret, cœlumque iam magnis tempestatibus commotum cerneret, domum fugam parabat: sed dum ad eam se instruit, subito fulminis ictu proxime se quercus sex radicitus vidit euersas, ac eam, quæ septima loco adhuc stabat, totā ceu vnguibus laceratam, ac discerptam. Cum iā multo magis properaret, amissis etiā præfestinatione pileo, ac iis instrumentis, quæ tum manibus gestabat: ecce de integro audito fulminis fragore illi visa est in summa quercu, quæ in propinquo erat, hærere mulier, qua (vt credibile est) nubes se eo impetu exonerauerat. Eam igitur consideratius intuens, agnouit e vicinia esse vetulam, quam illico sic cœpit verbis increpare: Tune pessima ea es Margareta warina, ad quam quantum nunc comperio non immerito ante hac sortilegii suspicio apud omnes pertinuit? vnde tu nunc nobis ades isto habitu? Cui illa: ignosce hoc mihi, quæso, ac celatum habe, quod nunc vides: faxo si hoc ita de me promerueris, vt nūquam a me tibi, tuisq. vel minima

a *Ranceii ad D. Clem. fanum. Cal. Dec. 1586.*

oriatur

oriatur iniuria : Ac ne quis de istis addubitet sciat non modo esse comprobata Cumini illius testatione, quam iureiurando apud Quæstorē sanctissime firmauit, sed etiam ipsius warinæ agnitione,& extra tormenta sæpius repetita, & in ipso vitæ vltimæ momento multis audientibus confirmata. Huc etiam pertinet,quod ex aliis quæstionib. capitalibus, eorumque qui illas exercuerunt fida renuntiatione compertū habeo. Coorta cū magno fragore,tonitribusq. tempestate qui armenta reliquosque pecorum greges in collis Alemani iugo custodiebant, is ad vicinos Huccuriæ campos, quæ est in Vogesorum prefectura pertinet,se vt in operto essent in proximas sylvas abdiderant: Ecce vero illis ex improuiso visi sunt rustici duo summis arborum,quæ proxime stabant, ramis hærentes, ac velut implicati,adeoque animis consternati,vt facile indicarent illuc non consilio,sed casu,atque inauspicato aliquo impetu peruenisse. Tū autem vestitus fœditas, ac deprauatio quasi per lutum,sentesque omnes fuissent reptati suspicione adaugebat,eo loci a Magistello suo eiectos, detrusosque fuisse:postquam is illos hac, atque illac more suo traxisset. Confirmabatur & id eo magis, quod cum illic tanto temporis spatio cō sedissent: quantum satis esset ad probandam, asserendamque oculorum fidem:momento tamen, aduertenteque nemine, dilapsi apparere

deſiiſſent. Tandem & dubitationem omnem a-mouit, quæ non longo poſt tempore conſecuta eſt illorum ea de re ſpontanea, atque armentariorum verbis conſentiens cõfeſſio, cum ad interrogata ex vinculis reſponderent. Eſt etiam villa quæ ſe Bellemonte Vitellium contendẽtibus ſiniſtrorſum oſtendit: in eius ſummum tectum cũ forte & iidem e procelloſa nube præcipites decidiſſent, magnaque difficultate Rotarius (id erat eorum alteri nomen) afficeretur, quemadmodũ ex ita arduo loco ſe incolumes poſſent in terram demittere: nam & earum rerum adhuc erat rudis & inſolens: hæcque illi ad inſanas eiuſmodi nimborum molitiones periclitata primum fuerat abitio. Amantius, quia prima pubertate in Dæmonis ſeruitutem a parentibus abductus mature ſe iis aſſuefecerat, ridens ibi infit: Bono animo es, ſtulte, nã qui nos habet ſua poteſtate ad difficiliora habiles, atq; idoneos Magiſter, hoc etiam negotium facile, ac ſine vllo periculo expediet. Nec dictũ res diutius morata eſt: nam ſubito turbine vna correpti, ſine vlla noxa in terram ſunt depoſiti, ipſa tota ſic contremiſcente domo, vt a fundamẽtis reuelli videretur. Hocque ipſi diuerſi, totidem tamen verbis recenſuerunt. Imo & cum villaticis commiſti de die, deque tumultu, ac trepidatione omni inter eos libere, ac conſtanter conuenit. Ac tandem quos viuos criminis ſocietas con-

coniunxerat, eosdem mortuos flamma iudicis damnatione absumsit. Et hæc quidem pauca ad tam multa, quæ superiores attigerunt ceu auctarium accedant. Nam certe si plura numerando percensere velim, facile id mihi sit facere, qui alia etiam in Sortilegorum, quas exercui, quæstionibus viderim: sed vti Iurisperitis loqui nisi laudata aliqua lege pudor est: ita mihi ea commemorare, quorũ documenta in aduersariis meis nulla exscripta habeam, hic est religio: Multa vero, vt iam dixi, a me priusquã hæc scribere esset animus neglecta sunt, quæ profecto nunc piget non annotasse, quod eorũ vsus sępe veniat, nec occurrant tamen desiderata, ac requisita.

DÆMONOLATREIÆ

LIBER II.

Non esse in Dæmonum potestate dissolutas morte animas ad sua corpora reuocare. Vt tamẽ sunt operum Dei adumbratores maximi, id sæpe in speciem eos præstare, dum sese cadaueribus insinuant, ac in iis motum qualis in viuentibus esse solet interius cient: quemadmodum ἐν αὐτομάτοις euenire videmus. Tum de Petronii Dalhemii impietate, parricidio, prodigiosisque amoribus historia.

CAPVT I.

NEκυομαντηίας, & vaticinationis, quę fit per excitatos ab inferis Manes meminit Herodot[9] in Terpsichore. Et Homerus, [a] Virgiliusque [b] Mercuriū (is magnus incantator fuisse perhibetur) νεκρώγωγον, ac animarum ab Orco [c] euocatorē faciunt. Historiæ etiam tum sacræ, tum profanæ frequentissima eorum exempla continent, qui reuocatas ad sua cadauera vmbras humana voce loqui, ac interrogata respondere compulerunt. Saul [d] dubitans vtrum de summa rerū prælio cum Philistæis decerneret, an potius bellum in aliud tempus traheret, ad Dei oraculū confugit, ab eo euentū belli suscitaturus: sed silente Deo, ac responsum denegante in Endor vrbem proximam ad anum quandam Manes, vt audierat, elicere callentem se contulit, ab eaque dato iureiurando se id factum nemini indicaturum, impetrauit, vt Samuelis animā ab inferis euocaret. Vix igitur ipsa [e] carmen bene adhuc mouerat, cum ecce imago venerandi senis sacerdotali habitu amicti ex improuiso affuit; qui Samuelem se esse diceret, nuntiaretq; Sauli, fore, vt postridie ipse cū liberis acie victus caderet, domesticumque regnum vna cum vita amitteret. Cui exemplo simile est & germanū illud Lucani, [f] vbi militem inducit recens occisum a Thessalica quadam muliere reuocatum ad

a *Odyss. ω.*
b *Æneid. 4.*
c *Eras. Chil. 1. centur. 1. Adag. 97.*
d *Samuelis 1. c. 28.*
e *Eccles. 24. D. Aug. ad Simplicia. lib. 2. q. 3.*
f *Lib. 7. de bello Pharsa.*

ad vitã, ac Sexto Pompeio euentum belli Pharsalici prędicentem. Quod ne quis commentum esse poeticum existimet, id Plinius[a] ex Varrone totidem fere verbis, ac tantum silentio prætermissa mulieris incantatione recitat. Bello inquit Siculo Gabienus Cæsaris classium fortissimus captus a Sexto Pompeio iussu eius incisa ceruice, & vix cohærente iacuit tota die. Deinde cum adue sperauisset cum gemitu, precibusque cõgregata multitudine petiit, vti Pompeius ad se veniret, aut aliquem ex caris mitteret: Se autem ab inferis remissum, haberetque quod nũtiaret. Misit Pompeius plures ex amicis, quibus Gabienus dixit inferis Diis placere Põpeii causas, & partes pias: Proinde euentum futurum quẽ optaret. Hoc se mutuare iussum, Argumentum fore veritatis, quod peractis mãdatis protinus exspiraturus esset: Idque ita euenit. Huic persimile est ei illud, quod de Zacla Ægyptio propheta memorat Apuleius:[b] Is (inquit) grãdi mercede pepigerat defuncti cuiusdam adolescentis spiritum ab inferis reducere, corpusq; ceu postliminio animare. Ergo propitiatus cœlestia sydera, inferna numina, naturalia elemẽta, nocturna silentia, adyta Coptica, incrementa Nilotica, arcana Memphitica, & sistra Phariaca, herbulam quandam circa cadaueris os, & aliam pectori eius imposuit: sic tumore pectus eius extolli, salubris vena pulsari, spiritu corpus

a *Lib. histor. nat. 7. c. 52.*

b *Lib. 2. de Asino aureo.*

impleri, & adſurgere cadauer,& profari incœpit:ac cum iuſſum eſſet mortis ſuæ arcana prodere noxio nouæ nuptæ poculo peremtũ fuiſſe ſe pronuntiauit, vt adultero thorũ manciparet. Hæcque elocutum tandem rem ſuam terræ reſtituiſſe. Nõ deſunt etiam vſus ætatis propria, quæ antiquis illis annumerari poſſint. Anno 1563. fuit Lutetiæ mulier eiuſmodi artibus imbuta,cuius nomini hic propter familiæ claritatem,atque amplitudinem parcendum cenſui: quam cum ſalutaturus de more inuiſerem (erat enim ea mihi municeps)reperi cum Neuſtriis duobus rationem ineuntem,quemadmodum theſauros quorum perueſtigandorum facultatem ſibi a rege conceſſam aiebant (Nam Leonina lex, [a] quæ prohibet ſceleratis ſacrificiis,odioſaque legibus arte theſaurum quærere: ſicuti & ſalutares aliæ multæ pridem aulicorũ ambitionis ſtudiis exſulant)cõmodiſſime nanciſcerentur. Atque inter hæc alterum, & ſerio quidem narrantem audiui, quomodonõ multis ante diebus refixũ patibulo cadauer ea cauſa ad colloquium impuliſſet:ſed ab illo certi nihil exculpere potuiſſe, adeó ambigua, perplexaque erãt omnia eius reſponſa: & a multis ſeculorum ætatibus recepta eſt hæc perſuaſio animas poſſe exciri ſepulcris, ac denuo ad ſua corpora carminum incantamentis reuocari. Sed ego ſic morte diſſolutam hominis compagem puto,

a l. vnica de Theſaur. lib. 10.

puto, vt iterum componi, ac coalescere, nisi Dei omnipotentis beneficio aliquo singulari, non queat, [a], aut

Donec longa dies perfecto temporis orbe,
Omnia miscebit misso diuinitus igni,
nec quicquam expergitus exstat.
Frigida quem semel est vitai pausa secuta. [b]

Nam quod ex superiore Samuelis historia contra arguunt: hoc non ex omnium sententia est. Neque enim (vt inquit D. Augustinus, [c] Tertulliano, [d] aliisque orthodoxis auctoribus nõ paucis in hoc consentiens) ea ad veri rationem rapienda sunt: sed potius ad visum, atque intellectum Saulis, qui factus reprobus recte de ea re sentire non potuit. Præstigias vero fuisse Diaboli vel hæc indubitato demonstrant: quod si vere apparuisset Samuel, non vtique vir iustus, & qui viuens prædicauerat solum Deum esse adorandum, passus esset se a rege adorari. Rursus homo Dei, qui cum Abraham erat in refrigerio, non dixisset ad virum pestilentem, & dignum gehennæ ardore: Cras mecum eris. Et certe eã narrationem exponens Zonara vir Christianæ veritatis obseruantissimus, [e] non euocatos Manes Samuelis dicit, sed tantum visos euocari, & spectrum hoc non etiam animam Samuelis appellat. Siquidem (vt diserte statutum in vltimo capite Ancyranæ Synodi [f] reperitur) quæ per incantationes fiunt non vere dicuntur fieri, &

a Psal. 72. & Iob cap. 7.

b Lucre. li. 3

c In lib. de ciuit. Dei & b 2. de mirsacra scripta cap. 12.

d In lib. de anima.

e Anna l. tomo 1.

f Isidorus c. 9. lib. 8. Etymolog.

in corpore: ſed tantum in ſpiritu, & ſpecie quadam, quæ oculos fallaciter feriat. Aut ſi ſolidũ, adeoque humanum aliquod ſubeſt corpus, id vita prius exſutum ὀργανικῶς κινεῖσθαι (vt ait Vitruuius) eius videlicet molem intus agitante Dæmone, perinde atque ἐν αὐτοματίοις, Dædaleiſque organis euenire videmus, cum metalla (vt inquit Caſſiodorus[a]) mugiunt, ænei angues inſibilant, aues ſimulatæ, ac vocem propriam neſcientes habere, dulcedinem tamẽ catilenæ probantur emittere. Tripodes Pythii ſponte ſua ſe mouent, ac procedunt: hi quidem conuiuis vinum: illi aquam fundentes, quos Apollonium, cum eſſet apud Hiarcham, alioſque Gymnoſophyſtas, vidiſſe memorant. Nam hæc puto Dęmones, quibus eſt alioqui non parua cũ eo, qui vitam hominum continet, ſpiritu affinitas, longe ſua ſubtilitate, agilitateque ſuperaturos nemo ſanus vnquam ibit inficias. Tum etiam aliud eſt, quod hoc totum magis conciliat. Nam cum ſpiritus ſint ſpurci, atque immũdi: minũ eſſe non debet, ſi vti ſus in volutabro, ita illi in fœtidis cadaueribus hoſpitium, ſedemque gratiſſimam habeant. Quæ res facit, vt in ſepulcretis, lociſque nocentũ ſupplicia, ac cruciatu infamibus frequẽtes Laruę, id eſt, Dæmones, occurſent. Nam ſtultũ ſit, & cum impietate paganica cõiunctum credere animas deſiderio relictorum corporum circa ea obuerſari, ac volitare,

[a] In lib Variarum.

litare, cum digressis abitio sit in loca, sedesque certas, ac constitutas.[a] Quo etiam pertinere videtur, quod D. Iudas [b] narrat Diabolo (huic Franciscus Venetus [c] Hazazeli nomē fuisse ait) certamen interfuisse cum D. Michaele Archangelo de Mosis cadauere: eo fortasse consilio, vt in id illapsus Israelitis facilius imponeret, atq. ad idololatriam domesticum malum fenestrā patefeceret: vti eum non semel postea in aliis multis fecisse Rabinorum libri perhibuerunt. Adeoque pro remedio contra id singulari tradiderunt (ἀλλὰ τὸ κακὸν θεραπεύοντες) si circuli septem circum id sepulcrum, vbi conderetur mortuus, ducerentur. [d] Ad hæc omnia accedit, quod Satanas operū Dei sectator maximus hoc apud suos agit sedulo, vt se cum illo potestate, ac viribus conferat, & quam maxime exæquet. D. Petrus [e] Tabitham vita defunctam discipulorum rogatu, quibus illa victum pie suppeditauerat, suscitauit a mortuis: vti ante eum multis seculis Helias [f] in vrbe Sarepta viduæ mulieris, a qua cibo adiutus fuerat, filium morbum exstinctum ad vitam reuocauerunt. Symon ne ei vlla in re inferior videretur, cadauer defuncti pueri, quem Egesippus [g] Neroni propinquitate coniunctum fuisse ait, Magicis susurris excitare conatus est: & iis quidem illud sic mouit, vt ad vitam reduxisse videretur: sed cum mox vti antea exanime in terram recidisset, cessantib. (in-

a D. Augu. serm. 59. ad frat. in hemero.

b In sua epistola. vers. 9.

c Problem. sac. scrip. tomo 1. sect. 8. probl. 433.

d Dur. in aduer. in lib. Hol. de morb. int.

e Act. Apostolo. c. 9.

f Reg. 3. cap. 17.

g Egesip. lib. 3. cap. 2.

quit Clemens in itinerario) quibus illud illigauerat carminibus, quid fallaci imitationi veritas certa, atque indubitata Dei virtus temerariis Dæmonum ausis, & conatibus interfit, res ipsa fuit indicio. Idem Trallis, quę vrbs est Asię in Philimonis Demostrati, & Caritus filiæ semestri cadauer euenisse memorat Phlegon Adriani Imperatoris libertus. Damis quoque & Philostratus [a] auctores sunt Apollonium Thianæum defunctis vita corporibus lucem sæpe restituisse. Et Germanorũ scriptis vulgata est non ita pridem de Aulico quodam historia, qui accepto de vxoris obitu nuntio, ac quemadmodum eius cadauer esset sepulturæ mandatum, propere domũ reuersus domesticis rationibus vt prospiceret, ac multa iam nocte eam cũ animo suo voluens, vt fit, vbi rei alicuius desiderium penitius insidet, inter hæc aduertit illam suo more vestes deponentem, ac notum cubile inire volẽtem: Sed cum ne hoc faceret aliquantisper restitisset, qui tam constanti rumore mortuam intellexisset, victus natiua loquentis voce, & cõspicua sese ostendentis corporis imagine: siuit eam vna secũ concumbere, ac tantisper in quotidiana vitæ consuetudine habuit, dum exorcistæ cuiusdam efficacibus verbis Dæmoni, qui refossum illud cadauer illudendo, ac si posset perdendo marito obsederat, abeundi necessitas imposita. Quæ certe nulla imponi eo pacto poterat,

[a] In Apol. eius vita.

terat, si suo ipsa corpore inclusa anima fuisset; sed vti eum, qui quid iniuste occupat, leges facile deiici patiuntur: ita Dæmonem ex insidiosa eiusmodi cadaueris obsessione extui bari nemo adeo mirabitur, qui sciet quantę sint adiurationum, atq. exorcismorum in ea re vires. Ii sunt Manes, eæ Vmbræ Thyestis, Polydori, Tantali, Agamemnonis, Achillis, aliorumque heroum, quas poetæ circa tumulos suos obuersantes nobis decantant, id est, vt cum Eusebio[a] loquar, impurorum Dæmonum spectra, ac simulacra imbecillioribus Manium specie illudentia, dum inferias, parentalia, expiationes, atque alia id genus sacrificia sibi postulant. Cur enim (ait is) stultam istam ludens opinionem relictis beatorum insulis ad tumulum suum di uersari vellent. Cuius etiam erroris, atque insaniæ Iustinus Martyr[b] eos redarguit qui se animas Orco suis incantationibus euocare profitentur, quod non aduertant pro Manibus Dæmones se excitare. Nam vbique vana adumbratio, imitatioque est veritatis potius, quam solida, certaque vlla eius expressio: multoq. magis, vbi semel vita defunctum hominem, ac iam (quod aiunt) Ditis peculio annumeratum denuo in lucē ceu postliminio, reuersum nostris videre nos credimus oculis, ac iisdem corporis muneribus fungi, quibus integra, illibataque vita ante fruebatur. Rarum, & singulare est in

a *In refutatione sexta contra Hieroclem.*

b *Apologia secunda ad fratres.*

a *Dalhemii Ann. 1581.*

hanc ſententiam Petronii Armentarii a factũ in periocha ita deſcriptum, vt hic non queat cumulatius. Nam vt eum ſuccuba Abrahel re expertura, quam de obſequendo verbis fidem dederat, ad vnici filii horrendam cædem impulerit; vt eius deſiderium impotẽtius ferenti, ipſoque parricidii horrore pene ad inſaniam adacto, ſpoponderit vitam ſe puero redditurum, ſi id ſe ſupplex, ac venerabundus rogaret, vt iterata in ſpeciem vita, ementitiſque naturæ functionibus, atque officiis eum ſibi prodigioſe ſuperſtitem per annum integrum oſtenderit: vt denique nulla prius tentatum valetudine mors illum denuo occupauerit, reliqueritque confeſtim fœtorẽ adeo grauem, vt ne eminus, adeoque compreſſis naribus aſpici potuerit, illic, & ſigillatim, & copioſe demonſtratum eſt. Quoniam tamen ea res quædam præterea habet animaduerſione non indigna, vt quæ veteratoris Diaboli in aſſimulandis, effingendiſque hominibus auiditatem infinitam, atque inexplebilem contineant: & illis cõcluſæ, orationis anguſtiis commode contineri non potuerunt omnia: non erit a præſenti inſtituto alienum aliqua præterea in medium afferre, quibus magis facti eiuſmodi fides adiuuetur: cauſa innoteſcat: pateant inſidiæ: euentus damnetur, atque improuidis, incautiſque ad attentiorem fugã exemplum deinceps proponatur. Ac primum ſicuti

ſicuti ambiget nemo, qui ſuperiora legerit Ephialtes, atque incubos eſſe Dæmones, qui addictas ſibi mulieres more virorum conſtuprent, ac comprimant: nam hoc ſemper morbum eſſe corporis, quo viæ ſpiritus animalis intercipiãtur, non facile cum Medicis ſenſerim: ita & hyphialtes, ac ſuccubos eſſe, qui ſe viris habitu, ſpecieque muliebri ſubmittant, non erit creditu difficile: vtrobique enim peccati, quod vnũ amant Dæmones, par eſt admiſſio, & alterum altero nihilo eſt factu difficilius: licet id quidem infrequentius eueniat; ſiue quia mulierũ, quarum in hoc modeſtiam malitioſe imitantur, conſuetudo non eſt viros de ſtupro appellare, ſiue quia ea colluuies magis ex eo ſexu eſt, quẽ conſilii imbecillitas minus ab inſidiis Diaboli tuetur, ac defendit. Et certe in tam multis, quæ hactenus in manus meas peruenere, ſortilegorũ quæſtionibus ſingulare, ſolumque hoc ſuccubę fuit exemplum. Cui ne prodiret incomitatum aliud hic adiiciendum ſenſui: quod a probatæ fidei viro Melchiore Errico Sereniſſimi noſtri Ducis a ſecretis, & conſiliis interioribus aliquãdo inaudiui. Fuit (inquiebat ille) Henamenii, me eius loci Dynaſtæ res procurãte, ſortilegus quidam, qui iuſſus a Iudice dicere, vt primum eſſet ad tantam nequitiam abductus, ac quibus potiſſimum artibus illum Dæmon ad ſe pellexiſſet, eam rem ſic libere, atque aperte eſſet elo-

cutus. Cū bubulcus ego prima luce hoſtiatim armentum cogerem, atque vna e puellis quę illud ſtabulis emittebant, præ ceteris animum meum amore titillaret, cœpi in eius cogitationem noctes, dieſque eſſe intentior. Tandem euenit, vt eam mihi ardentius inter ſola paſcua animo voluenti apparuerit ſimilis occultanti ſe poſt dumetum. Accurro ad optatam prædā: aſſequor, atque adeo amplector vel reluctantē. Tandem poſt aliquot repulſas, ea lege ſui facit copiā, ſi ſe pro hera haberem, ac vel ipſum Deū illi poſthaberem. Conditionem accipio: fruor: imo ſic ipſa me deinceps cœpit frui: vt ex vno eius miſer ſemper pependerim arbitrio. Simile quiddam Philoſtratus[a] refert Menippo Demetrii Cynici diſcipulo olim accidiſſe. Is, inquit, cum Corintho Cenchræas proficiſceretur, obuiam habuit quandam imaginem puellæ peregrinæ, lepidæ, ac vt videbatur, prædiuitis, quæ diceret ſe illius amore correptam, inuitaretque familiariter, vt vellet in domum ſuam diuertere. Ille igitur viciſſim eius amore captus ſępe cū ea concubuit, ac iam de ineundo matrimonio cogitabat. Habebat enim ipſa domum regio ornatu apparatam. Sed Apollonius cum in ea domo ſingula conſideraſſet, exclamauit Lamiam eſſe, quæ propediem eſſet adoleſcentem ad extremum vel deuoratura, vel inſigni aliquo damno, atque iniuria affectura. Nimirum hunc Dæmon

a *In Apollonii Thyan. vita.*

Dæmon insidiis. captionibusque suis fructum ponit longe maximum, atque vberrimum: Eũque præterea, quod improbi fœneratores facere solent, semper accessione aliqua nouæ impietatis cumulat, atque adauget: errorem (quod ait D. Hieronymus [a]) errore trahens, & semel flagitiis pollutos in ea magis, magisque ingurgitans. Huic adeo rei argumento est ea, in qua nunc versamur, historia. Nam primum ad infandam libidinem, pestiferosque amores illectum scelerato vnici filii parricidio obstringit: tum propter tanti facinoris conscientiam vltima fere desperatione affectũ ad impios cultus, qui nequitiarum omniũ est cumulus, agit præcipitem, ipsum se interim talem demonstrans, qualem iam a prima sua præbuit origine: diuini scilicet honoris æmulum, atque affectatorẽ eximium. Volens Deus pietatis periculum in Abrahamo [b] facere, ei aliquando apparuit, enumeratisq. omnibus, quæ contulerat, beneficiis, Isaacum eius filium in victimam sibi popposcit. Ille igitur nefas ducens vlla in re Deo non obsequi assumtum filium iam ad destinatum montem deduxerat, ibique imperatum sacrificium erat facturus, nisi Deus ipse ei intercedens obstitisset; inclamans se non talem esse, qui eum vellet liberis crudeliter orbare, quem benigne patrem extrema senecta fecisset: sed experiri tantum voluisse, an talibus iussis esset pariturus.

a *In proœmio lib. 2 cõmentariorũ in Zachariã*

b *Gen. 22.*

Idem & simius Dæmon affectata a tam multis annis gestæ rei imitatione nunc facere gaudet. Et certe probabile est Abrahelis nomen eum de industria sibi hic asciuisse, vt esset in quo vel eo tenus illius facti veritatem aliquam referret. Euentus vero cōtra documento fuit eius in hoc præcipuam fuisse curam, ac studium, vt ad impiam filii cædem paternas manus contra insitam atque innatam hominibus caritatem accingeret. Siquidem fuit is homicida ab initio. Diuinationes, vaticinia, Manium euocationes, ac pleraque alia id genus, quæ eius olim fiebāt auspiciis incantamenta hominis alicuius solemni, festaq. vel deuotione, vel mactatione fieri solita obseruare est apud Homerum in Vlysse: apud Silium in Scipione: apud Valerium Flaccum in Esone, apud Papinium in Teresia, apud Horatiū in veneficis fœminis: Humanis quoque hostiis eius aras plerique omnes funestauerunt, qui eius cultui addicti fuerunt populi, vti Alexander [b] prolixe recitat: maximeq. propriorum liberorum, vt de Eristheo Euripides, [c] & Plutarchus: [d] de Aristodemo, atque Epebolo Pausanias, [e] de Mario, & Carthaginensibus idē Plutarchus, [f] & de nouę Hispanię incolis, priusquam Christianæ veritatis lux eis vlla affulsisset, memorat Petrus Bembus historiæ Venetæ lib. 6. vt hic etiam addam que de Iephte recitāt sacra Biblia. [g] Qui cum in Ammonitas mouēs

a *Ioa. cap. 8.*

b *Genial. dier. lib. 6. cap. 20.*

c *In Eruth.*

d *Parallel. 40.*

e *In Messenic.*

f *De seranus minus vindicta & in Imperato. Apo.*

g *Iud. 11.*

vouisset si victoria potiretur, se quicquid redeunti sibi primum domo occurrisset sacrificaturum, ac vnica reuertenti filia virgo adhuc facta esset obuiam, eam nihilo minus in holocaustoma obtulit. Nam licet mactatam Iosephus,[a] crematam Zonalla,[b] Sabellicus[c] ad aram pro hostia immolatam autument, tamen non defuerunt, qui ex Hebræorum[d] quorumdam sentẽtia hoc sic intelligerent, vt inter dicatas Deo virgines tantum cõclusa fuerit, ac sic (quod aiũt) ex hominum societate, ac vita communi ceu morte subiecta, atque exemta. Nam & a patre, priusquam eo voto defungeretur, impetrasse narratur, vt sibi liceret virginitatem suam cum æqualibus per bimestre tempus deplorare. Et certe Omestem Deum, qualem Plutarchus[e] Bacchum prædicat, istud magis decet: Ac si tale illud fuit, quod ego tamen nihil hic statuens Theologorum iudicio relinquo, neque legitimum neque Deo gratum sacrificium fuisse, cũ eodem Iosepho ausim asserere. Porro hæc de Petro Armentario certa, atque indubitata historia est, vti ad Duumuiros Nanceianos peruenit suis quæstionibus, probationibus, atque argumentis instructissima. Cuius præterea fidem plenissime cõfirmauit, quod loci incolę de pueri ad vitã per speciem reuocatione suis se oculis vidisse apud multos prędicauerunt: Nã quãtum attinet ad stupri consuetudinem, quæ fuit

a *Lib. 5. antiq. c. 11.*
b *Annal. tomo. 1.*
c *Ennead. 7. lib. 6.*
d *David Kimbi.*
e *In Pelopida & Themist.*

Armentario illi cum ſuccuba, aliunde, quam ab illo, eius rei veritas reſciri non potuit. Germa-
manum eſt illi parricidio quod ſequitur exem-
a *Forpathii, 7 Cal. Sept. 1587.* plum de Bertranda Tonſtrice, [a] quæ cum Cre-
mer Iacob filium male odiſſet, quod ſibi ſub-
latam ab illo furto pecuniam ſuſpicaretur, no-
ctu domum eius ingreſſa, effractis a præuio Dæ-
mone foribus, venenata potione illum necauit.
Prælucebat operi cum violaceo lumine vxor
Stoffel Pannarii, geſtabat in nigra teſta venenũ
vxor Quirini Lanionis: caput, quo potio in os
b *Idem, eo d. mag. die.* certius inii. eretur, cohibebat Briccius Merg: [b]
ipſa immiſericors mater infundebat. Quod &
idem Briccius, cum eodem die quo illa de ſe a-
pud quæſtorem reſponderet, ita eueniſſe aſſe-
ruit: hoc ad rem magis confirmandam addito
argumento, quod prius ſublata ſtragula filii ar-
tus illa illeuiſſet, ne tam facile attrectatus exci-
c *Rozeuille in agro Tenebræo. Anno 1583.* taretur. Dominica Zabella [c] ſe quoque inquina
uit, non ſolum filii, ſed & coniugis parricidio.
Alexia Belhoria [d] vnum item, & alterum mari-
tum veneno ſuſtulit. Eodem enim loco habent,
d *Blainuille ad aquas. 16. Cal. Feb. 1614.* & cædes, & parricidia: eſtque illis æque acer, ac
præſens animus ad vtrumque: ita omnem o-
mnino humanitatem, pietatemque exſuerunt.

*Luem iſtam ſortilegii ſæpe in liberos ipſa parentũ labefactatione. ac veluti contagione demana-
re: dum ſcilicet Magiſtellorum ſuorum gratiam*

eo

eo facto inire illi ſtudent. Ac quomodo ætatis excuſatione male id crimen a quibuſdam in pueris defendatur: tum propter ſuam atrocitatem immanitatemq; : tum quod eius vnquã deponendi ſpes fere omnis ſit erepta, atque oblata.

CAPVT II.

INfinita, atque inexplebilis ſemper fuit Satanæ auiditas: ſic vt in quam familiam ſemel pedem intulerit, inde vnquam niſi ægre retuliſſe auditus ſit. Et hoc quoque inter alia inubiratum, certumque indicium ſemper habitũ eſt contra eos, qui ſortilegii poſtulati, ac delati ſunt: quod reperirentur iis editi parentibus, qui illius criminis ante fuiſſent damnati.

Redit ad auctores genus,

Stirpemque primum degener ſanguis refert. [a]

Et hęreditarii criminis exempla quotidiana apparent in liberi. Siquidem Dæmon præcipue ſatagit ſuos indies numero cumulatiores vt habeat. Quæ res illi in procliui magis eſſe nequit, quam ſi eos, quos iam in poteſtate habet, ad liberorum talem corruptelam adigat, atq. impellat. Nicolæa Morelia [b] nondum puberem ſe ad nocturnos Dæmonum conuentus a patre fuiſſe deductam fatetur. Alia eſt, quæ quamuis nondum eius ætatis eſſet, quæ muliebris patiẽtiæ legem poſſet accipere: dicit tamen ſe procul a matre amandatam fuiſſe in denſam ſyluam,

[a] *Seneca in Hippolyt.*

[b] *Serra 14. Cal Feb. 1587.*

vbi lepidum adoleſcentem nanciſceretur, quem illico facile deperiret. Quod & ita vti prædixerat, euenit. Sed vt illum in amplexus admiſit, ſenſit illico ſe illuſam: viſa eſt enim ſibi e marmore ſtatuam aliquã complecti: adeo rigidus, ac grauis incumbebat. Hennezelio parentes Ericus, [a] & Catharina ſuccubam dederunt in vxorem, quæ ſe Schwartzbourg nomine vocabat. Ei quantum illi primo acceſſu aduertere licuit, crinale, & veſtis erant atri coloris: pedes equinis vngulis deformes. Nec eam tamen ob id minus deperiit: ſed ſtatim concubitus voluptatem ſacrorum omnium abiuratione auidiſſime depactus eſt. Verum quaſi in frigida oppletam ſpecum immiſiſſet re impedita, atque imperfecta pudens, ac dolens abiit. Dominicus Petronius, cum nõdum annum ætatis duodecimũ attigiſſet, itidem ad nefarios illos cœtus a matre, vt vxorem duceret, eſt perductus. Nã & illi matrimonia frequentari aiũt Coleta Piſcatrix, [c] ac pleræque aliæ: Imo Bertranda Tonſtrix, & Sinchen May a Speirchen [d] retulerũt interfuiſſe ſe eiuſmodi nuptiis, cum forte de nocte ibi fierent, vbi ſontes eius regionis in crucem agi ſolerent. Ac pro ſolito munuſculo ſatis fuiſſe vocatis nuptæ in anum prono ore ſufflare. Refert & Agnes Theobalda [e] præſentẽ ſe adfuiſſe cum Cathalina, & Eugel ab Hudlingen Beelzebub ſuo vna item, & altera ſolemniter nuberẽt, in

a *Vergauil-la menſe Iul. 1585.*

b *Girumcur-a menſe Oct. 1586.*
c *Minerii 8. Id. Mart. 1585.*

d *Forpachii 7. Cal Sept. 1587.*

e *Heſſ. Pitte langi 15. Calen Oct. 1590*

in illiusque nuptiis quantum meminerat appositas fuisse e nigra caprea assas carnes. Dominica Falluæa, [a] cum iuncos religandæ viti vna cum matre diuelleret humi iacentes se, vt fit, a labore recreare cœpit, post aliquot sermones illam mater monere, ne ad vilius rei aspectū formidaret, si quæ se forte insolentior ostendisset, nihil enim ab illa futurum periculi. Ac cum hęc dixisset, momento attitisse humana forma aliquid, quod aspicientibus appareret calceario homini simile: erat enim incinctus ventrali sparsim pice contaminato, a quo tandem, cum esset in eius verba iureiurando adacta, ac in nouæ militiæ signum iniecto in frontem vngue notata, tandem est compressa, ipsa vidente matre: quæ & vicissim se illi stuprandam præbuit, præsente se filia. Inde iuncti manibus in orbem aliquādiu tripudiauere: tandem accepta, vt videbatur pecunia (nam paulo post retractata pulvis esse cœpit) dilapso in auras incubo ad sua discessere. Matthæus Amantius Rozeratius [b] scelus hoc sortilegii abs se excusatione ætatis apud Quæsitorem deprecans; conquerebatur se primum eo obligatum fuisse illa ætate, qua nihil adhuc ipse poterat, quaq; per imbecillitatē alieno imperio etiamnū erat obnoxius. Nam vixdum e pueritia egressum vna cum fratre, & sorore a matre abductū aliquo quasi ad consanguinei sponsalia, atque ibi inscios rei ū

a *Ruppa secundum Monetum. prid. Id Iul. 1587.*

b *Huncuria mense Sept. 1586.*

simul coactos se Dæmoni addicere: postquam esset ille multa prolixe ad maiores illecebras pollicitus. Iis & consentaneum est, quod sequitur. Adornabant carnifices tormenta, vt a Barbara Gileta [a] criminis ist[illegible]essionem exprimerent: Ea illa sedate intuens, ac despiciēs, Quæ hæc (inquit) dementia est sperare a me per vim quicquam extorqueri posse? quæ si velim vestros quantoscunque conatus facile prohibeam, atque eludam ea quæ mihi expeditissima est aduersus oēs cruciatus tolerantia: sed iā vos lubens ista molestia libero. Nā quod me meus ille Magister non cessat obtundere, vt quatuor mihi e multis superstites liberos adhuc tenellos eius tyrannidi adiiciam; certū est tunc me crudelissimæ morti potius offerre, dū e talibus miseriis, quas hactenus passa sum pusiones meos eximo. Si enim euado isto nō conaicta iudicio, hoc etiam restat: aut ab illo morte ipsa duriora pati aut illud de carissimis liberis etiam ingratam, atque inuitam facere. Eiusdem & argumenti est, quod sequitur: Fraciſca Hacquart [b] vix annorum septem filiā lanā nomine, vt se tandem simili molestia liberaret Dæmoni addixerat: idque inter alia admissa quæsitor forte indicauerat. Cum & ei rei cōsentiens esset filiæ testimonium, fidemque præterea maximam facerent ea quæ ipsa de nocturnis, quibus interfuisse se dicebat, sagarum conuentibus

a *Huccuriæ mense Sept. 1587.*

b *Villa ad Ionam An. 1581.*

uentibus certa, ac propria afferebat: cœpit & omnium opinione eiusdem criminis cum matre manifesta teneri. Sed quia indigna ea ætas videbatur, in quam lege ageretur (nam nec vllum malum venenum adhuc feciſſe inuenieba tur) recepit loci domina curaturam ſe, vt ab infanda illa conſuetudine, quam ſanctiſſimis fieri poſſet inſtitutis abduceretur. Ergo ſupplicio affecta matre ſic apud matronam quandam ſeruatam, ac monitam per aliquod tēpus habuit, vt reſipuiſſe, ac priſtinam libertatem, excuſſo Demonis iugo, recuperaſſe omnibus videretur: Sed malum, cum nocte quadam inter ancillas media ſuo more decumberet, ſublimem illam Dæmon rapuit, quaſi ſecum ablaturus: feciſſetque, vt creditum eſt, niſi ab ancillis allatum eſſet impedimentum, inclamato ſæpius nomine IESV. Sic diſturbatus prædam inter tabulati tigna prædictam, ac pendentem reliquit, atque abiit. Nec id commentum fuit ancillarum vanum in vulgus rumorem ſpargere geſtientiū, ſed ipſa totius viciniæ, quæ ad illarum clamorē accurrit, oculis res cognita, ac perſpecta. Tum in filia ſtupor, ac conſeruatio miſerabilis, inedia, ſilentium, vigiliæque octo dierum, ac noctium perpetuæ ſatis indicio fuere, nihil horū per fraudem, & malitiam affictum, excogitatūque fuiſſe. Nam vltra ſeptimum diem incolumi vita non poſſe perferri famem, auctor eſt

a *Hist. natu. lib. 11. cap. vltimo.*

Plinius.[a] Quod si ad vndecimum trahi aliquā-
do contigit, quemadmodum & is annotauit, id
vti, quod modo narratum est, præter naturam
euenisse fatendū est. Exstiterūt & alii plures no
stra memoria sic ab ineunte ętate in malā rem
a parentibus abducti, quos quoniam doli iam
capaces videbantur, censuimus nos Duumuiri
damnandos, vt nudi ter virgis cederentur cir-
cum eum locum, vbi viui parentes comburerē-
tur. Quod & ab eo tempore fere sic est vsurpa-
tum. Sed ne hac quidem ratione vnquam puta-
tau plene legibus esse satisfactum: maxime si,
vti posit dicetur, ætas iam doli capax reperiatur,
& constet illos venenum malum feciſſe: verum
oportuisse præterea, quo publicæ securitati cō-
suleretur, e naturæ humanæ finibus illos eiici,
atque extrudi. Nam quod pœnæ ad sontium e-
mendationem, correctionemque etiam adhi-
beri solent, verendum est ne hic frustra fiat. Ex-
perientia enim deprehensum est eos, qui sic in
potestatē Dæmonis transierunt, raro nisi mor-
te illi adimi: adeo tenax, & sui iuris dominus,
sicque ægre quicquam de suo remittit. Quod si
ad exemplū res pertinet; quæ commodior ad
nequitiam fenestra aperiri, quæ impunitatis
spes maior offerri, aut dari potest, quam si tanti,
tamque detestabilis sceleris iusta, ac legitima a-
liqua excusatio admittatur? Viderint igitur qui
earum rerum iudicia exercent vtrum leges, quę
ætatis

ætatis imprudentiam excusant, ac misereſcunt, recte ei malo conueniant, quod ſit non modo deſperatum, ſed etiam cum ætate vires adaucturum: cum & in aliis longe leuioribus delictis vltimam ſæpe legum tam diuinarum, quã humanarum ſeueritatem adhibitam legamus. Quadraginta duo pueri a duobus vrſis ſunt lacerati,[a] ea ſolum cauſa, quod Eliſeo proterue iniuſſiſſent dicentes: aſcende calue. Trebius Germanus legatus de impubere ſumi iuſſit ſupplicium, vt Marcianus[b] libro vndecimo de publicis iudiciis obſeruauit: quod cum ad pedes domini cubaret, cum occideretur, eius tamẽ cædẽ non prodidiſſet. Athenienſium etiam celebratur iudicium, quo nondum ephebus capite damnatus fuit: quod cornici oculos eripuiſſet. In hoc enim, qualis erat ætate adulta futurus, ſpecimen ampliſſimum dederat. Quæres & ſuperioribus annis me, collegaſque meos impulit, vt nondum ſeptendecim annorum furem in crucem agendum pronuntiaremus: quod iam tertium virgis cæſus, ac etiam alterum inuſtus humerum, pergeret tamen furtis, latrociniiſq. vitam traducere. Eodem affectum ſupplicio Senatus Pariſienſis ſententia vndecim annorum puerum: quod æqualem ictu lapidis necaſſet, ac mortui cadauer occultauiſſet, memorat Bodinus[c] in ſua Dęmonomania. Deniq;, vt eo, vnde modo digreſſus ſum redeam, æquum non eſt

a *Quarto Reg. cap. 2.*

b *L. Excipiẽtur. Ad ſenat. Syllan.*

c *Lib. 3. c. 5.*

vnius salutem multorum innocentium, ac imme-
rentorum aperto discrimine redimi. Nam du-
bium non est, quin quod adhuc ignari rerum
ex aliena patrant libidine, id pro sua, vbi ætas i-
ræ, vltionisque cupiditates plene accenderit, ar-
dentissime sint executuri Et Mænandri in hoc
criminis genere sententia semper probabilior vi-
sa est: Salutări seueritati postponēdam esse ina-
nem speciem clementiæ.[a] Item Sexti Cæcilii a-
pud Gellium[b] acerbitatem vlciscendi maleficii
bene, atque caute viuendi disciplinam esse. Nō
deessent exempla, quibus pueritiam illam a ve-
neficio instigantibus parentibus, non tempe-
rasse facile ostendi posset: Memini enim legere
me in istiusmodi reorum quæstionibus, qui fa-
terentur se in extremis vnguibus venenum ha-
buisse absconditum, quod a parentibus accepis-
sent, eiusque affrictu inter colludendum æqua-
les sæpe infecisse, ac necasse: sed nec personas, nec
tempus nunc dicere vacat: quod cum ea le-
gerem non esset adhuc consilium hæc scribe-
re. Vnum tantum suppetit, quod hæc iam in lu-
cem edituro ad hoc iudicium nostrum Duum-
virūm est delatū de nondum septenni infante
Laurentio Arselaiensi,[c] quem non modo con-
stitit ex ipsius etiam disertis verbis ad nefarios
Dæmonum cōuentus a parentibus fuisse dedu-
ctum, vbi vertendo veru, assandisque carnibus
minister adhibitus fuerat; sed & ab ingerente
se Ma-

a *Cic. Epist. 2. ad Brut.*
b *Lib. 20. c. 1*
c *Serra. f. Cal. Ian. 1591.*

se Magistello, qui sibi Verd-Ioli nomen fecerat, venenum non semel accepisse, quo eorum qui vel leuissimam exhibuissent molestiam iumēta deinde necasset: vti euentus ipse comprobauerat. Hic cōtrouersia inter Duumuiros, & dissensio fuit non parua: quid de eo, qui hæc sic perpetrasset, esset statuendum: contendentibus nonnullis non esse diutius in hac hominum societate ferendum, qui ad humani generis capitalem hostem tam turpiter defeciuisset: Non videri commiseratione dignū, qui nihil ipse cuiusquam, cui nocendi libido fuisset, esset misertus: Eius vitæ non esse parcendum, qui aliis vitam per summam iniuriam ademisset, ac quod viueret, nisi Deus prohiberet, esset ademturus: κάθαρμα illum esse, ac vltimæ exsecrationis hominem, cui ne legibus quidem paganorum, qui tamen pietatem vti nos non coluerunt, parsum vnquam fuerit: Tanto flagitio contaminatum, vti pecus, ad quod accessit mulier, [a] haud dubie interficiendum esse, ne quid supersit, quod adeo exsecrandæ, ac detestabilis rei memoriā vnquam refricet: Innocentiam consilii, quæ alioqui infantes tuetur nullam dici, ac defendi posse: [b] vbi perseuerantia animi iudicium ostēdit, quam nemo in eo fuisse negauerit, qui acceptā iniuriam ex interuallo ad animum reuocauerit: [c] clam quoque, [d] ac timide, vti qui malæ rei sibi sunt conscii vsus fuerit. Factum vbi atrox

a *Cap. Mulier. 15. q. 1.*
b *l. infans. ad leg Cor. D.*
c *l. Diuortiū 2. de Diuor. D.*
d *l. Diffamari de Ingen. & manum. C.*

apparet iam non domesticam disciplinam, atq. animaduersionem, qualis solet esse in pueros: sed iudicum notionem, ipsamque legum seueritatem exigere: [a] Impunitatē delicti propter ætatē non dari, [b] si modo in ea quis sit in quā crimen quod intenditur cadere potest: at tale id esse, quo de nunc agitur satis ostendere inimicitia, furta, mendacia, æmulationes, ac periuria eius, ceu προηγούμενα peccata, quibus tamen nemo inficiabitur obnoxiam esse puerilem illam ætatem: vnaque ex omnibus Venere ante pubertatem non tentari, quod ad eam scilicet vires nullæ adhuc satis sint validæ, atque efficaces. Quod & sensit Gregorius [c] in antiquis. Denique hoc nunc vsuuenire, vt septennes pueri ad fraudem callidiores reperiantur, quam qui olim rudioribus adhuc seculis suam pubertatē erant assecuti. Iam vt vere dici possit adeo præcocem præmaturamque in pueris nunc esse solertiam, ac perspicacitatem, vt earum malitia ætatem (quod loquuntur Iurisconsulti) facile supplere inueniatur. Contra qui ad mitiorem sententiam inclinabant: Non videri eū ad hostem transiuisse, qui quid ageret ipse non intelligeret: Quam etiam ob causam olim tyroni, [d] qui primum desertor fuisset, ignoscebatur, vtpote disciplinam adhuc ignoranti: Immisericorditer, duriterque quicquam ab eo facto non præsumi, cuius ingenium, ac mores nihil æque,

a l. vnica, De emend. prop.
b l. Impunitas, De pœn. c.
c Cap. 1. de delict. puer.
d l. 2. §. qui militiæ. l. 3. sub ff. de re re milit.

ac

ac crudelitatem abhorreant, atque abominentur: Cædium autem, vulnerum, incendiorum, aliarumque id genus calamitatum aſpectū non ferre pueros: ſed ſtatim alienis malis illacrymare, atque ingemiſcere ipſa experientia ſatis eſſe manifeſtum. vt ſi adeo quid ſecus feciſſe reperiantur, id prodigio ſimile exiſtimandum ſit, credendumque potius in eo illos voluntatem ſuā nullatenus accommodaſſe: cum tamen nullū ſine ea crimen vnquam contrahi poſſit. Non magis illos necis cuiquam afferre cauſam, quā ferrum, fuſtem, lapides, venenum, aliaque quæ ad alterius pernitiem adhibentur inſtrumenta, in quæ tamen ſanus ideo ſæuit nemo, quod ad cuiuſquam cædem, atque exitium vſui fuerint, & adiumento. Nam hoc ſit canum in ore proiectum mordere lapidem, eo qui vibrauit omiſſo, ac neglecto. Sacrata equidem olim capita, ac deuota fuiſſe Diis Manib⁹, quæ impune a quouis occidi, ac violari poſſent: ſed ea illorum fuiſſe, qui ſe volentes, ac ſcientes ei deteſtationi vltro obtuliſſent: pactis videlicet per annum cibis publicis, ac purioribus: idque vel luſtrandæ patriæ: vel expiandi alicuius ſceleris, morbi, oſtenti cauſa: vti fuit caper ille emiſſarius apud Hebræos: [b] ſed eorum omnium nihil in puerū illum recte dici poſſe, qui nihil mercede ſpopōderit: qui non ſit periculum publicum, aut ſcelus alienum morte luiturus: in cuius denique

a *l. 1. ad leg. Cornel. De Sica. C.*

b *Leui. c. 13.*

ſupplicio nullū aliud exemplum ſtatui poſſit, quam quo naturæ ipſi probrum inferatur, quæ conſilio primam hominum pueritiam non ſatis proinde inſtruxit, ac muniuit. Quod pecora etiam, quæ ſemel nefanda hominum libidine ſunt fœdata ac contaminata, iubentur interfici, ac eorum memoria obrui, non eamdem habere rationem. Multū enim intereſſe cęde perimatur, quod ad cædem iam natum eſt animal: an vita adimatur homini, cuius cauſa ceteris animantibus natura vitam conceſſit, ac tribuit. Nec leges ipſas omnibus eaſdem pœnas ob eadem facinora ſemper irrogaſſe, ſed huic prodignitate, atque amplitudine minuiſſe: illi protenuitate, humilitateque adauxiſſe, ac cumulaſſe; æqualitate enim (inquit Plinius) in ferendis ſententiis nihil inueniri poſſe inæqualius: Indigne igitur eum facere, qui homines, belluaſque eodem iure cenſeri poſtulet. Nihil innocentiæ, ſimplicitatique puerorū aduerſari, quod acceptæ iniuriæ diu reminiſcantur: quod eius referendæ occaſionem libenter arripiant: quod caueant in facto deprehendi. Nam & hoc bruta animantia facere, quibus tamen ob id nemo recte vllum animi iudicium tribuit. Atrocitatem a facti ex affectu facientis conſiſtere: ob idque eum, qui occidit, cum vulnerare tantum vellet, mitius legibus puniri: in impuberem autē nōdum doli capacem agi iniuriarum non poſſe:

al. l. §. 1. de iniuriis. D.

tantum

tantum abeſt, vt de earum grauitate quæſtio ei moueri debeat. Siquidem eius, quod non eſt, nullas eſſe qualitates iura vbiq. prædicant. Fruſtra igitur hic diſtingui inter domeſticam diſciplinam, & exempla publica cum non minus repugnet iuri, quod in proportione conſtitutum eſt (ἀνάλογον vocat Ariſtoteles) ætate adhuc tenera infantem palam, ob factum homicidium, ſupplicio affici, quam adulta hominem ob id ipſum virgis domi cædi, ac caſtigari. Omnino infantiam doli expertem eſſe; nec quicquã, quod malitiæ imputari debeat, in eam cadere poſſe: Sic enim cum ſe admodum impuberem ſine μειρακίῳ τινὶ δῆ Demoſthenes dixiſſet, recte eo dixiſſe adnotauit Vlpian[9], a vt intelligeretur non fuiſſe adhuc doli capacem. Nec quicquam contra facere videri, quod virgarum metu mentiuntur pueri: æqualibus, ſi quæ intercedit contentio, inuident: moderatores ægre ferunt, ac ſæpe oderunt: manus ab alieno non abſtinent. Nã hæc rudimenta tantum eſſe vitiorum, atque incunabula, non etiam conſummata, quæ humanis legibus coerceri, ac vindicari oporteat crimina, ac peccata. Porro quod nunc maturius quam olim ſapere, atque intelligere dicantur, hanc veterem eſſe multorum temporum querelam.

a l. 3. §. 1. De ſepul. vio. Iac. (uiatius obſeruat. l. 6. c. 22.

Damnoſa quid non imminuit dies?
Ætas parentum peior auis tulit

Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem. [a]

Cuius sententiæ auctorem Horatium multis post annis secuti Saluius Iulianus, [b] Domitius Vlpianus, [c] Iulius Paulus, [d] ac Iurisconsulti alii plerique: omnes tamen negauerunt pupillos doli esse capaces, nisi qui essent prope ipsam pubertatem, id est (vt interpretatur Callistratus [e]) quibus semestre tantum tempus ad pubertatē deesset, vel ad summū annus, vt explicauit Galenus in Aphorism: [f] Neque enim eos ante id ętatis delectum rerum habere vllum: Denique [g] venia dignum videri, qui aliquid ex eius præcepto facit, cui necesse habet parere. Quantum autem parentibus liceat in liberos tenellos adhuc, atque obnoxios omnes qui volent memoria repetere, quales ipsi ea ætate fuerint, facile iudicabunt. Et secundum hanc sententiā quod mitiorem interpretationem habere videtur, est pronuntiatum. Verum quod ea animi labes vix elui posse dicatur; ac si qua tandē ratione queat, præcipuam eam esse, quæ posita est in quotidianis eorum monitis, ac institutis, qui se a cōmuni hominum vita ad duriorem, rigidioremque pietatis cultum contulerunt: visum est includi eum oportere in Paulianorum cœnobiū, quod eo loci, vbi reus agebatur, necnon ita pridem exstinctum est. Plerosque enim omnes dicere nullam spem bonæ mentis reliquam fore:

nec

a *Horat.*
b *l. apud §. si quis cū tutor. de Do. ex usa.*
c *l. Impuberē De furt. l. Hæredib. f. de Dolo.*
d *l. 4. de tribut. actione.*
e *l. non tantum in p. de exc. tutorū.*
f *3. Aphoris. 20.*
g *l. in fraudem, De his quæ vt indig. auf.*

nec esse quod præterea exspectaretur, si non ea via resipisceret. Quod faxit Deus Omnipotens, Deus luminum, misericordiarum ac spirituum pater, vt tandē homines quod deinceps sequātur in iudicando exemplum habeant, & certius, & planius. Nam certe ex eo, qui adhuc exstitit, sortilegorum numero nemo quod sciam auditus est, qui se ad bonam frugem recepisset. Sed contra vno ore fere omnes autumant sibi, postquam semel fidem Dæmoni suam obstrinxerunt, non licere impune eam vnquam fallere. Ac siquando id faciendi subeat libido, aut illius tædium aliquid eos capiat, forte quod promissa non perficiat, quod intolerabiliter sæuiat, & instet vbique importunus: nō licere tamen id facere propter eius iuges, assiduasque dehortationes, minas, verba. Quod & Ioannes Bursarius [a] hoc ipso mense frustra se sæpissime tentasse asseuerauit.

a *Dombrotij 13. cal. Aug. 1591.*

--facilis descensus Auerni:
At reuocare gradum, superasq; euadere ad auras
Hoc opus, hic labor est.

Ista tamen fateamur oportet omnia ex Dei omnipotētis motu pendere, & arbitratu. Eamq; emergendi difficultatem non tam esse ex assiduitate Dæmonis, quam ex eo quod iusto Dei iudicis deserti Sortilegi, & eius gratia spoliati suopte robore ac viribus nō possunt se eius vinculis expedire.

Humanis cadaueribus sortilegos abuti ad suamaleficia: præsertimque, si qua sunt vel abortuegesta, vel supplicio interfecta, vel denique cadaliqua indigna, atque inhonesta peremta.

CAPVT III.

a *Cap. de ve ro cultu.*

SOrtilegos sæpius humanis cadaueribus ad maleficia sua abuti auctores sunt Porphyr[ius] a in libro de sacrificiis, & Psellus in eo, quē scripsit de Dæmonibus. Nimirum (inquiunt) quia animæ liberatione terrenæ contagionis iam factæ vaticinatrices: contagionem tamen aliquā e superiore contubernio adhuc retinentes, circum corpora volitare, atque obuersari creduntur. Quod mihi neutiquam fit verisimile: Nam nec vllum vnquam desiderium est eius custodiæ, vnde quis euaserit, nec desæcato, ac puritatem suam demum adepto animo cum fœtido, ac putido corpore vlla necessitudo recte intercedere potest & omnino tanta morte fit vtrinque secessio, donec manifestamur coram tribunali Christi, quanta vnquam dari vel cogitari queat. b Credibile est igitur hæc ita consulto, ac malitiose a Dæmonibus esse adinuenta, vt naturā humanam magis, magisq. ludificantes eius reliquiis ad eam, quam moliuntur mortalium perniciem maiori cum contumelia abutantur. Reperiebantur (inquit Tacitus c de Pisone veneficii suspecto loquens) solo, ac parietibus erutæ huma-

b *Ca. 5. 2. ad Cor. vers. 10.*

c *Annal. lib. 3.*

humanorum corporum reliquiæ, carmina, & deuotiones, & nomen Germanici plumbeis tabulis insculptum: semiusti cineres ac tabe obliti, aliaque maleficia queis creditur animas numinibus infernis sacrari. Quod & Apuleius[a] attigisse videtur, dum causam recenset, ob quam cadauera Lariſſæ in Thessalia peruigili noctis custodia seruari solerent. Nimirum (inquit) ne sagæ mulieres, quibus ea regio abundabat illa contumelioſe demorsicarent, præsegminaque ad exitiabiles viuentium fortunas conuerterēt. Hoc & nostræ ætatis maleficis hominibus moris est facere: præsertim si cuius supplicio affecti cadauer exemplo datum est, & in crucē sublatum. Nam non solum inde sortilegiis suis materiam mutuantur: sed & ab ipsis carnificinæ instrumentis, reste, vinculis, palo, ferramentis. Siquidem iis vulgi etiam opinione inesse ad incantationes Magicas vim quamdam, ac potestatem. Mulierum quoque fœtus abortione egestos nulla alia probabiliori causa itidem vsurpant: alii quidem e detracta eorum cute membranulas adaptantes quibus barbaro, ac ignoto aliquo chara[illegible]scriptis demum vtantur ad ea, quæ max[illegible]nt, consequenda. Qua de re Agrippa, Petrus de Abano, & Picatrix tres damnatæ Magiæ proceres plura, quam e re hominum sit, præcepta reliquere. Alii vero totos, integrosque decoquentes, dum vel in cinerem a-

[a] *Lib. 2 de Asino aureo.*

riditate abeant: vel in massam adhibitis, ac cõmixtis quibusdam aliis coalescant. Quod & Baptista Porta Neapolitanus [a] in libro secundo Magiæ naturalis obseruauit sua ætate factum. Id genus φαρμακοποιὸς membratim in sua facinora abortus diuidentes, non modo ab obstetricibus, verum etiam a meretricibus proditos retulit Plinius. [b] Et hodie frequẽtes habet, quę sub Lotharingica ditione est, Alemania: vti sæpe deprehendi ex eorum quæstionibus capitalibus: Anna Ruffa [c] agnoscit operam suam cõmodasse se Lollæ cuidam veneficæ in eruendo eiusmodi cadauere, quod ad fani Dusani maiorem portam recenti funere obrutum fuerat, atque ex eius exusti cineribus medicasse potionem, qua deinde ad certam eorum, quos vellẽt peremtos, vterentur perniciem. Catharina Metensis [d] addit se ad ingratiorem saporem admiscere solitam lupinum, filices, inulas, fel bubulum, fuliginẽ, & si quid est quod amarore superet. Nam etiam inuitis & obnixe reluctantibus ea in os ingerunt, vti alibi dicetur. Briceii Mege conueniens est huic testimonium, de resosso scilicet infantis cadauere [illegible]us pater (huic erat nomen Faber Wol[illegible] pri[illegible] exstulerat: In hocque tantum diuersus est a superiore, quod non assatum in cineres, sed elixum in massam confecerit, quo commodius inde vnctionẽ pararet. Ossa porro in cinerem redegisse aspergendis

a *Cap. 6.*

b *lib. 28. c. 7*

c *Dusa Cal. Octob. 1586.*

d *Ibid prid. Non. Sept. 1586.*

e *Forpachii 7. Cal. Sept. 1587.*

nemo-

nemorum arboribus, vt glande sua deficerentur. Fuxenæ Bugel[a] ab hoc non est aliena assertio, dum narrat eiusmodi cineres in ventos cū exsecratione, ac deuotione spargi solere: vel ad vrendos arborum flores: vel ad interficiendas segetes. Maria Ioannis[b] Sartoris in Metzer Esch commorantis vxor recitauit Ioannetam Soni aus Matthes vxorem, cum partum intempestiue eiecisset, eum clam in quo habitabat cubiculo defodisse: Sed cum id olfecissent sagæ quędam, eum illas postmodum refodisse, atque in vnguentum confeciſſe: vnde & ipsa scopas aliquando illeuisset, quibus insidens sublime illico esset elata, atque in Bruch (is dictus comitiis locus erat a Magistello suo Rousgen) deportata. Welch Antonius[c] idem quoque sibi narratum retulit ab Gross Nichel, & Besskes, vxoribus vtraque ex sortilegii societate notissima sibi fœmina non adeo pridem refodisse se e cœmiterio Guermingensi duo eiusmodi cadauera, quæ parentes Bernhardi, & Antonius Lerchen recens humo condiderant, eaque igne consumta in Magicos suos vsus cōuertisse: resecto prius vna cum humero, costisque continentibus, dextro brachio in vsum scilicet luminis, si cui de nocte venenatam potionē forte vellent infundere. Res hæc prodigio est, & fabulæ similis. Extremi eius membri digiti flamma sulphurea, ac violacea tantisper ardebant, dum perfectum,

a *Bulacii mense Apr. 1586.*

b *Humburgii Non. Ian. 1590.*

c *Guermingæ 14. Cal. Ian. 1589.*

absolutumque esset, quod aggrediebantur negotium. Eaque demum exitu [illegible] tam integri, illibatique restabant, quam si lumini fomitem nullum ante præbuissent. Idque quoties opus fuerat cum eadem digitorum incolumitate repetitum fuisse. Quod & Bernardi[a] illius vxor non multo post quam hæc ab illo prodita sunt, totidem fere verbis retulit. Nihil etiam inficiata, quod in proprii partus contumeliam flagitium admiserat: dum illum in Magica sua portenta sic ipsa misere dilaniauit, torruit, atq. aboleuit. Equidem qui volet superiorum temporum res gestas memoria repetere, quotidianas etiam, ac vulgares attentius considerare: neque exemplo res hæc noua: neque, quam quæ Dæmones quotidie edunt miranda plurima, a fide alienior videbitur. Refert Plinius[b] vidisse se, cũ vigilias pro vallo ageret inhærentem militum pilis fulgorem stellæ effigie, & antennarũ cornibus ignes hinc inde sæpe sine damno insedisse, quos eius temporis nautæ Castorem, & Pollucem: hodierni (vt audio) Diui Anselmi ignes vocitant: Sed esto, habeant hæc causam ab exhalationibus terræ, vel maris, quæ extremis lignis adhærentes agitatione flammam concipiant. Detur, lignorum eas oras, atque extremitates, ceu magnes ferrum trahit, ita exspirationes ille fugere, ac morari: qui fit vt ignis ceterarum rerũ edaciſſimus, huic tamen ad exardescendũ atque

a *In Guermingen. 13. Cal Feb. 1590.*

b *lib. 2. c. 37.*

atque iacturam tam facili parcat, ac ne leuissimum quidem sui vestigium relinquat? Nã certe inquit Plutarchus [a] ignis velut fera aliqua vorax, rapaxque quicquid in propinquo est consumit. Iam quod in corporibus, quæ sensus experti a sunt, incredibile videri possit, an non in animatis monstro simile prorsus videbitur, sine vllo scilicet doloris sensu, sine vlla viuæ cutis iniuria, ac læsione circumsedere diutius ignem. At Lucio Martio [b] in Hispania interemtis Scipionibus concinnãti, ac milites ad vltionẽ exhortanti flammam ex capite emicuisse: Idem quoq. Seruio Tullio dormienti in pueritia contigisse: Et Agnaniæ seruo d tunicam arsisse, intermortuoque igne nullum flammæ apparuisse vestigium Romanorum perhibent historiæ. Et Virgilius, [e] qui (vt inquit Macrobius) rebus fictis sępius veras inuoluit, Ascanio ex eo augurio regnum portendit:

Ecce leuis summo de vertice visus Iuli
Fundere lumen apex, tactuque innoxia molli
Lambere flamma comas, & circum tẽpora pasci.

Potius igitur est, vt dicamus istiusmodi ignem non eũ esse, qui id, in quo viuit, depascitur: qualem in vsu quotidiano habemus: sed ementitũ, & sola specie a Dæmone adumbratum, vti & in difficiliores longe promtissimum est hominũ oculos fallere. Erraticos equidem flammarum globos memini legere me in sagarum confessio

a *In lib vtrũ aqua an ignis sit vtilior.*

b *Valer. Antias apud Plin lib. 2. cap. 107.*

c *Lib. 1 ab Vrbe condita*

d *Iulius Obsequens de prodigiũ.*

e *Lib. 2. Æneid.*

nibus, qui iis de nocte sæpe essent obuersati, ac humana voce locuti. Sed hic aduersaria mea me deficiunt, quæ locum, tempusque suggerant. Etsi eos non alios fuisse credibile est, quã quos philosophi depingunt nobis ignes fatuos, e cluosis sæpe etiam palustribus locis viatoribus apparentes. Nam quod a naturalibus causis suam illis arcessunt originem, nihil quidem a se alienum faciunt, qui cuncta e naturę fontibus deriuant, nullam aliunde rerum fabricam, atque opificium admittentes. Sed fere iam vulgi visum, ac spectrum illud esse existimantis obtinuit sententia. Galli (inquit Pontus Tiardæus[a]) apposititissime lingua patria vocant *Aduiz*, id est, φάντασμα; quo nomine eiusmodi impressiones, quæ visum tantum feriunt, appellari solẽt. Quæ nõ est omnino a ratione aliena persuasio: Nam primum motus non conuenit, quo transuerso ignis naturaliter nunquam fertur, nisi cũ fomitem suum sequitur: quem nemo dixerit in locis, per quæ solet decurrere fatuus ille, & ad concipiendam flammam facilem, & ad alendã satis copiosum perpetuo, & vbique reperiri. Tũ quod viatores in stagnorum fluminumque voragines, aliaque præcipitia pellicit: id vero sine suspicione non est insiti genii alicuius mali, atque insidiosi, qui sic hominibus facem ad exitium, interitumque præferat, vti in nefario illo opere, de quo modo instituta est oratio, euenisse

[a] *In lib. de vnius. fis.*

nisse probabilius est, extremis scilicet membri ecadauere reuulsi digitis non hæsisse verum ignem, sed insedisse tantum ignea imagine Dæmonem, miseraſque istiusmodi humanæ vitæ reliquias, ceu instrumentum, materiamque ad eam rem propriam sibi præcipue delegisse, quo suis opinionem iniiceret illis efficacem inesse vim aliquam ad ardua, & difficilia: maximeq; si præcessent inauspicatum aliquid, vti puerperia illa vel abortu edita, vel etiam a veneno, cæde, aliaque vi aliquā causam habentia. Nam in hoc demū serio triumphat: Hæc illi summa, hic fructus atque merces longe vberrima iucundissimaq. est omnium, quas vnquam instruit insidiarum. Vnum, atque alterum posterioris generis dum propero, adiiciā. Pergamenses (inquit Paulus Diaconus [a]) cum a Sarracenis obsiderētur a Mago quodam (vt in desperatis rebus malo exemplo fieri solet) consilium exquisiuerūt, qua ratione vrbem suam obsidione liberarent. Eum vero respondisse futurum, vt id certo facerent, si dextras suas in ollā instinxissent, in qua fœtus e grauida matre per vulnus detractus ebullisset. Quod cum religiose admodum fecissent, nihilominus omnes in hostium potestatē venerunt: Id enim Dæmonem non alia causa commentum fuisse credi par est, quam vt cumulato per summam crudelitatem parricidio Pergamenses immaniori scelere aucti perirent.

[a] *lib. 10. rerum Romanarum sub Theodosio.*

Nec eo illi scelere soli cruentati, contaminatiq. reperiuntur. Scribit Berosus, si modo Berosi sunt, quæ circumferuntur scripta, cum Megasthene Martilo, & aliis nonnullis vetustioribus immissum olim fuisse a Deo cataclysmum ad vlciscendos mores hominum, e matrum apertis visceribus infantes euellentium, ac diripiẽtium: vel ad nefandas suas epulas, & conuiuia: vel ad miscenda, parandaq. aliis venena. Priori
a lib. 7. c. 5. asscribere licet, quod Aristoteles a recitat in libris de Moribus ad Nicomachum, mulierẽ exstitisse adeo natura vitiosam, ac deprauatam, vt e grauidis mulieribus facto vulnere fœtus detraheret, ac deuoraret. Quod Apollonius, b Diodorus, c & Aristophanes interpres d lamias olim factitasse memorant. Et Horatius e alicubi meminit.

b And Philostratum li. 4. cap 8.
c Lib. 20.
d In vespis.
e In lib. de art. Poet.

Neu pransa Lamiæ viuum puerũ extrahat aluo.

Hodiernas etiam idem vsurpare supra exemplioribus verbis Dominicæ Isabellæ f meminimus. Posterioris generis esse potest quod sequitur exemplum, mihi non multo ante, quã hunc centonem emittere cogitarem, oblatum. Ioanni Molitori a Welferdingen g anniculus erat infans, præcipuq; eius deliciæ. Hunc Agathina a Pittelingen, Anna a Miltzingen, & Mayeta a Hochitcunis clam detractum in ardentem rogum imponunt, quẽ ipsæ ea causa in perardno monte, la Grise, nominato exstruxerãt, eiusque

f Cap 16. li 1
g Hess. Pute Langius 12. Cal Octob.

ex

exusti cineres studiose colligunt: tum rore ex segetum aristis, graminumque summis herbis excusso perfundunt: atque massam vtiq. triabilem concinnant: aspergendis scilicet vitibus, satis, atque arboribus: quo statim læso flore perirent, fructibusque suis deficerentur, sed forsan plus satis de re, cuius tam parum grata, iucundaque est commemoratio.

Perdifficiliter vitari posse quas venefica hominib. struunt insidias: quod de nocte in obseratas, clausasq; domos ignota specie, ac forma illabãtur: arctissimo somno decumbentes diris suis artibus obruãt, prodigiosaque alia multa edant; contra quæ nullum tam præsens est remedium, quam quibus nos lectum inituri Deo tradere, ac commendare solemus precationes. Tũ quadam de ea per incantationem inducendi somni ratione.

CAPVT IIII.

ABs re non est quod passim formidabiles sunt, qui sortilegii suspecti habentur: Etsi enim non est illis infinita quibus volunt nocẽdi potestas, vti in Sarræ maritorũ percussore Asmodæo innotuit: quoniam tamen nostra nos, sic volente Deo, peccata illorũ iniuriis sæpe obnoxios reddunt: quod etiam welsch Antonius [b] propria cõfessione sortilegii manifestus prodidit. & nemo adeo est

a *Tob. 8.*

b *In Guermingen, 14. Cal Ian. 1589.*

a Horat. *Integer vitæ scelerisque purus,* a quem admissi alicuius conscientia non stimulet, ac terreat: nemo in colenda religione tã attentus,& diligens cui præcipitantibus forte negotiis non accidat,eas preces, votaque omittere,quibus se in Dei præsidium, ac tutelam quotidie commendare solet: b non iniuria metus ille securissimum quemque tentat atque afficit. Tum quotidiana eius rei experientia satis est documento,quam non leue ab ea re periculum plerunque nobis impendeat. Siquidẽ vel inopinantes,ac sæpe dormientes de nocte venenis suis aggrediuntur; vel etiam vigilantib. sic struunt insidias:vt humano consilio, ac prouidentia vix vitari posse videantur. Exstant quidẽ variæ de his in aliis huius libri partibus narrationes, quæ lectori in hoc abunde satisfacere queant: verum quoniam se denuo hic ingerũt, & nõ omnino iniucunda,ingrataque futura est eorum commemoratio non pigebit & sequentia paulo copiosius illis adscribere. Ac primum memoratu non est indignum, quod testis quidã auditus in ea quæstione, quæ capitaliter est instituta contra Margaretam Luodman,c recẽsuit. Ea inter secus a se admissa hoc quoq. sponte agnouerat,se nocte quadam testis illius ædes fuisse ingressam:eo animo,vt somno sopiti faucibus venenum infunderet: idque incœptum quin perficeretur parum abfuisse: ita in procliui vi-

b *Augu. li. 21. de ciuit. cap. 14.*

c *Vergauille 10. Calen. Feb. 1587.*

ui videbantur esse omnia. Sed, (malum) contra quam putabat excitatum illum fuisse a somno adeo vt re infecta cum facinoris sociis ipsa se in fugam dare cogeretur: consectante interim illo manu armata, ac tandem, cum assequi non posset, minas ferocius intentante. Ea igitur de re ad ampliorem cognitionem interrogatus is testis omnem, vti illam saga prænarrauerat, certis, discretisque verbis recensuit: videlicet appetitum se, sicuti dictum est, veneno: hocq; vnũ, ne præberent, illis fuisse impedimento, quod forte experrectus: neque enim earum vnguine adhuc illitus fuerat, se crucis symbolo, ac precatione Dominica contra tantum discrimen, atque periculum muniuisset: verumque omnino id esse, quod illas cum telo multũ viq; esset prosecutus, nec tamen assecutus. Catharina Metensis, ac Hennezelius adolescens, [a] de quib. proxime habita est mentio, Iacoba Weber, [b] Gaspar Haffner, [c] Margarita Ienina, [d] illa Margareta Luodmã, Sennel Armentaria, [e] ac fere omnes eius criminis rei deprehensi in Germania, quæ est ditionis Lotharingicæ, concorditer asseuerant eam sibi a Dæmonibus (modo iis per aliquot annos fuerint operati) penetrandarum ędium facultatem esse tributam: vt scilicet per quaslibet angustias nullo negotio viam sibi faciant in mures, feles, locustas, ac alia eiusmodi pusilla animantia, prout vsus postulat, contracti, atque

a *Vergauilla mense Sept. 1587.*
b *Ibid. Cal. Octob. 1584.*
c *Morhang. 18 Calen. Sept. 1587.*
d *Vergauilla 10. Cal. Feb.*
e *Dusa pri. Cal. Octob. 1586.*

imminuti: intromissosque denuo priori formę restitui, si velint, ac tum commode incœptum peragere, quale superius est declaratum: videlicet illiniendo primum eo per artus omnes, cui moliũtur interitum, ne euigilet: tum firmiter, ac valide os illi diducendo, ne potionem agitatione excludat: tandem venenum in fauces ingerendo admota lucerna quæ sulphuream flãmam euomat. stupendum illud est; quod testatum de se reliquit Margareta illa lenina, quę cũ Iaquelinum filium suum male odisset, quod de consequendis in proximas Alsatiæ nundinas pecuniis sæpius obtunderet, ac illius tandem se quauis ratione flagitationibus expedire decreuisset: Id vt faceret nocte intempesta vna cum iis, quas patrando sceleri socias sibi adiunxerat, a Dæmone in illius ædes, quę erant in Saxbringen, est inuecta: vbi dormientem ex composito adoriuntur, ac lecto deturbatum ante focum constituunt, viuum assaturæ, si in se fuisset: sed fato aliquo impeditæ animum suum ad aliam iniuriam conuertisse. Ac forte humi repertam testam eius lateri, facto prius vulnere, quod tamen momento coalescceret, inseruisse: vnde etiã post multorum mensium vexationem, videntibus multis, erupit. Non absimile huic est quod sequitur Bertrandæ Tonstricis: [a] quæ se earum ope, quibuscum sortilegii erat sodalitium, Elisæ cuiusdam collo ob denegatum lactis vrceolum

a *Forbachii, 7. Cal. Sept. 1587.*

os ib-

os infixisse agnouit. Item illud Sennel Armentariæ [a] recensentis se in summum pedem cuiusdã Philippi Pistoris nomine os e veruecina coxa inseruisse: cũ prius admota piscis spina vulnus fecisset, quod deinde callo obductum ingentes, ac diuturnos dolores illi pareret: vt ab eo Pistore postea etiam rescitum est. Ac quoniam in earum noxarum mentionem incidimus, quæ sic secretis, ac stupendis sortilegorum artibus contrahuntur, hanc postremam adiiciam, quæ non parum admirationis est allatura. Ianæ Blasiæ Thermopolitanæ [b] gener erat nomine Raynerius, vnaque ambo in iisdem ædibus ipsi habitabant. Huic Raynerio Claudius Gerardus eius popularis femoralia concinnanda pridem locauerat, nec instando tamen adhuc efficere potuerat, vt ea sibi aliquando vtenda redderet. Pertæsus igitur tantam cessationem ad Rayneriũ tandem ire pergit, vt sciret ecquando finem tergiuersandi esset facturus: is tũ forte domo aberat, solaque socrus Blasia ad focum cum familia sedebat. Ab ea igitur pannum suum sibi reddi postulat, quando se tam sæpe bonus ille eius gener esset ludificatus, reperturum esse se qui industriæ æque, atq; ille eam operam nauaret. Quam rem illa indignissime ferẽs, verbis tamẽ tunc sibi esse abstinendum rata, dum re hominem postmodum vlciscitur, rogat vti velit in pauculos dies, intra quos sine frustratione id

a Dusa prid Cal. Octob. 1586.

b Valfracuriæ Anno. 1589.

quod poſcebat eſſet allaturus eam moram ferre: Interim etiã vna ſecum ad focum pauxillulum ſedere non dedignaretur, atque ex pomis quæ recens ibi cocta videbat ſibi quæ vellet haberet: Iamque Gerardus id facere non ſemel recuſauerat, cauſans ſibi non eſſe diutius illic morandi otium, & omnino nullum tum eius cibi, quem offerebat, eſſe deſiderium: cum ex pomis illis vnum eius volæ manui cum tanto ardore adhæſit, vt alteram ei excutiendo ſtatim admouere cogeretur. Verum dum id facit vtiæq. ſic conglutinantur, vt in vnum coaluiſſe viderentur, medii pomi ardore interim ſic increbreſcẽte, vt res illi parum abeſſet ab inſania. Inclamat igitur obuios quoſque obteſtans, vt ſui miſereſcerent. Afferre quiſque pro ſe ei malo quod poterat remedium: hic aquam reſtinguendo ardori: ille inſtrumenta dirimendis, ſeparandiſq. manibus: ſed cum nihil horum quicquam prodeſſet, & iam palam eſſet id illi mala aliqua arte confectum eſſe negotium, ex vicinis accurrẽs conſideratior vnus monuit, vti eo reduceretur, vbi illum id malum primum inuaſiſſet. Quod cum factum eſſet, cœpit bona illa Blaſia, ceu ridiculum quid contigiſſet, hominem ludibrio habere: nihilo minuſque a ſuperiore brachio ad manum vſque quod intererat tantiſper demulcere, dum id pomum illi excideret: Quo facto confeſtim ſedatus eſt dolor, cœperuntque illi manus

manus libere, vt antea, suum facere officium. Quibus in historiis hæc præcipue obseruatu digna mihi videntur: Primum, quod Dæmon vti Imperatores nisi veteranos milites certis militiæ præmiis non donant: ita eam se in alienas formas immutandi potestatem, quæ sortilegorum persuasio est, iis tantum faciat, qui emerito multorum armorum spatio fidem suam quāplurimis maleficiis probauerunt. Idque esse illis veluti quoddam auctoramentum, ac mercedem diuturnæ seruitutis, & fidelitatis. Quod & Erricus Carnutius [a] diserte testatum sua confessione reliquit post alios eius farinæ nō paucos: quorum tamen nomina ex Aduersariorū meorum fasciculo desideratæ chartæ me hic recensere non sinunt. Alterum non prętermittēdum silentio videtur de sopore, quo ante sagę solent eos deuincire, quib venena sua sunt infusuræ. Quæ res nos admonet Euāgelici [b] illius nobis iugiter esse excubandum, ne fur domū perfodiat, ac dormientes, inopinantesq. opprimat. Tutissimas autem eas esse vigilias quas Deus nostris inuitatus precibus pro nobis agit. Qui habitat [c] in adiutorio altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur. Contra insidiis obnoxias, quæ non fiunt eius ductu, atque auspicio. Nisi dominus [d] custodierit ciuitatē, frustra vigilat qui custodit eam. Ac quod quis istiusmodi soporiferas Magias derideat, quasi ani-

a Bang. ii Anno. 1583.

b Matt 24. c. vers. 44.

c Psal. 90.

d Psal. 126.

les,& fabulosas,nō sum oppositurus quod Homerica Helena [a] vinum ministrasse dicitur εἰς τὸ ἐπίλησθον κακῶν, id est, malorum obliuionem: vel vt Plinius, [b] locum eum citans interpretatur,somniū: quod Papinius de virga: Virgilius [c] de ramo vi Stygia soporato: Nam poeticam fictionem hæc habere videntur, & ipsamet luce veritatis indigere. Sed tantum ea quæ vsus,experientiaque quotidiana confirmant in mediū allaturus. Quis enim nescit multa esse quæ naturaliter vel infusa,vel admota non somnium, aut soporem tantum,sed etiam stuporem, torporemque aduersus vehementissimos quosque cruciatus inducant? Quæ ναρκωτικὰ, nec chirurgi ignorant,si quando ab humano corpore membrum aliquod absque doloris vllo sensu resectum sunt. Cuius artis facetum quidem, sed tamen commiseratione dignum exemplum memorant de Narbonensi adolescente a Thracio pyrata in seruitutem abducto:cui interea, dum ex medicata potione altior somnus obrepit, tā belle testes excisi sunt: vt experrectus seipsum mutaretur sic ademta virilitate nouum hominem Rursus aliud a Matthiolo [d] recitatum de Hetruriæ asinis, quos cicutæ pastus adeo graui somno consopire solet,vt pro mortuis sæpe efferantur, detracta etiam,ac direpta iam pellis bona parte,vix tandem excitati se in pedes erigant,misereque rudentes ad præsepia sua propiant.

a Odyss. 4.
b lib. 20 c. 1.
c lib. 6. Æneid.
d lib. 4. cap. 2. in gloss.

piant. Et proſtant in pharmacopolarum officinis multa eo præcipue nota; ac commendata vſu, vti ſunt lolium, ſolanum, iuncus vulgo Euripice dictus, Mandragora, caſtoreum, papauer. *Innumeraque herba quarum de lacte ſoporem Nox legit.* a

a *Ouid. 3. Met.*

Quæ ſi ſomnum arctum atque diuturnũ conciliandi facultatem habent earum rerum ſola vi, ac potentia quas natura ad id proprias adminiſtrat: quid quæſo ſuis artibus ac machinis efficient Dæmones, qui non modo rerum omnium, quas edidit natura latentes, atque arcanas vires perfectiſſime callent, ſed & ſic volente Deo multa poſſunt etiã ſine vllius rei aduentitiæ, atque externæ adiumento; Nam certe aliũde eſſe non puto, ſi modo vera ſunt, quæ de Epimenidis Cretenſis, aliorumque plurium ſomno tam multorum annorum memorant Pauſanias, Eudemus, & Simplicius: cum is ſecundum naturam neutiquam accidere, ac tamdiu durare potuerit. Siquidẽ (inquit Ariſtoteles b) quorum eſt officium quoddam, & munus a natura tributum: ea ſi modum temporis in quo data eſt vis agendi, & facultas exceſſerint: tum ipſa neceſſario præſtare munus ſuum non poſſunt. Ergo ab aliqua alia vi ſuperiore, ac potentiore pendere neceſſe eſt; & aliud omnino eſſe, quam quod natura efficere conſueuit. Qui ſuperandis ſilentio tormentis ſæpe a ſontibus ge-

b *In lib. de ſomno & vigil.*

ſtantur characteres ignorabiliter literati (vt cum Apuleio [a] loquar) a natura cauſam efficacem ſomni habere non poſſunt: cum tantum id temporis ſomnum conciliet: quod ſit alioquin a ſomni quiete propter doloris acerbitatem alieniſſimum. Tum in perexigua lamina, chartaq. vulgo exarati, ac deſcripti reperiuntur: quas res nos alio tempore geſtamus, ſine ſomni vel minimo lenocinio, atque illecebra. Et tamen per hæc contemni dolores, ac ſæpe quæſtoribus in eruenda veritate impedimentum afferri, etiam non infimi ordinis iuriſcōſulti exiſtim aucrūt. In ea quæſtione quæ Silerii [b] Chriſtianæ Sereniſſimæ Danorum Reginæ conſiliarii percuſſoribus in Germania, non ita pridem, eſt habita, ex cædis conſciis vnus (Benigno illi nomē fuit) eius quidem pœnam facile effugere poterat, q̄ tum, cum in eum inquireretur peregre eſſet, ac ſaluti fuga poſſet conſulere: ſed fretus characteris Magici, quo a circumforaneo quodam donatus fuerat, fiducia, ipſe ſe iudicio volens obtulit. Nec in eo ſua ſpe quicquam fruſtratus eſt. Siquidem prius quā ipſe tormenta omnia ſunt defatigata, atque ita & incolumis & inconfeſſus illis ſolutus eſt. Verū iam e reis eximendus, cum tanti ſceleris conſcientiam amplius ferre non poſſet, eius ſe ſponte fecit manifeſtum; ac tandem capite luit. Ac quod quis dicat hæc in volente, atq. adeo obnixe enitente minus mira eſſe:

a *Lib. 3 de Aſino aur.*

b *Paris de puteo in ſindica. de Torture.*

esse: quia nimirum nulla post eam, quam Deus permittit Satanæ, tanta sit in res hominum potestas, quanta ea est, quę ab eorum approbatione, assensioneque proficiscitur: hanc vero inuitos etiam somno sopiendi facultatem non ita accipi debere: Quod si sic pridem actum sit de vniuerso genere mortalium, sciat [a] nihil, aut parum abesse a consensu negligentiam aut etiam patientiam: quæ sępe hosti incurrendi, inuadēdique occasionem præbet: vt qui arcem eo imminente necessario præsidio, excubiisque non muniat: perinde faciat, ac qui ipsam volens prudensque tradat: Quo etiam pacto occupatam iure ille sibi vendicare potest, quemadmodum & ex lege vsucapionum, [b] qui possessionem vacuā occupat vi possidere non videtur. Imputent igitur sibi illud infortunium, qui se somno dant, non ante implorato, flagitatoque Dei omnipotenti auxilio: cum, vti modo dictum est, id illis tutissimum præsidium sit, ac propugnaculum aduersus omnes tenebrarum principis insidias: Sed dormituris mens perniciosis cogitationibus sæpius vagatur ad instar fornicantis Hierusalem (vt cum D. Hieronymo [c] loquar) quæ omni transeunti pedes suos diuaricat.

a *L. 1 § Magistrum de vxor. act. l. cum in plures. §. locator D. locuti l. 1. §. scientiam. de trib. act.*

b *l. sequitur § Item si vacuam, De vsurp. & vsucap.*

c *Ad Rusticum Monachum, Ex Esa. cap. 57.*

Metamorphoses adeo multis tum veterum, tum recentiorum exemplis decantatas speciem, non etiam veritatem habere earum rerum, quas

præseferunt: decipi enim oculorum sensus Dæmonum qui eas ostentant, præstigiis. Quæ porro sic assimulatam speciem comitantur actiones; etsi eæ quidem vere reperiuntur: nihilo magis tamen rei veritatem astruere, quod constat eas a Dæmonibus, qui operi admittuntur, identidem proficisci, vt est illis ad qualibet promta natura, atque expedita.

CAPVT V.

HIc non est animus Apuleii asinum denuo in scenam producere: aut quas poetæ comminiscuntur, Metamorphoses nouis exemplis tueri, ac defendere: sed hoc quod multorum assertione contestatum, ac ipsa experientia comprobatum habeo, in medium proferre. Dusani, Vergauillæi, Forpachenses, & fere omnes qui hactenus in Austri regni præfectura deprehensi sunt sortilegii, quorumque percontationes in manus meas peruenere, se ex homine in felem toties migrasse retulerunt, quoties se in alienas ædes latenter intromittere volebant, sua vt ibi noctu venena spargerent. His astipulantur, & conueniunt testimonia multorum, qui se abillis, cum in eo essent corporis habitu, insidiis appetitos dicunt: rem, locum, personas, tempus, ceteraque circumstantias, atq accidentia, quibus fides magis constare potest, eadem omnia cum illis referentes. Barbelinæ Rayel[a] hoc recens

[a] *Blainuille ad aquas Id. Ian 1587.*

cens est, quæ se in selem indutã fuisse fassa est: vt ea specie, ac figura Ioannis Ludouici domũ & facilius ingrederetur,& tutius peruagaretur. Quod cum aliquando faceret,ac eius infantem bimum incustoditum reperisset,puluere medicato,quem tum in pedis palma concluſum gestabat eum conspersit, ac interemit. Petronius Armentarius, [a] cuius paulo ante memini, si quando, quod in procliui est inter pares, odio aut inuidia mouebatur, contra vicinorum pecorum custodes in lupum se,conceptis quibusdam ad eam transformationem verbis,immutabat: demumque tutus eo prætextu ab omni noxæ suspicione obuiam quamq; pecudem dilaniabat,ac discerpebat. Ioannes Malrisius, idẽ factitasse se memorat, cum Sexæii trans syluas armenti custodiam haberet.

a *Dal'omi An.1581.*

Vidi sæpe lupum fieri,& se condere syluis Mœrim. [b]

b *Vir. Æclog.9.*

Viderunt & Dolani non ita pridem lycantropos duos Senatus sui supremo iudicio damnatos,ac supplicio publice affectos: Huius & argumenti est ea narratio,quam accepi ipse a clarissimo Comite Paulo a Salm sacri cubiculi in regia Lotharingiæ summo præfecto: Is cum addubitarem præstigiæne essent, quæ sic aliena forma oculis apparebant,an haberet ea res aliquam veritatẽ, narrauit mihi Hess Pittelangii, quo in oppido ditionem obtinebat, vetere instituto deberi ab

incolis ſibi, familiæque ſuæ gratuitas, ac anniuerſarias operas: Eas cum forte ii præſtitiſſent, facta cum carnis ſuis lignatione, ac viciſſim pro remuneratione cibum caperent, in caſtelli atrio orta, vt fit, rixa inter canes, quas ſecum habebant, ex iis vna in proximum hypocauſti furnulum ſe condidit: Ac cum huic ceteræ adlatrarent vehementius, incolarum vnus introſpiciens, ac præ ceteris aſpectu horridam intuens, ſuſpicatus id quod erat (nam ea regio Strigibus vulgo eſt infamis) telo, quod tunc geſtabat, in eius os iniecto vulnus graue inflixit: Quo accepto ſtatim illa ſe foras proripuit; ſaltem deſiit amplius videri. Poſtmodum totam vrbem peruaſit rumor, vetulam eſſe quamdam, quę decũberet ex vulnere, quod vbi accepiſſet neſciretur: Suſpicari omnes, quod verum erat, rabidã eſſe illam canem, quæ in atrio telo eſſet percuſſa: Atque tum ex hac ſuſpicione, tum ex ea, qua pridem laborabat fama, comprehenſa, & in cuſtodiam tradita, tandem etiam de hoc diſerte interrogata, libere rem omnem, ſicuti hic recenſetur, ſimul & maleficia alia quam plurima patefecit. Adderem & hic quod in citima Burgundia non pridem accidiſſe a viro vtique fidedigno acceptum habeo, de hoſpite quadam, quæ cum diuerſoribus inter cœnandum felis ſpecie petulantius inſultaret, ab eorum vno truncata pede altero poſtridie vnimana reperta eſt: Sed id

id quoniam ille obiter tantum narrauit, nec est quod plene hic referre possim, satius esse duxi prætermittere. Postremum de hac re erit mihi quod aliquando accepi a clarissima heroide D. Diana Dõmartinensi vxore Illustrissimi principis D. Caroli Philippi Croii Marchionis ab Haurech patroni mei clementissimi; cuique fortunarum mearum, quales quales sunt, accessiones præcipue acceptas refero. Narrauit igitur illa mihi non ita pridem Thiecuriæ, qui pagus in eius ditione est, mulierem fuisse eiusmodi malis artibus addictam: cui & ea induendi alienas formas a Dęmone facultas esset tributa. Eam igitur cum eius pagi opilionem odisset impendio, ac quoquo pacto male mulctatum cuperet, in eius gregem pascentem lupi forma, atque habitu aliquãdo irruisse: sed ab illo accurrente iniecta, atque impacta securi vulnus in fœmore accepisse, quo debilitata coacta esset se illico in proximum dumetum inferre, vbi ab assequẽte opilione reperta esset vulnus obligãs vestis discissæ peniculamentis, quo sanguinem, qui ex eo magna vi diffluebat, sisteret: sicque eo indicio delatam, ac compertam rem omnẽ, vti hic recensetur, agnouisse, ac tandem luisse ignis supplicio. Enimuero necnũc primum abiit in vulgus ea de re prodigiosis istiusmodi transformationibus opinio, sed & veterum fuit ista iam a multis seculis inueterata persuasio, vti eorum

libri nō vno hoc loco teſtantur. Euanthes [a] magni nominis auctor recitat ex Arcadum annalibus gentile fuiſſe in Anthæi familia hoc fatum, vt vſus ex ea quotannis ſortito ad ſtagnū quoddam perductus poſitis veſtibus tranſnaret, confeſtimq. bellua ex homine fieret, ac nono poſt anno, ſi interim humanum ſanguinem nō guſtaſſet, priſtinam formam reciperet. Neuros etiam, qui Boryſthenem accolunt, ſemel quotannis ad aliquot dies lupos effici, ac rurſus exacto ſpatio, quod ei ſorti attributum eſt, in priſtinū habitum redire ſolitos recēſuere Herodotus, [b] & Solinus. [c] Et Agrippas, qui Olympionica ſcripſit, teſtatum reliquit, Demænetum quemdam in lupum fuiſſe immutatū; quod infantis, quē Arcades Ioui Lycæo mactauerant, viſcera deguſtaſſet. Quod & Lycaoni Pelaſgi filio contigiſſe refert Pauſanias, cum mactati pueri ſanguine aram Ioui Lycæo ſacram reſperſiſſet. Nec id ſolū ita contigit illa ætate, illiſque moribus, quibus nulla adhuc Chriſtianæ veritatis hominib. lux affulgebat, ne quis hic temporis cæcitatem cauſetur: Sed & Bulgariam Baianum [d] quemdā habuiſſe eius Symeonis, qui aliquando in ea imperauit, filium, qui ſe in lupum, aut quamuis aliam beſtiam, cum vellet, mala arte immutaret. Et Ruſciæ dux quidam cum audiuiſſet in ditione ſua eſſe hominem, qui ſe in eam, quā vellet, formam mutaret, accerſitum illum, ac prius catenis

a Plin. lib. 8. cap. 22.

b In M. Ipsmene.

c In Polybiore cap. 20.

d Sigebertus in chronic. Luith lib. 3. cap. 8.

tenis conſtrictum, iuſſit in hoc artem ſuam propere vt oſtenderet : Quod cum ille dixiſſet ſe quidem lubenter facturum modo in propinquo conclaui liceret ſoli paululum eſſe, idque illi eſſet cõceſſum: Eueſtigio egreſſus lupi quidem natiua ſpecie, ſed iiſdem quibus antea catenis impeditus in magnam omnes, qui aderant, ſui admirationem traduxit: Sed in ferociſſimos duos canes, quos Dux in inſidiis ad id collocauerat, incidens miſer diſcerptus, dilaniatuſque eſt: Nec quicquam ad ſui tutelam alioqui commodiſſima ea lupi forma adiumenti afferre potuit. Vt omittam dicere, quæ de ſociis Vlyſſis Homerus, de Aſino aureo Lucianus, & Apuleius, poſt tam multas Ouidii metamorphoſes prolixe ſunt fabulati. Nam omnino ſi quis de hac re recte ſentire volet, etiam ſi ſolis naturæ notionibus, atq. intelligentiis ducatur, hoc concedat neceſſe eſt, ſic comparatas eſſe rerum omnium formas ac ſpecies, poſtquam ſemel ſunt ingenitæ, vt niſi cum ſuo interitu immutari non poſſint: Neque vllum omnino eſſe a priuatione ad habitum regreſſum, ac viciſſitudinem. Quod ſi etiam vltra animũ volet intẽdere, atque ad ea erigere quæ Chriſtianum hominem ſapere decet, iam infidentior non dubitabit ſtatuere horum nihil poſſe Dæmonem, cum nec euellendi quidem pili vnius ex hominis capite poteſtatem vllam ex ſe habeat. Quæ

a *Torquemadius in Hexamer. dial. 6.*

enim dementia est credere quicquam, quod sit creatum,& conditum posse eius,qui creauit opus etiam excellentissimum pro libidine labefactare,ac peruertere,aut in eo corpore,quod sit ad omnem rationis vsum inhabile,animū, qui sit ratione præditus,vel tantillum posse morari,ac consistere? Nam certe (ait Cicero) habilē, & aptam ingenio humano figuram corporis natura dedit. At,inquies,id sic permittit ille, [a] qui hominum mala in bonum etiam finem cōuertit,sed cedo,cui vsui? aut quis id ita euenisse in vlla sacra legit historia? Nam certe Nebukadnezar [b] ad infimum animantium ordinem, ob affectatos honores diuinos, aliquando redactus est,numquam tamen oris, vultusque habitum deposuit,sed tantū eodem cum illis pastu, hospitioq. per aliquot annos vsus cœli iniuria villos,vngues que contraxit,qualibus bruta animātia tegere,armareque natura consueuit. Incredibile igitur, atque absurdum est quemquā ex homine lupum, vel aliud aliquod animal vere fieri posse. Et tamē aliquid id esse oportet,quod sic a tam multis obstinate defenditur, nec frustra est, quod de eo mortalium adeo crebri sermones circumferuntur. Et certe Magica hæc esse portenta, ac præstigias, quæ habeant speciē, non etiam veritatem earum rerum, quas ostēdunt,pleriq. omnes, qui hoc totum certius expendunt, arbitrantur; idque duobus fere modis,

a Act.ca.3. & 4.

b Dan.4.

dis, euenire, vno vbi Dæmon eorum, qui sic sibi immutati vidētur. φαντασίαν immissis perturbationibus labefactauit: Tunc enim fit, vt non sicuti ipsarum est natura, sed prout illorū afficitur, ac mouetur sensus, sese ostēdāt. Quod & Pyrrhonios Academicosque iam olim obseruasse refert Gellius, [a] & Medicis in confesso est, sæpe eorum qui æstu febrique vehementiore iactantur sic sensum deprauari, vt alieniſſimas formas, ac simulacra pro veris firmiſſime concipiant, ac amplectantur. Cuius argumēti illud esse potest, quod narrant de eo, qui se in fictilem vrceum conuersum adeo obstinate credebat, vt accedentes propius a se obnixe prohiberet, veritus scilicet ne se illidendo comminuerent: Hęcque erat illi assidua apud domesticos querimonia, quod, vt decebat, in edito aliquo loco, ac minus iniuriæ obnoxio ab illis nō statueretur, sed potius negligenter in obscuro cubili collocaretur. Fuit & alius, qui sonantes frenos, atq; alia ferramenta in aluo se habere crederet, nec prius ex eius animo tam ridicula euelli potuit opinio, quam solers Medicus aluum exoneranti in cella frænos suppositos, quos a se postea egestos putaret. Adeo fœcūda est absurdarum, atque insolentium rerum imaginatio, si quando in vitium labitur. Quam etiam ob causam Plato [b] simulacrorum magistrā: Aristoteles [c] thesaurum formarum, alius quidam philosophus

[a] lib. 11. c. 8

[b] In Sophista.

[c] In lib. de somno & vigilia.

portentorum officinam appellare non dubitauerunt. Altero autē modo vanas eiuſmodi ſpecies extrinſecus adhiberi appoſitione, aut adūbratione rerum, quæ talem præ ſe ferant imaginem, qualem Dæmon tunc ex vſu eſſe exiſtimat. Hicq; error foris graſſatur externos ſenſus obiectu mentitarum formarum ludificans. Sic Homerus, ac Virgilius ſi quem vel pugnæ in vltima difficultate ſubductum, vel in eam ad laborantium opem, atque auxilium inductū deſcribunt, ita oris, vultuſque toto habitu a Diis, penes, quos ea erat cura, transformatum meminerunt, vt ab illis etiam, quibus cum quotidiana erat conſuetudo, ac familiaritas, non agnoſcerentur. A quo non eſt alienum quod Vincētius [a] narrat de quadam muliere, quam Iudæi oratu (quod eius voluptati minus vellet obſequi) malefica in equam adeo appoſite conuerterat, vt non modo popularibus omnibus, ſed & ipſi marito talis eſſe crederetur, ſolumque D. Macarium, quod vir eſſet ſanctimonia rariore præditus, non fuiſſe præſtigiis illius captū, ſed eam perpetuo pro muliere, vti reipſa erat, agnouiſſe. Huc & non male referri poſſe crediderim eiurationis effictæ, atque ementitæ, quod ſequitur, exemplum. Vxorem admodum adoleſcentem duxerat vir ſenex ianuæ Caſtri Baſſumpetrani tum forte attributus cuſtos, alteriuſque, qui cum ante nuptias ſtupri conſuetudinem habuerat,

[a] *Lib. 18.*

buerat, etiamnum vxorem attrectabat: Dolens igitur illa mœcham ſibi induci, nec ætatis floſe, nec formæ liberalitate vlla ex parte conferẽdam: vicinæ mulieri, vt fit, ægritudinem ſuam aperit, conſiliumque ſi quod habet ſibi ſuper ea re dari poſtulat: lubet vicina (Lahire nomen ei fuit) eam bono eſſe animo: habere enim ſe in promtu, quod ei malo adhibeat remediũ: herbulamque ex horto lectam illi porrigit, ex qua ſi ius marito condiat, illico miſſum facturus ſit peregrinum illum amorem. Condit in proximam cœnam, atque apponit

medicatis frugibus offam.

Eum ex illo primum capitis grauedo: deinde ſomnus arctior complectitur, quo poſtridie tãdem ſolutus ademtam ſibi virilitatem omnẽ, non ſine pudore reperit. Narrat tamẽ vxori infortunium, quod alioqui diutius illam cælare non poterat: Quæ ſe ſua imprudentia, ac leuitate deceptam videns: quod, dum partem alteri inuidet, toto ipſa excidiſſet rem omnem marito vti incœpta, perfectaque fuerat aperit: erratique veniam petit, huius in eum amorem, quo illum ſummo proſequebatur, cauſam reiiciens: Ignoſcit facile maritus, qui ſciret ſe ad id malũ per laſciuiam, ac libidinem occaſionem primũ obtuliſſe: locique Dynaſtæ (huic Franciſco a Baſſumpetra nomẽ fuit, eius patri, cuius ſic celebre nomen eſt inter eos, qui partes Catholicas

in hodiernis Francorum tumultibus sunt secuti) ordine omnia exponit. Is igitur sui officii esse ducēs, & homini quem in famulatu habebat sartam, tectamque valetudinem curare, & scelus adeo indignum dignis in muliere venefica pœnis animaduertere: accersitam, ac minis territam eo adegit, vt quibus sic per sortilegiū, fraudasse videbatur hominem, ea illico ei restituturam se reciperet: Quod & fecit alia quadā herba, quam deguſtaret, illi prębita: Sicque ipsa suo indicio comperta ac deprehensa flammis non multo post meritum luit supplicium: Vnde liquido constat nihil quicquam veri ibi inesse: sed vbique falli, ac decipi inspicientium oculos. Nam qui magis ea pars a corpore exsecta redintegrari possit, quam caput, aliaq. eius membra semel abscissa, atque amputata. Verum est præterea aliud, quod vrget vehementius, atque in quo fides huius argumenti magis laborare videtur. scilicet non tantum hæc in externæ faciei, corporisque adumbratione posita esse; sed & interiores motus, atque affectiones habere, quales ei animanti cuius specie illuditur natura indidit, atq. ingenerauit: vti sunt in currendo velocitas: in superando robur ac firmitas: in dilaniando feritas, in vocando auiditas, in penetrā do facilitas, in currendo leuitas, atque id genus alia quæ vulgo præter hominum consuetas vires iis insunt, qui sic e statu suo in beluinū demigrant.

migrant. Ea enim Satanam illis re ipsa præstare quotidiana experientia deprehenditur. Siquidē validissimas quasq. pecudes in agris facile prosternunt, discerptarumque carnibus etiam crudis vescuntur, si in eos fit impetus, cursum tam citatis passibus fugiendo explicat, quam lupus, aut perniciissima alia fera facere posset: in aliorū ædes etiam occlusas de nocte, vti feles, illabuntur & omnino animantium, quorum speciem figuramque assimulant, mores, naturamq proxime imitantur. Quæ etiam non est quod quis putet esse captiones, & præstigias, quibus vt supra sensus nostri ludificentur, cum eorum omnium post ipsam actionem restent vestigia, atq; documenta, videlicet ipsa grassantium in facto deprehensio, fuga, assecutio, vulneratio, pauperiei quā fecerunt, vel potius damnorum quæ dederunt manifesta iniuria: iisque omnib. consentanea, ac sæpe voluntaria facti confessio: vt verius sit dicere hæc quidem ita vti apparēt reipsa euenisse, sed administro Dæmone, qui tales præter naturam conatus ea, quam maximā habet, facultate, ac potentia (huic enim, vt inquit Iob, [a] humanæ omnes sunt impares) adiuuat, vti in Energumeno illo fecisse credendum est, qui validissimas, quibus constringebatur, catenas, ac compedes nullo negotio discerpit, ac cōminuit. [b] Nam id humanis viribus non potuisse effici notius est, quam vt pluribus ostendi de-

a Cap. 41.

b Luc. 18.

beat. Vt omittam narrare, quæ de Quærcetensibus monialibus historiæ quædam memorant.[a] Illas scilicet Dæmonum ope, atque auxilio ad procerissimas quasque arbores instar feliũ perniciter adrepisse: ex earum extremis ramis mirabiliter pependisse: voces quarumcumque animantium felicissime expressisse, ac multa alia in quibus stupor maximus inesset facile effecisse. Sic igitur facultates, vires, atque actiones earum animantium, quarum præ se ferunt imagines, imitari fatebimur: vt parum ab ipsa veritate abesse videantur: reipsa autem tales effici, quales apparent: non erit ei promtum credere qui hominis dignitatem, excellentiamque penitus volet intueri: vt scilicet ad Dei imaginẽ creatus fuerit: vt in eo totius opificii mundani typus mirifice eluceat: [b] quam etiam ob causam μικρόκοσμον illum appellauere, vt paulominus ab Angelis eum Deus minuerit, omnia illi submittens, ac subiiciens, vt baptismo abluerit, atque expiarit: vt eius corpus a mortuis ad æternitatem immutabilem olim sit suscitandum. Nam quis hæc tot, tantaque beneficia sic ludibrio habere sustinebit, vt ea in abiectæ animantis visceribus, medullis, ac tergore ceu sepulcro aliquo vnquam condi posse existimet? Et certe hæc salua religione vix credi posse puto, cum & Aquiliensi Concilio [c] impietatis damnati reperiantur, qui in aliam formã, quam quæ a Deo rerum

a Christianus Masseus Chron. comũdi lib. 29.

b Psal. 8. & Hebr. 2.

c 26. quæ. 5. cano. Episcopi.

omnium parente primum est indita, quicquam immutari posse affirmant. D. quoque Augustinus [a] eos grauiter, ac seuere reprehendit, qui credunt Dæmonũ arte, vel potestate hominis corpus in bestialia lineamenta posse conuerti: si quidem soli Deo, non etiam transgressoribus Angelis ad nutum seruire hanc rerum visibiliũ materiam. Et ea etiam plerisque omnibus Ethnicis semper alienior visa est sententia: Inter quos fuisse & Plinium [b] rerum alioqui creditu difficilimarum narratorem confidentissimum magis mirum. Nã eius in historia naturali expressa illa de re hæc est oratio: Homines in lupos verti, rursumque sibi restitui: falsum existimare debemus, aut credere omnia quæ fabulosa seculis comperimus. Et Olaus Magnus [c] dũ eius lycanthropiæ patrocinium contentiosius etiam arripit, ac ad id exempla vndique cõquirit, hæc duo imprudens inter alia commemorat, quæ ipsius sententiam potius conuellunt, ac labefactant: Cellaria cereuisiarum ingrediũtur (inquit de lycanthropis loquens, eius enim verba nihil immutauero) ac illic aliquot ceruisiæ, ac medonis tonnas epotant, ipsaque vasa vacua in medio cellarii vnum super aliud eleuãdo collocant. Et paulo post: Intra Lithuaniam, Samogetiam, & Curoniam est paries quidã ex quodam castello diruto reliquus: Ad hoc certo anni tempore aliquot millia eorũ conueniunt,

[a] *lib. 18. de ciuit. Dei & lib. 3. de Trinit.*

[b] *li. 8. c. 22.*

[c] *lib. hist. de gentibus Septentr. 18. cap. 14.*

ac vniuſcuiuſq; agilitatem ſaltando exploràt, qui hunc parietem tranſilire nequiuerint: vti pinguioribus forte euenit, flagellis ab eorum Præfectis cęduntur. Nã quid hic reperias, quod non ſit hominum magis, quam luporum; in cellas deſcendere: zythum e ſeriis expromere, ac bibere: vacuas ſerias ſeriis ordinatim ſuperimponere, ad mille vna coire, ac conuenire, de agilitate obnixe inter ſe cõtendere, pœna etiam in tardos graui propoſita: nec deponere obeſitatem, ſi quæ antequam in lupum verterentur fuerit cõtracta? Quæ omnia perinde ſunt, quaſi quis commeſſantium, colludentium, ac concertantium hominum turbam aliquam nobis narret; ignoto tamen, atq. ementito corporis habitu. Quæ fraus (vti iam dictum eſt) facile oculis incantatione, ac præſtigiis fieri poteſt; ſalua nihilominus, atque incolumi rei veritate.

Satanam in veneficorum ſocietatem ſæpe ſuos aſciſcere, ad eaq; multa adhibere non ex ſe quidem virulenta, ac venenata, ſed tamen virtſa, ac putida: Curq; idita faciat.

CAPVT VI.

RArum eſt, & a nemine quod ſciam adhuc obſeruatum veneficii, quod ſequitur, exẽplum. Fuxen Eugel, [a] & Catharina Haffner [b] aiunt hoc negotii ſæpe ſibi a Dæmone datum fuiſſe: cum graſſaturę veneno ſe in alienas ædes intro-

a *Bulatii mẽſe April. 1586.*
b *Vvergauil la 6. Cal. Octob. 1586.*

intromittebant, vt deſignatos ad cædem homines collo, vel inteſtinis (ſic enim loquuntur) quantum poſſent comprehenderent, ac cohibe rent. Tum eum preſto affuiſſe, putidamque carunculam e morticina aliqua pecude in os illis alte ingeſſiſſe: quod non aliter ac preſentiſſimū aliquod venenum illos ſtatim necaret, atq. exſtingueret. Quæ res nos admonet ſuam Satanā nequitiam ſemper integumentis aliquibus in noſtram perniciem inuoluere: Quis enim neſcit nihil noſtrę opis eum, ſi quid molitur, indigere? Rurſus, quis vnquam audiuit morticinæ pecudis fruſtulo tantum virus ineſſe, vt necis cauſam ſic neceſſariam, ineuitabilemque habeat? aliud certe eſt quod agit, nempe vt ſuos in eius rei flagitii ſocietatem trahat, dum adiutores operis facit. Ac quoniā intercedere aliquid oportet, quod oculos ipſos eius teſtes habeat, vſurpat eum quod ſpurcæ, impuræque ſuæ naturæ maxime conueniat: cadàuerum ſcilicet putidas eiuſmodi reliquias, vt alibi fuſi⁹ dictū eſt.

Variorum quæ Sortilegi occulte mortalibus inferre ſolent malorum exempla: quibus formidabiles eorum deteguntur artes, atque inſidiæ.

CAPVT VII.

MAlos genios hominibus non modo ex ſeſe infeſtos eſſe, ſed & ſedulo agere ſuos, vt habeant ad illorum cædes, ac damna quam pa-

ratiſſimos, inſtructiſſimoſque, alibi iam demõſtatum eſt. Verum quoniam vel deprehenſionis metus: vel rei difficultas, ac magnitudo, vel denique conſilii inopia, earumque artium ignoratio; quæ valent ad occultam perniciem: ſæpe negotium impediunt, aut remorantur, prẽſto illis ſemper adſunt, non ceſſantes commonere, inſtare, materiam ſuggerere, ac ſi opus eſt, ſe cædis, ſcelerumque ſocios, miniſtros, ac ſatellites offerre, ac præbere. Ianæ Vldericæ [a] animũ non leuiter tetigerat, quod Ioannes Canardus mercedem, quam ob præbitam in pecoris publici cuſtodia operam ſibi dari poſtulabat, paulo ferocius denegaſſet, faciendum igitur aliquid erat quod ei viciſſim doleret, ne hoc ſic inultum abiret, nam leuiſſimas etiam offenſas condonare ſagis ſumma crux eſt: tantumque is labor, ac difficultas erat qua ratione iniuriæ ſuſpicionẽ a ſe remoueret, ſi quæ ob eam rem ad Canardũ forte peruenirent. Nam iam totum municipium rumor oppleuerat, cum Vlderica iurgandũ non eſſe qui vellet ſe, ſuaq. ſana ac ſalua habere. Recepit igitur Dæmon id ea via aggredi, quæ ſuſpicionis nihil, quod in eam transferri poſſet, haberet: ac prõpere Canardi ædes, tum quidem occluſas per feneſtram ingreditur, ibique eius puellum in cunis dormientem adeo cõmode ſuffocat, vt catarrho exſtinct⁹ credi poſſet. Sed miſeros parentes non fugit eius infortunii cauſa:

a *Lanfracuriæ 7. Id. Maias. 1588*

Nam

Nam in Vldericam aliquanto post sortilegii reā auditi testes id eius flagitium esse magna fiducia dixerunt. Quod tantum abest, vt deprecari voluerit, aut inficiari; vt magis ipsa confirmauerit singula, quæ in eo facinore interceſſiſſent: diligenter etiam, ac studioſe denarrando. Barbelina Rayel[a] cum Dæmone suo rationem aliquando iniit, quemadmodum Claudio Mammæo, a quo tamen nulla antea lacessita fuerat iniuria, damnum aliquod inferret; nam illis sępe pro eodem est, meritos atque immeritos lædere (vt alibi a nobis dictū est ex Sebastianæ Picardæ amplioribus verbis) placuit consiliū de exsequendo noctu negotio, ne si interdiu id fieret, facilius in facinore deprehenderētur. Accedunt igitur ad eius vna cum vxore decumbentis ac dormientis lectum: luxta erat infans fasciis conuolutus: Hunc cunis detractum parabant in proximum fluētem mergere: sed experrecta mater nouo infantis vagitu manibus, vt fit in tenebris, primū cunas cœpit tractare, tentatura si forte is introrsus se dimisisset, laxatis fasciis, aut iis contra agitatione se astrinxisset, vti illi ante non semel euenerat. Sed cunas nacta vacuas, potius nihil habuit quam vt cubito surgeret, ac vestigaret sicubi illū reperiret. Qua re præpedita, ac intercluſa bona illa mulier hoc solum otii habuit, priusquam per caminum cū Dæmone suo auolaret, vt infantē in lecti spon-

a *Blainvilla ad agros Id. Ian. 1587.*

dam abderet ne illum præpropera ac festinans mater tam cito, ac volebat, reperiret: hoc etiam negotii discedens factura, quando eā prius mul ctatam relinquere nō poterat. Id sibi ita euenisse prodiderunt. Mammæus ille, atque eius vxor cum cōtra Alexiam Belhoriam (in quantū eius facti suspicionem licet iniuria transferebant) testes auditentur, Nam non multo post Barbelina illa ob sortilegii ex vehementissimis indiciis suspicionem comprehensa factum id esse suū nō illius Belhoriæ agnouit: Huius sunt & quæ sequuntur facinora in Ioannem Ludouicū, quem multis, vt aiebat, de causis oderat. Huic primū trancienti riuum quendam, ac ad molendinū properanti admitente Dæmone tritici saccum vehiculo excussit etiam grandem: tum eius equis superiniecit pulueris a Magistello suo medicati nonnihil quo factum est, vt ex illis duoe vestigio morerētur, reliqui morbo cōflictati lāguerent in multos dies traherēt. Deinde, acnō multo post felem mentita, atque hoc habitu eius domum noctu ingressa, eodem puluere bimum adhuc puerum lethaliter infecit: Tandē & medicatum pirum in via, quam is Gerbeuillæum contendens iturus erat, deposuit, quasi de viatoris pera forte excidisset. Quo is imprudenter sublato, ac gustato statim graui morbo correptus vix prę dolore domum pedes se referre sustinuit: hæcque singula Dæmonem vti euenerunt

nerunt non ſolum prædixiſſe, ſed etiam illud de ponendo in viam piro conſilium eius proprium fuiſſe. Catharina Ruffa [a] agnouit, ſolitã ſe de nocte per caminum in ædes alienas inferre, vt detractos cunis infantes pronos in culcitram ſterneret, ac ſic exſtingueret, relicta etiam occaſione, qua eius infortunii cauſam maritus in vxorem cum offenſione perpetua reiiceret. Nam hoc adeo Dæmon ſedulo agit vt ſint rixę frequentes inter eos, qui ſe aliqua amicitiæ conIunctioniſque neceſſitudine attingunt. Catharinæ Metenſis [b] inimicitias, atque odium concitauerat in ſe Lolla Galæa: Hanc ob id illa impẽdio vlciſci cupiebat; ſed qua ratione id faciens noxæ ſuſpicionem effugeret non videbat, quod ſuas inſidias ſciret ab ea diligenter obſeruari. Reperit igitur viam Dæmon, qua id tuto exſequeretur, ac monuit vt poſtridie cum e fornacibus Salinæ, quæ Duſæ omnium quas habet Lotharingia celeberrima eſt vna candentes carbones ſitellis ſuis pro more dõmum referrent; præſto adeſſet, cum Lollæ ſua ceu turbine deiiceretur, ac in eius os propere halitum ſuum efflaret, ſic enim futurum vt partum ſuum ante tempus atque in maximis doloribus eiiceret. Quod vti verbis præceperat, ita reipſa eſt conſequutum. Namque ad ſignum deturbatæ ſitellæ a Dæmone perflata Lolla impuro Catharinę ſpiritu eueſtigio in vehementiſſimos partus do

[a] *Vella ad Moſellam 9. Cal Iul. 1587.*

[b] *Duſe prid. Non Sept. 1587.*

lores incidit, vixque domum mature satis peruenire potuit. Iana Gransanctua [a] sera iam nocte nens ad lucernā sola animo voluebat, quēadmodum de Barbara Gratiosa, a qua passa erat iniuriam, pœnas expeteret. Præsto affuit Dæmon felis specie conspicuus, auctorque fuit, vt limacis testam in puluerem comminueret, eoque illius vestem conspergeret. Amplexata hoc consilium obseruauit sicubi commode id explicare posset. Nec longius illam remorata est occasio: Nam repertam Barbaram obscuro stabulo in pecudum præsepia paleas comportantē vna cum pecudibus, quæ ibi erant, illo puluere suffudit, fuitque is protinus omnibus ad vnū lethalis. Eo postea minus noxie vsa est in plectēda filia Antonii Giboſi: nam cum itidem illo eā abunde aspersisset, membra eius leui tantū morbo debilitauit, ac cum aliquot post dies sanandi animo illam eodem respersisset, a morbo recreauit. In quo obiter hoc aduertendum venit, pharmacis quibus sic vtuntur non esse insitam aliquam vim certam vel necandi, vel sanandi, neque enim eadem res ad tam repugnantia simul efficax esse potest, sed ea omnia Dęmonem pro sua potestate latenter moliri atque efficere, satisque illi esse, si sagæ operi manus tantū admoueant, quo se noxæ, maleficiique conscias reddant, ac participes. Huc & referri poterit, qđ scribit Plinius, [b] fontem esse in Dodona: cui si quis

[a] Condai mē se Iul. 1582.

[b] lib. 2. c. 103

quis ardentes faces immergat, exstinguat: si exstinctas admoueat, accendat. Nam hæc prodigia eius Dęmonis, qui ibi edebat oracula, fuisse, nemini dubium esse debet: neque in iis sibi natura quicquam vnquam vendicauit: Rursus & illud Plutarchi [a] de Cicerone venefica, quæ eadem virga mentem adimebat, & reddebat: homines in pecudes immutabat, iterumque sibi restituebat. Refert & Petrus de Abano [b] visum a se præstigiatorem, qui taurum ei in aurem cōcepta quędam verba immurmurando, ceu mortuum humi prosterneret: illumq; repetitis iisdem verbis suscitaret, atq. in pedes erigeret. Sed pergamus cetera huius argumenti narrare exēpla. Alexiæ Belhoriæ c frequentes erant rixæ cū marito, vt assolet vbi quotidiana est domi inopia, atque egestas: resque in tantum odium peruenerat, vt iam non voluntate, sed difficultate vlciscendi tantum teneretur. Hoc ad se Dæmon recipit facere, si se dignum iudicaret, quem de ea re obsecraret. Adhibentur preces quam demissis verbis voluit, prouinciam suscipit: forte eo die, qui dies erat pridie Natalium Seruatoris, miser maritus in vicinā vrbem erat profectus, ibi vt compararet quæ vsui esse solent familiæ genialibus illis diebus: ac sera iam nocte domū redibat. Hūc in itinere violenter correptum, ac verberibus acceptum Dæmon seminecem deiecit in cryptam Donalibariæ (id nomen illi lo-

a In dialogo An bruta animalia ratione vtātur.

b Different. 156.

c B'ainaill[illegible] ad aqu[illegible] Cal. Feb. 1587.

loco est) ac ad bonam eius vxorem auolans, ei quæ a se gesta erant nuntiauit. Quibus auditis, in viam se dat confestim: tum vt officiosam se hoc de eius reditu studio, ac cura demonstraret: tum maxime, vt ipsa oculis suis videret, quã adeo pridem animo suo concupiuerat illius miseriam, ac calamitatem. Ac tandem iacentem, & lamentabiliter infortunium suum conquerẽtem nacta, Hem mi vir (inquit) conabar tibi obuiam, quæ te scirem ruri adeo multa nocte: sed quid hoc sibi vult, quod te sic humi prostratum, ac dolentem video? Edocta igitur quod ã ipsa sciebat illũ subleuauit, ac quod potuit humero adminiculata domum reduxit, vbi ex plagarum intolerabili dolore illa ipsa nocte interiit. Postridie inclamata vicinia eius cadauer, vt erat cæcis, ac liuentibus ictibus saucium, nudum exponit: narratque, vti pridie sicariorum manibus elapsus eo habitu domum se anhelãs retulisset. Quod apud omnes facile fidem obtinuit. Nam neque ea ætate erat, ac forma, vt mœchos introduxisse putaretur. Iacobeta Equina, [a] cum parum sibi gratos quosdam videret transuerso saltu iter suum habentes, ac aliqua ratione vellet illis esse nocitum, quod in ore promtum habuit, id est, illico imprecata: scilicet vt in eos viarum errores inciderent, vnde se explicare non possent. Quod & vti expetierat ita accidit. Nam de via digressi tam longũ deerra-

[a] *Sexti Transsyluas, 6. Id. Oct. 1585.*

deerrauerant, vt domum tandem reuersi vix præ lassitudine se sustinerent. En, vt hominum vita Dæmonum insidiis, contumeliisque sit obnoxia. Quæres eos assidue admonere debet, quam intenta in Deum mente semper esse debeant, vt is præsidio suo eos sepiat, angelis suis eorum mandet custodiam: de laqueo venantiũ eos seruet, liberet, eripiat.[a] [a] Psal. 90.

Sparsas a sagis humi herbas, puluerem, festucas, aliasque id genus quisquilias supergredientibus necis, vel morbi certissimam causam, prout illis nocendi consilium fuit, ac voluntas afferre. ceteros omnes, quib. parcere decreuerunt, saluos, incolumesq; euadere. In quo mire elucent Diaboli in affligendis, perdendisque hom. artes, ac machina.

CAPVT VIII.

SVpra demonstratum est ex sagarum verbis non obscuris morborũ, sanationumve causas ex eadẽ sæpe re eas petere, ac mutuari. Rursus aspectum ab iis aliorum vestibus puluerem mortiferum nonnunquam esse, cum eum ipsæ citra noxam vllam attrectent. Deniq. qui inde sequitur morbus nulla alia arte fere esse medicabilem quam quæ ab illis volentibus proficiscitur: eamq; plerumque vnius, atque alterius verbi prolatione; vel manus solo contactu; sæpe etiam earum rerum adhibitione, quarum

vsus vulgo aduersus morbum nullum est efficax, constare, ac contineri. Quæ omnia satis indicant rebus, quas sic adhibent, nec iuuandi, nec nocendi facultatem sua natura inesse: sed quicquid id est, quod sic prodigiose efficiunt, hoc totum sibi Dęmones vi aliqua, cuius ignoretur causa & ratio, asserere, ac efficere. Siquidē exempla earum rerum continent, quæ nulla naturæ probabili causa nituntur: sed potius ab eo, quem ipsa in agendo, patiendoque tenere solet, modo, atque ordine sunt alienissima. Quod & ex sequentibus testatum, manifestumq. magis fiet. Odilla Boncuriana [a] recitauit moris esse sortilegis, qui in facinore deprehēdi timēt, venenatum puluerem ibi disseminare, qua viā facturos putant, quib. calamitatis aliquid struunt, ac moliuntur. Cui conuenit illud Rosæ Gerardinæ, [b] quæ se Stephanum Obertum popularem suum in morbum lethalem coniecisse fassa est cum eius limen tali pul[illegible]e antelucanis horis conspersisset. Iacobus quoque Agathius [c] eā tollendæ vxoris Hilarii a Banno longe commodissimam viam se a Dęmone edoctū fuisse memorauit. Isabella Bardæa, [d] & Martha Mergelatia [e] nunquam se frustra eam contra quemquam tentasse: præsertim si hoc a Dęmone suo iussæ essent facere. Francisca Perina [f] pyra aliquot, quæ ex arbore vicini (Riberiano ei nomē erat) decideiant, transiens sustulerat: ob quod

a Haracuria 18. Cal Ian. 1586.
b Inagro Stiuensi Non. Nou 1586.
c Leherii 9. Cal. April. 1588.
d Spinali Trid Non. Maij 1588.
e B indusii Anno 1588.
f Baiii 4. Non. Iun. 1588.

quod ei ἐπαυτοφώρῳ ἀλὸς duri⁹ vapulauerat. Id ergo illa dolens, ac aliqua ratione vlciſci cupiēs non longe abiit, quin Dæmon explendi deſiderii occaſionem aliquam aperiret. Ea vero fuit iter, quo Riberianus ſummo mane ad operas ſuas contendere ſolebat, herbula, quam tum illi tradidit vt inſterneret: Quod cum feciſſet, ac ille inſidiarum ignarus locum eum eſſet ſupergreſſus, illico in eum morbum incidit, qui vitā illi non multo poſt cruciabiliter abrumperet. Benedictus Drigæus [a] id conſilii ſibi a Dæmone datum fuiſſe ait: eius vel veſtem, vel ianuā veneno inficere, cui mortem vellet afferre. Barbelina Rayel, [b] ſe contra Franciſcum Tibicinē, (cuius viciniæ non pridem commigrauerat) id adhibuiſſe. Ac cum poſ[illegible]cum, per quod pecus adaquabat, puluere virulento contaminauiſſet, poſtridie ex eius equab. tres eſſe ad præſepe repertas exanimes, atque ſupinas. Claudius Morelius, [c] cum pro foribus Wolfangi Hadonuillæi affinis ſui id feciſſet, ac eo loci forte iter haberet: eius filia, confeſtim contracto morbo ex eo non multo poſt miſere interiit. Illac etiā equus iter habēs crus fregit. Idem ſimili faſcino mulctauit Nicolaum Auguſtinum Serræ Caſtellanum, cum quo erant illi inimicitiæ: Ac cū eius vicem aliquot poſt dies miſereſceret, quem tā diuturno, ac graui morbo cōflictatum videret: non potuit tamen opem vllā afferre, aut a mor-

a *Haraeuria 18. Cal. Ian. 1586.*

b *Blainuilla ad aquas Id. Ian. 1587.*

c *Serra 3. Non. Dec. 1586.*

bo vel tantillum recreare, vetante, ac prohibente id Dæmone, cum quo de ea re sæpius tamen expostulauerat. Catharina Metensis [a] acerbe ferens pistoris cuiusdam repulsam, a quo mutuũ panem rogauerat: Ei vt hanc rependeret gratiã Dæmonis sui implorat auxilium. Astat is momento pro suo more diligens, atque officiosus ad quamcunque vindictæ occasionem: atque ea gratia illi herbas suggerit conuolutas papyro, monens eo loci illas vt dispergeret, vbi frequẽtior is, eiusque esset familia: Nec mora acceptas effundit in porticum, per quam necessarius in vicum erat egressus: Cuidã insistit pistor, postque eum vxor & liberi, omnes eodem morbo correpti non prius conualescunt, quam saga ducta misericordia a Dæmone impetrasset, ex ea valetudine vt emergerent. Atque in id herbas denuo accepit, quas clam eorum submisit cubili sicuti facere edocta fuerat: sicque confirmata a morbo valetudine ad pristinam sanitatẽ omnes rediisse. Catharina Latomia [b] acceptam etiam a Dæmone herbam transuerso limini ædium Ioannis Antonii subdiderat; quod vt eius vxor est supergressa, prorsus ei lac in mammis exaruit: ex qua penuria postmodũ infans, quẽ tum forte lactabat, interiit: quod vnum maxime in votis habebat. Nam vt sortilegis inter animantia hominum semper est pręcipua cędes: ita inter homines infantium, ac eorum, quos ętatis

[a] Dusa Prid. Non Sept. 1586.

[b] Harauria Non. Feb. 1587.

tatis innocentia, atque integritas magis commẽdat longe eſt gratiſſima: vti recenſuit aliquãdo Iacoba Cauallia. [a] Drigæus etiam ille, & Odilla, quorum modo memini cum in eius pagi, vbi domicilium habebant collatione, indictioneque ab exactoribus præter modum (quantũ ipſi ſuas facultates reputabant) eſſent cẽſiti, atque eam iniuriam inſigni aliquo damno coercere, ac vindicare cuperent: non defuit qui pro ea offenſione gratum, conuenienſque conſiliũ afferret Dæmon. Tale autem id fuit, vt ibi quã latiſſime venenum ſpargerent, vbi eius pagi pecus frequentius pabulari ſolebat. Quod, vt magis eſſet illis in promtu, indicauit poſſe confici exprimis quibuſque, qui ſe offerrent, vermiculis: vbi eſſent ſatis ad diſpergendum attriti, & comminuti. Hoc igitur cum feciſſent, intra dies paucos periere in eo pago pecudes centum, & quinquaginta (vt Drigæus recitauit) vel cẽtum, & ſexaginta (vt Odilla:) diuerſi enim interrogati cetera præterquam in numero conuenerunt. Id etiam res ipſa comprobauit: nam totidem fere illo tempore ſunt ab eius loci incolis deſideratæ. Ecce vt ſparſæ herbæ, puluis, vermiculi, aliæque id genus quiſquiliæ nõ morbũ tantum faciunt, aut necem afferunt, quod alioqui per contagionem factum defendi poſſet, vti in rerum peſtiferarum aſpiratione, aut contactu euenire ſolet: ſed & membra frangunt, ac

[a] *Saxo 5 Id. Octob. 1585.*

debilitant, lac minuunt, deducunt, ac perimũt. Ea igitur niſi arcano aliquo Dæmonis miniſterio præſtari non poſſe manifeſtum eſt. Et id adeo confirmat, quod ei tantum noxia ſunt, cui perdendo, aut lædendo ſunt deſtinata: Ceteri enim omnes tuto, ac citra noxam ſupergredi, & calcare ſolent. Quod & Alexiæ Drigeæ,[a] quod ſequitur factũ, iam indubitatum reddit. Ea filicis manipulum a Dæmone ſuo acceperat per eã viam ſpargendum, quam Claudii cuiuſdam paſtoris filia, qui cum illi ſimultas interceſſerat, frequentius inibat: eo conſilio, vt illam confeſtim perderet. Id tamen vnum verebatur, ne illud infortunium alios etiam, qui eam viam ingrederentur, quibuſque nihil nocitum eſſe vellet, læderet. Iuſſit igitur Dæmon de hoc vt quieſceret, quod ſors niſi eam, cui poneretur, non eſſet attactura: Quod vti prædixerat, ita & poſtridie euenit. Nã ſola ex omni vicinia paſtoris filia illac itando mortis cauſam contraxit Humberti etiam Caſtellani nõ multo poſt valetudinem miſerrime afflixit: cum eius ſedile eadem herba perfricuiſſet: fuitque illi ſoli ea faſcinatio pernicialis: cum tamen multi alii ante, poſtque eum in illo ſediſſent. Huic & alia duo exempla non male adiungi poterunt: vnum de Ioanna Poirelia,[b] a qua medicatam offam cum vniuerſa vicini familia deguſtaſſet: ei tamen ſoli interitum attulit, quem ipſa animo ad cædem deſtinauerat:

[a] *Haracuria 4. Id. Nou. 1586.*

[b] *Poitiers ad Caſtroſalinum, menſe Aprili, 1582.*

stinauerat: alterum de Hubertula Buxeriana: huic inique iniurius fuerat e municipibus quidam N. nomine, eumq. abunde vltura iam sibi videbatur, si vaccas quinque, quarum prouentu se, familiamque suam sustentabat veneno tolleret. Periculum tamen erat, ne in facinore deprehenderetur, si sua manu illud ipsa patraret singulos medicata virga contingens, quem morem in aliis suis veneficiis tenere solebat. Isto igitur metu vt eam liberaret eius Magistellus, monet, vt antelucanis horis pascua, ad quæ frequētior pecoris erat appulsus, venenato, quē a se ante acceperat, puluere cōspergeret: Restare quidem primum illā, ac vereri, ne ea lues ad vniuersum pecus peruenire: cui tamen volebat parcere, præterquam N. illius vaccis, quem vnū tali infortunio mulctatum cupiebat. Recepit Dæmon intra eum quinque vaccarum numerū futuram esse omnem noxam: Idq. euentus tandem comprobauit; nam solæ illæ ex omnibus perierunt, aut in morbum inciderūt. Facessant, igitur iam nunc, qui nugas esse dicunt, quæ pacta sagis rumor est cum Dæmonibus intercedere: cum res ipsa de se sit indicio, multorumque præterea mortalium iustissimis querelis testata, ac comprobata reperiatur: quam tamen vix sentiant stolidi quidam: adeo bis stulti nullo malo sapiunt.

a *Buxeril ad quercum 3. Cal. Mart. 1589.*

Quid causa sit, quod Diabolus Maleficorum sæpe

assensum postulat, vbi quid alicui calamitatis molitur, ac struit: Plurimaque, quæ ad illum more facere demonstrant, exempla.

CAPVT IX.

QVod homines Diaboli opera affligantur morbis insolitis, quorumque ratio Medicis constare nō possit, satis Iob [a] docet historia: Et quę D. Lucas [b] recitat de muliere, quā spiritus infirmitatis sic decem & octo annis alligatā habuit, vt eius ex neruorum contractione totum corpus esset incuruum. Verum quod priusquā id aggrediatur facere suorum ille ad hoc assensum sæpe postulat, quasi aliter debiles eius vires futuræ sint non paruam dubitationem semper attulit existimantibus multis hoc inde esse, quod pridem, si quæ vult arbitratu suo faceret, pessum iissent omnes mortales, quibus is nunquam non fuit hostis infestissimus: Ideoque illi a Deo iam a primo, quo e statu suo deiectus est, tempore occlusam fuisse omnem contumeliis libidinem, nec hominibus nisi per homines vllam illi esse nocendi relictam facultatem. Quæ quidem etsi defendi potest opinio, nec ea etiam sententia male stare videbitur, quæ Satanā vti carnificem, & ministrum iræ Dei pleraque omnia in hominum perniciem per se agere ac moliri astruit: eumque consensum consulto, atque ea causa, illum exigere, vt in sceleris societatem, con-

a *Cap. 14.*
b *Cap. 13. vers. 11.*

conſcientiamq. ſuos aſciſcat gratiam aliquam promereatur; dum eius quam tantopere concupiuerunt, vltionis compotes facit, potentiã ſuã oſtentet, ac venditet: dum ea præſtat, quæ omnes omnium hominum vires vincere, ac ſuperare videntur: a ſortilegis denique omnẽ noxiæ ſuſpicionem auertat, atque amoueat, dum eam infert illis abſentibus, ac ne digito quidẽ opus adiuuantibus. Et hæc quidem, quæ ſequuntur, documenta non obſcure illa de conſenſu indicant, ac commonſtrant. Beatrix Bayona [a] cum Petronium Maxentium, a quo grauiore aliqua lacellita fuerat iniuria, vlciſci vellet: id tandem Dæmon, cui ſe illa addixerat, facturum ſe recepit, modo ipſa aſſentiretur. Nec mora vt hoc ſe dixit cupere, ſtatim ille Petronii adhuc infantẽ filium aggreditur, necatque: ac poſtridie, quaſi re bene geſta, gloriabundus id illi nuntiat. Hoc etiam ad contumeliam adiiciens, matrem quidem impatientiſſime mortem ferre filii; ſed ne eo quidem luctu ad vitam illum eſſe reuocaturam. Iana Gallæa [b] ſola imprecatione Catharinam Symonetam valetudine tentauit: vt & alios plures ante fecerat: exploratum multo vſu habens nuda eiuſmodi voluntate damnum inferri poſſe, prout pacto illi cum Dæmone ante conuenerat. Idem Barbelina Rayel [c] ſæpe optatu ſuo a Magiſtro factum memorauit, quẽ præterea non tantũ ad exſequenda iſtiuſmodi vota

a *Gerbeuallæi 4. Non. Aug. 1585.*

b *Mirecuriæ 7 Id. Dec. 1583.*

c *Blainuillæ ad aquas Id. Ian. 1587.*

pacatissimum, sed & in renuntianda legatione diligentissimum semper esset experta. Nam nec ita pridem vix diris popularem quendam suũ deuouere cœperat, cum canis horridæ speciei is astitit, nuntiãs iam peractum esse opus ex eius animi sententia. Rosa Gerardina, [a] Anna Drigæa, [b] Iacotius Iacotinus, [c] Iacobus Piscator, & Coleta eius [d] vxor, atq. alii complures pro certo asseruerunt intabescere fere omnes, quibus diras sunt imprecati. Quodque ipsi aperte meliri non audent, solere per Dæmonem suum in eos, quos odio aliquo prosequũtur, occulte exsequi. Nicolæa Morelia e fassa est, oratu suo illũ atro inspersisse puluere Nicolai Dominici equos, dũ is eos ad vicinum fontem appelleret; vnde grauissimo morbo correpti in summa miseria non multo post interiissent. Præterea cum e familia Dynastæ eius pagi, quẽ incolebat, coco venenum feciisset, ac morbus tantum mortis expers esset secutus: primum quidem durissime ob id Dæmoni vapulasse; tum coactum fuisse hoc illi prouinciæ demandare, vt damno grauiore eum afficeret, ac si vellet, exstingueret. Qua accepta momento adulauit in eius culinam, ac potionem, quæ tum illi forte ad sanationem in mortario miscebatur, mortifero puluere a nemine conspectus insperfit: vnde & non multo post is e viuis abiit. Hoc mihi sua fide narrauit Dynasta ille, quod præsens adfuisset, omniaque otiose

a *In agro Stiuensi Non. Nou. 1586.*
b *Haracuriæ Id. Nouem. 1586.*
c *Mirecuriæ mense Octo. 1586.*
d *Gerbeuillai 4. Non. Mart. 1586.*
e *Serra 14. Cal. Feb. 1587.*

otioſe etiam obſeruaſſet. Ei exemplo etiam nō abſimile eſt hoc Nicolai Carpentarii, quē Martha Margelatia Brindenſis [a] per Dæmonem ſuū mortifero puluere abſens etiā conſperſit, quod is iuxta prædiolum, quod illa habebat, lignorū feciſſet congeriem, quæ illi eſſet impedimento Rurſus hoc laquelinæ Xaluetæ, [b] quæ retulit ſatis ſibi ſemper fuiſſe, quoties perditum vellet vel hominem, vel pecudem, id ſolo etiā nutu Dæmoni ſuo, vt fieret, indicare. Quod & eius popularis Hubertula [c] cum inſequenti anno ſortilegii itidem rea perageretur, hac etiam narratione confirmauit. Rure redieramus (inquit) multo opere fatigatæ, quod faciundū locauerat Leonardus quidā nomine, exſpectabamuſque auide, dum cœna nobis apponeretur. Ecce vero eius filia deſidiam mihi vni ferocius exprobrare, ac iubere, interea vt in lintea forte ibi vt lauarentur congeſta lixiuium infunderē: Ob quem ego ſuperuacaneum laborem cū indignabunda diras illi imprecarer, non longe abfuit Magiſtellus meus, qui propere ſe hāc proteruitatem in illam, ſi ita iuberem, vindicaturū polliceretur: Quod & me allubeſcēte præſtitit. Nam ad matrem ruri operas poſtridie curantē trepida accurrit filia, nuntians puellulum fratrē tutelæ ſuæ commiſſum caſu, cui ipſa obſiſtere non quiuiſſet, calida eſſe perfuſum, iamiamq. animam exhalare. Quod ego audiens, cuius o-

a *Spinal. Prid. Non. Maias 1588.*

b *Buxerii ad quercum 4. Cal Maii 1588.*

c *Ibidem 3. Cal Maii. 1589.*

opera id esset factum facile conieci: Et non adeo multo post accurrit Magistellus ille meus, narrauitque mihi quemadmodum mea gratia hoc bonę illi negotium confecisset. Non euasuram siquidem, quin parentibus pœnas grauissimas segnitiei, desidiæque qualem ipsa mihi adeo ferociter exprobrauerat, dedisset. Postremũ erit in hanc sententiam de lana Armacuriana.

a Leherii 5. Cal. April. 1588.

a Ea spicarum fasciculos tres ex agro vicini subtraxerat, atque in Alexiæ Cabusiæ proximum hortum, quod is occultando furto maxime esset opportunus, deposuerat: sed nõ ita clã, quin & Cabusia forte tũ in semota aliqua horti parte opus faciente aduerteretur, Quæ cũ, vt est mulierum ingenium, vicinis quod viderat palam fecisset; atque ex eo lana non modo male audiret, sed & iam in discrimen aliquod veniret (nã furto etiam subducti ex alieno horto oleris pœna est fustiũ in Lotharingia) dici nequit quanta ira, atque indignatione in illam exarserit: vtque post hæc nõ cessauerit omnes vias, rationesque exquirere quo tam insignem iniuriam pro libidine tandem exsequeretur. Ergo ardentius hoc in solutione meditantem Dæmon ille, cui sese addixerat eam aggreditur, increpatq. ignauiam, quæ hanc in animo suo ægritudinẽ passa esset tamdiu residere: cum paratum se, atq. obsequentem ad quamcumque vindictæ occasionem toties esset experta: Assentiretur modo,

aut

aut prouinciam demandaret. sic enim non longius inultam iri eam linguæ petulantiam. Nec mora, vt se id dixit lana cupere, aduolat sedulus ille minister ad Alexiam (iumenta tum forte ea asseruabat in pascuis; atque ex eis vnum quod in proximas segetes euaserat ad armentum tentabat reducere) turbine correptam impingit in humum tanta vi vt illi crus frangeret, de ceteroque relinqueret adeo ex eo casu attonitam, vt domum seminecem referre oporteret. Diuersa, atque altera nihil præmonita quid alterius ferret narratio, totidem tamen verbis historiam hanc recensuere lana illa, atque Alexia: tum & euentus multis ipso aspectu cognitus eam manifestissimam reddidit. Hic occurrit a multis agitata quæstio, tantumne homini in hominem vnquam licere possit, vel si fauentes, obsequentesque habeat, quotquot sustinet orbis Dæmones, vt sola deuotione, imprecationeque cuiusquam capiti, agris, fortunis, damnum, ac perniciem inuehere queat. Et id quidem ita fieri posse iam a multis ætatibus crediderunt veteres: vti indicant quæ adhuc exstant duodecim tabularum fragmenta: [a] QVI FRVGES EXCANTASSIT. Et alibi: QVI MALVM CARMEN INCANTASSIT. Inde enim facile intelligere est arcanas quasdam, & vetustas exsecrationes iam tũ fuisse, quarum ea vis foret, vt cui semel obnuntiarentur nunquam exitium, perniciemque vita-

[a] *Plin. l. 28. c. 2 & lib. 30 cap. 1.*

ret. Quod etsi alicubi deridet Seneca,[a] inquiens id fieri nō posse, tam palam esse, vt eius rei causa nullius philosophi schola intranda sit: nō est tamen quod quis se ob id in hoc minus credulum præbeat: Siquidem ad imbres, qui attrahi cautibus, ac repelli a quibusdam credebantur, suam ille refert orationem: Quæ res homini, qui totus a naturæ legibus pendebat, nisi alienissima, absurdissimaque videri non poterat. Naturam (inquit in libro de Ira [b]) mutare difficile est, nec licet semel mixta nascentium elementa conuertere. Tum professione Stoicus erat: vti scriptis a se libris fere omnibus demonstrat. Et qui eius ex Tacito, Suetonioque vitam decerpsit, testatur. Quæ philosophorū familia, nisi quod naturæ conueniens, consentaneumque esset, semper respuit, ac reiecit. Deniq. huic, si contra plane sentiat, reclamant quę passimapud probatæ fidei auctores, reperiuntur exempla, ac documenta. Nomphis in quarto Herculeorum libro rem refert haudquaquā fabulosam (inquit Plutarchus [c]) aprū immensæ magnitudinis Xanthorum fines inuasisse, qui sata, frugesque circumquaque deuastans a Bellerophonte sit interfectus: Cumque pro eo beneficio nihil illi gratiæ esset repensum, rogasse impensius Neptunum, vt eam ingratitudinem vlciscereturQuapropter salsum quemdā humorem per eorum agros scaturiisse, sic vt quicquid

a *Lib. 4. Natural q. c. 7.*

b *Cap. 31.*

c *In lib. de clar. mulier. c. 9.*

in iis naſceretur, eo humore corruptum deficeret. Nec prius tanti mali finem affuiſſe, quã mulierum precibus victũ Bellerophon Neptunum, vt Xanthis tandem ignoſceret, exoraret. Quæ etiã ex eo probabilior mihi videtur oratio, quod hodiernarum ſagarũ Magiſtelli, quos dubium nõ eſt pro Diis olim coluiſſe homines, ſimile quid etiamnum factitant. Nam ſi quid illis forte ſit quod doleat, preſto adſunt qui iniuriam vindicent Dęmones: vel etiam grauius, ſeueriuſque quam ipſæ exoptarint. Tum rogari geſtiunt ei malo vt opem, ſalutemque aliquam ferant ſic ex offenſione vltionẽ: ex vltione noxam: e noxa ſupplicationem impiam, ac deteſtabilem vno ductu aucupantes. Qui cumulus longe eſt maximus earũ nequitiarum, ad quas homines abducere tentãt. Et certe is fere ſagarum nunc mos eſt, vt ad leuem quamq. offenſiunculam indoleant: iram inde contractam cũ magna acerbitate euomant: tandemque ſedatę, ac munuſculo aliquo delinitæ malis a ſe apportatis remedium adhibeant. Quod & in Bellerophonte illo nunc obſeruare eſt, dum incandeſcit, dum affligit infortunio, dumque per eius infortunii occaſionem afflictos eo adigit, a ſe vt rebus lapſis opem auxiliumq. ſupplices petant. In quales etiam difficultates, atque anguſtias tridui perpetui aduerſa tempeſtate coniectus Xerxes, quarto demum die a Magis impetrauit

eam vt compescerent. Quod & fecerunt (inquit Herodotus [a]) quibusdam animalium incisionibus incantatis ventis, instauratisque Thetidi, ac Nereidibus sacris. Sed vt incœptum de imprecationum arcanis viribus sermonem persequar: maximeque quæ homines ipsos tum priuatim, tum publice afficere solent, ac percellere nota est illa ex antiquis historiis verborum cõceptio (Liuius carmina deuotoria appellat) qua Dictatores, atque Imperatores euocatis numinibus vrbes, exercitusque deuouebant. Referã autem ex Macrobio [b] integram quod habeat omnibus numeris expressam detestandæ in caput, fortunasque alterius iræ diuinæ formulã: nullibique quod sciam adeo luculenta reperiatur. Dis pater, siue Iouis Manes, siue quo alio nomine fas est nominare, vt omnes illam vrbem, exercitumque quem ego me sentio dicere fuga, formidine, terrore compleatis: quique aduersus legiones, exercitumq. nostrum arma, telaque ferent, vti vos eos exercitus, eos hostes, eosque homines, vrbes, agrosque eorum, & qui in his locis, regionibusque, agris, vrbibusque habitant abducatis: lumine supero priuetis: exercitũque hostium, vrbes, agrosque eorum deuotas, consecratasque habeatis illis legibus, quib. quãdoque sunt maxime hostes deuoti: eosque ego vicarios pro me fide, magistratuq. meo vt pro populo Romano, exercitibus, legionibusq; nostris

[a] *In Polymnia.*

[b] *Saturnal. lib. 3. cap. 9.*

ſtris do, deuoueo, Si hæ ita faxitis, vt ego ſciam, ſentiam, intelligam, tum quiſque votum hoc faxit recte factum eſto. Ouibus atris tribus Tellus mater, teque Iupiter obteſtor. Quum tellurem dicit, manibus terram tangit: cum Iouem dicit, manus ad cœlum tollit: cum votum recipere dicit, manibus pectus tangit Qua deuotione Stonios, Fregellas, Gabios, Veios, Fidenates intra Italiam: extra vero Carthaginem, & Corinthum tum multos exercitus, oppidaque hoſtium Gallorum, Hiſpanorum, Afrorum, Maurorum, aliarumque gentium funditus periiſſe priſci loquuntur annales. Et eius equidem virtute effectum plerique putant, quod nonnullæ recitant hiſtoriæ, vt ſcilicet in exercitu nulla præbente ſe idonea alia cauſa viri vna, & equi metu ſubito corriperentur, in fugamque verterentur. Nam a Pane, vel aliquo Deorum eiuſmodi deuotionibus incitato, ac commoto (quam etiam ob cauſam Pauſanias [a] Πανικὸν: Pindarus [b] Δαιμόνιον φόβον appellaſſe videtur) eorum terrorem immitti ſolere exiſtimauerunt. Quinimo nec hoſtes tantum, ſed & ciues iſtiuſmodi Diris innectere ſolebãt, ſi aliter a nefario aliquo incepto, ac rei publicæ pernicioſo eos reuocare non poterant. Actæius in via, per quam Craſſus iter facturus erat, ſuccenſam cratem conſtituit: cumque ad eum locum Craſſus peruenisſet, aſſiſtens is, & ſacra quædam, ac libatio-

a *In Phocaicis.*
b *In Nemeis.*
c *Plutarch. in vita M. Craſſi. Cic. in lib de Diuinatione.*

nes faciens diras admodũ, atq. horrendas exsecrationes obnuntiauit, Deos quosdam inauditos antea, atque horrendos nomine appellans: Nec eas illi frustra fuisse merito creditũ est ob eam, quæ non multo post secuta est, Parthicam cladem, & insiguem equidem, ac memorandã: Denique nec contemnendi periculi res ea grauibus etiã, ac constantib. viris olim visa est quacumque de causa, aut a quouis ipsa denuntiaretur. Pisoni (inquit Suetonius [a] de Germanico loquens) decreta sua rescindenti, clientelas diu vexanti non prius succensere in animũ induxit, quam veneficiis, & deuotionibus impugnari se comperit: tum enim domesticis vltionem mandauit, si quid sibi accideret. Quod & hodie iis interminari solemus, quibuscum nobis rixa est, si qua præsertim veneficii suspicione laborant: nempe si deterius aliquid contingat nos eius causam in illos esse reiecturos. Et hæc quidem cautio sæpe profuit: Nã a mala sua libidine istius metu illos retractos, ac reuocatos fuisse experientia non semel est comprobatum. Et ea quidem Latinorum animos non primũ imbuerat opinio. Nam & Athenis templum suũ Diris fuisse statutum Hesychius scribit: Aristophanesque meminit in Horis. Puto eadem de causa qua febri, Vertumnis, ac Veiouibus iidẽ Latini posuerunt: ne scilicet eiusmodi denũtiationibus prouocatæ obessent, nocerent, incõmodarent:

[a] In Caligula, cap. 3.

modarent. Nam tum vulgarem earum imprecationem fuisse indicant, quæ eius ætatis oratores scripta reliquere. Επεύχεται (inquit Æschines in oratione κατὰ Κτησιφῶντος) μήτε γλῶ καρπὸς φέρειν, μήτε γυναῖκας τίκτειν γνησίους εἰσιόντα, ἀλλὰ τέρατα &cæt. Quæ exsecrationum verba nunc quoq; sagis nostris sæpe in buccam veniunt, si quid forte mendicantibus denegatur. Neque enim alia earum frequētior oratio est, quā vt vniuersa eius familia fame pereat, qui stipē non confert: pariat irata Lucina materfamilias: prodigiis, portentisq; tota domus infestetur. Nec equidem (quod deplorandū est) votis semper innotuit, cuius & nos alibi meminimus: Idē eadem in oratione Æschines. γέγραπται γὰρ ἔντος ἐν τῇ ἀρᾷ εἴ τις τάδε φητὶ, παραβαίνοι ἡ πόλις, ἢ ἰδιώτης, ἢ ἔθνος ἐναγὴς ἔστω τῷ Ἀπόλλωνος καὶ τῆ Ἀρτέμιδος. Et hoc quoque crebro vsurpant sagæ illæ: Nam non modo singulorum res domesticas, ac priuatas, sed & plurimum communes, ac publicas diris suis interuertunt, ac pessundant: Illis bouem, iumentum, vxorem, liberos, vitā denique ipsam: his vniuersum pecus, segetes, vindemiam, ac sæpe integros pagos, & oppida. Et habent ad nutum qui vota ea statim exsequantur. Dæmones morbo, syderatione, fulmine, chasmate: si modo eæ res, in quas sunt concepta, Dei præsidio sunt destitutę: nam aliter nehilum quidem nocere posse certum est: quod &

pluribus alibi ostendimus. Tum diuersi suam quisq. prouinciam sortiuntur, vti olim Dii gentium, alius aeris tempestates, alius maris procellas commouebat: alius hunc, illumue morbum incutiebat: alius aliud pariebat infortunium, Et haud scio, an inde in quorumdam animos is nūc dimanauerit error: vt quibus male precari volunt, eos morbo quem in alicuius indigetis potestate esse credunt feriri optent: veluti cum DD. Ioannis, Antonii, Manii, Anastasii mala male ominātur, ἐπιληψίαν, ignem sacrum, impetiginem, μανίαν intelligentes. Nam ea hominibus immittere cœlites illos multi putant: eoque adeo nomine sæpe sunt venerabiles, ac etiā formidabiles. Quam bene viderint qui istis ducuntur opinionibus.

-- nec enim liuescere fas est.

Vel nocuisse Deos. [a]

Nisi Diuos sibi fingunt, quales habuit errorum tenebris obcæcata illa antiquitas vbiq. diros, truces, noxios, atque adeo ministros earum pœnarum, quas quisque de alio per summam etiā expetere vult iniuriam, ac contumeliam. Porro quod quis dixerit istis iniuriis atque infortuniis facile obnoxios fuisse illi⁹ ætatis homines, qui se volentes in Dæmonum potestatem permittebant: qua conditione nō æquum sit censeri, quos Deus nunc in tutela, præsidioq. suo vt iam in familiam cooptatos latere voluit, nō ita

a *Claud, de rapt. Proser. lib. 2.*

ita res est: Nam habuerunt tum Hebræi, tũ Christiani suas ἀρὰς, καὶ κατάρας, in tanta etiam religione, vt nemini fas esset qui in eas non iniuria incidisset euadere. Ochozias [a] Rex cẽturionem cum quinquaginta militibus, vt Eliam ad se attraheret, miserat. Repertum ille in montis vertice descendere iussit, & ad regem venire: In hoc enim se missum, vt ni sponte sua faciat, vi coactum eo pertrahat. Elias prę fatus se prodigium editurum, quo verus propheta nosceretur, & igne ad suas preces cœlitus misso ipsum vna cũ militibus conflagraturum, malum hoc eis imprecatus est, moxque candens turbo delatus cẽturionem, & eius comitatum perdidit. Cum Eliseus [b] eius sectator & comes indiuiduus (vt Iosephi [c] verbis vtar) pueris per ludibrium, Ascende calue, clamantibus male precatus esset eorũ quadraginta duo vrsorũ laniatu perierunt. Dauid vltrices diras Iacobo Abeneri [d] interfectori est imprecatus: quæ eum aræ etiam cornua tenentem tandem mactauerunt. [e] Eius psalmi, præcipueque quinquagesimus quartus, & centesimus octauus impio, proditorique vltimum precantur exitium. Veniat (inquit) mors super illos, & descendant in infernum viuentes. Nec id irritis votis illum facere voluisse putandum est, dum sibi indulget, sed magis quod exitum qualem zelo gloriæ Dei percitus optabat, vota sua consecutura sperabat. In Euangelio [f] cum

a 4. Reg. 1. & antiq. Iudaic. li. 9. & 7. c. 1.

b 4. Reg. 2.

c Antiq. li. 9. & 7.

d 2. Reg. 3. & Antiq. Iudai. lib. 7.

e 3. Reg. 2.

f Matt. 21. vers. 19.

IESVS esuriens venisset ad ficum, nec fructum in ea inuenisset, sua maledictione perpetuam sterilitate ipsam damnauit. Elymam magum D. Paulus cæcitate percussit: [a] Hymenæum, & Alexandrum Satanæ tradidit: Quod posterius, [b] etsi sic quidam interpretantur quasi ea traditione excluſi tantum fuerint Ecclesia, ac mancipia Satanæ effecti, sunt tamen qui de carnis interitu hoc quoque intelligant, vti in Anania, [c] & Zapphira alibi euenisse legitur, quibus sola increpantis Apostoli vox præsentem interitum attulit. Quod & futurum Esaias [d] vaticinatus fuerat, inquiens: Spiritu oris sui interficient impium. Nulla igitur iam controuersia est, quin sint diræ, quarum imprecationes exitiabilem sæpe euentum habeãt. Sed quænam earum exciendarum sit ratio, recte quæri, dubitariq potest. Et sunt qui ad verborum certas conceptiones, ac formulas eam naturaliter referant, quasi hoc, vel illo modo, numero, atque ordine pronuntiata vim habeant, præterea aliam, quã quæ rebus significandis primũ fuit imposita. Quod ego tam ridiculum, absurdumq. esse existimo, quam illud, quod de characteribus, ac literarũ figuris quidã in eandem sententiam autumãt. Siquidem inter id quod agit, quodque patitur conuenientiam quandam intercedere oportet, vt inde effectus aliquis consequatur. Quæ autem nudæ vocis in solidum, sæpe etiam multa locorum

a *Act. 17. vers. 11.*
b *1, ad Tim. c. 1 vers. 20.*
c *Act. 5. vers. 5. & 10.*
d *Esai. 2. vers. 4.*

rum intercapedine distans corpus tam potens actio esse potest, vt id sic momento perdere, atque exanimare queat. Quid descriptę lineæ, cōpositiq; numeri cum eo quem ducunt animalia spiritu commune habere possunt. Certe eędem literæ, syllabæ, dictiones accusatori ad arguendum, quę reo ad defendendum, iudici etiam ad condemnandum, orationem ministrāt, sed non ideo penes ipsas vitæ, necisque in quēquam arbitrium quis esse dixerit, lineæ demōstrant, quo quisque modo, ac situ commode aut secus stare possit, nō conuellunt sola descriptione, aut firmant ædificium, vel simillies in charta, ære, cera distinguātur, ac repetātur. Plato in Timæo numeris omnia tribuit cœlestia, & humana, vniuersamque naturam ex iis constare dicit: Quin & in Parmenide monadi diuinitatem tantam tribuit, vt dicat vnas solū esse veras, atq; immortales substantias: veluti Deū, Angelum, quem mentem vocat, & animā Nul libi tamen apud eum reperias vel vestigium istiusmodi mortiferæ per numeros incantationis, atque exsecrationis. Ac quod alii ad syderū affectiones hoc etiam referunt: nihilo equidem probabilius loquūtur, quod vniuersas, immutabilesque eas esse constet, cum contra toties ad imprecandum insurgant malefici: quotiens in hunc, vel illum ira excandescunt. Si quis porro halitui quem inter imprecandum e virulento

suo pectore efflare dicuntur, hoc etiam tribuere velit, quasi qui oculis solis fascinare dicuntur
a Plin lib. 7 cap. 2. Triballi in Illiria: Vitiæ in Scythia: id quoque absurda, incredibiliaque multa continet. Primũ enim, vti iam dictum est, procul remotos non attingunt, quia eo nulla vis veneni peruenire potest, & vt id faciant, qui prȩcordiis suis innocenter eum spiritum continere possunt, cuius afflatus aliis adeo noxius est, & pernicioſus. Tũ si nunc eas nocendi vires habet, qui postmodũ fit salutaris. Nam equidem memini legere me, qui dicerent certo numero conceptis imprecationibus multos in grauem morbum coniecisse, quos statim ipſi precibus, metu, aut aliqua alia ratione adducti contrariis verbis pristinæ sanitati restituissent: Sic vt eadem lingua, & vulnus, & medicinam faceret: vti Circe eadem virga mentem adimebat, ac reddebat: Pecudes faciebat, & homines: Et taurum aliquando admurmuratis in aurem quibusdam verbis morte prostratum iacuisse: iisdemque mox repetitis vitæ redditum fuisse nonnullæ testantur historiæ. Ea igitur omnia potius crediderim notas esse, & symbola rei alicuius secretioris, quæ eo veluti integumento inuoluitur. Nam si quis ista altius, diligentiusque volet indagare, reperiet a Dæmonibus causam habere solam, ac prȩcipuam: nimirum quod vel sortilegis cum illis ita pacto conuenit, vel quod eadem verba, iidẽ

characteres, iidemque numeri vſurpantur, qui in pacti lege ſunt dicti: cum primum id pactum cum ſortilego alio, a quo forte ſunt edocti, intercederet. Quod & ideo D. Auguſtinus [a] ex peſtifera hominum, Dæmonumque ſocietate conſtitutũ, infideliſque, ac doloſæ amicitiæ pignus alicubi eſſe dicit. Et ex Eſaia [b] fœdus cum morte, pactum cum inferno nõ male nominauerimus. Ac quod quis dicat hæc cum illis pugnare, quæ paulo ante a nobis dicta ſunt de ſanctis patribus, adeoq. de IESV Seruatore noſtro, eiuſque Apoſtolis, ac diſcipulis, non ita eſt: Multum enim intereſt furore, ac inſania quis ad priuatæ iniuriæ vindictam proſiliat; an amore, ac ſtudio gloriæ Dei, ad vlciſcendum quæ in eius contemtum, contumeliamque fiunt, dicatur; vetitis, prohibitiſq. vtatur artibus, an quod ait ille

Diuum numine ad iſta feratur.

ſubſitne ad id progrediendi cauſa aliqua Deo grata, acceptaque: an is ceu ſe quid indignum illud reiiciat, ac reſpuat, cum nuntii a Chriſto miſſi [c] in quamdam Samaritanorum ciuitatẽ fuiſſent, ingreſſi, vt pararent Domino, & iis qui cum illo erant neceſſaria vitæ; ciues repulerũt illos nolentes Dominum intra mœnia ſua admittere, quod cũ vidiſſent diſcipuli eius Iacobus, & Ioannes, dixerunt: Domine vis dicamus, vt ignis deſcendat de cœlo, & conſumat illos,

a *Lib. 2. de doctrina Chriſtiana.*

b *Cap. 28.*

c *Luc. ca. 9. verſ. 52. 53. 54. 55. & 56.*

quemadmodum & Elias fecit? Conuersus autē IESVS increpauit illos dicens: nescitis cuius Spiritus estis vos: Quasi dicturus, Elias quidem, cuius exemplum obtenditis, Dei iudicium quod illi mandatum erat a spiritu exsequutus est, vos autem non Dei iussu, sed carnis impulsu ad vindictam prosilire vultis. Et hæc equidē ratio Oniam virum iustum multis ante ętatibus cohibuerat, ne popularium quorundam oratu sacerdotes, qui se cum Aristobulo ad sui tutelam tēplo concluserant, maledictis incesseret. Is (inquit Iosephus [a]) ciuile Hierosolymis bellū prę-
a Ioseph Antiquit. Iudaic. lib. 14. c. 3. sentiens in latebras se abdiderat, sed inde retractum, ac in castra abductum Iudæi rogabant, vt quemadmodū olim precibus suis siccitatis tēpore pluuiam impetrauerat, sterilitatiq. remedium attulerat, ita nunc deuoueret Diis Aristobulum, & quotquot eius partes sequebantur. Id igitur cū diu recusans cogeretur a turba nihilominus præstare, stans in medio eorum sic precatus est: Deus vniuersi mundi huius rex, quoniam & hi qui mecum stant tuus populus: Et qui oppugnantur tui sacerdotes sunt, precor vt neque hos contra illos, neque illos contra hos orantes exaudias. Nimirum in vitæ apertū dis-
b Numer. cap. 22. vers. 11. Ios. 24 vers. 10. & Num. 24. vers. 7. crimen incurrere maluit (nam statim ab illis ob eam rem lapidibus est obrutus) quam eorū prauis affectibus obsequendo immerentib. male precari, atque ominari. Balaaci [b] etiam vulgi sermo-

sermone trita est historia, qui cum Balaamum vatem in Israelitas immisissēt, eos vt diris deuoueret, non quiuisse tamen eum id facere, ipsa asina cui insidebat pertinaciter restitāte, ac humana etiā voce cū domino expostulante, quod non intelligeret diuinitus ea prohiberi, ad quæ properabat, sicque non modo mala non est imprecatus Israelitis, sed & ipsos faustis ominibus est prosequutus ipse Dæmon, quem omni studio in perniciem hominum incumbere certum est, si quando probitatis velo malitiam suā vult obtendere, non alia re commodius se id facturum putat, quam si odium istius maledicentię, ac detestationis præ se ferat aliquod, vti nouū non est pudicitiam ab impurissimis scortis sæpe laudari. Cuius generis est, quod Plutarchus [a] de quadam sacerdote Athenensi recitat, quæ populi iussu adduci non potuit, vt Alcibiadem exsecraretur, quod diceret precandi causa, non imprecandi se sacerdotium iniisse. Quo magis mirum est hodie tam frequētes esse in ore plerisque omnibus Christianis eiusmodi exsecrationes, vt iam ex assuetudine damnari, ac reprehendi desierint. Ac quod sæpe excidant etiam incogitantib⁹ vti vsus procliuitatem facere solet in crimen amplius non vertantur. Et clamat tamen D. Hieronymus [b] eos qui negligunt oris maledici consuetudinem resecare, etiamsi non corde maledicant, tamen immunditiam labio-

a *In Proble. Rom. problem. 43.*

b *In Leuit. cum.*

rum ſecundum Eſaiæ verbum, & inquinamenta oris incurrere. D quoque Petrus, quo ei licentiæ fræna magis inijciat, mandatum neceſſarium ponit, vt perpetuo benedicamus, ſcientes nos in hoc eſſe vocatos, vt benedictionē hereditate poſſideamus, non etiam cōuitio laceſſiti, non iniuria affecti, nō contentione exaſperati. Nam & Michael (inquit idem Hieronymus [a]) licet cum diabolo de Moſis corpore vehementius contenderet: nunquam tamen ei & certe maledictione dignißimo iudiciū blaſphemiæ inferre voluit. Quid igitur iam futurū putamus, ſi temere coniiciatur maledictum, nempe vt ſtatim recidat in eum, qui cōiecit, vti qui in cœlum ſagittam torquet, ſæpe eam in ſe ruētem admittere cogitur. Sicut auis in incertum volans (inquit Salomon b) & paſſer quolibet vadens: ſic maledictum fruſtra prolatum venit ſuper eum, qui miſit illud. Et adhuc audemus nobis ipſi imprecari, ſi resita ſe non habeat, vti eam verbis aſſerimus: quamuis tacita nos mēdacii arguat conſcientia. Quin igitur itidē mirari deſinimus, ſi ſæpe conditionem noſtram accipit, ac in articulo ipſo nos opprimit, qui ſemper in inſidiis ſtat, ſuam nos vt prædam faciat Archiplanus, vti non adeo pridem euenißſe recitat Wierus c ei, qui in iure falſum pro re cauſaque ſua deierans, hoc fidei maioris ergo addidit in malam rem ipſe vt iam abiret, ni verum

[a] *In Epiſtol. ad Tit. ca 3.*

[b] *Prou. 26.*

[c] *Li de præſti. Dæm. c. 17.*

loque-

loqueretur. Nam illico ſublatum Diabolus videntium oculis illum eripuit, nec vllibi vnquã poſtea apparuit. Et hic quidem commiſeratione indignus fuit, qui ſic inconſiderata, demẽtique ſua temeritate ſibi malum accerſiuit, ſiquidem nulla eſt iniuria, quæ fit in volentẽ, ſed quæ hæc indignitas eſt iratorum etiam parentum imprecationibus aſtringi liberos, atque ex iis noxam illos contrahere? Nam id multoties eueniſſe teſtantur hiſtoriæ. Et cenſuit Plato [a] funeſtius nihil quicquam illis accidere poſſe: Imo & ſolam indignationem inauſpicatam eſſe, ac non raro infortunium afferre. Noui ego homines (inquit Olaus Magnus [b]) adhuc ætate mea paterna benignitate excluſos, qui continuo omnem infelicitatem, inopiam, calamitatem, infamiam eſſent experti. Qua etiã de cauſa in Aquilonaribus terris ab antiquiſſimis ſeculis inter laicos, & eorum ſololem fuit vſitatũ, vt pueri, puellæque lectum petituri ordine ętatum recitata Dominica oratione, & Angelica ſalutatione paternam benedictionẽ acciperent. Et concionatur Salomon [c] patris benedictionẽ filiorum domos ſtabilire, matris maledictionẽ eas ſuis ſedibus, fundamentiſque conuellere, ſed hæc forſan nimis multa in re nõ vtique admodum dubia, & controuerſa: ad alia iam properemus exempla.

a *Lib. 7. de legib.*

b *Hiſt. de gẽ tib. Septen. lib. 16. ca. 3.*

c *Eccleſiaſt. 3.*

Aliud in eãdem ſententiam exemplum: ac quomo-

do cades a Dæmonibus facta nullâ sæpe sui vestigium ostendant.

CAPVT X.

ALiud sequitur superioribus haud ita dissimile exemplum de Bernardo Bloquatio, quem cum Ioanna a Banno [a] opus in quodam rure faciens cum bigis prætereuntem, ac forte Argẽtoratum, vbi merces aliquot compararet, properantem animaduertisset, memor pridem acceptarum, & adhuc tamen inultarum iniuriarũ: deuotione, ac exsecratione sua infortuniũ, quale in huius libri periocha narratur illi peperit. Nam vix adhuc imprecari cœperat, cum ille e curru, in quo sedebat, præceps tanta vi deiectus est, vt illico exanimatus sit; integro nihilominus toto corpore, nec vel vulnere vllo saucio, vel liuore decolorato, vel tumore inæquali, vel denique luxato, intorto, aut vlla sui parte læso, vt illi intercluſam animam, interceptoſque omnes vno momento spiritus fuisse a Dæmone credibile sit. Cui rei fidẽ ne quis putet a sola sagæ illius confessione esse mendicatam, sciat & ei in omnibus consentientẽ fuisse Ioannis Aurigæ, qui in illa profectione Bloquatio operam suam locauerat, affirmationem vel multis ante diebus, quam a saga agnosceretur, in vulgus sparsam atque indicatam, præterquã quod necis illius noua, atque inaudita ratio argumen-

gumentum dedit allati ab insolentiore aliqua vi, ac potestate infortunii. Ac quoniam habet hæc historia inter cetera promtam Dæmonis in obsequendo diligentiam, si quando ad nocendum a suis asciscitur, hoc etiam ad eam testimonium Ioannæ Montenianensis [a] adiicietur, referentis raro se quicquā a Dęmone suo in alterius postulasse perniciem, quod simulac dictū, factum non esset: adeo is ad omnem male agēdi occasionem assiduus est, & diligens.

a Condeñ mense Iul. 1582.

Aliud rursus eiusdem cum superioribus argumēti exemplum, cuius probabilitas praterea veterum auctoritate defenditur: Tum quo præsertim nitendum sit præsidio aduersus Satanæ insidias, atque incursiones.

CAPVT XI.

EIusdem etiam argumenti & sententiæ est, quę proxime in eadem periocha exponitur narratio. Malefica, [b] cui Asinariæ nomē vulgus fecerat, hostiatim stipē Nanceii cogere solebat: eiusque ætas, ac incommoda valetudo sic iam misericordiam potentiorum erga illam concitauerat, vt ab iis ceu demensum aliquid quotidie acciperet, quod satis vitæ haud ægre tolerādæ esse posset. Cum igitur suo more stans ad propræsidis fores eā sibi dari importunius postularet, ac tum inauspicato egrediens maior natu eius filius iussisset in aliam horam, vt fa-

b Nanceii.

ceſſeret, quod tunc forte domeſticis nõ eſſet rogandi otium: hoc illa indigne ferens, quod promtum habent in ore ſagę omnes, illi eſt imprecata. Nec mora, quaſi pedẽ in ſilicem is impegiſſet, caſu adeo violento procubuit, vt præ dolore domum ſe ſtatim referre cogeretur: vbi omnem rem domeſticis, quo pacto accidiſſet, ordine enarrans hoc adiecit ab imprudẽtia ſua, aut inconſulto greſſu nõ eſſe partum ſibi illud infortuniũ: ſed a maiore vi aliqua quæ ſe a tergo perculiſſet: nihilque iam dubitare quin ex eo membrum fracturus fuerit niſi cadenti Deus opem tuliſſet: Nã & ei me (inquiebat) ſigno crucis muniens primo mane ſuppliciter commendaueram: Nihilo magis tamen poſt hęc quieuit malefica: Nam cum indignabundus Dæmon, quod ſic fruſtra tentauerat, ei renuntiaſſet, multo vehemẽtius illum rogare, ac obteſtari cœpit adoleſcentem, vt pergeret quouis modo perdere, quod quidem illi facile erat facere, ſi impetratum ab eo matutinarum precationum, cruciſq. munimine aliquando adoriretur. Hoc ſiquidẽ impedimentũ ſuperioribus conatibus ipſe Dæmon cauſatus fuerat. Euenit igitur non admodum multis poſt diebus, vt is adoleſcens e cœnaculi feneſtra brachium proferens pendentes e proximo muro paſſerculos nido detracturus ſublimis a tergo tolleretur, perq. eam feneſtrã præceps tanto impetu deiiceretur, vt pro mortuo

tuo domum referretur. vbi tamen post aliquot horas factus, vtcunque sui compos, patrem etiã lacrymis lamentisque deditum iuxta se intuẽs, noli, inquit, mi pater, quicquam mihi ob istud succensere infortunium: Nam certe procul hic culpa omnis a me est, sed extrusit me foras etiã renitentẽ nescio, quid a tergo imminens, superinducta etiam grauiori re aliqua, quo vehementius deprimeret, ac deiiceret. Et certe iuxta illum iacentem, ac prostratum repertum fuerat lignum ex strue, quæ in superiore horreo ad vsum familiæ congesta fuerat: Atq. hæc constantissime perstans dicere, aliquot post dies e viuis abiit Accidit etiam intra paucos alios, vt Asinaria illa tum ex aliarum maleficarum indiciis, tum ex diuturna, qua laborauerat, sortilegii suspicione, ac diligenti super ea re inquisitione in vincula coniiceretur: Quam ego ex elogiis testium interrogaui, tandemque rationibus, ac sine vlla tormentorum vi eo adegi, vt sua secus admissa omnia ingenue fateretur. Inter quæ & hoc fuit, quod totidẽ quib⁹ puerille verbis magna confidentia recitauit. Nam statim ac patratum fuerat a Dæmone facinus, is ad eã in macelli vicinia tum commorantem aduolauerat, ac rem omnem, vti gesta erat, enarrauerat, perrexitq. hæc illa asseuerare, dum mors subiicientẽ flammas carnifice ipsam occupauit. Nec noua, primumque audita est ista in homines Sa-

tanæ laniena:& crudelitas, ſed habēt veterū hiſtoriæ,tum ſacræ, tū profanæ plura de ea re documenta,quam vſus veniat. Ingenti vento, quē Satan ex ſolitudinib. excitauerat ædes in quibus conuiuiū agitabant filii Iob,[a] deiectæ ſunt, qui omnes ad vnum earum ruina ſunt oppreſſi. Saræ[b] Raguelis filiæ ſponſos ſeptem Aſmodæus,id eſt,deſtructor Angelus(Rabini mortis Angelum appellant) ea qua primum quiſque lectum genialem nocte inierat,interemit. Ægeam proconſulem, cum beatum Andræā Patris vrbe Achaiæ in crucem tolli iuſſiſſet, malus ſpiritus corripuit,ac præſocauit. Marcus apud Pſellum[c] ait Dæmones ſæpe igne ac præcipitio homines perdere,imo nauigia viris onuſta vndis obruere,ac funditus ſubmergere. Leuinus Lemnius[d] latenter immiſcere ſe alimentis,humoribus,ſpiritibus,auræ,atq. aeri quem intra corpus concipimus, ac quo ſpiramus, multaq; alia quæ nobis vſui ſunt, & valetudinem conſeruant deprauare,ac vitiare. Et denique illum clamant ſacræ literæ[e] leonis famelici,ac rugiētis inſtar obambulare,curſitare,atque oberrare nulla non terrarum loca : dum offendat in quē virus ſuum poſſit effundere. Quin igitur adeo ſæuæ,truculentæque beſtiæ opponimus ſolidæ fidei clypeum,ſpiritus gladium,galeam ſalutis, alia quaſi ſuccenturiata præſidia; temperantiā, integritatem,vigilantiam,ieiunia,precationes,

obſe-

a *Iob cap. 1. verſ 19.*

b *Tob ca 3. verſ 8. & 9.*

c *Ca. vbi ſex Dæmonum deſcri ūtur ſpecies.*

d *Inexhort. ad vitam opt inſtitu.*

e *D. Petrus Epiſt 1.c. 5. verſ.8.*

obsecrationesque assiduas, ac præsertim antelucanas, & matutinas. Nam iis certo suos conatus prohiberi, atq; infringi ipsæ etiã sagæ profitentur. Et certe non est sine exemplo, quod olim id sacros vates factitasse Bibliorum codices passim testantur. Sic Dauid [a] in angustia constitutus: Deus Deus meus ad te de luce vigilo: Mane astabo tibi, & videbo: mane oratio mea præueniet te. [b] Sic Esaias: [c] Erigit mane, mane erigit mihi aurem Dominus. Rursus. [d] Anima mea desiderauit te in nocte, sed & in spiritu meo, & in præcordiis meis ad te de mane vigilabo. Siquidem Dominus oratione suorum inuitatus eos ab impendentibus periculis defendere, ac protegere solet, non quidem, secundum carnis suę propositum, sed iuxta Spiritus Sancti consilium. Quo magis demiror quorundam in censendis Christianorum moribus inconsideratam, supinamq. sapientiam, qui si quod Nolanis de mane datur signum, quo excitentur homines ad tam salutares, ac pias preces, & iis quasi oscitantibus auris vellicetur, id illico damnent, atque improbẽt, quia nimirum ab illis vsurpatur, a quibus in constituenda, colendaq; religione dissentiunt.

a *Psal. 5.*

b *Psal 72.*
c *Cap. 27.*
d *Cap. 26.*

Alia quoque eiusdem argumenti cum superioribus exempla ac vt Dæmones eos præcipites deiiciãt, quib. nocendi prouinciam a sagis acceperunt.

CAPVT XII.

SVbit rursus superiori facto vnum, atq alterum non dissimile de rusticis quibusdã, quorum alius luxuriantes, ex arbore ramos amputans, alius tundendas fruges ex horreo in aream deiiciens: alius in summo curru fœnum cõcinnans, atque adaptans, nihil etiam temere periclitantes, detrusi tamen, ac cõpacti sunt in terram adeo violenter, vt semineces inde efferri oporteret: nullo, qui impulisset, ac deturbasset, vllibi apparente. Propria etiam magis sunt quę sequuntur. Pyrus erat in deuio nemore, e quo Ioannes Rotarius [a] sibi fructus pridem destinauerat legere, nec putabat tam abdito, atque obscuro loco a quoquam animaduerti posse, qui bolum hunc illi e faucibus eriperet. Notata nihilominus est, & ea arbor a Desiderio Saletoeius tribuli, qui prior occupans pyra decerpere, atq. in ipso facto deprehensus, non longe abiit, quin Rotario præreptæ prædæ pœnas daret, siquidem facile fit, quod istiusmodi hominum monstris doleat, quodque ad vindictam accendat: Ergo vt illi consueto in aliis more diras est imprecatus, turbine subito inuolutus, ac in terram deiectus crure altero sic est debilitatus, vt se loco prius mouere non posset, quam accurrẽtes ad eius clamorem, qui in nemore pecorum greges custodiebant, subnixi, atq. adminiculati domum eum reducerent. Nec adhuc vulnus tũ coalue-

[a] Huecuria Anno 1586.

coaluerat, cum Rotarius ista primũ spontanea sua confessione patefecit. Huius generis est, & aliud de Apra Hoselotia.[a] Ea filium habebat in famulatu Ioannis Halecuriani: In hunc herus sæuitiam adhibuerat ob furtum, cuius illum præ ceteris, qui erant in familia, insimulabat: Id dolens mater, ac cupiens vlcisci occasionem sedulo captabat, quo id faceret: Ac cum aliquando is iumenta e pascuis domum reduceret, atq. horum vni otiosus insideret, accedens illa vna cum suo Dæmone, subducta tamen omnium oculis, collum equo tam commode depressit, vt per id dilapsus sessor, atque in humum depulsus crus perfringeret. Quod & adhuc ex eo lapsu claudum, distortumque apparebat, cum is veneficæ testis committebatur.

a *In suburbio D. Apri, ad Tulium 10. Ca. Mar. 1587.*

Alia etiam de eadem re exempla, tum vt Dæmones, eorumque affectæ Striges tectis, ædificiisque latenter ignem iniiciant.

CAPVT XIII.

CLaudię Fellææ[b] Maielaiēsi cum vicina mulier rixæ frequentes fuerant, vti sæpe vicinitas inter æquales parere solet iurgandi occasionem ac procliuitatem: pridemque secum illa reputauerat, quemadmodum vicinam latenti aliquo vlciscereturinfortunio: Id enim clam erat faciendum, quod populares omnes, si quid sibi deterius accedisset, id factum in Fellææ il-

b *Lanfracuria 7. Id. Mau 1588.*

lico reiicerent. Initur de hoc cũ Dęmone cõsilium: Placet eam suo more opus ruri facere: interea dum is in vrbe partes suas exsequitur, ne qua eius quod accipiebatur facti si domi fuisset suspicio eam attingeret. Ecce vero vicinaiũ ædium occlusis, obseratisque foribus audiri intus miserabiliter eiulans puer, quẽ mater abiẽs solum domi reliquerat. Accurrere qui audiebãt omnes, ac fores ꝓpere effringere, visuri ecquid illi cõtigisset, quod clamores tantos ederet: Reperire illum prunis candentibus vndiquaque adopertum, atque obrutum: excutere citissime: tum cunis detrahere, vt quantum possent seruarent incolumem: Sed iam animam agere, ac inter ipsas illorum manus emori. Peruagatiigitur rumor Fellææ haud dubie hoc esse incœptum, quę simili damno plures alios ante mulctasset, dicebatur: In illam idcirco de hoc, aliisq. facinorib. quorum pridem insimulabatur disquisitiones fieri, ac tandem eo res redire, vt ingenue id crimen vti suum agnosceret, ac amplecteretur, singula quemadmodũ essent a Dęmone suo rogatu patrata, denarrans, maximeque illud de candentibus carbonibus, quos is in proximo foco sub cinere repertos batillo extraxerat, ac miselli infantis cunis superiniecerat. Ac quoniam in eum sermonem incidimus, qui exustiones, incendiaque a Dæmonibus immissa continet: iuuat & de hoc exempla aliqua, &

ea

ea quidem diuersa subiungere, quibus magis eius rei veritas, quæ a tam multis in dubium adducitur, eluceſcat, atque adiuuetur. Colmerii, qui pagus eſt in ditione Diui Iacobi a Tauagni D. Apri Cœnobiarchæ, viri in ea nobilitatis, ac fortunarum amplitudine, qua ſumma fruitur, comitatis, beneficentiæ, atque integritatis laude illuſtriſſimi, euenit intra annos viginti, vt eius loci incolæ petulantiſſimus quidam Dęmõ non ceſſaret noctes, dieſque domeſticos lapidibus impetere: quod cum & ſępe, & fruſtra feciſſet, ſic illi id tandem ludibrio habere cœperũt, vt pro eo probra, conuitiaque iam non dubitarent regerere. Ergo profunda iam nocte ſic totã caſam momento incendit, vt nulla exſtinguẽdæ flammæ aqua ſatis eſſe poſſet: quin tota incendio ſtatim conſumeretur: vti ego rei inſolẽtia adductꝰ cupidius a vicariis addidici, cũ illac forte mihi nõ multis poſt diebꝰ iter eſſet. Subit & aliud factum, & id quidem ἀδελφὸν illi Medeæ, quæ Creuſæ Creontis filiæ dono miſit cõcluſum in capſa ignem Magicum: vnde ea, in qua tum erat, regia conflagrauit: Iana Nigra[a] Armacuriana obnixe a Franciſca Huyna contenderat, vt ex maſſa, prius quam illam in furnum condit, particulam decerperet: vnde ſibi libum alendis puſionibus facere liceret: Paſſa repulſam, quod illa demenſum id eſſe in certos dies toti familiæ diceret, nec ſine eius fruſtratis

a *Leberii 5. Cal. Aprił. 1588.*

one quicquam inde domi posse: non destitit animo voluere, quemadmodū ei repulsæ dignā repēderet gratiam. Nec in hoc hęsit diutius. Nā accepto a Dæmonie linteolo, quo erant conuolutæ minutiæ quædam instar fœni defecti, admonita est clam illud deponere in Huynę ædes, ac propere facessere: futurum enim, vt nō multo post flammam conciperet subito, vnde illæ cum omni supellectile consumerentur. Linteolum igitur glomo obuoluit, ac Huynæ tū forte aliquid in furnaria agenti vęnale offert in telę, quam illam adornare audierat, licium: sed cum negaret eo sibi opus esse, quod ex domesticis operis sperare plus satis sibi futurum. Nihilominus bona illa in pistorium lacum, qui prope erat, abiecit: addens se, si id illi tum vsui esse non cōtingeret, cum vellet restituturum. Ac vix pedem extulerat, cum deflagrare cœpit cella illa farinaria, quę depositum glomum continebat, deinde & vniuersa domus adeo præcipiti ardore, atque incendio, vt nullum ei remedium satis mature afferri posset. Res vtriusque diserta, ac separata assertione simul ei ipso euentu fidē sibi apud omnes indubitatam vindicauit. Finē fecero, si prius ex Erasmo Roterodamo [a] huic non dissimile exemplum recitauero. Oppidum est, inquit, in Heluetia nomine Schiltach, quod 4. Id. April. Anno 1533. totum subito conflagrauit: Eiusque incendii causam, quantū illius loci muni-

a *Epist. fam. l. 27. c. 20.*

municipes apud Friburgi magiſtratũ, quę vrbs illinc abeſt octo milliaribus Germanicis renuntiauerunt, talem fuiſſe rumor eſt. Dæmon ſibilo ſignum dedit e quadam ædium parte: caupo ſuſpicans eſſe furem aſcēdit, neminem reperit, ſed idem ſignũ rurſus ex altiore cœnaculo redditum eſt. Et huc conſcendit caupo furem perſequens: Cum nec illic quiſquam appareret, ſibilus auditus eſt e faſtigio fumarii: Illico tetigit cauponis animum eſſe Dæmoniacum quiddã: Iubet ſuos eſſe præſenti animo: Acciti ſunt ſacerdotes duo: Adhibitus exorciſmus: Reſpõdit ſe eſſe Dæmonem: Rogatus quid illic ageret: Ait ſe velle eruere oppidum: Minitantibus ſacrificis reſpondit, ſe pro nihilo ducere minas illorum, quod alter eſſet ſcortator, vterque fur. Aliquanto poſt mulierculam, qui cum habuerat conſuetudinem annis quatuordecim, cum interim illa quotannis, & confiteretur, & acciperet Euchariſtiam, ſuſtulit in aerem, impoſuitq; fumarii faſtigio: Tradidit ollam, iuſſit vt inuerteret, inuertit, & intra horam totum oppidum exuſtum eſt. Et hic quidem tam promta, rapidaq; a Dęmonibus incendia non eſt quod valde miremur, qui habeamus etiam hac tempeſtate homines illorum excitandorum peritiſſimos, non dico pulueris illius bombardici, aut aliorum iſtiuſmodi ἐμπυρευμάτων, quibus tota ædificia citiſſime conflagrare, ac conuelli vide-

mus, vsu atque artificio, nã hæc vulgaria sunt, & quotidiana, sed reconditiore aliqua quæ humanum captum superet via, atque ratione: Ante hũc annum fuit in comitatu principis cuiusdam Baro e Germania (neutrum nomino, quãuis id mihi promtum sit facere) qui profiteretur habere se, quod si per domos aliquot sparsisset, eam in qua essent vrbẽ, multis etiam, postquam inde excessisset, diebus vniuersam esset incensurus, atque inflammaturus, hocq; quale esset per interpretem Comiti illius principis filio tandem aperuit, vtroque tamen prius iureiurando adacto nõ esse se hoc arcanum cuiquã vnquam prodituros, ac cõmunicaturos. Equidem scio ex Plinio[a] Naphthæ tantam esse cum igne cognationem, vt flamma transiliat in eam vndecũq; visam. At id quod πυρπωλητὴς ille sic dissemināndum docebat, tale esse nequit: quod, vt audio, iacere sine vlla noxa multos dies possit in eo etiam cubiculo, vbi luculentus, perenisque alioqui sit caminus. Exsecrandum certe, ac detestabile inuentum, a quo nullus iam hospes ab hospite tutus sit futurus, quo amplissimæ quæque vrbes, atque ornatissimæ, tot etiã ætatum operis exstructæ, ac fundatæ vnius hominis improba libidine momento sint perituræ, afflictis, atque euersis vna oppidanorum fortunis omnibus.

[a] *Cap. 105. lib. 2.*

Alia item in eandem sententiam exempla duo: ac

quem-

admodum Dæmones ſuorum oratu illis oris ſpiritum obſtruant, animamque intercludant, quas vlciſci cupiunt.

CAPVT XIIII.

RVſtico cuidam nomẽ fuit Malucticæ: huic caſtrum ad Moſellam ſumma luce properanti, vt e lactis prouentu pecuniæ aliquid coge ret in ſumtus rei familiaris, volenter turbo, reliquo aere alioqui placidiſſimo, omnem ſpiritũ ſic intercepit, vt diu vitæ dubius ac incertus iaceret. Hanc illi perniciem per Dæmonem ſuum parauerat Franciſcus Fellæus, [a] quo animũ ſuũ multis iniuriis exulceratum expleret, vti ipſe ſponte, ac ſola admiſſi pœnitentia ductus poſt agnouit. Huic germanũ eſt illud Iacobetę Weher: [b] quæ vt pridem occluſum in adoleſcentẽ vicinam odium, citra ſuſpicionẽ magis effunderet, eam dum ruri eſſet vento adeo vehementi per Dæmonem ſuũ corripuit, vt ex eo in dies facta turgidior, tandem opprimeretur. Nurſiæ ſereno cœlo (inquit Iulius Obſequentius) nimbi orti fuerunt, quibus homines duo fuerunt exanimati L. Scipione, & Caio Lælio Coſſ.

[a] *Pangeii 13 Cal. Ia. 1584.*

[b] *In dione Daſana, mẽſe Sept. 1584*

Rurſus & alia de eadem re exempla, atq; vti Dæmon obiter illis vulnera infligere ſoleat, quibus nocendi mandatum a ſagis habet.

CAPVT XV.

a *Gerbeuillai Non. Maij 1585.*

ALterius oculi clade Coleta Piſcatrix a mulctauit abſens Claudium Iaquiminū municipem ſuum: cū de ea re mandatum Dæmoni ſuo dediſſet, vti ipſa apud Quæſtorem de ſortilegio reſpondens ingenue eſt confeſſa. Cuius rei fidem etiam adauxit, quod idē Iaquiminus poſt retulit vulnus illud oculi ſibi inflictum, quaſi ab impingente, ac demiſſo per vim ramo: cum tamen hinc, indeq; arbores nullæ vel multis paſſibus ſtarent. Obidq. iam tum fuiſſe ſuſpicionem arte aliqua mala id damni illi datum fuiſſe. Non alienum eſt ab hoc quod narrat Iacobeta Weber, cuius proxime mentio eſt habita. Cum, inquit, multis de cauſis perofſus mihi eſſet ruſticus quidam vna in iiſdem ædibus mecum habitās, nec viderem qua ratione citra deprehenſionis periculum vlciſci poſſem (erat enim is acer ac diligens mei obſeruator) tandem viam reperi, qua id facerem. Nam efflagitante me Dæmon in eius genu, dum inter dumeta opus aliquod faciens verſaretur, ſpinam vehemētius incuſſit, vnde integrum trimeſtre faucius non prius conualuit, quam ego miſerta tā diuturnum dolorem rurſus illi a Dæmone curationem impetro, qui eam obiter, dū aliquot poſt dies in interiore ſylua lignatur, infuſo in vulnꝰ vnguine ſtatim adhibuit. Totam hanc rem vti elogio ſuo ſaga perhibuit, ruſticus poſt de ea rogatus

gatus per omnia ſua momenta confirmauit. Simile quiddam eueniſſe Aproniano Syriam peragranti memorat Ammianus Marcellinus[a] idque adeo ſic eius animum in veneficos inflammaſſe, vt eos quoad vixit non ceſſarit omnibus pœnis ſupplicijſque perſequi. Et hic quidem operam ſuam commodare Dæmonem nemini dubium eſſe debebit, qui apud ſe reputauerit, quam ſit illi animus ad nocendum procliuis, artes ad exſequendam iniuriam expeditæ, & faciles, ſed hoc totum de ſpinæ infixione, deq; vnguinis infuſione commentitium eſſe crediderim, cum illi nihil iſtiuſmodi aduentitiis, atq; externis ad eas actiones adiumentis opus eſſe conſtet.

[a] *Lib. 20. de rerum geſt.*

DÆMONOLATREIÆ LIBER III.

Eodem mentis errore nos nunc Diuos morborum auctores facere, quo olim Ethnici infortuniorũ ſuorum cauſas in Deorum aliquem reiiciebãt. Ex eo rurſus alium eſſe creatum de ſanatione ab iiſdem neceſſario petenda, quaſi qui ſunt a Scorpionibus icti. Quem non parum confirmãt quæ in ea Dæmones portenta ſub ſpecioſo miraculi nomine interponunt. Et an præſtigias tantũ, vel etiam veritatẽ ea habeant diſputatur.

CAPVT I.

DEVM peccata hominum ſeuere vlciſci paſſim loquuntur ſacræ literæ. Nam & Sodomitarum, [a] quod hoſpites auerſarentur, mutuiſque ſe libidinib. contaminarẽtur, vrbem euertit funditus, tum regionem ſic ſterilitate damnauit, vt nullarum poſtea plantarum, fructuumq; vnquam ferax exſtiterit. Et Dauidi per Gadum prophetam, [b] ob cenſitum populum in pœnam, facta tamen optandi poteſtate, indixit: aut famem per ſeptẽnium duraturam, aut bellũ per tres menſes iniquo Marte cum hoſte gerendum, aut peſtilẽtiam per triduum inter Hebræos graſſaturam. Iſraelitaſque propter eorum impietates, ac ſcelera apud Babylonios ſeptuaginta annis in exſilio eſſe voluit. Denique diſertis Decalogi verbis determinatus eſt ſe parentum idololatriam vindicaturum in filios ad tertiã, quartamue progeniem. Et nũc etiam iræ ſuæ in nos gladium ſæpe diſtringit, vt exẽpla ſtatuat, a vitiis reuocet, in viam reducat. Iã vt nemini dubium eſſe debeat, quin manus eius vbique malis impendeat,

Sequitur nocentes victor a tergo Deus. [d]

Sed ad hoc ſibi miniſtros iam tum ab eo tempore conſtituiſſe, quo peccatum hominem primũ inuaſit ſpiritus, videlicet flammę inſtar vrentes ipſa elementa, vniuerſamque adeo mundi machinam

[a] *Gen. c. 19. verſ. 24.*

[b] *Samue. 2. cap. 24. verſi. 11.*

[c] *Daniel. 1.*

[d] *Senec. in Herc. fur.*

chinam nemo quantumuis Eccleſiaſticorū ſermonum inſolens non intellexit. Iam vt mirari libeat inconſultam quorundam pietatem, qui eos quoque quos in beatorum numero collocant in iſtius tam triſtis miniſterii partem vocant, quo ſcilicet mortalib⁹ venerabiliores, formidabilioreſque reddant, hunc pſora, illum igne ſacro, alium morbo comitiali armātes in hominum pernitiem, vt ſuas ipſi exſequantur iniurias, vt pote contemti, non rite culti aut aliqua alia ratione læſi, ac violati. Quod ſua iam ætate Porphyrius [a] conquerebatur, vnum eſſe inter maxima mala, quæ a malis geniis mortalibus inferebantur, quod ſcilicet cum eſſent ipſi infelicium paſſionum, quæ terrenis reb. inciderent, auctores, veluti peſtilentiæ, penuriæ, terræmotus, æſtus, incendiorum, atque aliarū id genus miſeriarum, calamitatumque, earum tamen cauſas in Deorum aliquē maligne reiicerent: quibus certum eſt iis contraria fertilitatem, proſperitatemque magis placere. Eo ſcilicet pacto ad impias ſupplicationes, ac ſacra homines impellentes, quaſi aliter Deos, quos tamen (inquit Cicero) nec iraſci, nec nocere philoſophorum omnium commune eſt, inimicos eſſent habituri, aut quod eſt etiam non minori cum impietate coniunctum, quaſi cordi iis eſſet humana ſic incendiis, cædibus, ac ruinis, dū odia ſua explent, permiſcere ac labefactare. Et

[a] *In lib. de ſacrificio. de ſpec. Dæmo. bonorum atque* [illegible]

Hippocrates vehemẽter eorum opinioni reclamabat, qui quod viderẽt Epilepticos subito prosterni ac conuelli, eius morbi causam ad Diuorum aliquem, qui illis esset infestus, referebant, eumque placandum vel voti nuncupatione, vel tabulæ suspensione aliqua putabant. Quæ certe querela multo magis in huius ætatis homines conuenit, quibus Christianæ veritatis lux nondum sic excussit mentis tenebras, ac caliginem, vt suos adhuc Veioues, ac Robigines palam imo cum pietatis opinione aliqua non habeant, ac muneribus scilicet placent: Vel vt apud eos in nulla sint amplius offensa: vel vt valetudinem pretio aliquo redimant, vel deniq; vt alia si quę impendent mala auertant, ac depellant. Quod ego præsertim dictum volo in aniculas quasdã, quæ nusquam non habent in ore suos Auerrũcos, ad quorum fana sint necessariæ profectiones, quib. deinde ipsæ suas grandi mercede locent operas. Vt interim omittam pyctacia, phylacteria, cereos characteres, nocturnas excubationes, transuersas ægrorum dimensiones, & id genus alia deliramenta, quæ palam, & confidẽtissime nugantur, licet eorum vsus etiam anathematis diserta interminatione sit iure Pontificio interdictus.[a] Hæc adeo taceri possent, nisi & nobilitarentur longe fœdioribus, atque immanioribus prodigiis, cum eiusmodi Diuorum auspicia addito miraculi specioso nomine prætendun-

[a] *Grego. minor in Decretu. cap. Non obseruetis. 26. q. 7.*

tenduntur innumeris Diaboli præſtigiis, atque impoſturis. Nam quas is in ſpeciem technas inſtruat, quemadmodum imponat, atque horrẽdis opinionibus mentes hominum imbuat, etſi notius eſt, quam vt anxie nimium hic oſtendi oporteat, pauca tamen addam eius generis, ne & hic exempla defuiſſe videantur. Eſt in mediomatricibus fanum magnæ celebritatis propter prodigioſas ſanationes, quæ virtute, atque auſpicio Belli Bernardi, is inter indigetes nondum eſt admiſſus, cui illud ſacrum eſt, fieri dicuntur. Eius columnas interiores memini me videre inſtructas, atque munitas linteolis, vnde penderent teſtæ, carbones, ſtuparum, ac capillorum glomi, ſcruta, vitrorum fragmenta, gladiorum mucrones, lacertorum, ac bufonum exuiæ, atque aliæ id genus quiſquiliæ; quas vidẽtibus omnibus, qui adeſſe volebant, eo adducti ægri valetudinis ergo in maximo angore, vel euomuerant, vel parte ſui aliqua erumpentes eiecerant. Præterea ingentem ſcipionum aceruũ ibidem ab illis relictorum, poſtquam valetudine cõfirmata, nec iam vt antea iis per membrorum imbecillitatem innixi: ſed alacres, ac vegeti domum ſe recipiebant. Hæc omnia Salcedii olim in ea prouincia præturam obtinentis iuſſu noſtra ætate ſublata fuere. Nec ob id tamen deſiit id fanum ſuam nobilitatem retinere: Nã tanta nunc adhuc affluit, atque accurrit ad eius

famam hominum multitudo, quam vnquam antea maxima. Cui tu rei non dubito (illustrissime Princeps) quin pro tua insigni erga Deum pietate, singularique sapientia tandē is moderaturus, quando ea tui arbitrio est, in totaque illa regione summus & religiones procuras, & imperium agitas. Potuissem porro ea de re exempla multa proferre, si hæc ab initio scribere fuisset consilium. Sed cum ad id animum non ita pridem appulerim, duo tantum adiiciam, quę in manus meas hoc etiam anno peruenere. Richæii, qui pagus est in ditione D. Othonis Ringraff, cœpit Nicolaus Wannesonius[a] decumbere ex morbo adeo graui, vt eius supra spem omnem esset valetudo. In hunc mala sua arte illum iniecerat venefica quędā ex eius vicinia mulier. Anxie igitur vt in eiusmodi morbis diuturnis, ac fere desperatis fieri solet, omnes qui inuisebant rogare, vt si quid scirent ad salutem, id per eam quæ bonis omnibus inest alienæ calamitatis miserationem ederent, ac cōmunicarent: forte & inter hos affuit bona illa vicina, quæ ceu misericordia ducta, nam nec se ab ea omnino alienas profitētur sagæ, ceu quod ad quæstionem posci se metueret ab ægroti necessariis, ea enim de re iam frequentes minæ in vulgus consulto sparsæ fuerant, narrant vidisse se qui eiusmodi doloribus conflictati ab iis cō ualuissent statim ac Diuorum alicui vota nuncupassent.

[a] *Morlangii Nou. Sept. 1587.*

cupaſſent, ac perſoluiſſent. Celebrem admodũ eſſe in ea re de Bello Bernardo famam, quod illum nunquam quiſquam fruſtra a ſe vocatum ſenſiſſet: Mitteret igitur qui ſe ea gratia ad eius ædem vna cum donariis ſiſteret, ac conceptis de more precib morbum expiaret. Nec mora inuenitur qui eam peregrinationem ex conducto ſuſciperet, ac perficeret: Huic nomen fuit Hans Iacob: Is rite, atque vti a ſaga præſcriptum fuerat peractis omnibus, cum tandem domum reuerſus ipſum horæ momentum quo voto defunct⁹ fuerat præciſe inter multa alia narraſſet, repertum eſt omnium, qui tum ægro aſtabant, conſentienti teſtimonio ab ea illi fuiſſe conualeſcendi initium, ac eo tempore magno nixu vitri fragmenta, & glomeratos capillos cœpiſſe euomere: Quæ & ipſi Iacob in fictili ſcutella ad maiorem fidem tum ſunt exhibita, vt videret: Matis Hay, Maths Maioris, Nobis Pettere, ac complures alii, licet diuerſi de hoc interrogati, totidem tamen verbis id retulere. Et menſe Octobri Anni 1588. ad me perlati ſunt ab affine adoleſcentula claui duo ferrei: quos ipſa multa permiſtos pituita videntibus, qui tum domi erant, omnibus euomuerat. Eiuſque morbi in quem illam anno ſuperiore Nicolæa Stephana, de qua poſtmodum fiet mentio, coniecerat reliquias fuiſſe omnes quotquot eius anteceſſiones, ac progreſſus cognouimus, facile iudicaui-

mus. Nam & ab eo vomitu alui, quæ alioquin lapidem induruerat tumor ſtatim deſedit, & quæ annum integrum incommodiſſima fuerat valetudo, paulatim leuari, ac confirmari cœpit. Cui παράλληλον non male annumerari poterit, quod Langius [a] vir Anglus, dum Medicinam in Palatinorū comitatu faceret, a ſe obſeruatum ſcribit Anno 1539. Energumenam ſcilicet in eorum Palatinatu fuiſſe, quę poſt diuturnos, acerboſque ventriculi dolores clauos ferreos oblõgos, atque incuruos, acuſque aeras cera, ac pilis obuolutas imo ore proiiceret, atque euomeret. Veteribus quoque hæc cognita fuiſſe vel illud indicat, quod Iulius Obſequētius Cn. Domitio, & C. Caſſio Coſſ. Aretii eueniſſe memorat mulieri cuidam, quæ farris grana affatim euomebat, cum & ex eius naſo multa alia præterea enaſcerētur. Et noſtra ætate editi libri ſatis multi, qui talium prodigiorum exemplis abundant. Sed non facile eorum ſententiæ acceſſerim, qui illa defendunt neutiquam talia exſiſtere, qualia apparent: verum potius ſic humanos ſenſus præſtigiis illudi, vt ſimulata pro veris amplectantur. Nam quod primum autumant nihil foras extrudi poſſe, quod ante nõ ſit intromiſſum: Tantæ autem magnitudinis ea eſſe quæ ſic egeri videntur, vt neque per os demiſſa, neque per anum ingeſta, qui tamen duo capaciſſimi ſunt in corpore meatus, vel crediliſſimo

[a] *Epiſt. Medicinal. epiſtol. 42.*

liſſimo cuiquam videri poſſint, hoc certe nō vno modo reprehendi poteſt: Primū, quod multa naturæ etiam vitio in homine gignantur, vt lumbrici in ventriculo, calculi in renibus, lapilli in articulis, in lotio beſtiolæ formicis affines, atque id genus alia modum nullū retinentia, quę tamen anguſtiſſimis meatibus ipſa eiiciat, ſæpe etiam facto vulnere expellat. Imo quod Leuinus Lemnius [a] in ipſa facti ſpecie refert ex ſordidis vlceribus ac vomicis, vnguium, pilorum, teſtarum, oſſiculorum, lapidum fragmenta ſæpe exi mi, atque erui viſa ſunt, quæ humorum putridorum concretione coalita exiſtimarentur. Nemo tamen ea vel aliunde introducta fuiſſe, vel non incolumi corpore ſuo loco aliquantiſper cōſtitiſſe ibit inficias. Ac quod etiā intromitti, atque inculcari queant, ſi exemplis certandum eſt, habent enim ea in hoc genere diſputationis non paruam auctoritatem, ſuppetent ex recētioribus, iiſdemq. laudatis auctoribus nō pauca huius materiæ, & certa, & propria. [illegible]etiæ (inquit Ambroſius Paræus [b]) Biturix ſcholaſticus fuit nomine Camerarius, qui cum imprudens graminis ſpicam forte deglutiuiſſet, atque ea per tracheam in pulmonis ſubſtantiam eſſet demiſſa: tantis dolorum cruciatibus ſtatim eſt confectus, vt ex ea ægritudine mors propediem conſecutura videretur. Sed natura, quæ ad ſui conſeruationem nihil non molitur, viam repe-

a *De occult. naturæ miraculis lib. 3. cap. 40.*

b *Chirurg. lib. 2. ca. 17.*

rit qua se ea noxa confestim liberaret. Primum enim spicam transuersis pulmonum lobis, tum costarum musculis, ipsaque adeo quæ eas succingit membrana incolumi Camerario eiecit atque extrusit. Obstetricati sunt Fernelius, & Huguetius viri in arte Medica clari, ac nobiles. Quod sequitur apud eundem Paræum longe maiorem admirationem habet, tũ propter intromissæ materiæ magnitudinem, ac eius penetrantis altissime periculum, tum propter totius corporis, quæ patent eius ambages, atque anfractus longam, innoxiamq; tranimissionẽ. Fuit, inquit, opilio quidam, quem prædones ruri forte repertum adegerunt, vt semipedalem cultellum, cui corneum erat manubrium crassitudinis pollicaris, in fauces ceu bolum aliquem ingereret: Ingessit ac sex integros menses corpore continuit, verum ita tabido, ac macie confecto, vt facile intus maximũ angorem inesse cerneret. Tandem in inguine se ostendit vomica fœtida, graueolentique tabo diffluens, vnde cultellus ille astante vniuerso municipii magistratu extractus, atq euulsus est. Iobertus Monpessulanus medicus illum in Musæo propter rei miraculum studiose asseruatum postea habuisse dicitur: consecutus scilicet a chirurgo, qui artem suam in eo vulnere sanando ostenderet. Nam is Sommierium, quod oppidum a Montepessulano octo fere miliaribus abest, habitabat.

bat. Finem fecero, si tertium ex eadem officina depromsero. Rohanius Dynastes inter Armoricos generis nobilitate satis clarus morionem in deliciis non ita pridem habuit Guidonem nomine. Is vt sunt eiusmodi hominū inconsultæ, ac in semetipso sæpe periculosæ, temerariæque manus ensis mucronē digitos tres longum in fauces per os, quantum potuit, adegit, eumdēque per anum duodecimo post die egessit, transmissis tot tenuissimæ, subtilissimæq. substantiæ intestinis: qualia sunt præsertim duodenum, ieiunum, & quod tenue propria appellatione dicitur: imo in sinus tortuosos, spiraſq; multiplices conuolutis, atque implicitis. Si igitur hæc siue ingenerata, siue immissa sua sponte natura profert, nihil extra cancellos, quos ipsa sibi circumdedit, euagata, quid tandem Dæmones facturos putamus? Quorum (vt inquit Iob [a]) potestati nulla est quæ adæquari, aut cōferri possit. Qui si cōcedatur, nec obstet numē, momento in mirandam altitudinem montes excitare, eosdemque in profundissimas voragines deiicere: fluuios sistere, vel etiam aduersos agere, mare ipsū (si credere fas esset Apuleio [b]) penitus exhaurire, cœlum deponere, terram suspendere, fontes durare, Manes sublimare, sydera exstinguere, tartarum ipsum illuminare, & vniuersam mundi huius seriem sursum deorsum vertere possunt. ferrum igni emolliri, sepe etiā

a Cap. 41.

b Lib. 1. de Asino aur.

liquefieri, denuoque in priſtinum rigorem indureſcere videmus: idque earum qualitatũ ſola vi, quas imbecillæ hominum manus adminiſtrant. Et adhuc quiſquam dubitat credere Dæmones ea, qua ſunt præditi poteſtate maxima in humana corpora tam multis peruia foraminibus indere eiuſmodi ferramenta, teſtas, ac lapides poſſe? quia nimirũ quantitate ſua excludantur, cũ vel ipſa pro nutu coarctare, extenuare, atque etiam in atomos minuere, rurſuſque, vbi ſunt immiſſa, priori figuræ reddere tota facilitate queant, vel ſi ne hoc quidem ſic placet, ita meatuum vias diſtẽdere, vt iuſta capacitate illa admittere, ac continere valeant. Qui enim factu difficiliora ſunt hæc, quã annoſam quercum integro cortice, vel validam turrim cohęrentibus cęmentis intorquere, manente vagina enſem omnem conterere, totum oſſibus hominẽ reliquo corpore incolumi cõminuere, fœtũ prægnãti ſuperſtite exſtinguere, illęſis loculis ęs conflare, & diſiecto dolio vniuersũ vinũ ſiſtere, ac continere? Quæ tamẽ omnia fulmen efficere ꝓhibetur, vine, ac facultate innata, an Dæmonis alicuius adnitente potentia, atq. impetu alibi cõmodius diſputabitur. Et memini videre me in Burdegalẽſi ꝓuincia, q luxatos artus fractaq. mẽbra reſtituerẽt, ac ꝓſanarẽt, ſola eius cinguli cõtrectatione, cui id infortuniũ cõtigiſſet, licet multorũ ẽt milliariũ ſpatio is abeſſet.

a Seneca Naturæ quæſt. lib. 3. cap. 31.

Quod

Quod & ſua ætate euenisſe Cato prodidit: [a] Quo autem pacto id fieri potuerit non video, niſi ſi reconditam quandam adminiſtri Dæmonis operam in hoc agnoſcamus, qui ſubtilitate ſua membra affecta penetrans cæcam aliquam curationem iis admoueat, non vtique diſſimili ab ea arte, qua modo dictum eſt, illum in corporibus humanis ſtupenda plurima peragere: Quæ omnia ſi quis velit ad certum naturæ modum, atque ordinem referre, nihilo plus agat, quam ſi cœlum paſſa manu dimetiri tentet. At (inquiunt) agyrtæ & præſtigiatores ita circūſtantium oculos perſtringunt, vt ſibi ferrum in iugulum adigere, idem ipſum mox ore expromere, pectus enſe tranſuerberare, venatoriam lanceam, qua parte minatur exitium, in ima viſcera condere, manum præcidere, naſum transfodere, aliaque plura vulnera ſibi inferre videtur. Rurſus funiculos imo gutture in longam ſeriem deducere, quaſi qui glomum aliquem euoluunt, atq. explicant, aures mutilare, & decurtare, ac quod non ita pridem vidiſſe fertur Germania caput ceruicibus abſcindere, ſtatimque in quem auulſere locum incolumi homine reſtituere: fœni vniuerſum plauſtrum vna cū auriga, atque equis vorare, aliaq. multa ad prodigium oſtendere, quæ quoque Dæmonum ope illis adnitentium effici omnibus eſt in confeſſo. Quanto magis igitur hæc procedet fabu-

a *Apud Plin. lib. 28. c. 2.*

b *Cardanus lib. 18. de ſubtil.*

la, vbi eam ipſi abſque vllo hominis miniſterio Dæmones adornabunt. An non prę illis erit facile, atque expeditum vomiturientibus ægris quiſquilias, & ferramenta eiuſmodi clam in os inſerere: quæ deinde videntib⁹, qui aſtant, omnibus ſe prodant, ac foras eiiciant? Aut vulneris ſpeciem in cute præbere, vnde prodire, & quaſi emergere videantur? Nam certe id admittere, & fateri ſatius eſt, quod tolerabiliorem, ac probabiliorem cauſam habet, minuſque naturæ videtur aduerſari. Sed hæc opinionum commenta omnia delet vna veritas non aſpectu tantũ, atque oculorum, quib. illudi, poteſt luce comprobata, ſed & ipſarum rerũ attrectatione, præſenti confirmata: ſi quando ea in diuerſis, euiſceratiſque corporibus reperire contigit. Memini enim me puero mulierem veneficam, cũ pater meus tum Charimarum prætor vrbanus ex elogio teſtium interrogaret, inter ſecus a ſe admiſſa hoc quoque agnouiſſe in vicini ſui, cui nomen erat Albimontano, ſura vomicã mala ſua arte excitaſſe, e qua ſi incidendã curarent, glomus emanaret. Inciſa igitur vomica, ac multũ ex vulnere hians, glomum qualem in textrinis videre eſt oſtendit: quem chirurgus volſella apprehenſum videntibus omnibus qui aderant ęgre etiam extraxit. Eum ipſe oculis meis vidi, cum domum a chirurgo patris iuſſu eſſet allatus, domeſticique omnes illum attente, ac otioſe con-

se considerassent. Huic affine est, quod Langi[9], a cuius paulo ante a me laudata est auctoritas, de ea re scriptum reliquit. Oppidū est (inquit) in Germania (wirich lingua patria vocant) In eo agricolam quemdam (Nensseser cognomen fuit) latentes, atque occulti quidam corporis dolores sic diuexabant, vt præ impatientia ipse sibi sua manu iugulum feriret: Nam & de viui interiore cute clauus ferreus ante detract[9] non sine maximo eius cruciatu fuerat. Medici igitur cupidi perspiciendæ, cognoscendæq. tam insolētis morbi causæ mortui viscera per vuln[9] patefecerunt: In iis præsentibus omnibus qui adesse voluerunt oppidanis repertum bacillū; quatuor e chalybe cultelli, ferramenta alia duo: ac lanuginis, & capillorū pila satis magna. Hæc igitur cum sic sensibus veri nuntiis percipiantur, absurde nimirum facere videntur: qui rei nouitatem, ac difficultatem pro mendacio accipiunt: Quasi quod inauditum sit, aut difficile, id illico ἀδύνατον, καὶ ἀμήχανον habendum sit: ac non potius conueniat vnumquodque ex se, atque vti reipsa est, censere, quam per affectatam incredulitatē in dubiū, incertumq. adducere.

a *Epist. Medicin epistol. 42.*

Dæmonum alia in labefactandis, deprauandisq. hominibus astutia.

CAPVT II.

HOc apud nostrates plebeios præsertim, ac q. ruri habitant malo more inoleuit, vt si cui

contigerit morbo laborare insolentiori, ac a vulgaribus alieniori, statim ex eius domo quem ea de re suspectum habent esculenti, poculentiue aliquid subtractum curent: quod deinde incertissimam fruendæ valetudinis spem deuorent, aut absorbeant: Idque sibi profuisse ad salutem non pauci retulerunt. Cui rei sagæ si quis de ea illos percontetur nec eunt inficias. Cum a Dominica Epuræa [a] Iudex curiosius forte quæreret, verumne id esset, quod de ea tam constanter circumferebatur, respondit non semel sibi euenisse, vt quibus venenũ malum fecisset, eos ex illo conualescere sine sua ope postmodũ audiret. Qua de re cum aliquando cum Magistello suo expostularet, qui spopondisset conualiturũ, se inconsulta, neminem, cuius ipsa valetudinẽ ante afflixisset, hæc ab illo tantũ audiebat: Annon stulta satis videntur tibi, mihique eam valetudinem luere, cum creduli, ac dementes eã referunt acceptam nostræ virtuti, ac potestati? O veteratorem insignem, qui hominum maximam perniciem ex eorum imbecillitate adeo versute aucupatur? Quod enim ii naufragium, quam iacturam maiorem facere possunt, quam fidei, qua sola Deo asseruntur, ac vendicãtur: per quam vnam nihil non ab eo impetrant, prona, faciliaque experiuntur omnia? [b] Cum Dæmoniaci pater IESVM rogasset, [c] vt si quid posset sibi, filioque subueniret, misereretur: audiuit: si credis, licet.

[a] *Chermæsis 18 Cal. Dec. 1584.*

[b] *Ad Phil. cap. 2. Matt. c 15.*

[c] *Mar. c 9.*

licet. Rurſus, [a] cæcis rogantibus ſibi reſtitui lumen oculorum, ſecundum fidem veſtram fiat vobis, inquit: [b] & alibi quēadmodū credis, ita & eueniat tibi. Hic fides quid aliud eſt, quam vinculum quo vno firmiſſime deuincitur Dei erga homines beneuolentia? Quid aliud, quam fœdus, [c] quo nos Deus in tutelam, præſidiumque ſuum, noſque viciſſim in Deum illum recipimus? Mirum igitur iam videri non debet, ſi ea Dei æmulatorem maximum, hominum oſorē infeſtiſſimum Sathanam tam male habet, ſiq; de nulla re adeo eſt ſolicitus, quam de ea labefactanda, conuellenda, ac tandem in ſe vnū transferenda. Quamobrem machinas, is quidem ſępe alias admouet, ſed nullam fere validiorem, quam cum de recuperanda quę ſemel amiſſa eſt valetudine, ſpem iniicit. Quis enim, dum id cōſequatur, conditionem vllam reiiciat? Incutit igitur ipſe morbos, atque ægritudines primū: ſed, Deus bone, quales! Certe quæ etiam nō raro ad inſaniam furoremque adigant: Tum earum perſanandarum oſtentat rationes & faciles, & expeditas: obſonium ſcilicet ex eius domo, cuius mala arte ſe in morbū coniectos putant. Nam in ea dolorum acerbitate quis tam erit conſtans, & moderatus, qui ſic præſenti, & vt videtur gratuito remedio abſtineat! Quis q, p ſummo beneficio id nō amplectatur fraudis, noxæq; prſus expers eſſe nō exiſtimet! At

a *Matt. c. 9.*
b *Matt. c. 8*
c *Pſal. 89.*

a Virg. Eclog. 3.

Frigus, o pueri fugite hinc, latet anguis in herba.[a] Nam primum in eo obsonio fiduciam, spemq; omnem nostram collocare iubet, sicque nos a creatore ad creaturas auertit, quæ intolerabilis blasphemia est. Tum ei non ex innata aliqua facultate, quod ferri posset: sed ob id solũ quod vel furto, vel precario e sortilegi penu sit ablatũ medendi virtutem tribuit. Denique, quod iniquissimum est, nos in eam necessitatem impellit: vt quos certo nouimus Deo, vniuersoq; hominum generi infensos, atque inimicos; nobis etiam priuatim afflicta valetudine iniurios: eos tamen suppliciter adire, obtestari, atque etiam munerari nõ dubitemus. Nempe hoc eo redit, vt prædonibus gratiam habeamus, quod spoliauerint, non etiam trucidauerint: vt maleficos ferociores, atque ad nocendum deinceps confidentiores reddamus, quod pro supplicio præmium reportare se videant: Vt denique corporis breuem, incertamque valetudinem animo sempiterno, atque indubitato luamus interitu.

Nulla re tam cito, ac commode adduci sortilegos ad depellendum quem fecerunt morbum, quam minis, verberibus, violentia: Cautionem tamẽ esse non paruam, ne quod minus fuerat malum in maius habeat, versuraq; grauiore cum damno fiat: Tum propria quædam declarantur, quæ in eo negotio intercedere solent. Disputatur etiam, an illa morbi vi extorta curatio possit

esse

esse citra fraudem animæ capitalē eius, qui sic vim adhibuit, necne.

CAPVT III.

IN confesso fere est omnibus, quæ de hoc interrogantur, sagis: quo plus metuūtur, eo audentius nocere, ac minis, & iniecto de carcere metu apud se multum profici, vt suas fascinationes repercutiant. Diserta est, atque expressa ad id Claudii Morelii[a] oratio agnoscentis, se nulla adeo re magis adactum, vt leuaret quas semel intulerat iniurias: quam cum de comprehensione, verberibus, ac vi aliqua terror offerebatur. Vir quidam propter multarum rerum quā attigit cognitionem in consilium interius serenissimi Ducis nostri allectus: cum de ea re forte vna sermonem haberemus, narrauit mihi, & serio quidem: cum aliquando renuntiatum illi esset, filiolum in subitum morbum incidisse, atque vt is ab anu quadam per veneficiū allatus existimaretur, de tota re primum nutricem esse percontatum: nam tum forte ab ea gestabatur filiolus, cum illum is morbus inuasérat. Tum accurate perpendisse, atque æstimasse, qualis is morbus esset, ex eorumne genere necne, quib⁹ via peruulgata naturæ cōsueuit ea ætas esse obnoxia. Ac cum haud dubie comperisset nō nisi mala arte, ac per fascinum illi confici potuisse, secum tandem singula reputans, eo coniectura

[a] *Serra 3. Nou. Dec. 1586.*

peruenit, vt nihil iã putaret ſibi eſſe reliq: quo minus hanc filiolo ortam a bona illa anu iniuriam crederet. Iubet igitur illam accerſi; atque admiſſam ſolam in ædes interiores primũ blande appellauit, vt ſi quid opis huic malo conferre poſſet, id non grauate faceret: neque enim ingrato locaturam beneficium. Ac cum illã multa cauſari vidiſſet, quo ſuſpicionem veneficii a ſe remoueret: tum de facienda medicina preces obſtinatius reiicere, arrepto fuſte, quem ad id parauerat, ſic illi humeros, latuſque perfricuit, vt paratam ſe diceret, quæ imperaret, facere. Poſtulare modo paululum temporis apponi ſibi dum curat, quę ad eam rem eſſent neceſſaria. Nec mora dato illi, quod poſtulabat, ſpatio, ac facta copia quæ vellet ægro impertiendi: non multo poſt admotis quibuſdam, in ſpeciem ſcilicet, ac ad tegendam artem potius, quam quod iis ita opus eſſet, illum priſtinę valetudini reſtituit. Neceſſarius meus Antonius Blyenſtein in Dommartinenſi ditione quæſtor ærarius idem filio cuidam ſuo eueniſſe olim mihi narrauit. Cum is (inquit) vt pueris mos eſt, in æde ſacra a matre ludens longius euagaretur, præteriens vetula quædã illi manu quaſi abblandiens caput demulſit: ac bene precata, ceu alio properãs foras ſe eiecit. Tum puer illico caput demittẽs, ac iam ægre ſe ſuſtinens, voce lamentabili morbum facile indicauit. Eo igitur domum relato, ac mor-

ac morbo in horas ingraueſcente: haud dubie eius cauſam reiecere omnes, qui rem vti geſtá erat audiebant, in vetulam illam multorum ve neficiorum iam ſuſpectam. Ergo per vim a vicinis quibuſdam ea adducta, vt illatum mo: bum tolleret, ſtatim vt fuit coram, cœpit iiſdem modis, quibus ille conflictari: ac primum toto ore eſſe liuida, tum ſpumas agere cum tanto aſpicientium horrore, vt in rabiem iamiam itura videretur. Succeſſit nox quam in eodem lecto cũ puero ducere voluit, nonnumquã illi paſſis incumbens brachiis, ac os ori componens: quaſi quæ fouendo, atq. aſpirando labantem eius vitam recreare conaretur. Matronarum etiã, quæ aduigilabant, ſermonibus diuulgatũ eſt bombum, qualis œſtri feruente æſtate eſſe ſolet, tãtiſper circa puerum auditum, dum deſiit videri Euangelici textus fragmentum, quod amuleti inſtar eius forte pileo inſutum hærebat. Dubiũ reuulſerit ſaga, an eius Dęmon. Certe qui pridie conceptam præcordiis mortem continere puta batur puer, primo diluculo valens, ſaluuſque euaſit. Sed nec id bonæ illi nihili fuit. Nam ipſa ſibi beneficium vt aliquatenus ſœneraret non longe abiit, quin maximam pecoris partẽ, quod in illis ædibus ſtabulabat, male perderet. Qua in hiſtoria multa obſeruatione digna occurrũt. Primum tempora ipſa, ſua ſanctitate ac religione nocendi, vel voluntatem, vel facultatem Sor-

tilegis non adimere: nisi Deus hoc singulari sua bonitate prohibeat, atque auertat: vti etiam eius exemplo [a] superius est demonstratum, quæ aspergillo lustrali eam inter sacra lethaliter cōsperſit: quam iniuriæ obnoxiam alibi oportunius reperire non potuerat. Et nō semel ipsi vidimus disiecta, ac prostrata in Delubris Diuorū signa fulmine, quod Dæmon aliquis vibrasse, ac contorsisse crederetur. Nam nullibi amant magis Dæmones sua flagitia facere, quam vbi ex indignitate eorum augetur, & crescit immanitas. Secunda consideratio est veneficii, quod vti fuco aliquo beneuoli ominatione solēt prętexere. Sic Ioab [b] sica confessurus Amasam, cū prius amice complexus, atque his interpellatus verbis est: Num saluus es, mi frater? Et Iudas, [c] quem illi παράλληλον faciunt, qui vtriusque instrumenti historias inter se componunt, magistrum, addito etiam osculo, quod signum Hebræis summę erat beneuolentiæ, salutauit: mox tamen carnificibus misere torquendum, mactādumque eum relicturus. Magi etiam moris habent suis fascinationibus, atque incantamentis sacrosanctas imagines, solemnes precationes, ipsumque ineffabile Dei nomen intermiscere. Denique nouum non est (vt inquiunt Gellius, [d] & Plinius [e]) reperiri qui bene ominando, atque impensius laudando arbores, fata, ipsosque adeo homines effascinent, ac perdant. Quæ etiā causa

[a] *Cap. 2. li. 1*

[b] *2. Reg. ca. 20. vers. 9.*

[c] *Matt. cap. 25. vers. 49.*

[d] *Lib. 9. c. 4*

[e] *Lib. 7. c. 1.*

causa fuit antiquitus (inquit Aristoteles [a]) vt aliquid laudaturi præfari mos esset, ne ea verba laudato obessent,

a 10. Sect. prob 34.

b Verg. Eclo. 7.

Si vltra placitum laudarit, baccare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro,

Tertia annotatio est, nunquam esse solidā gratiam, aut plenum, integrumq. beneficiū, quod conferunt Dæmones, si id recte beneficium dici potest, sed statim vel æquata, vel etiā grauiore aliqua iniuria, atque incommodo luendū esse ei, qui impetrauit. Vix enim morbum vllū a quoquam depellunt, quem in alium non illico transferant: Et vnius salutē alterius interitu fere semper paciscuntur: vti refert Gregorius Turonensis [c] factum aliquando a quibusdā veneficis Parisiensibus: quæ Mummolum præfectum, quem in morbum lethalem mala tua arte coniecerant, ad valetudinem reducere aliter non potuerunt, quam prius eius consensu vita interfecto vix bimo infante, quem Chilpericus pater vnicum in spem regni alebat. Quam vorsuram sæpe etiam iniquo fœnore fecisse priscos illos mortales Dæmonum erroribus imbutos, passim eius temporis loquuntur annales. Nam & Admeto regnum apud Pheras habenti Apollo a Parcis inducias cum morte impetrauit: d si eam alius pro illo obire vellet: Et cum terra medio foro ingenti hiatu Romæ desedisset: respō sum est non aliter eius labem coituram, quam

c, Hist Fran. lib 6. c. 35.

d Aristoph. interpres, & Euripides in Alceste.

si primæ spei adolescens aliquis sese in eum hiatum deiecisset. In quo operæpretium est videre, quid paterna Dei benignitas, & tyrannica Diaboli crudelitas, ac sæuitia intersit: Siquidē Deus aduersos hominum casus ad eorum salutem, conseruationemque; Diabolus prosperos, si modo tale quid ab eo vnquam esse potest, in pestē, interitumque certissimum conuertit. Quarto & hoc obseruatione dignum est: quod per summam indignitatem, ac commeliam modum quem Eliseus, [a] Elias, [b] & D. Paulus, [c] sanctiq; patres multi in reuocandis ad vitā hominibus tenuerunt, ipsæ sagæ in sanandis assimulant, atque imitantur, dum sic diductis, passisque artubus in nouissima valetudine conflictatos toto corpore incumbunt. Nam & alibi memini me pluribus dicere, quemadmodum operū Dei maximus sit adumbrator, atque assimulator Satan. Postremo, quod ita horrere, atque auersari videtur inscriptas sacris nominibus, aut characteribus chartulas, pyctasia, volumina, atq. alia id genus amuleta, & alexicaca, quibus homines contra malas incantantium artes vulgo se munire solent; non ideo fit, quod ab iis sibi impedimentum vllum afferri putet. Nam in omnibus fere fascinationibus, impostoris, ac curationibus hæc etiam suos adhibere docuit, quo scilicet speciem maiorem sanitatis habeant: sed multo magis, vt rudiores in iis, ceu in funambulo,

[a] Reg. 4. c. 4. vers. 34.
[b] Reg. 3. c. 17. vers. 21.
[c] Act. 20. c. vers. 10.

bulo, occupet, inque praua ſua opinione cõfirmenio, ac ſtabiliat, dũ neglectis lõge ſalutatioribus remediis in iſtiuſmodi rebus nudis ſalutis ſuę præſidium conſtituunt: Si cuius enim animæ, vt cum D. Ioan. Chryſoſtomo loquar, [a] eſuggeſtu enũtiatum euangeliũ nihil prodeſt, qui eius in charta deſcripti fragmẽtum ad corporis valetudinẽ conferre poterit? in quo quæſo Euangelii virtus eluceſcit? num in literarũ characterib⁹, ac figuris, an potius in eius ſenſu, intelligentiaque? ſiquidem illis æquum eſt eos ſemper collo alligata geſtari; ſin in his animo re conditos, defixoſque potius habere: ſed iam ad intermiſſas narrationes curſum reflectam⁹. Nicolæa Stephana [b] Sampauliana mercede accerſita, vt Dommartinenſe caſtrum peſtilentia, qua tum affectum credebatur, repurgaret (nam ei rei operas ſuas locare conſueuerat) id quidem officium non indiligenter exſecuta eſt: ſed cum iuſti dies exceſſiſſent, poſt quos cõtagionis metus ceſſare ſolet, ac ei numerata mercede facta eſſet abeundi copia; dolens, quod opinione citius mutandam ſibi videret, nõ alioqui tenuis, ac illiberalis victus conſuetudinem, putauit aliqua ratione eius abitionis tempus ſibi eſſe trahendum; ſimul & Caſtellani vxorem malo aliquo impertiendam, quod in ſe ableganda adeo præceps eſſet, ac diligens. Ergo abiecta omni cũctatione placuit illam morbo aliquo diſtinere,

[a] *Homel 73. in Matth.*

[b] *Dommartinenſe Decemb. 1587.*

in quo ſubleuando denuo rogaretur operã, ſtudiumque ſuum impendere. Nec mora ei aſtans ad fores cubiculi: En, inquit, hera ſtrophii tui plicaturæ diſturbatæ ſunt, ſine illas vt paulum reconcinnem: adductaq. per ſpeciem officii ad collum manu ſolertiſſime excuſſit in eius dorſum pulueris venenati, quem digitis tegebat, micas aliquot. Quo facto tanto fuit illico membrorum omnium horrore correpta, quanto ſolent maximo, quos febris primum occupauit. Nec adeo multo poſt tantis præterea pedũ doloribus differri cœpit: vt iis ſœde auerſis ad talos digiti ſtatim diſtorquerentur. Qua re omni a domeſticis perſpecta atque intellecta comprehenſam, aſſeruatam, ac denique verberum iniecto metu exterritam non prius dimiſſuros ſe ſunt interminati: quam faſcinatione ſublatam heram in priſtinum valetudinis ſtatum reſtituiſſet. Nam & hoc veneficii ſuſpicionẽ augebat, quod ab ea aliquãdo audierant ſe quicquid huius ſciret, quo ſic ad prohibendam, auertendãque peſtem vteretur, acceptum referre cuidam Matthęo Amantio non pridem ob ſortilegii crimen capitis damnato, a quo etiam in tyrocinii pretium ſtuprum paſſa, atque ex eo grauida facta fuerat. Primum igitur magnis clamoribus teſtari inſignem ſibi fieri iniuriam, cui pro beneficio tanta calumnia reponeretur, ac de ſuſpendio minas etiam iactare. Sed cum nihilominus

nus illos in sententia obstinate manere videret, ac nihil iam a se ea via profici: cōsilium, orationemque mutans rogare cœpit, vt quando ea sibi medendi necessitas imponebatur, sustinerent dum ad memoriam reuocaret, si quod olim simili morbo remedium audiisset prædicari. Ac non multo post reuersa dixit reperisse se, in quo iam exploratæ salutis spem ponere, ac defigere possent: Nosse enim se herbas quæ in balneis affrictæ ei dolori medicamentum pręsentissimum essent allaturæ: Orare modo ne ęgre illis esset, si quæ mora valetudini intercederet: Neque enim eiusmodi morbum esse, qui ita sit ad sanandum facilis. Inter hæc is, quem tum secum habebat, filius, cum videret matrem ita accipi, sibi idem timens, qui sciret se conscium, nocte intempesta e murorum pinnis per funē se dimisit: Sed postridie e fuga retractus, vinctus, ac cur sic clam se foras eiecisset iussus eloqui, rē omnem, vti hic narratur, ordine explicuit: Hoc addens se toti ei fuisse caput, qui matrem ad illam impulisset, dum causam quærit, qua paratę abitioni moram aliquam produceret: præterea nihil ad salutem conferre illa omnia fomenta, quæ ea sic accurate ægre adhibebat: Sed iis ita fucum fieri oportere, vt videatur per conueniētia naturæ remedia processisse curatio: Nam iā tum ab intentatis illi verberibus latenter antidotum eam admouisse: sed illo vinci, ac cōtra-

hi non posse, qui ab initio fuerat morbo impo-
situs temporis modus. Exspectarent igitur, dū
is hebdomadæ dies, eaque hora bis recurrisset,
qua præbitum esset venenum: Certo enim tum
ægram conualituram, saltem ab omni doloris
sensu iri liberatam, sola membrorum reliqua
lassitudine: In quo datam exspectationem neu-
tiquam fefellit: nam in illo ipso quem præsti-
tuerat temporis articulo morbus est sedatus,
Verum insequenti nocte recruduit etiam acer-
bior: nam veneficam, vt postea est compertum,
adhibiti remedii pœnituerat, quod videret para
tam inde rationem ad se maleficii coarguendā,
ac etiam indubitato testimonio obruēdam: nā
nisi ab ea venefica, quæ morbum fecit, tolli, aut
sedari vix posse alibi demonstratum est: ob idq;
ab illa repetitum, iteratumque fuerat venenū.
Cum igitur postridie filio prædictionis menda-
cium obiectaretur, multa malitiose mussitans
hoc tantum dicere voluit, matrem vt verberi-
bus, quam possent indignissime acciperent: hoc
enim vti aduertebat vnicum superesse contra
eius tergiuersationem remedium. Arreptam i-
gitur duo validissimi rustici non prius cessarūt
vitium malleolis contundere, pedibus obtere-
re, pulsare, agitare; ac deniq. in obiectum ignē
detrudere, quam fidem suam astrinxisset, se æ-
gram eo ipso die imo hora persanaturā. Quod
& præstitit, postquam pomum illi comedendū
præbuis-

buisset, quod ante candidulo puluere videntib. nonnullis medicauerat. Sic tandem facta abeũdi copia: vti de hoc illi ante data fides fuerat in lictores eam ad castri portam præstolantes incidit: a quibus ex Iudicis, qui in eius vitam, moresque inquisiuerat, decreto comprehensa, ac in vincula coniecta de tota re, sicuti hic habetur, haud cunctanter confessa est: ac tandem igni vna cum filio est concremata. Quæ narratio duo præcipue habet quibus nos eruditi conuenit. Primum nihil ad curationem conferre, quæ sortilegi exterius adhibent morbis a se incussis remedia: sed vel ea prætexi quasi integumenta sortilegiis, quæ veriti legum seueritatẽ palam esse metunt: vt cum herbas, vnguenta, balneas, aliaque quæ in victu, vsuque quotidiano habent homines, quibusque medendi vires certæ, ac præcipuæ nullæ sunt adhibent: vel excogitari ad infestandos superstitione mortaliũ animos: veluti cũ ad votiuas peregrinationes, nouendialia sacra, lustrationes, donaria, aliaq; id genus per speciem pietatis, quod Christianis fiat in vsu quotidiano, inducunt: vel deniq. adhiberi ad conuellendam, labefactandamq. spẽ, & fiduciam, quam in vno Deo defixam nobis esse oportet: dum eam transferimus ad nescio quæ esculenta, poculentaue, quæ furtim de domo veneficæ subtracta esse curamus, vt illorũ vsu ex ea qua conflictamur valetudine emerga-

mus. Nam hoc bonæ illæ lubenter patiuntur etiam cum iactura rei familiaris, dūmodo hac prauitate vulgi opinionem inficiant: reſidere ſcilicet in ſua penu, ſeu in pharmacopolæ officina aliqua quæ morbum certo vincant medicamenta: Imo (vt cum Plinio iunioꝛe loquar) ſe Deorum potentes eſſe, & habere domi, quo ſolę ceteros mortales iuuare, ac ſeruare queant. Alterum non oſcitanter in ea narratione prætermittendum eſt: ſic eſſe Dæmoni tenaces manus, vt non facile eripi ſibi ſinat, quod ſemel cōprehenderit. Ergo ſi quando ſuorū rogatu morbum immiſerit: is, vel cum alio etiam grauiore commutandus venit, vti iam dictum eſt: vel in illud tempus eius ſedationem, curationemve reiici oportet, quod fruſtra quiſquam antecapere ſuis apud eum precibus ſtudeat. Ita ſemper reliqui aliquid eſſe oportet: quod is lucro deputare poſſit: ſed & cetera narrare pergamus. Stephanum Noachum [a] Madrenſem perpetui triēnii morbus vſque adeo exercuerat: vt res illi parū abeſſet ab inſania. Ergo deſperatus ab omnibus, periclitatiſque incaſſum, quæ ſolers Medicorum cura ſuggerere ſolet, remediis: tandē ad ariolos animum conuertit. Erat ea tempeſtate Cranuillæi quidam præ ceteris eius artis fama clarus: Ad illum præſentem præſens rem omnē defert. Edocetur hoc ipſi malum ab ea muliere confectum fuiſſe, quam domum reuerſus vna cum

[a] *Caſſinæ mense Iulio An. 1586.*

cum vxore colloquentem esset reperturus. Cō-
pararet igitur e lento aliquo sarmento vinculū,
quod eius collo statim, ac coram esset, iniice-
ret, minitareturq. ferocius se illi animam mox
esse intercluſurum, ni labefactatam valetudinē
iamiam restitueret: Ingressus domum vetulam
offendit vxori ad focum assidentem, huic no-
mēn erat Parisetæ Nouauillanæ : eam, v-
ti monitus erat, re verbisque quantum potest
perterrefacit. Illico eius genibus illa aduolui, ve
niam petere, ac sartam tectam ab omni morbo
valetudinem certo promittere: modo in iis, quę
præscriberet, obsequi vellet. Ea vero esse: primū
ne grauaretur pyrum, quod erat illi præbitura,
comedere: Quod enim silicis instar durum pri-
mo contactu videri possit, id non ita esse: manu
enim attrectatum perinde emollitum iri, ac si
bene coctum, conditumq; esset. Tum vt se sta-
tim lecto componeret. futurum enim, vt illico
morbus ingraueſceret pene ad interitum: Accer
seret ob id e vicinia lectas matronas duas, quæ
illi ea nocte vigiliam suam traderent: harū pes-
sima, præsentia se defendere callide parabat; si
quid obiiceretur mala arte factū quo adeo gra
uis, diuturnusq; morbus tam facile, ac cito ab-
cessisset: neque enim huius quod ad id adorna-
bat quicquam palam facere decreuerat. Condi-
tionem nullam reiecturum se declarat. Noa-
chus, modo ex tam incommoda valetudine e-

uaderet: Acceptam tamen pyrum primum negat morsu diuidi posse, vt quod plane esset ferreum: sed dum hæc loquitur, ac paululum interim illud contrectat, sensit non sine admiratione in lanæ mollitiē prope abiisse. Eo igitur deuorato (nam erat gustu insuauissimum) statim illi stomachus tanto ardore conflagrare cœpit, quanto vix maiorem candentes carbones excitare potuissent. Ergo in cubili propere collocatur agenti animam haud ita dissimilis: Adhibet trepida vxor, quæ secum ea nocte illum obseruarent, matronas duas, quibus se tertiam bona illa vltro adiicit vultu adeo ad mœstitiam composito, vt præ illa fictæ videri potuissent vxoris ipsius lacrymæ. Iā non indiligens vigilia ad mediam vsque noctem processerat: cum venefica clam aspersas comites Lethæo suo puluere, ceu Mercurius aliquis arctissimo somno complecti tur, ac interea sublatum ægrum humeris transfert in proximam aream: ibique oblato immani vrso imponit. Tum repetitis spatiis sæpius vehit, ac reuehit; iptà quasi onere iniquiore opprimeretur, non cessante ingemiscere bellua, ea vero vox erat dolentis Dæmonis, quod præter ingenium tali valetudinis beneficio operā suā accommodare cogeretur: sed eius tarditatem illa increpans magis, magisque vt viam pergeret istis vrgebat verbis: Agedum ignaua, atque odiosa bellua: nunc factis digna recipis tuis, quę

me

me primum ad hunc ita mulctandum, vel inui tam impulisti. Hæc a se audita trepidus sessor post magna fiducia testatus est. Inter hęc exper rectæ, quæ ad cubile pernoctabant, mulieres id vacuum nactæ totam festinanter inuestigant, ac perscrutantur domum, sicubi desideratum hominem reperiant: Ac tandem solum cū sola venefica in area offendunt. Rogant ecquæ se insciis ita nudo, ac incomitato secedēdi causa fuerit. Occupat illa prior respōdere, atque infit: An non aduertitis huc ea gratia a me pertractum, vt oletum faceret? sed nullis cum ea commutatis verbis hoc solum sategerunt, hominem vt tollerent, ac quam citissime in lectum reponerent. Verum dum id moliuntur, vix omnes simul magno nixu reportando præstant: quod illa sola nullo negotio asportando perfecerat. Porro cū ea lex pacti præcipua fuisset, vt Noachus supradictis omnibus defunctus morbo penitus subleuaretur, & adhuc tamen doloris nonnihil supereſſet, causata est venefica importunū mulierum aduentum, quo impedita fuerat, ne bene incœpta ad exitum perduceret: sed ad summum ferendam esse octo dierum moram, post quos sine vlla frustratione integra futura esset illi valetudo. Quod & euenit. In his atque aliis multis manifesto deprehensa, tādem est in carcerem inclusa, cuius tamen ruptis vinculis custodiæ incuria euasit, atque abiit. Et habet quo-

que aliqua hæc narratio, quæ non frustra lectoris considerationem intendant. Primum confidenter, atque impune inter huius ætatis Christianos versari, atque artem suam factitare ariolos, quos tamē sua societate prohibuerunt mortales omnes, quorum animos imbuit aliqua veri Dei opinio: Moses, [a] Saul, [b] Iosias [c] pœnam vltimi supplicii in eos sanciuerunt: qui in ditione sua deprehenderentur arioli: Constantinus [d] illum, qui eos consuleret, deportari: Constantius, & Iulianus [e] gladio vltore feriri voluerūt. Ancyranum, [f] Toletanum, [g] Aurelianense, [h] atque alia pleraque sanctorum patrum concilia e finibus Christianæ communitatis exterminādos decreuerunt. Et Christianorum omnium hic consensus est vltimus, non esse in Ecclesia ferendos: Imo diserte qui diebus dominicis conciones habent, illos exsecrantur, ac diris deuouent. Et tamen Regum, principumque hic vsitatus, & quotidianus lusus est: Eos quoque non parua mercede ad se accersunt. Horum etiam exemplo, nā talibus auctoribus iam tutius peccatur, vulgus adit, qui furto substracta, vel casu amissa indicent, ac patefaciant, cribri, aut clauis versatione idētidem iterata: distincta in lustralem aquam chartularū immissione, quę nomina eorum, quos furti suspectos habent, contineant: mantilis productione contractioneue reciproca, atque aliarum id genus rerum damnāda pe-

a Leuit. c. 19 vers. 26 & Deut. c. 18. vers. 11.
b Sam. c. 28 vers. 3.
c Reg. 2 ca 23 vers. 24
d l. 3. de Malef. C.
e l. Nemo au spicem Eod.
f Cap. 24.
g Cap 28.
h Cap 32.

da periclitatione; quæ pyromantias, aeromantias, hydromantias, & Geomantias veterum omnes sua impietate etiã adæquare possint. Tũ furum illi manipuli, qui sub Ægyptiorũ emen tito nomine bonam Europæ partem quasi suo iure prædabundi peruagantur, nulla re se plausibiliores præbent, quam quod apud imperitã multitudinem profitentur, quæ quemque sors maneat præmonere. Vt hic omittam recensere longe nequiores Cranuillæano illo ariolo, monachum in Nideri hauu; mulierem Thermopoli, quæ est ad Mirecuriam, militem emeritum Nanceii, aliosque plures qui palam etiam, & secure ex ea re quæstum faciunt. Sequitur in eadẽ historia e sarmento intorqueri oportuisse vinculum illud, quod sic Maleficæ collo adaptandũ erat. Et vulgus in ea opinione est, verberibus sagas nullis tam commode castigari, quam quæ vitis administrat. Cuius rei causam, si quę tamẽ vera est, non facile sit afferre. Et adhuc in simili difficultate hærent qui apud Plinium,[a] Liuiũ, [b] Plutarchum, [c] Macrum, [d] & Spartianũ, [e] quærunt: cur vitis in delictis pœnam eorum tantũ militum qui ciues essent honoraret, curque eã centuriones præferrent, quasi imperii insigne, & ornamentum. Miles ille legionarius apud Apuleium [f] centurionem extra præsidium (credo) mentitus, vt est eiusmodi hominum audacia, repertum in via hortulanum, & ad interro-

a *Hist. nat. lib 14.*
b *In Flori cõpendio.*
c *In Galba.*
d *In lib 2. de re milit. & l. milites De re milit. D.*
e *In Adriani vita.*
f *Lib 9. de Asin. aur.*

gata ſilentem indignabundus vite, quam tenebat, de aſino deturbauit, eademque tandem aduerſa de vaſtiore eius nodulo cerebrū eius diffidit. Et certe aliquid ſubeſſe oportet, quod, vti apud Ioſephum de Elezari annulo, herbiſque Salomonis legimus, Dæmonem, eoſque quos ſemel ſibi addixit præcipue afficiat. Nam & Cæſaris Traiani illud circumfertur, cum ſcriptis codicillis Iouis Heliopolitani oraculum conſuluiſſet, an Romam peracto bello, quod contra Parthos mouebat, eſſet rediturus, illi reſpōdiſſe Dæmonem, vt vitem in ſuam ædem inferret in partes diuiſam, ac ſudario conditam: eamq; perendie efferret. Quod etſi ad ea magis quæ militiam ſpectant imperia, atque auguria pertinere videtur: habet tamen & in quo vitiginei ligni peculiarem quēdam, atque alium quam in quē cetera adhibentur vſum conſideremus. Quod quoq. & Euphorion obſeruauit, qui niſi ex vite non licuiſſe olim fingere Rheæ Deæ ſignum prodidit. Et recte quidem: Nam eam Cybelen aliter appellatam teſtatur Suidas, id eſt (vt interpretatur Feſtus) Deam, quæ homines in furorem ageret. Si quidem Græci κυβιςᾶν, in caput ſaltare dicunt: Et eius ſacerdotes ſolebāt in ſuis ſacris caput circumagere:

Terrificas capitum quatientes numine riſtas. [a]

[a] *Lucr. lib. 2*

Quod & ſagas in ſuis tripudiis inſanientes vſurpare ſupra meminimus. Et Ægyptii vitem ex ſpar-

ex ſparſo gygantum ſanguine ſatã putauerũt, quod vinum homines in rabiẽ ſępe accenderet: Moſes quoque,& Dauid etiamſi per tropũ vuę tamẽ ſanguinem dixerunt. Et Orphæus vitem, Luna Virginis ſignũ ineunte, ſerere prohibuit: quaſi parum Bacchico furori cum virginali modeſtia conueniret. Vetuit etiam Pythagoras ex vitibus,quæ amputatæ nõ eſſent,Diis quicquã litari. Denique non ſine ratione aliqua Samſonis commentum exſtitit:cum Dalidæ importunas,atque inſidioſas percontationes ludificaturus reſpondit,nihilo aliis ſe fortiorem futurũ, ſi ſeptenis vitib. flexilibus reuinceretur. Et gallos gallinaceos non canere, ſi circulus e ſarmẽtis collo addatur dixit Plinius. [a] Nam iam tum vitis aliqua fuit præter inditam a natura facultatem commendatio. Quæ omnia eo redeunt, vt in illa multarum nequitiarum ſemina latere fatendum ſit,non ſolum ex innata illa vi,& facultate labefactandæ mẽtis humanæ: vbi,quod ait,ille,vicit vinum quod quis bibit:

Bacchus & ad culpam cauſas dedit, ille furentes Centauros letho domuit.

Sed & ex affectato eius in Magicis artibus vſu, vti ex ſuperioribus apparet: Sequitur quemadmodum in vrſo ſedere Noachum oportuerit,id eſt,ſe in fidem,ac poteſtatem Dæmonis,qui ſub vectario illo vrſo latebat, permittere: priuſquã ad ſanitatem rediret:Hoc enim præcipue, dum

[a] *Lib.19.c.4*

nos vult labefactare, satagit Dæmon, vt fiduciã illi quam maximam habeamus: Tum curationibus suis semper tale aliquid intermiscet: vt a Deo ad creaturas nos auertat, inque terrena penitius immergat. Cuius generis etiã est quod Agyrtas, & circumforaneos circulatores passim videmus vrsos secũ ducere: ac iis mercede pueros imponere, vt a laruarum, lemurumq. formidine fiant scilicet in futurum securiores, deridiculaque alia multa iam antea nobis dicta, & sequenti quoque capite fusius, latiusque dicẽda. Ad quæ priusquam properamus, ac finem huic disceptationi imponimus, operæpretium quoque est hic a multis tractatam quęstionem attingere: possit necne citra fraudem animæ capitalem ista a maleficis morborum depulsio peti, ac mendicari. Et forsan id frustra quæri quis dixerit post tot de ea veterum Theologorum sententias, [a] recentiorum etiam non contemnendis suffragiis comprobatas, sed eas nũquam tam sanctas existimaui, quin aliquã excusationem admitterent. Multum enim interest, vine, an precario aliquid ab alio auferas, & consequare: Illud contemtum, & dedignationẽ habet, hoc admirationem, obtemperationem, animumque se suppliciter deiicientem, ac demittentem. Si quis vel prece, vel pretio a venefica contendat, vt abs Magistello suo morbi quo affligitur sanationem impetret: perinde opinor facit

[a] *D. Tho. 4. dist 34. q. 1. art. 3. Bonauent. 26. q. 2 Syluester in verbo (Maleficiũ) qua. 8. & D D. super ca. si per sortiarias, 33. q. 1.*

facit ac si ipse supplex, venerabundusque opem a Dæmone imploret, eius se beneficio alligari postulet, munere adoret, ac se ea causa illi obnoxium fore profiteatur. Omnes igitur cruciatus, ipsamque adeo mortem potius ferendam esse, quam vt sinamus nos ad tam horrēdum sacrilegium adduci. Siquidem clamant sacræ literæ a solum Deum colendum, atque adorādum esse: Deum inquam zelotem, qui non sit passurus quicquam de gloria sua decerpi, ac delibari, qđ alteri adscribatur. Et hoc esse reor, quod adeo seuere damnant, ac reprehendunt Theologi illi: Nam & Cōstantinus Imperator b de eo quoque legem sanciens, diserte facti atrocitatem in hoc constituit, si suasionibus, ac præmiis aruspex esset aduocatus. Et Photius in Nomocanone eius legis pœnam ait tātum intelligi debere: vbi ἀλόγων θυσιῶν, id est, per mactationes, ac sacrilega sacrificia eiusmodi negotium peragitur: Quæ etiam omnia huius ætatis sagæ pro more habent facere: Nam primum rogari, sæpe etiam muneribus donari volunt. Tum Diuorum alicuius maiestatē læsam, violatamque autumant: quem idcirco votiua ad eius fanum profectione donariis, sacrificiisque nouendialibus placare conueniat. Nempe hoc eo redit, vt tu valetudinem redimas eius veneratione, munerationeque, qui illam primū debilitauit, Dæmonis, cuique astute speciosum illud diui no-

a *Deut. 6. vers. 3. Matt. 4. vers 10.*

b *In l Nullus de Malef. & Mati*

men ideo illæ prætendunt, vt ſuam impietatẽ religionis aliqua ſimulatione tegant, atque inuoluant. Omnino inexcuſabilis eſt iſta curandæ valetudinis, depellendorumque morborum ratio, vel ſi quæuis prætexatur illi humani conſilii imbecillitas, conſequendæque ſanitatis cupiditas, & deſiderium: Præcipua enim ſemper eſſe debet cauſa religionis, cuius ſanctitas hic aperte fœdatur, polluitur, violatur. At ſi tu veneficam, quam iſtiuſmodi faſcinationis nõ iniuria ſuſpectam habes, minis inſequare: verberibus etiam, ſi minus illam mouent minæ, accipias; volentem, nolentem eo adducas, vt faſcinationem repercutiat: quæ hic quæſo blanditiæ? quæ imploratio, obteſtatio, veneratioq. eſſe poteſt? Si inde plus habet illa, quod ſe contẽtam, pulſatam ad opitulandum etiã ei qui læſit coactam doleat: quam gratia, voluptate, cõmodo aliquo auctam glorietur? Si eius Dæmon ſe quaſi obtorto collo a noxa retractum, amiſſa præda in fugam verſum, deriſum, ſpretum, ac nihili pẽſum agnoſcit? Qui furem perſequitur, remq. ſibi furto ablatam ab eo per vim aufert: quid admittit in quo furi gratiam vllam gratificatus eſſe videatur? Qui occupatam ab hoſte arcem armis recuperat, eaque illum violenter deiicit: quid ei aliud relinquit, quam vt dolens, pudenſq. collectis ſi datur ſarcinis alio migret, ſeque poſſeſſione deturbatũ merito lugeat, ac con-

conqueratur? Qui quóque captum, comprehẽſumque aliquem tenet, ſi hunc e manibus dimittere cogitur, quod forte is ſe ſucceſſu eripiat; minas ſpiret, ferrum intentet, aut vim aliquam aliam afferat: quid ex ea illi comprehenſione ſupereſt prẽter elapſæ prædæ deſiderium? Quid ſe indignum geſſit, qui ſic conſtrictum ſe inuito eo qui conſtrinxerat expediuit, atque in libertatem vindicauit? Atqui eam, quæ putatur a maleficis, morborum curationem nõ eſſe remedii alicuius efficacis adhibitionem: ſed tantum a vexatione cui incumbunt, ceſſationem, liberationemque non dubitem cum Abdia Babyloniæ Epiſcopo aſſerere: vel ex eo maxime, quod momento, ac ſæpe nulla facta medicina ea contingat, quæ a morbo ad ſanitatem probabilis eſſe nequit tranſitio, ac decurſio. Ergo ſi quis fidenter, atque intrepide, vti hominẽ nullius malæ rei conſcium, & Dei nixum præſidio decet, Satanam in malefica muliere adoriatur, vi, miniſq. cogat, vt ab iniuria, ac maleficio tẽperet, lædere ceſſet, atque abſtineat, corpore faceſſat (eiuſmodi enim morbum aliud nihil eſſe, quã Dæmonis præſentiam credidit Iamblichus [a]) quid quæſo facit ab Exorciſtarum more alienum, qui quoque energumenis catenas inducunt, plagas infligunt, terrores inferunt? At, inquies, in hoc non eſt præcipua ſalutis fiducia, & præſidium, ſed multo magis inefficacib.

[a] *In lib. de Myſt. Ægypt. c. Quãdo alia nomina aliter agant atque appareant.*

ſacræ ſcripturæ verbis: quæ illi certa conceptione, ſtatiſque ceremoniis vſurpant. Et horum puto virtus, atque energia ex fide eſt in Deum per Ieſum Chriſtum: qua quoque abundare ne ceſſe eſt, qui ſic audent omnibus formidabiles fagas iurgio, minis, verberibus adoriri. Nam aliter periculum ſit, ne laceſſitæ contra inſurgāt, iramque ſuam, ac virus maiori licentia & contentione in laceſſentem euomant. Vtcumque res ſit, ſi qui ita morborum liberationem a maleficis per contumeliam extorquent, non omni no culpa vacant, forte quia illarum huic negotio operam, miniſteriumque vti obique intercedere conuenit, quæ res, dicat aliquis, cauſam impietatis aliquam continere videtur, at certe talis ea eſt, vt expers dici debeat illius, quę Deũ hominibus adeo infenſum reddit cum Dæmonibus pactionis, & commercii aliena ab omni mala mentis, nefariique voti conſcientia, denique non illis pœnis obnoxia, quas leges tũ diuinæ, [a] tum humanæ, [b] in eos conſtituunt: qui ad Magos declinant, eos aduocant, conſulunt, ac in re aliqua ſibi adiutores conſtituunt.

a *Leui 19 & 20. Deut. 18.*

b *l. nullus aruſpex & l. nemo de malef. & Math.*

Curationes Dæmonum velo ſemper aliquo religionis obtendi: ſæpe etiã viri, qui rerum potiatur aſcita in ſpeciem ope, ac miniſterio perfici, quo ſcilicet eis maior accedat auctoritas. Verũ inter hæc Dæmones nonnunquam ſuam turpitudinem

dinem prodere, dum obscœna etiam fœdaque adhiberi volunt.

CAPVT IIII.

ASTute Satanas vires religionis ad sortilegium in speciem adhibet, tũ vt homines, quorum mentes scit ad eius cultum esse procliuiores, in superstitionis errorem facilius inducat, tum vt prodigiosarum sanationum, quæ eius opera fiunt, suspicionem alio a suis transferat, ne si eorum beneficio morbus leuatus videretur, idem & veneficio ante illatus existimaretur. Ergo in cœlitũ aliquem ea noxa reiicienda est, qui forte violatum suum numen ira vindicandum censuerit:

Namque sua igneſcunt animis cœlestibus ira.

Tum sequitur auertruncandas esse eiusmodi iras: sed, Deus bone, qua expiatione, ac procuratione! certe cuius etiam pudeat qui vanissimas religiones ab vltima antiquitate coluerunt. Quod etiam, quo magis miretur lector, vno, atque altero exẽplo e penu nostra depromto hic operæpretium duxi commonstrare. Fuit Nanceii intra annos decem venefica mulier (Thenotam nomine vocabant.) Ea cum aliquando rogaretur laboranti morbo vicinę cuidam medicinam facere (nam & ea causa vulgo adiri solebat, vti in Hispania quos seruatores appellãt) a Diuo Fiacro morbum illum esse dixit: cui ob

id vouenda esset cum donariis profectio, quam ipsa si ita iuberent, lubenter susciperet. Conducta est mercede, vt hanc nauaret operam: Ægrã transuerso decussatim lino cerato primũ dimẽsa est: tum linum in certum numerum complicauit, atque in sinum quasi fouendũ imposuit: Deinde & noctem quę proxime est insecuta totam ad ædium, in quibus decumbebat ægra, fores excubauit, ac primo diluculo se in viam dedit cum perpetuo silentio: Cumque ad D. Fiacrii fanum perueniisset, id ingressa linum succẽdit, eiusq. stillantibus ceris figuras ad aræ maioris gradus in crucem duxit, ac tandem se foras eiiciens ipsum fanum ter oberrauit, lino illo interim flammas edente crepitantes, & cœruleas.

Lustralem sic triste facem, cui lumen odorum
Fulmine cæruleo, nigroq; bitumine fumat,
Circũ membra rotat doctus purgãda sacerdos.[a]

[a] Claudianꝰ

Iisque omnibus sic defuncta se in vrbem recepit. Ecce vt silentia, dimensiones, vigilias, murmura, figuras, ignes expiandis scilicet religionibus interponunt: Quæ certe imitatio est manifestissima ariolorum, quos pagana habuit antiquitas: Qui (vt inquit D. Augustinus[b]) circa idolorum aras preces nefarias emittere, & funesta sacrificia afferre solebant: In hoc etiam longe intolerabiliſſima, quod sæpe admixtas habẽt sordes, illuuies, excrementa, aliaque multa, quibus

[b] In lib. de mat. Dam.

bus nihil fingi poteſt ab ea puritate alienius, quam in diuino cultu, ac ceremoniis adhiberi par eſt. Cuius etiam generis eſt, quod ſequitur de ruſtico Vogeſo quodam, cui nomen fuit Deſiderio Financio: [a] Is Valentinum Valerium municipem ſuum, cum quo inimicitias pridē gerebat, impenſius vlciſci cupiebat; nec adhuc tamen explendi animi vlla tuta ſatis, ac oportuna ſeſe obtulerat occaſio. Commodum igitur illi viam per ſola loca habenti occurrit obſcuro loco vmbræ inſtar, ac apprehenſum de equo tāta vi deturbat, vt altero crure prorſus debilitaretur: Sed aliquanto poſt miſertus hominem, vt quem ſatis diuturno mulctatum infortunio videret, ad eum ceu aliud agens accedit. Rogat vnde id illi accidiſſet mali: Cauſam prolixe edocetur, quam ipſe multo melius ſciebat. Tandem remediū pollicetur, & certum, & præſens ſi dicto audiens eſſe vellet. Nihil non ea cauſa ſe facturum recipit ruſticus, auideque exſpectat quid ſe ille prēſtare velit. Prēcipit igitur vt e nouem ſtabulis diuerſis fimum equinum precario conquireret, quantum ſatis eſſet complendo ſocco, quo tum crus cum labefactaretur erat indutum, eumque ſic confertum pro donario appenderet D. Benedicto, cuius celebre eſſet fanum in Berquel oppido Germaniæ: Sic enim futurum, vt eius anathematis arcana vi, ac poteſtate illi membrum recrearetur, ac conualeſce-

[a] *Saudeodatis prid. Id. Iul 1581.*

ret. Quod vt ab eo postea rescitum est, non idcirco suadebat, quasi id illi ad sanationē quicquam profuturum crederet: sed vt eo commēto artem suam regeret. Nam sortilegis mos est curationibus suis istiusmodi religionum expiationes prætexere: cum nulla tamen religione tangantur, ac potius eam omnem despectui, ludibrioque habeant Per quam etiam causam se olim apud Domitianum Imperatorem defendit Apollonius, [a] cum ei Magiæ crimen obiiceretur, ob sedatam scilicet, quę Ephesios inuaserat, pestem: Ab Hercule enim se id beneficium precibus cōsecutum fuisse dixit, atque adeo ob id templum ei sub Auersoris nomine fuisse dedicatum, nonnunquam & amoto omni religionis fuco alia quædam eaque per absurda adhibent, quo scilicet homines magis, magisque ludibrio habeant. Tale illud fuit, quod de Pherone quodam recitat Herodotus. [b] Is ob impietatem (quod scilicet in Nili exundatione sumtū spiculum in medios vortices contorsisset) fuerat excæcatus, rursusque post vndecimum annum oraculo monitus, vt lotio mulieris, quæ ab vno tantum viro compressa fuisset, oculos lauaret, visum recepit quali ante orbitatem vtebatur: Nam quod in lotio muliebri collyrium satis potens esse queat restituendo oculorum lumini, aut quare eius erit magis efficax, quæ virum vnum, quam quæ multos passa est? Machinæ

[a] Philost. lib. 8. c. 3.

[b] Lib. 2.

chinæ, doli, fallaciæ, ac præstigiæ sunt meræ, quibus errores hominum aucupatur Satan, suũ vt apud eos imperium propaget, stabiliat, ac cõfirmet. Siquidem is vnicus scopus est, in quem actiones omnes suas intendit, ac collimat. Ac quo plus ponderis, auctoritatisque habeant Reges, Imperatoresque, ei negotio sæpius interponit, quale de Pyrrho memorant, splene scilicet laborantibus mederi solitum fuisse, postquam resupinos dextro pede tetigisset. Tum de Vespasiano, cuius quoniam quæ celebratur in hanc sententiam historia, multa obseruatione digna continet, eam ex Suetonio,[a] Tacito,[b] Sabellico, c aliisque non infimæ classis scriptorib⁹ integram hic transcribere nõ pœnituit. Vespasianum pro tribunali sedentem Alexandriæ, vbi statos æstiuis flatibus dies opperiebatur, duo e plebe viri adierunt opem sibi orantes a Serapide demonstratam, hic oculis captus, ille debili manu per quietem monitos se dicentes fore, vt cæco dies illuceseeret, si ipsius oculos sputo Vespasianus inunxisset alterque firmior fieret, si calce contingeretur. Cum vix fides rei esset, nec ea vllo modo successura crederetur, ne experiri quidem a principio Vespasianus ausus est. Ceterum amicis hortantibus, quod dicerent peracti remedii gloriam penes Cæsarem, irriti ludibrium penes miseros fore, vtrumq. pro cõcione tentauit. Nec defuit euentus, nam alteri

a *In eius vita cap. 7.*
b *Lib. 20 ab ex esse Augu. sub finẽ.*
c *Ennead 7. lib. 3.*

manus ad vſum ſtatim verſa eſt: alteri clara reluxit dies. Verebatur ſcilicet Dæmon ille, quē ſub Serapidis nomine colebat Ægyptus errorū mater, ne piorum Eccleſia recens ibi conſtituta ex vetuſto illo ſe exturbaret domicilio, præuidit que futurum, vt duo ægri vterque ſua eſſet defuncturus clade, ac proinde ambos impulita Veſpaſiano opem implorare, vt cum euētus ſecutus eſſet eius fauore, qui erat rerum potiturus, oraculi maieſtas augeretur, nec ex eo imperii faſtigio ad veræ lucis fulgorem animum intenderet. Memorant & ſimile quiddam de Adriano Imperatore Maximus Marius & Ælius Spartianus, mulierem ſcilicet quandam fuiſſe oculis diuinitus orbatā, quod Imperatori morbi impatientia durius de ſe conſulenti neglexiſſet ex oraculi præcepto nuntiare, vt vitam perdere parceret, propediem enim eſſe ex ea valetudine emerſurum. Ac cum denuo in inſomniis monita fuiſſet id facere: illata etiam de recuperando viſu ſpe, iam factam ſuo periculo cautiorem ea prouincia ſedulo, ac diligēter eſſe defunctam, ſicque oculorum lucem de integro illi eſſe reſtitutam, poſtquam tamen illius Imperatoris genua ex eodem præcepto eſſet deoſculata. Nam hoc demum fabulę condimentū eſt.

Multa eſſe quæ ſortilegi agnoſcunt ſibi afferre impedimentum, ne aliorum a ſe afflictam valetudinem, vel reſtituant, vel ſubleuent. Quæ ſi

ſint

sint propriis ad id rationibus, atque exemplis declaratur.

CAPVT V.

VT est semper procliuis via ad damnũ, atq. iniuriam, ita ad beneficium, ac salutẽ nullas non habet difficultates, atque impedimenta, si de immittendo morbo, aut inferẽda morte sagis incessit libido, omnia ad id prona sunt, atq. opportuna, venenum multiplex, imprecatio, incantamenta, fascinationes, atque ipse qui nunquam vocatus deest malorum omnium architectus, atque administer Dæmon: vbi hoc agitur, vt aut restituatur valetudo, aut vita conseruetur, tum nunquam desunt, quæ contra capiantur [illegible]fæ. Quod a sacris, a Medico, aut alia re quapiam iam sit mendicatum auxiliũ: Quod ab alio, quam a se morbus sit allatus: Quod in vinculis constituti sint ea facultate medendi, quæ sibi erat ante a Dæmone concessa, penitus destituti: Quod hac tantum lege id illis liceat, si commutato beneficio, damno, atque iniuria maiore afficiant, quod non sint diserti de sanãdo verbis rogatæ. Atque id genus alia quibus nusquam non solent afferendis remediis moras, ac tergiuersationes interponere. Quæ etiam ex iis quę sequuntur exemplis licebit magis dignoscere. Rosa Girardina [a] pro comperto recensuit nõ posse morbum tolli ab alio, quam ab eo qui illius causam dedisset: Nec cuiquam

[a] *In agro Senensi Anno* 1580.

licere, vt in messem alterius falcem suam immitteret. Ita ab eadem manu, & metuenda iniuria est, & exspectandum beneficium. Dominica Euræa [a] ait non posse restitui sanitatem ei, cui semel est ademta, quin idem morbus sæpe etiam grauior in alium transferatur, atque ab ipsa veluti permutatione semper maius nascatur compendium. Item medendi vires a Dęmone acceptas statim euanescere, vbi sacerdos, aut Medicus ægro sanitatis ergo manus admouerunt. Alexia Drigęa [b] nunquam esse integrum, atque absolutum sanationis beneficiũ, sed morbi semper aliquid hærere, ac superesse. Catharina Balandræa [c] frustra aut sedationem, aut leuationem ægritudinis exspectari a[illegible]is, qui sunt in sortilegii reatu, desiisse enim esse in Dæmonis manu, per quem hæc possunt omnia. Cui consentiens est, quod dicit Nicolaus Morelius, [d] is cum iam vinctus rogaretur, vt medicinam faceret puero Ioannis Chematii, quem non negabat a se in eum, quo tunc laborabat, morbũ esse iniectum, respõdit eius rei nullam amplius esse sibi relictam facultatem, quando ea qua se ipse induerat criminis confessione Dæmonem penitus a se ablegauerat: Et omnino carceris locum quo minus id fiat sua sanctitate aduersari. Neque enim cum ipse scelerum sit vindex, sortilegiis quæ ad eam sanationem adhiberi oportebat, conuenire posse. Quod & Damis sensisse videtur,

a Charmesii, 6. Cal. Dec. 1584.

b Haracuria 4 Id Nou. 1586.

c Ardemontii 3. Non. Dec. 1584.

d Serra 14. Feb. 87.

videtur, cum ex eo Tyanæũ magiſtrum diuina natura fuiſſe prædituũ infert, ꝙ crus pedica nullo negotio exſoluiſſet: Neq; enim id, inquit, ꝙ eſſet in vinculis, ac cuſtodia, arte venefica præſtare potuiſſet. Cathena Gillotia [a] rogata, quid cauſæ eſſet, quod Canaſſia Godefreda non conualuiſſet ex eo morbo, quo illam ipſa per veneficium ante debilitauerat, cum tamen ei poma, pruna, aliaque id genus eſculenta, quæ recuperandæ valetudini aliis adminiſtrare ſolebat, nõ ſemel ſua manu præbuiſſet, reſpondit id ita factum, quod nullæ ante a Godefreda illa ad id adhibitæ eſſent preces. Balial Baſolus, [b] & Cole ta Piſcatrix [c] nouum aliud impedimenti genus commemorant: Scilicet quod ſe inſciis, atq. inconſultis, qui eiuſmodi valetudine tentabatur, vota Diuorum alicui nuncupaſſet, ac perſoluiſſet. Hoc enim contemtu præuentos nihil amplius afferre poſſe, quod conferat ad laborantiũ ſalutem. Verum id abſque ſuſpicione nõ eſt affectati quęſtus, aut gratiæ, quarum maxime rerum ſunt cupidi, & amantes. Siquidem id ſæpe fatagunt, vt ipſi eam operam nauent, indeque quęſtum aliquem faciant, vel certe gratiam ineant, cum ſint vt plurimum mendici, vitamq; eleemoſynis tolerent. Porro quę modo intercedere obſtacula dicebantur, ne poſſent ſortilegi morbum a ſe allatum remouere ea conſilio & ratione non carent: Nam primum temere non

a *Hatcuria 6. Non. Mai 1591.*

b *Dõbaſoli. ad Sannicolaum 3. ac prid. Non. Mart. 1587.*

c *Gerbeuillet Non Martu 1588.*

est, quod Dæmon eius operam ad medendum sibi esse necessariam fingit, qua antea ad lædē-dum vsus est. Siquidem nemini dubiū est: quin id solus, ac suopte (quod aiunt) Marte præstare possit: sed hoc ideo facit, tum vt beneficium coarctet, ac coangustet magis, dum eius conferendi potestatem ad alterius transfert libidinē; tum vt suo pleniore demereatur obsequio, dū illis inuitis, ac inconsultis nihil eorū quorum auctores fuerunt mutaturum se ostendit, neq; enim in eo parum sibi placent quod vident vitæ, necisque sibi in homines potestatem esse attributam, quodque vlciscendi nisi is quem ipsi statuerint finis, modusque nullus alius sit futurus. Rursus quod nisi re integra, id est, nec corpori a Medico, nec animæ a presbytero quæsita adhuc Medicina negat se salutem afferre posse, hic quoque per fraudem, & malitiam fingitur aliquid, neutrum enim probabilem causam habet eum a tali sanationis officio remunerandi. Id igitur potius a zelotypia eius est, qui veretur ne eius beneficii gratiam exstinguat, quæ præcessit curatio, cui forte accepta referri possit sanitas: Tū cautio est maxima illis eam opinionem ingenerare, qui se fascino in morbum cōiectos putant, non esse ad diuina aut humana remedia confugiendum, si velint conualescere, omnemq. valetudinis spem iam tum certo deponendam esse, cum ad illa vel sola mente, & cogi-

cogitatione cõuertitur. Et omnino semper causa aliqua subest ne suorum miserationi, si quæ aliquando eos mouet, accedat atq, indulgeat. Tertium quod prætexitur ei rei impedimentũ est reatus, & in carcerem inclusio: Quod equidem verum non negauerim, si modo sontes in ea sunt conditione, vt admissorum cõfessione, ac pœnitentia Dæmonem suum a se amouerint, tũ enim fracto fœdere, cuius legibus constabat ea sanandi per alienos a natura modos potestas, certum est & ipsam prorsus elanguisse, atque euanuisse. Cuius rei longe maximam fidem facit, quod qui in eo sunt statu, nullam, etiamsi percupiant, incommodandi, nocendiq. facultatem habeant, non ipsis quidem tortoribus, a quibus quæstionibus exercentur. Tũ facto ipso sæpe est comprobatum, si quando experiũdæ eius rei gratia iudices, vel solo nutu, aut voce illos manu sua misissent, auolasse statim, ac stupenda multa quasi postliminio in Dæmonis familiam regressos edidisse. Quod si peruicaci contumacia crimen suum denegare perstiterint, nec disertis adhuc verbis, vti mos est facere, qui resipuerunt Dæmoni societatem, amicitiamque renuntiauerint, vel potius eius imperium eiurauerint, iugumque excusserint, crediderim equidẽ falsum esse, quod sic autumãt, desiisse se quicquã amplius eius auspiciis posse, maximeque si hoc agitur, vt quem sanitati

restituant. Nam & vincti, & in carcerem cõditi ab eo sæpe inuisuntur, in spem libertatis erigũtur, consilio inuantur, officio sustentantur: Et omnino tam fauentem, æquum, indulgentem, opitulantemque in omnibus habent, quã vnquam antea habuerunt: sic vt verisimile nõ sit denegaturum valetudinis curationem, si cuiquam illam postulent, ac adeo tutum sit postulare: Impediri autem vinculis ne adhibere possit, stultum sit dicere, cum ipse non vinciatur, ac constringatur, sed, cuius ope nihil indiget, fortilegus. Et rei adeo salutari nemo sit Iudicũ qui moram, impedimentumque afferre cogitet, si id eius sit arbitrii. Nicolaæ Moreliæ [a] pater fortilegii reus causam in vinculis dicebat. Ex illius forte verbis in eius criminis suspicionem adducta est & filia, quam ob id apparitor, qui rũ præsens erat, Iudici suadebat vt comprehendi iubere ret. De hoc Dæmon Moreliam tum adhuc liberam facit certiorem, atque vt id damno aliquo in apparitorem vindicaret, adhortatur, se eius rei prouinciam libenter susceperturum esse, si demandaret: Nec mora vt assensa est, aduolauit is ad apparitoris ædes ac ibi nactus eius vxorem infanti ante focum mammas præbentem, eas puluere adeo virulento ceu transiens suffudit, vt inde exsucca, expersque lactis prorsus fieret. Cuius rei causam facile suspicatus apparitor, Moreliam iam tum custodiæ traditam adit, ac placa-

a *Serra 14. Cal. Feb. 1587.*

tam libo,& e milio iure condito rogat,vt,si q̃d ad hanc rem opis afferre posset,id non grauate facerer,vicissim curaturum se,ne quid illi ad tolerandam vitam deesset, tantisperdum maneret in vinculis, ac deinde foras se eiecit exspectans,ecquid illa super ea re cõsilii caperet. Succedit confestim Dæmon, multaque cum illa iurgatus propter collatos cum apparitore sermones,tãdem exorari se siuit eius vxori denuo vbera lacte, vel si vellet ad tædium distenderentur: Quod & non multo post clam illato in ea puluere albo præstitit. Catharina Ocrearia [a] aliquando sua fide ampliata,ac denuo tum ex nouis suspicionibus,tum ex Serenissimi Principis nostri,quem præsens de toto hoc negotio haud dissimulanter commonefeceram,diserti ssimoque mandato ad vincula reuocata, cum vni ex testibus quibus committebatur brachiũ, quod illi,antequam in carcerẽ reuocaretur, mala sua arte perculisse, ac debilitasse ferebatur, manu violentius ceu irata cõprehendisset, euenit magna omnium, qui tum aderant, admiratione: vt id momento sanitati restitueretur. Quodq; captum, ac sine vllo officio plures ante menses fuerat,id statim vegetũ ac ad pristinas, solita q; omnes functiones promptum,atque habile efficeretur. Et certe ei cum Magistello suo ad extremum bene conuenisse suspicio inde fuit maxima,quod hunc sæpius a se ablegare monita id

[a] Nanzeñ An. 1584.

facere detrectasset, causans nihil esse necesse eiicere quem non ante admisisses. Exstiterunt & aliæ quæ herbas, balnea, vnctiones, aliaque id genus præceperint, quæ ægris administrasse frustra non fuisset. Postremo & minuunt eiusmodi sanationis beneficium vel morbi perpetuæ reliquiæ, vel eius in alterum sæpe etiam cum grauiore dolore, ac cruciatibus translatio. Nempe hoc eo redit, quod iam sæpius dictum est, vt integram prædam nunquam sibi de manibus eripi patiatur Dæmon: sed delibatum ad minus quid superesse oportet, quod ei cedat in nauatæ operæ pretium, ac mercedem: Sic cum alicui ex pacto ministerium suum, atq. operas locat, quam etiam ob causam familiarem, atque assiduum vulgus vocat, hoc præcipue in lege locationis cauet, vt aut certũ sit tempus, intra quod domino alteri se ille attribuat, aut sibi ius sit in eum quæ velit pro libidine agere. Qua necessitate cum patrem illius Germani, de quo ante a Cap. 9. lib. 1. in Malloti a historia memini, præcise obstrinxisset, nec is tamen instante die, quo implenda erat conditio, repeiret, in quem se tam lepido famulo exoneraret, nouissime & coactus est cũ filio vnico eam pestem, perniciemq; communicare, a quo repetendum pactum, ac de nouo ineundum fœdus fuit, sed breuior dies in eius conditione est dictus, ac constitutus, vt eo imminuto temporis spatio, ac deinceps alio qui

postre-

postremus se in illa retia, plagasque coniecisset iis inuolutus periret, prædaque venatori fieret. Quod & ita Germano illi euenit. Nam cum miser neminem nanciscì potuisset, qui eum ab illa veluti statione, atque excubiis eximeret, ne ipsum quidem Mallotium, qui de ea re spem illi aliquam iniecerat, ad extremum cum per Italiam vna cum hero viam haberet, equo nec cespitante etiam vigilans prolapsus, atque exstinctus momento est.

Quod extremum esse potest post exactam per omne scelus, impietatemque vitam mors propria accersita manu ad id Dæmones sedulo suos hortari, atque impellere, maxime vbi illis indicii periculum imminere vident. Sed hoc tam crudele mentis consilium Deum sua benignitate, clementiaque sæpe confringere, ac contra potius ad pœnitentiam salutarem eos adducere.

CAPVT VI.

FAtentur omnes qui se in potestatem Dæmonis permiserunt, adeo sibi esse apud eũ inclementem, atq; iniustam seruitutem, vt sæpe animum subeat eius iugum excutere, ac ad pristinam libertatem contendere, sed eum sedulo obstare, ne faciant sola ad id relicta illis via, si sibi ipsi manu sua vitam exhauriant. Ergo tũ eius tyrannidis tædio, tum scelerum conscientia, sæpe etiam metu grauioris supplicii, quod

eius criminis manifestos indubitanter manet, mortem sibi ipsi consciscunt, alii quidem suspēdio, alii vulnere, alii in fluuiū vel puteum precipitatione alii alia aliqua via, quæ certe nunquā non est in procliui, quoties ita facere in animū suum induxerunt. Imo tam subita, repentinaq; mors eius facinoris molitionem consequitur, vt nullum satis promptum ab occurrentibus impedimentum contra afferri possit: Adeo Dæmon, quem in hoc adniti certum est, rem totā vrget, atque approperat Quod & omnino indubitatum facit ipse vix credibilis patrandi eiusmodi facinoris modus: Siquidem memini videre me sontis cuiusdam (ei Sedenario nomē fuit) cadauer, cui collum tantum religatum esset ad os in parietem non adeo tenaciter defixum tenui ex indusio fascio a putrido stamine intertexta, genibus in terram pene inflexis, ac deuolutis At id ita positum tam commode sua anima defunctum fuerat, quam si e trabe sublimi canabea, validaque reste innexum pependisset, ac carnifex aliquis haud segniter operi manus admouisset. Et plerique omnes, qui sic vitam deserunt, simili celeritate, ac facilitate pereunt. Non est tamen miseris illis perpetuo idē, qui modo dictus est, vitæ exitus, calamitatumq. finis, sed vt est diuini pastoris ineffabilis benignitas, & clementia, abductas a lupo oues sæpe ad ouile reuocat, denuoque cœlesti gramine pascit,

pascit, ac recreat. Hinc adeo est, quod multi simul ac in vincula sunt coniecti admissorũ confessiones non eousque differunt, dum tormentis ab eis exprimantur, sed spõte & cum magna animi alacritate exponunt, læti, vt aiunt, sibi oblatam esse occasionem, qua possint leui miserrimæ vitæ dispendio tantam a se calamitatẽ æternum depellere. Ioanneta Gallæa [a] amplũ de hoc documentum reliquit, cum supplex a quæstore efflagitauit, ne meritas a se pœnas lõgius traheret, se enim eas æquissimo animo paratam dependere, vt eam impietatem quã summam in Deum admiserat citius posset expiare. Nicolæa Morelia [b] ab eo tempore, quo crimen suum Iudici retexit, non cessauit se beatã prædicare, quæ sic se vt antea posset Deo asserere ab omni Dęmonis seruitute liberam: Iamq; triennium perpetuum hoc sibi in animo fuisse facere, sed non quiuisse, ne attentare quidem, adeo tenax est suæ prædæ archiplanus ille. Catharina Latomia [c] Marchensis non negabat, quin esset pro tantis suis flagitiis extremas pœnas merita, tum Iudicis etiam summam indignationem: si quis tamen gratiæ locus superesset, hoc solũ sibi adiici postulabat, ne mors vlterius differretur, quo se quam citissime sistere posset pro eius Iudicis tribunali, in quo spem suam omnem positam habebat: Sibi enim vel grauissimo operi iã esse animam. Idatia Miremontana [d] obnixe Iu-

a *Sandominicis. Id. Nou. 1586.*

b *Serræ 14. Calen. Feb. 1587.*

c *Haracuriæ 3 Non. Feb. 1587.*

d *Præraij prid. Cal. A[illegible] 88.*

dicem rogabat, vt se quam citissime morti addiceret: neque enim etiamsi vinculis absolueretur, liberum vnquam futurum, vt resipisceret, ac ad meliorem frugem se reciperet, quod Dæmoni fidem suam obstrinxisset, quā vti importunissimo creditori quin exsolueret defugere non posset, quamdiu in vita maneret. Apollonia a Freissen [a] morte sibi gratius nihil contingere posse aiebat, quo tandem celeratissimæ suę vitæ finem aliquem inueniret: Neque enim ab iniuria & maleficio quoad viuere temperare posse, quod ad ea Dæmonem assiduum hortatorem haberet, cuius etiam mandatis, atque imperio nisi morte se exsoluere non posset: Crastinus igitur illi dies priusquā alius eas omnes mi serias clauderet, viamque ad cœlestem patrem aperiret, ac patefaceret. Antonia Mercatrix [b] nihil se iam æque cupere, quam vt citissime viua in ignem ponatur, quod id sit se etiam iudice pridem merita. Non desunt & qui se iterum sacramento initiali expiari postulent, rati se earatione in Christi familiam rursus cooptari posse. Ea de re memini me videre in Ioannæ Gransanctęę [c] percontationibus efflagitationes satis multas, sed quas pius Iudex merito deriſit, ac reiecit. Quæ enim (malum) insania est id postulare repeti quod & omnes sciūt ab Ecclesia semper damnatum, ac prohibitum fuisse? Repert tamē is error nostra etiam ætate suos defenso-

a *Fressenii 5. Id. Augusti. 1589.*

b *Emeritii 3 Cal. Iun. 1591.*

c *Condeii mens. Iul. 1582.*

res,

res, quas merito confutatione dignos nemo adhuc quod sciam existimauit.

Eiusdem argumenti cum superioribus alia quadam exempla.

CAPVT VII.

IStius tam nefandi criminis summa sæpe in eo consistit, sicut superiore capite dictum est, vt postquam ætatem fere omnem per tot impietates, ac scelera traduxerunt Sortilegi, quantulum illius supersit id per vim sibi sua manu præcidant, ac sceleratissimam vitam tãdem interitu sempiterno abrumpant, sic vt quos viuos flagitiis, eos defunctos suppliciis Dæmon indesinenter exerceat. Id adeo ostendit quod sequitur Desiderii Financii Mandrensis facinus: Eum forcipib. candentibus inurendum, ac deinde in ignem viuum dedendum Duumuirum Nanceianorum collegium, ob cumulatum parricidio sortilegium grauiore sententia pronuntiauerat. Id igitur siue per Dæmonem suum resciuerat, quod aliis quibusdã euenisse post demonstrabitur, siue ipse tam horrendi sceleris conscientia præsagiebat, statuit spõtanea, ac voluntaria morte effugere. Ergo arreptum cultellum, quem forte custodia incautius in cista cũ pane recondiderat, in fauces quantum potuit adegit, atque ita periit. Et hoc atque superiore anno memini plus minus quindecim in Lotha-

a *Sandeotati prid. Id. Iul. 1581.*

ringia fuisse, qui sic durius vitæ suæ consuluerunt, vt se exemplo publico subducerent. Quorum ego obruere, quam renouare memoriam satius esse duxi, ne horrore perfundantur legentium animi si hic tot nefandis, ac furialibus spectaculis scenam instructam habeant. Cõuertam igitur ac traducam orationem ad ea, quæ exitus meliores habuerunt. Neque enim (quod ait quidam) ferit semper quodcumque minatur arcus: Nec semper est in manu Satanæ, vt homines violentia sua quo vult impellat. Vt tentet, hoc permittitur, vt præcipitet, non ita. Hinc est, quod non ipse desperabundos, vel in flumina abiicit inuitos, vel laqueis trabi annectit, vel cultris trucidat, sed tantum hortatur, vt id male sani exsequantur: Iis autem omnib. sæpe intercedit, qui imbecillitatem hominũ miseretur Deus, modo hoc modo illud præsidium pro sua sapientia opponens, vti sequentibus exemplis magis fiet manifestum. Ioanna a Banno testatum spontanea confessione reliquit, nulla in re adeo importunum suasorẽ habuisse Dæmonem, quam vt se aut in puteũ deiiceret, aut in profluentem mergeret, aut reste implicaret, aut omnino quauis alia ratione perderet. Dicique non posse, quam in eo frequẽs esse cœperit, vbi præsensit illam iamiam comprehensione esse deuinciendam, vt qui videret bolum sibi e faucibus eripi: Ac ne post quidem ab incœpto

cœpto deſtitiſſe, ſed acrius & maiori etiam ſtudio, ac importunitate poſt ipſam comprehenſionem viſiſſe id vt perficeret: Quoque factum minus defenderet difficultatis excuſatione, oſtendiſſe in carceris obſcuro angulo neglectam catenam, quam ſi vellet poſſet collo aptare, atque illa fauces ſibi frangere. Eoque iam res proceſſerat, vt placeret conſilium, ſed hoc ad conſummationem defuiſſe, quod nihil ſeſe offerret, vnde catena religaretur. Annæ Drigææ [a] idem etiam perſuadere conatus erat: Nam cum flammarum, quarum erat cruciatib. interficienda, horiorē, ſimul & exempli, quod editura erat, dedecus atque infamiam ob oculos poſuiſſet, tum facile obtinebat, vt hæc morte voluntaria præueiteret, ſed contra præſentis mali fuga, atque aueiſio quæ omnibus naturaliter ineſt, tum forte ſalutis animæ certiſſima amiſſio, quæ a perditiſſimis quibuſque etiam metuitur, animum in contrariam ſententiā diſtrahebant. Ergo illud conſilium conſtanter reiecit. Tale autem id erat, vt in carceris ſuperiorē feneſtrā ſeſe extolleret, vnde paratum oſtendebat præcipitium. Deſiderium Guerardum [b] cum nullis adeiuſmodi facinus rationib. adducere poſſet, hoc etiam ad ſuaſionis cumulum adiecit futurum, ſi ſic vim ſibi afferret, vt euaderet in ſibi ſimilem Dæmonem, in cuius poteſtate futurū

a *Haracuriæ 4. Id. Nouē. 1585.*

b *Venez ait, 13 Cal. Nouēb. 1581.*

esset quæ vellet agere, sed ne hoc quidem illũ labefactare, ac a sententia dimouere potuit. Siquidem tot eius antea clusos dolis, cõsilia eius omnia suspecta habebat, in nullaque amplius morem ei gerere certum erat. Tum hæc illi nõ placebat ἀπήχησις tam a Diuorum quæ prædicatur sorte aliena.

Valde pertinaces esse Dæmonum manus, nec facile iis eripi, quod semel corripuerunt: Inde esse quod non modo in vinculis, sed & in tormentis constitutos obnixe retinent: ne sua se confessione sortilegii cuius accusantur manifestos faciant, ac tandem admissorum pœnitentia ducti resipiscant, sed sæpe in nihilum illis eos conatus, atque obstacula Deo sic volente recidere.

CAPVT VIII.

PArtam semel in homines potestatem adeo obstinate tuetur, ac retinet Dæmon, vt ne constitutos quidem in vinculis, ac iam veluti in tutelam Iudicis receptos manu sua mittat, opeque destituat. Quod etsi omnibus, qui hæc tractant, ita palam est, vt otiosus videri possit, si quis de hoc instituatur sermo, non pigebit tamen ad detegendas magis, magisque veteratoris illius artes, propria quędam in hanc sententiam ascribere. Ac primum vt Quirinam Xallæam [a] statim ac incarcerẽ condita fuit, inuiserit, monueritque nõ euasuram illinc, nisi quæstionum

[a] Blainville 3. Cal. Mar. 1587.

stionum tormentis durissimè exagitatam, atq; examinatam: ferret modo tacita exigui temporis dolores; certam post adesse libertatem, se interim vbi res postularet non defuturum. Atq; vt is prædixerat, ita illi non multo post euenit: Nam dum in tormẽtis erat, ac valide iis premebatur, ille se eius reticulo crinali submisit non cessans addere animum, ac spondere iamiã adesse cruciatuum finem. Ac si forte eos paululũ, vt intermitteret tortori Quæsitor innuebat, id ille præuertens ceu ase factum miseræ illi prænuntiabat. Sed cum iam nullus esset dolorum modus, & amplius tolerari ne ab obfirmatissimo quidem possent, erumpens illa, Amouete me hinc, ait, satis verborum hic mihi meus dedit perfidus, en parata sum verum fateri: Ac sic a Dæmone quem disertis verbis prius abiurare iussa est libera ordine rem omnem ab eo, quo se illi addixerat, die recensuit. Anna Xalleą a nõ absimile huic factum, totidemque fere verbis recitauit, nisi quod non crinibus, sed imis fauci bus Dæmonem suum cum torqueretur occlusum habuisse se dixit. Nimirum quo facilius locuturæ vocem exhiberet, si forte per doloris impatientiam admissum fateri vrgeretur. Nec ea res suo indicio illos fefellerat, qui tum præsentes affuerant: Aduerterant enim torę fauces in eum tumorem excedere, vt mentum ipsum sua elatione propemodum adæquare viderent.

a *Blainuille 5 Cal. Mart. 1587.*

tur: Tum adeo liuore decolorari, vt facile intus angorem ineſſe maximum coniicerent. Eamdē Franciſca Fellæa [a] neceſſitatem ſilentii ſibi a Dæmone allatam memorauit, ac præterea ita occluſas ad vocem Iudicis aures habuiſſe, cum is primum illam interrogaret, vt nihilo plus audiret, quam ſi is nihil omnino loqueretur, ſed tandem ſuperata incantatione, ac veritate a ſe tormentis expreſſa, non ceſſaſſe ab eo tempore Dæmonem de nece illi minas intendere: Rogare ob id ne ſe incomitatam relinquant: præſertim de nocte cuius ſolitudo maxime eſſet opportuna illius iniuriis. Anna Morelia, [b] atque alii quidam aiunt, cum in tormentis eſſent nō conſtitiſſe propius ad ferendam opem, quam extremis equuleis, vnde æque locuturis vocem inhibebat, ac ſi auribus ipſis ſeſe totum inſeruiſſet. Certe dici nequit, vt ſemel conquiſitam prædam mordicus retineat contra Iudicis artes, vel exquiſitiſſimas. Quas etiam tam ſæpe ſolet eludere, vt nō pauci eo adnitente debitas ſcelerum pœnas ſæpenumero effugerint. Multi enim (inquit Iamblichus) [c] admoto igne non vtuntur, ignem videlicet repellente Deo intus afflante: vel ſi vruntur non præſentiunt, neque pungentia percipiunt vel radentia, vel vlla tormenta. Equidem memini videre me qui ſemel, biſue e carcere pro inſontibus dimiſſi, ac tertiū comprehenſi demum crimen ſuum fatererentur, quo

[a] *Pangæi 5. Id. Nouem. 1584.*

[b] *Hadonuillat. 3. Calen. Dece. 1581.*

[c] *In lib. de Myſt. Ægyp. Miracula multa fiunt.*

quo nihilominus ab initio tenebantur. Ex iis vnus Francus Felleus [a] nunc succurrit, qui cum e capitis iudicio bis celata veritate, ac superatis tormentis emeriſſet, tertio delatus, ac in noxa deprehenſus, ſeras quidem, ſed graues ſceleris pœnas confeſſus tandē dependit. Imo nec defuerunt, quī vim quæſtionis perferrent incōfeſſi, ac cum iam ereis eſſent eximendi, celatū eouſque crimen ſuum detegerent. Eius rei fidē fecit annis ſuperioribus Margareta Valtrina, quæ cum horæ ſpatium integrum in carnificū acerrimis tormentis māſiſſet: nec ob id durius in ſe quicquam eſſet locuta, tandem iam dimittenda acceriſi voluit Iudicem, apud quem primum obſtinationis ſuæ precata veniam, a capite vti eā Dæmō ineſcaſſet, ac deinde per omnia flagitiorum genera exercuiſſet, arceſſiuit. Non eſt & illud memoratu indignum, quod Alexiæ Bethoriæ [b] idem facere cupienti contigit, ſtupē tibus præ admiratione, qui tum aderant omnibus: Cum enim ad eiuſmodi ſpontaneam cōfeſſionem ſe accingeret, ac a Dominica oratione, vti mos eſt Chriſtianis, auſpicarētur, in murum, quem poſt ſe habebat, aueſa ruit tāto impetu, vt pro enecta iam multis tollenda videretur; Sed paulatim ad ſe rediens, ac deliquii cauſam rogata: Non videtis, inquit, ſub lecto proſtratum carnificem, qui me modo faucibus cōprehenſam pene præfocauit? En etiam vt terio-

[a] Pangali 14. Cal. Ian. 1587.

[b] Blainuille 17 Cal. Feb. 1587.

rem vultu minaciter obiicit, atque quantū potest inhibet, ne de se verbum vllum dicam! Nec me nunc quidem primum a vero dehortari tentat; nam iam cum torquerer, in aurem sinistrā se pulicis instar intulit, monens sedulo linguā vt temperarem, nec vinci me sinerem exigui temporis non admodū vehementi dolore: sic veluti strenuus pugil non conquiescit, neque defatigatur, dum supereſt certandi copia, atq. occasio: Nec prius vnquam destituit quos semel habuit obsequentes, quam ipsi illi, ceu agni lupo, fuerint erepti. Quod etiam cum præsentit, ac coniectat futurum, sæpe vel prauis consiliis, vt cum ad suspendium, spontaneamque mortē impellit: vel re, ac facto, vt cum collum ipse obtorquet, verberibusue necat, vel aliqua alia via, quæ exitium afferat (si non Deus auertit) anteuertit: quod propriis, suisque exemplis alibi fusius est demonstratum. Aut si ne hoc quidem licet, at ingratum, iniucundumq. aliquid si potest facit: ne omnino innocuus abeat. Sic Catharina Latomia [a] Marchensis; etsi ea erat adhuc ætate quæ virum ferre nō posset: bis tamē in carcere ab eo compressa est, illius odio, quod paratam videret crimen suum confiteri, ex quo etiā vitio parum abfuit, quin ea moreretur. Hic mouent quæstionem, an pacti quo primum cū Dęmone cōuenit sagas eo inuito pœnitere possit: an potius ea quoad viuant seruare necesse habe-

[a] *Haracuriæ 4. Non. Feb. 1587.*

habeant. Et de hoc quidem, si sententiam dicat Iurisconsultus, pacta quæ turpem causam continent negabit esse seruanda. Sed nunc de iure nō ambigitur: hoc modo quæritur, [a] an quemadmodum more militari transfugis negatum est postliminium, ita & iis qui semel a Deo ad humani generis hostem defciuerunt, præclusus sit omnis aditus misericordiæ Dei: sic vt a partib⁹ in quas semel transiuerunt, nūquam discedere liceat. Et hoc quidem qui affirmāt inde esse dicunt: vel quod pœnitentia, quam peccatorum remissionem præcedere oportet, [b] nulla vnquā ducantur, inhibente scilicet illam Dęmone, quē omnium suarum actionum assiduum monitorem habent, vel si quæ animum subeat Iudæ proditoris persimillimam esse: [c] cui admissum quidem facinus displicuit, nihilominus tamen resipuit, ad Deumque est conuersus, sed potius desperatione vltima affectus, mortem damnatissimam sibi sua manu quæsiuit. Quod & sagę, vt alibi dictum est, [d] sæpe faciunt. Et hoc quidem non sum exagitaturus Theologorum rationibus: sed tantum id quod de sagarum peruicacia, pertinaciaque ex earum quæstionib. non paucis compertum habeo lectori communicare. Et certe pleraſque memini me audire, quæ dicerent nō semel incessisse se cupidinem amoliendorum a se suorum Magistellorum: tū quod ab iis data sibi verba iam viderent: tum maxi-

a *L. item ei. Ex quibus caus. maio.*

b *Matt. c. 3. vers. 2.*

c *Mat. c. 27 vers. 3.*

d *Libri huius cap. 6.*

me, quod eorum intolerabilis esset crudelitas, atque sæuitia, non quiuisse tamen se illis expedire, quod statim ac ea animum subiret cogitatio, adessent coram, atque id consilium verberibus etiam animaduerterent. Ac si ne id quidē facerent, tamen ad irritum cecidisse, quæ ad eā rem adhibita essent, remedia omnia. Agathina Francisci Sartoris vxor, a cum eam tam duræ seruitutis tæderet, quod multi efficax ad id remedium esse, sed impii putant, eo ipsa tandem vti decreuit. Ergo in Saruerden vicinum oppidū proficiscitur, iter comitante Eua Albentis Won Kirchel filia, atque a loci curione se iterum baptismo lustrari curat, ea ipsa Eua proparentis in hoc faciente officium: Nihilo magis tamen destitit, nequam ille spiritus eā pugnis, calcibusque postea impetere, sordibus vndiquaque oblito ore fœdare, ac quā potuit indignissime habere. Non inculcabo quod villæ ad Ionā b puellulæ cuidam accidisse iam dixi: scilicet semel a sortilega matre malis artibus initiatam nullis contra institutis tā sancte informari potuisse: quin in ea ius aliquod semper sibi Dæmon retineret, ac vendicaret. Nempe hæc vera pridem querela fuit, nunquam tam bene detersum mortarium reperiri, quin in eo contusarū herbarum odor aliquis supersit. Quod ego sic dictum non intelligo: quasi Chironium, quod aiunt, atque immedicabile vulnus id esse existimem:

a Hess Pitte Jangii 13 Calen. Oct. 1590

b Lib. 11 c. 2

mem. Nunquid enim qui cadit non adiiciet, vt resurgat? a Et qui auersus est nō reuertetur? aut quis Dominum impediet, ne soluat compeditos, illuminet cæcos, vincula disrūpat? Sed hoc dico, Sagas maxime, dum sui sunt arbitrii, id est, nulla vrgentur disquisitiō, custodia, equuleis, ceratum quoad earum est hoc totum semper habere, mordicus tenere: Vt credam illis ab ea quæ sic puratur carceris miseria, etsi ne id semper quidem, vt modo dictum est, necessarium prorsus, Deo sic permittente ac culpam earum expiante, salutis esse initium. Quemadmodū ab infensissimo hoste aperta Pheræi Iasonis vomica, quam medici sanare non poterant, eū ab imminente certaque morte vindicauit, vt hic quod circumferunt nostrates prouerbium, si alibi vsquā verissime possit prædicari per infortunium, ad felicitatem commodissimam sæpe viam aperiri. Cuius rei vel illud abunde magnū est argumentum, quod vno ore omnes sagę dictitant, illum sibi miseris libertatis diem primū illuxisse, quo Iudex vim, terrorem, cruciatus admouisset: Rogare ideo vehementer ne se iudicio absoluerent, ac rursum tyranno illi in seruitutem traderent: Vnicum superesse remediū, si interea dum resipiscerent admissorumq. pœniteret, citissimæ mortī offerrentur. Alias quas iudicio prodidisset compertas, ac confessas sic mulctarent: Neq; enim aliter finem sceleribus,

a *Herem. 8.*

maleficiiſque ſuis facturas, vel ſi id maxime cupiant, adeo non ceſſat ſuis tantiſper Dæmon imminere, atque inſtare, dum ſunt a cuſtodia illa liberæ, nec adhuc in iuris ceu aſylo concluſæ, ac conſtitutæ: ſed hæc magis eſt vt Theologorum, quod iam diximus, iudicio relinquamus, hoc modo contenti recenſere quod ſic obſeruauimus.

Multa eſſe, quæ a noſtræ ætatis quæſitoribus cõtra ſortilegos, priuſquam eos tormentis adhibeant, vſurpari ſolent ad impediendas, quibus tormẽtorũ vim eludere dicuntur, incantationes, ſed parum laudato more id fieri, quod ſit, vt eſt in prouerbio, clauum clauo extundere, malum malo depellere.

CAPVT IX.

PLerique (aiunt Vlpianus,[a] & Fabius,[b]) ſic tormenta contemnunt, vt patientia facile mendacium faciat. Quod & de Leæna meretrice, Anaxarcho, Antiphila Cyrenenſi, aliiſq. multis ſcriptum reliquerunt Plinius,[c] & Valerius,[d] quotidianaque adeo experientia iam tritũ, vulgatumque eſt. Verum cum vel id a corporis duritia: vel ab animi obfirmatione, ſæpe proficiſci conſtet: minus iam mirum, nouumq. videri debet: ſiquidem eo progredi poſſe humanam tolerantiam. Et Marius,[e] qui inciſi cruris vehementiſſimos, diuturnoſque dolores tacitus tulit:

a *l. 1. §. in cauſa De Quæſt. D.*
b *Inſtitutior. lib. 5. cap. 4.*
c *Lib. Hiſt. nat. 7. c. 23.*
d *Lib. 8. c. 4.*
e *Plutarch. in eius vita.*

lit: & Lacon[a] puer, cui celata sub veste vulpecula nulla viscerum laceratione, dilaniatione que, vel minimam doloris vocem exprimere potuit, satis, superque demonstrant. At quod distorta, contenta, per vim adducta brachia, & quod de Mummolo præfecto sub Chilperico refert Gregorius Turonensis, [b] post tergum e trabe reuincta: vel ad trocleas extensa, subterfixi etiam sudibus vngues nullo doloris sensu afficiantur, somnumque, qui nisi inquiete capi potest, contra sæpe concilient, hoc certe omniū fidem longe vincit, ac superat. Et tamen res est sic nota, ac perspecta iis, qui sontes maximeque sortilegii delatos istiusmodi tormentis exercent, vt in hoc præcipua cura incumbant, qua ratione artem arte deludant, clauum clauo extrudant. Ergo aliis cautio est, vt a lictorib⁹ sublimes de domo tollantur, ac abrepti a terra, Anthei instar, in carcerem deportentur. Quē morem in vsu præsertim habent Germani, qui vastum regnum incolūt: simili puto ratione, qua Vogesi nostrates, præsertimque rustici nupturas, atque ad sacra connubialia properantes virgines validissimorum duorum hominum implicatis, atque innexis brachiis in ipso domus limine imponunt, atque ita sedentes in ædem sacram efferri curant: rati omnem carminibus, incantationibusque, si quæ forte ad impediendum matrimonium postea intercedant, ea re

a *Idem in Laconicis apophthegm.*

b *Lib 6. hist. Franc. c. 31.*

præcludi viam, atque aditum. Aliis hoc curæ est, vt detracta omni veste tunica interiore induant, quam vno die neuerint, texerint ac consuerint: Namque operosum, & difficile esse cõuenit, quod tantam difficultatem vincere, atq; expugnare queat. Sunt & qui ab imis plantis pedum ad verticem capitis vsque depilatos, ac derasos tormentis exhibeant: quod Dæmonẽ in crinibus, ac pilis receptum habere credant. Quod iam olim Domitiani Imperatoris iussu in Apollonium Thyanæum vsurpatum testatur Philostratus:[a] Nam & is sibi a crinibus visiones nasci non semel ante dixerat, ferrumq. ob id iis admoueri valde metuebat. Et non ita pridem Alexia Gallæa Betuncuriana,[b] cum maxime cuperet maleficia sua quæstori palam facere, nec tamen id posset per præsentem, vt aiebat, Dæmonem: rogauit sibi crines abscindi, ac in ignem poni. Quo facto cœpit statim omnia numerando percensere, quæ eius ductu atq auspicio admisisset. Sic forte operum Dei vbiq. ęmulator improbus Dæmon hoc illius effingere voluit: quod de Samsone in Bibliis legitur[c] comæ tonsuram illi interdictam fuisse oraculo, si vires sibi fato attributas incolumes, ac saluas habere vellet: quod earum sedes in capillitio esset constituta. Non desunt & qui iniecta in os frigida inde putent deturbari Dęmonem. Rosa Gerardina[d] fatetur hac vna re adductam se, vt verum

a In Apollonii vita c. 3. lib. 8. & lib. 7. cap. 14.

b Mirecuria 7. Id. Dec. 1583.

c Iud. 16.

d In agro Stiensi Non. Iun. 1586.

verum fateretur, aliasque omnes premendi rationes se pro nihilo habuisse. Quod sequitur iã multorum opinionẽ sua experientia obtinuit, eaque adeo quæ magni nominis principẽ hoc ipso anno Serræ, qui pagus in ditione est D. Ioannis a Lenuncuria testem, spectatoremq; habuit. Quadrupedes constringuntur, ac in lacũ frigida oppletum immerguntur, si incolumes enatant, pro manifestis: sin submerguntur, pro insontibus habentur. Quod etiam Desiderius Gandonius [a] inter alia, quæ affirmabat sortilegiorũ propria pro indubitato enarrauit. Qui mos a Saxonia [b] Occidentali, maximeque a Westphalia ad nos primum peruenisse creditur: Erantea ii forte illum acceperant ab Illyriis, ac Triballis. Nam & apud eos mulieres fascinatrices fuisse, quæ ne veste quidem degrauatæ mergi possent, refert ex Isigono Plinius, [c] Spranger, [d] & Institoris aliud a se obseruatum memorant: vt scilicet auersæ ad quæsitorem rapiantur. Quæsitoris siquidem animum illas miseratione occupare: imo potius fascinare, si eũ vel tantillum aspectu præuertere queant. Non minus [e] quam qui hominem videre prior occupat basiliscus, aut etiam lupus:

- - *lupi Mœrim videre priores.* [f]

Quarum omnium rerũ causam si quis studiosius exquirat, non aliam puto probabiliorem reperiet, quam quod Dæmon talibus experimẽ-

a *Sa'suria ad Barisium Non. Mart. 1588.*

b *Lex prima constitu. Neapol*

c *Hist. nat lib. 7. cap. 2.*

d *Tertia ar te Quæst. 15*

e *Plin. Hist. nat. lib. 29. cap. 4*

f *Virgil.*

tis occaſionem conſulto præbet: materiamque veluti ſubminiſtrat, qua homines ad tentandũ Deum procliuiores efficiantur, dum ſcilicet ea omittunt, ac negligunt, quæ ad manum ſunt remedia aliena inſolentia, & quæ Dæmonem auctorem, monitoremque potius habent ſectantur, ac probant. [a] Quæ longe maxima in illis eſt impietas, quamque Deus olim dipſadũ venenatis morſibus in Iſraelitas vindicandam cenſuit: idem niſi ab ea nobis temperamus in nos exemplum editurus Satanæ, qui ſerpens antiquus eſt, [b] paratumque ſemper habet, quo inficiat, venenum nos permittendo, ac condonando. At inquiet aliquis, iſto aquæ periculo, imo laminæ candentis, ignitorumque vomerum, quod longe ſæuius eſt, olim vſos fuiſſe Chriſtianos teſtantur ſacri canones: [c] Et iam antea Moſes potionem cum exſecratione, & deuotione iis mulieribus dari iuſſerat, quæ ſtupri eſſent inſimulatæ, quo rei veritas, quæ alioqui in occulto erat, manſura lucem ſuam obtineret. Neque tamen quiſquam eo zelotypiæ ſacrificio (ſic enim vulgo appellabant) tentatũ fuiſſe Deum dixit, cum id ex eius præcepto eſſet, vti in Numerorum libris [d] perhibetur. Sed hoc eius ætatis proprium fuit exemplum duræ ceruicis populo in adulterium, cuius tum frequẽtiſſimæ erant occaſiones, pro tempore id conceſſit Dominus, qui (vt inquit D. Auguſtin[e]) nouit

a 1. ad Cor. 10. c. verſ. 9. & Num. 21

b Apoc. c. 12 verſ. 9.

c cap. Mennam 2 q. 4.

d Lib. 5.

e In lib. Quæſt. Exo.

nouit quid quemque pati, ac ferre oporteat. Neque tamen nunc recte in argumentum adduci poteſt, cum peregrina eiuſmodi iudicia Chriſtianis prohibita ſint, atque interdicta [a] Euangelii ſiquidem diſertis verbis monemur occulta, incognitaque illi relinquere: qui ſolus nouit corda filiorum hominum, nec ea aliter rimari, atq. indagare, quam iudiciorum ordo poſtulat: voluntaria ſcilicet, aut expreſſa a reis cõfeſſione, teſtiumque non iure refutatorum manifeſtis, ac indubitatis elogiis: Nemo enim (inquit D. Auguſtinus [b]) qui quod rationabili cõſilio fiat habet, Deum ſuum tentare debet. Faceſſant igitur e nobis iſtæ inquiſitiones illegitimæ, illicitæ, ac damnatæ, ne merito audiamus, quod olim a Phariſæis Chriſto per ſummã iniuriam obiectum eſt: Nos ſcilicet nõ eiicere Dæmonia, niſi per Beelzebub principem Dæmoniorum: [c] aut quod Euſebius ad Hieroclem ſcribens de quodam loquitur δαίμονα, ἀπιλαυόει ἄλλον ἄλλῳ δαίμονι, nos itidem illis artibus, quas in ſortilegis damnamus accuſamus, ac reprehẽdimus: ipſos tamẽ aggredi, tentare, ac ad pœnam, ſuppliciumque rapere: Et quod facti indignitatem etiam auget, legis, iudiciorumq. ſpecie adumbrare, auctoritate defendere, atq. adeo poſteritati in exemplum, documentumque relinquere. Nam certe more hominum euenit, vt qui in eorum animos publice inuaſit error, hũc

a *Can Extuarum de purg. c ſin. de purg. vulgari d. can. Mennam 2. q. 4. & can. conſuluiſti eo.*

b *Lib. 1. Quæſt. Geneſ qu. 26.*

c *Matt. 4. verſ. 24.*

posteriores mordicus teneant, ac, quod loquũtur iuris doctores, pro veritate habeant Recti apud nos locum tenet error (inquit Seneca[a]) vbi publicus factus est.

a *Epist libro 22 Epist. 124.*

Futurorum scientiam Dei esse propriam, si qua porro Dæmones prædicti esse videntur, vel præsensionem tantum esse, & coniecturam ex præteritorum sagaci inductione vel eorum, quæ ipsi aliquando constituerunt facere, prædictionem affectatam, vel denique eorum, quæ e longinquis, variisque regionibus maxima celeritate conquisiuerunt præoccupatam nuntiationem.

CAPVT X.

PEnes vnum Deum esse rerum futurarũ cognitionem, ac prouidentiam loquuntur omnes, qui pietatem aliquam colunt, ac retinẽt. b Et Christus c id se suos ambitiosius de instaurandi regni Israelitici tempore quæstionem afferentes coercuit, inquiens non esse illorũ scire tempora, quæ pater in sua potestate posuisset. Οὔτε γὰρ (inquiebat Socrates c) χαρίζεσθαι τοῖς ἀνηγεῖτο τὸν ζητοῦντα ἃ ἐκεῖνοις σαφηνίσαι οὐκ ἐβούλη θησαν. Pindarus quoque etsi ea vixit ætate, quæ mortalium mensis prauis Dæmonum erroribꝰ adhuc implicatas habebat, cæcam tamen futurorum scientiam apud homines esse dixit, ad eaque solam diuini luminis perspicacitatem, atq; acumen

b *D Io Chrysost homil 18 in Ioan Isaiæ 41. Dan. 2.*
b *Act. Apostol. cap. 1.*
c *Xenophon. lib 4. de dict. & fact Socrat.*

acumen penetrare posse idē sentit Pacuuius.[a]

Si qui (inquit) *quæ euentura sunt prænideant,*
Æquiparent Ioui.

Apollonius Tyanæus, [b] qui nihil eorū, quæ scire possent homines, ignorare se professus est: diuinandi tamen artem omnem humanæ naturæ metas excedere, & vtrum quispiam vere ipsam nosset, se nescire dixit: Imo etiā [c] se perhorrescere, tanquam de Diis male sentientes, qui quæ Deorum sunt sese prænoscere audent asserere. Iulianus quoque cognomento Apostata, quamuis (inquit Ammianus [d]) præsagiorū scisciatione esset deditissimus: futurarum tamen rerū euentus superas potestates solas prædicere posse. Et tamen oppleuit hæc opinio nō tantum Ethnicos, quorum Dii sunt Dæmonia, sed & Christianos, qui in vero Deo προγνωσιν, καὶ προαίδησιν agnoscunt, vaticiniis, ostentis, oraculis, somniis, ac diuinationibus futura præsentiri posse: Dæmonibusque, qui iis vulgo præesse creduntur, fatidicam vim inesse, quæ raro cōiectura aberraret. Diserta est (inquiunt qui has tuentur partes) in eam sententiam D. Basilii oratio, [e] Dæmones plerunque futura prædicere. Item D. Augustini [f] eos multo ante cognita prænuntiare, quam eueniant, vti aliquādo Serapis fecit, qui sui simulacrum intra certum tēpus euertendum, omnemque de cetero sui cultum, ac religionem cum detestatione abolendā

a *Apud Gellium Noct. Att. lib. 14. cap. 1.*
b *Apud Philost. li. 3. c. 13.*
c *In oratione quam ad Domitianū habuit.*
d *Rerum gesta lib. 25.*
e *In cap. 8. Esaiæ.*
f *Cap. 3. lib. de diuinat. Dæm.*

prædixit. Et Pythonissæ Dæmon Samuelis assimulata persona Sauli nuntiauit futurũ postridie vt regnum, liberosque vna cum vita amitteret.[a] Cimonicanis,[b] id est, Dæmõ canina specie, ac forma conspicuus, humana voce inter latratus loquutus certissimum præsignificauit interitum: Dæmon alius habitu iuuenis flaua Cæsarie apparentis Iuliano,[c] de quo proxime mentio habita est: prædixit illi in Phrygia moriendum esse, quod & non multo post euenit. Alia itidem, si ad recentiora deueniendum est, Guntchrammum[d] Aureliæ, ac Burgundionũ regem certiorem fecit non modo anni ac diei, verum etiam horæ, qua Charibertus, e viuis esset abiturus. Et nunc nuper Ianæ Nicolai Michaelis[e] vxori quatriduo, antequam in vincula coniiceretur, causam veneficii dictura a Magistello suo id ita sibi euenturum certo admonita est: abundantque omnino tum veterum, tum recentiorum historiæ istiusmodi exẽplis, in quibus Dæmonum prædicta, re atque euentis comprobata, confirmataque reperiuntur. Quid ergo? nosne in eas angustias istis argumentis, atque exẽplis coniici patiemur: vt cõcedamus Deum nequissimæ omnium, quas vnquam condidit, naturæ id communicare, quod eius in rerum humanarum dispensatione prouidentiam præcipue ostendit, ac demonstrat? Minime vero: sed quemadmodum ceterarum,

a 1. Reg. 28.
b Plutarch. in Cimone.
c Zonaras Annal. tomo 3.
d Aimonius Monach. de gest. Franc. lib. 3. c. 22. & Greg. Turo. lib. 5. c. 14.
e In agro Stiuesi 4. Non. un. 1590.

quæ

quæ in Deo elucent virtutum vbique æmulator, atque adumbrator eſt Diabolus: ita & hic ſtrenue, ſi vſquam vires ſuas effundit, atque explicat, quod nulla adeo re magis capiantur homines, quam eorum, quæ impendent, ſiue bona, ſiue mala ſint, anticipata, ac præcepta cognitione: Tum facilis, & expedita eſt illi ad hæc omnia natura. Primum ab vltima antiquitate vnde incœpit rerum omnium memoria: quarum (vt inquit D. Baſilius) comparatione, ac collatione futuras cõiectura nos etiam ſæpe aſſequimur. Præterea ſenſus quo præditus eſt acumen, & ſubtilitas: motus quo fertur pernicitas, ac velocitas: Et ipſa in mutandis, variandiſque rebus promta facilitas. Siquidem eum morbos immittere, aerem ipſum vitiare, ac corrũpere, homines in ſuam ſententiam illicere, nouas rebus facies inducere multaque alia, vel ad prodigium facere poſſe auctor eſt idem D. Auguſtinus: ad eorum, quæ iam exſtant maturam renuntiationem, vel quæ impendent, ac ventura ſunt occupatam prędictionem pronum iter, facilemque viam illi expediunt. Vitæ diuturnitas primis hominibus otium feciſſe dicitur obſeruandarum rerum: vnde manauit Aſtronomia, per quam regnorum euerſiones, prælia, fructuũ prouentus, morbi, atque iis ſimilia prænoſci creduntur. Quid igitur mirum, ſi, qui poſt conditum orbem perpetuam, integram, omniſque

adeo somni expertem ętatem traduxerunt, Dęmones aliquam sibi recordatione adeo vegeta, ac ratiocinatione libera facultatē coniectandi comparauerunt? Medici impendentes morbos ex ciborum satietate & fastidio, membrorum lassitudine, nocturna inquietę, aliisque prognosticis præsagiunt: eorumdem, vbi incesserunt, vel pertinaciam, vel curationem ex sudoribus, dejectionibus, multisque id genus signis χρισίμοις augurantur. Et hęc non multo cōfidentius, certiusque iudicabunt Dæmones: quibus interiores, ac reconditiores quæque naturæ latebrę magis patent, quam dies ipse mortalibus appetente meridie. Exterarum gentium res gestę per equos dispositos, aliaque viarum compendia ad potentiorum aures tam cito sæpe perueniunt, vt incredibilis tenuioribus videri possit tanta celeritas, nisi eius fidem pridem confirmasset experientia. Et iam dubitamus fateri illa, quæ in remotis procul oris, ac regionibus eueniunt, eo fere quo fiunt momento, renuntiari a Dęmonibus posse: quæ deinde homines pro sensus sui tarditatę mirentur ac tanquam prognostica arripiant. Nam certe illos minimo temporis spatio maxima locorū interualla transcurrere posse, alibi propriis ad eam rem exemplis sic est demonstratum, vt nihil nunc sit necesse idem dolium voluere. Quamquam si quis quicquā præterea desideret, huic abunde satisfacere debeāt,

quæ

quæ tum Græci, tum Latini auctores in eā sententiam meminerunt: Castorem, & Pollucem Romæ Latinorum stragem eo ipso die nuntiasse, quo in agro Tusculano est edita: Et Locrēsium [a] in Crotoniatas ad Sacram fluuium victoriam Lacedæmonem Corinthum, atque Athenas, simul atque parta fuit, esse perlatam. Apollonium, cum in Ægypto esset, nouisse tamen quæ Romæ fiebant in exercitu contra Vitellium Imperatorem. Rursus [b] cum Ephesi meridie disputaret, ac id temporis Domitianus Romæ occideretur, rem totam quasi præsentē, atque ante oculos positam multis particulatim narrauisse: Et atauorum nostrorum memoria Ludouico Galliarum regi eius nominis Vndecimo pro certo nuntiatum, vti Carolus Dux Burgundiæ cum vniuerso exercitu ad hāc vrbē cæsus deletusque esset. Licet enim non minus decem dierum itinere abesset, tamen post compertum est ea ipsa hora ad internecionē cæsum Burgundionem, qua illi id nuntiatum fuerat: vt alia tam multa omittam, quæ passim superiorum temporum res gestas legentibus occurrūt. Hæc igitur coniecturis, obseruationibus, occupatione rumoris, viæ acceleratione, aliisque alienioribus modis tota nititur rerum futurarū præsignificatio. Non inest certa, constans, indubitata, stabilis, firma, atq; perpetua, qualem in vno Deo (cui aliud nisi præsens tempus nullū

a *Iust. li. 20.*

b *Volaterra. ng Anthro. lib. 13.*

est) fas est agnoscere. Porro adeo obnixe hæc fiunt a Dæmone, vel vt inde admirationem, beneuolentiamque apud suos conciliet, vel vt aduersus defectionem præmonitos, atque obfirmatos habeat, vbi scilicet ex vinculis de se respondere cogũtur. Nam certe plerique omnes, qui in ea sorte, ac conditione fuerunt, id ita sibi eueniſſe recensuerunt. Ianæ Gerardinæ,[a] cum illi ceu indignabundus in carcere vitam detraxisset, ac capillos disiecisset, nuntiauit futurũ, vt postridie ad quæstionem, ac cruciatum abriperetur. Idem fecit Francisco Fellæo,[b] cum se in coruum effinxisset, atque ea forma illi in carcere apparuisset.[c] Tum etiam Annæ Morellæ,[d] cui præterea grauiter est interminatus, ne se, cõscioſue iudicio proderet. Alexiæ Belhoriæ[e] pridie eius diei, quo erat torquenda, significauit adesse ex vrbe carnificem, qui illam quidem indigniſſime esset accepturus: sed caueret, nedum se exigui temporis cruciatibus vult exemtam, in sæuiſſimum, certiſſimumque suppliciũ incurreret. Ac ne hoc quidem sic inultum laturã, se enim præterea grauiſſime in illã linguæ hanc leuitatem, facilitatemque vindicaturum. Ioannes Rotarius,[e] cum eius diei summa luce, quo die erat vltimo supplicio afficiendus, a custodia de more inuiseretur, ac rogaretur ecquid animi haberet: Satis equidem pro tempore, respondit ille, sed si quid adhuc cupis de me promereri, id age

[a] *Pangæus 11 Cal Decem. 1584.*

[b] *Ibidem 14 Cal. Ian. 1594.*

[c] *Hadonuilla 3. Cal. Decemb. 1581.*

[d] *Blainuilla ad aquas 13. Cal. Ianua. 1587.*

[e] *Huccuriæ mense Sept. 1586.*

age propere, nam hodie poſtremum me vides. Ac cum cuſtodia, vt hunc illi metum adimeret, nihil dum ſe intellexiſſe diceret, quin integra, ſaluaque deberent illi eſſe omnia. Nætu, inſit ille, incaſſum verba mihi dare conaris, qui rem omnem a Magiſtello meo hac nocte didicerim: ſimulque ea, quaſi præſens omnibus affuiſſet, prolixe recenſuit. Eademque ipſa, cum aliquot poſt horas capitaliter damnandus ad ſubſellia conſiſteret, iudicibus ſuis enarrauit: Hoc etiam adiiciens Magiſtellum illum ſuum ſuperiori nocte non deſiiſſe ſecum verſari, adeo puſillo corpore, vt a ſolo digitos octo vix exſtare videretur: talem Tagetem, quem haud dubie Dæmonem aliquem fuiſſe credi par eſt, cum in agro Tarquinienſi terra araretur, & ſulcus altius eſſet impreſſus, de repente apparuiſſe refert Cicero: [a] Nihilominus que gladio tam oblongo ſuccinctum fuiſſe, quam ſi vir eſſet athletico aliquo habitu præditus.

a *Lib. 22. De diuinatio.*

Quod dictum eſt Damones ſuis adeſſe, etiam inter ipſos Iudicum conceſſus, nemini mirum videri debere, cum & in interioribus ſacrariis, lociſq; adeo præſentis Dei maieſtate venerabilibus aliquando interfuiſſe reperiantur. Tum obiter recitata de eare memorabilis hiſtoria: Et diſputata quæſtio, an poſſint Damones ſe iis tantum, quibus videtur, aliis etiam multis præſentibus, conſpiciendo præbere.

CAPVT XI.

NVlla adeo ſancta, atq; auguſta loci cuiuſquam religio eſt, quã Dæmon violare nõ tentet: ita audax, & temerarius perrumpit omnia dum prædam ſuam ſectatur, mortalibuſq. inſidias inſtruit: In templorum ſacratioribus adytis, in concionibus ſacris, in Anachoritarũ cellis, in eorum qui mundum eiurauerunt ſodalitiis, & frequens, & aſſiduus: vti quæ eius ductu, auſpicioque ibi patrantur facinora ſatis indicant. Imo & auſum ſe inferre ei, quem olim ſuorum Deus celebrabat, conuentui teſtatur lobi a hiſtoria, vt iam mirum videri non debeat, ſi in ipſo iuris ſacrario inter medios iudicum conſeſſus cum ſuis conſiſtere, ac veluti vadimonium obire audeat. Et ea quidem, priuſquam forum, iudiciaque attingerem, ſæpe audiueram contigiſſe: nihilque magis me afficiebant, quã quos nutrices vagientibus infantibus de lemurum, laruarumque occurſationibus terrores afferre ſolent: Nunc poſtquam præſens attentius obſeruaui omnia, exque manifeſtiſſimis argumentis rem totam certius cognoui, iam factus confirmatior, haud dubitaui eam quoque aliis prodere: nihil me tamen iniquiorem, ſi nõ credant, habituris, quam habere eos voluiſſem, qui mihi inexperto olim talia narrabant. Ex multis igitur vnum fide mea lector tibi exponam: qui id dum quæſitoris officio fungor ipſe oculis

a Cap. 1.

oculis meis viderim. Veneficam quamdam (ei Asinariæ nomen vulgus ab Asinario marito fecerat) sic premebam dictis testium, vt iam effugio, aut tergiuersationi locus nullus ei relinqueretur: Itaque se ob id comparauerat, vt admissa omnia sua velle patefacere videretur, cum illi in vultu color subito immutari, oculi in aduersum carceris angulum cum stupore defigi oratio, mens deniq. ipsa cœpit excidere. Rogo ecquis ipsam morbus adeo repente inuasisset: Respondet ex illius anguli superiore parte videre se Magistellum suũ manus sibi ferociter ostentantem, quales habent cancri bifurcas, ac dentatas: iamque inuolatum: o similem apparere. Eo oculos conuerto: Pergit illa obnixe intento etiã digito demonstrare: Nihil aduerto: Iubeo tamẽ præsenti esse animo: multa & secure, & confidenter in Magistelli illius contemtum, fastidiũque præfatus. Ex eo igitur timore iam se collegerat, ac pergebat de se narrare, quæ ante occeperat, cum denuo ex alio angulo prominentẽ illum enormiter aduertit, mutata iam persona, vti qui scenæ alicui seruiunt, ac rectis cornibus instructa fronte, quasi eam illico iis esset impeturus, sed rursum derisus, ac etiam conuitiis prosciissus abiit, nec ab ea deinceps visus est, vti ipsa iamiam ad rogum profectura declarauit. Idem Vici Mediomatricum nõ multis ante annis contigisse audiueram. Et hic quidem sese

offert quæstio sua quoque digna agitatione. Cuiquam ne ceteris, qui sunt etiam præsentes, nihil aduertentibus Dæmones se videndos prębere possunt? Nam certe nec ego tum, cum Asinaria illa Magistellum suum adeo obnixe cōspiciendum mihi demōstrabat, quicquam ipse vel intentissimus vidi: Et exstitit adhuc nemo quod audiuerim me in hoc perspicacior, quantumcumque oculorum aciem ipse intenderit. Quæres aut affectatum in sagis mandaciū arguit, forte gestientibus ex eo quæstoribus suis metum aliquem, vt est sępe illarum malitia, iniicere, aut in Dæmonibus facultatem, vti dictū est, quibus velint sese ostendendi, ceteris quaquauersum adsint nihil quicquā cernentibus. Illud neutiquam mihi persuadere possum, qui intellexerim, imo viderim ipse sic eo casu commoueri, ac percelli sagas, vt anima illas iamiam defectura videretur: Tantus in verbis stupor, in vultu horror, in toto denique corpore tremor inerat. Quorum certe illæ nihil tam belle fingere poterant, quin facile fucus appareret, vt hic omittam dicere quam omni assĕueratione id perstiterint affirmare inter ipsas flammas, ac carnificum manus Hoc magis crediderim pręstigias esse Dęmonum, quibus eorum tantum, quorum velint aspectum perstringant, ceterorum liberum atque inoffensum relinquant. Nam si, quemadmodū Opticis placet, ita mouetur

uetur sensus oculorum, vti aer, qui intermedius est, vel luce, vel tenebris, quam eius ἐντελέχειαν esse dicunt, afficitur, vtrumque autem Dæmonibus promtum est pro libidine variare,[a] siquidem iis a Deo aeris potestas est, attributa, iã dubium nemini esse debet, quin quoque se videndi, aut non videndi, quibus velint, copiam facere possint: Nam & quod stupendum magis est, hoc præterea efficiunt (inquit Lactantius[b]) vt quæ non sunt, sic tamen quasi sint conspicienda hominibus exhibeant. Quam ob causam nõ inepte quidam[c] illos oculorum appellauit ludibria: Et puto inde incœpisse de Gygis annulo, Orci galea, ac virgula diuina fabulas: quas tã sæpe boni etiam auctores vsurpauerunt. Imo & omnes omnino rationes, quas Albæ, vt vocãt, Magiæ magistri in eum vsum a natura se mutuari profitentur: Quale illud est, quod Plinius[d] ex Dæmocriti sententia refert, de pede Chamæleontis sinistro, qui si in furno vna cũ Chamæleõte herba torreatur, ac in pastillos cõficiatur, gestanti hoc sit præstiturus, ne a quoquam conspici possit. Nam quod Gellius[e] hoc reprehendit, & deridiculam vanitatem appellat, vix in eo excusari potest, quin derideatur ipse, qui ignorauerit Dæmones, eorumq. sectatores hũc morem semper tenuisse in suis præstigiis, atque incantationibus, vt iis externum quid, ac quod visum feriret ad deludendos homines obtende

a *Ad Ephe. c. 2. ver. 2.*

b *Lib. 2. de origi. error, cap. 15.*

c *Plato lib. 2. de rep. Lucian in voth. Cice. ib. offi. 3. Homer. Iliad 5. Zenodotus Aristop. ἐν ἀκαρνοῦσιν.*

d *Lib. 28. cap. 8.*

e *Lib. 10 noctu. cap. 12.*

rent. Tum nemini fraudi esse debet, si quid forte insolentius scribit, modo grauem aliquē laudet auctorem: qualem certe pluribus in locis fuisse Democritum ait Cicero: [a] Et plus etiam puto in eum superiora illa recte admodū conuenire, qui nō alienus fuisse feratur ab eiusmodi reconditarum artium cultu, ac studio. Nam & tantum (ait idem Cicero [b]) extorum inspectioni tribuere solitus est, vt ex solo eorum habitu ac colore rerum, quas terra procreat, vbertatem tenuitatemue aeris, qui nos ambit, salubritatem, aut pestilentiam significare existimauerit. Imo nutauerit in ipsa Deorū natura, quæ prima, præcipuaque est apud Dæmones sortilegis schola, ac disciplina: Tum illud nequaquā affirmat Plinius, quasi certum, atque indubitatum: sed magis ostendit se pro fabula, ac mendacio habere: illis addubitandi verbis, *Si credimus.* Vtvt res sit, eo nos quotidiana ducit experientia, & confirmant quæ scriptis amplissimis tradunt plerique auctores: Dæmones, cum se in corpus aliquod induunt, sui tamen videndi copiam in quantumuis magna hominū frequentia iis tātum, quibus velint, facere. A Catoptromanteia, [c] ac Gastromanteia, id est, diuinationibus, quæ fiunt per inspectū quid a puero ad id ex artium illarum præceptis adhibito: vel in aquæ ventricosa amphora, vel in obiecto speculo, vti Didium Iulianum aliquando fecisse

[a] *Lib. 1. de nat. Deor.*

[b] *Didius nat. lib. 2.*

[c] *Volater ph. loq. lib. 30 c. de diuinatione.*

ciſſe ſcribit Spartianus:[a] Nonne ſolus is puer illo etiã, qui ſortes mouet, ac fatigat, nihil quicquam videntè apertiſſime cernit, deſignat, enuntiatq. omnia? Contra vero ἀγύρται, ac circumforanei impoſtores nonne in frequenti hominum corona multa oſtentant, quæ aſſantium quiſque certo ſe videre putat, cum illis nihil quicquam tale appareat? Circulatorem equeſtrem (inquit quidam apud Apuleium[b]) inſpexi ſpatam præacutã mucrone infeſto deuorare. Illabebatur ferrum in eius fauces, quantum putabant qui oculos in eum intentiſſime etiam defixerant. At non id credebat ipſe, qui ſic aliis credendum exhibebat: ſed ferrum ſciebat ſe in manibus ſuis continere, nec alio quoquam eſſe delapſum: id quidem multi fieri putant agilitate, dexteritateque manuũ qua facile, vel minus intentis, vel locorum aliqua intercapedine diſtantibus imponitur. Sed ſæpe niſi Dæmonum artificio illud effici non poſſe alibi oſtendimus: maximeque ſi quid fit a naturalibũ ſenſuum fide alienius. Quale eſt illud, quod ante diximus, de Germano, qui integrum fœni plauſtrum vna cum auriga, atq. equis viſus eſt deglutire. Quod certe niſi cum inſigni ſenſuũ corruptela, ac deprauatione fieri nõ potuit. Plato[c] θηλῶσιν, id eſt, ſtupore, ac maleficio afficere, ſtuporeque affectum decipere dixit (vti Budæus in commentariis linguæ Græcæ interpre-

[a] Ineius vita.

[b] Lib. de Aſin. aur.

[c] Lib. 3. de rep.

tatur) noſtri (*engigner*) quaſi ingenioſe, ac ſolerter imponere. Nam quemadmodū lumē lucernæ, vel luce Solis clariore, ac ſplēdidiore, vel denſi, atque opaci corporis oppoſitione obſcuratur: ſic plerunque aeris ἀφάνον Dæmonū arte, quæ cuiuslibet rei ſpeciem facile adumbrat, in tantum obtenebratur, vt omnem omnino aſpectum intentiſſimis etiam tollat, atque auferat. Tenebræ (inquit Plutarchus [a]) cogunt, aggregantque viſum, eumque obiid hebetant, atque obtundunt: cōtra lumen diſſipat, ac diſgregat. At ſi ſui generis viſus nanciſcetur aerē, id eſt, temperatum, ac moderatum, tum liber ſuum facit, atque exſequitur officium. Quæ cū quemadmodum nunc dictum eſt, Dæmonibus ſæpe ſint ad manum, mirum cuiquam eſſe non debet, ſi ἐπιφάνεια, καὶ κρύψις illorum veluti ἀπο-τελέσματα quædam arbitrio quaſi ſuo moderātur, ac temperant: Et iis quidem, quibus tantū viſum eſt, eam cæcitatem inferunt illi: non ſecus, ac qui ſpeculo exceptos ſolis radios contorquent, ac dirigunt in quos volunt: atque ita in eis oculorum vim ſic infringunt, vt non magis quam cæci videant, atque intueantur. Iſtis ita poſitis hoc modo dubitationē relinquit: quod nec fulgor, nec caligo tum, cum hæc eueniunt, intercedere vlla videtur, ſed vtrobique aer expeditus, ac nulla re interceptus apparet, vt iā minus rationes iſtæ huic, de quo quæritur, facto con-

a. *Lib. 4. de plac. Phil. cap. 15.*

conueniant. Sed aliter nos afficere Dæmones, ac commouere aliter causas, quæ a sola natura sunt comparatæ certum est. Vnumquodq; eorum, quæ nobis insunt (inquit Proclus [a]) propria quadam conditione a Dęmonibus mouetur, atque afficitur: id est, (vt interpretor) non eodem cum illo, quem natura in rebus suis tenere cōsueuit, modo, atque ordine. Et Psellus [b] Dæmones Plutonis galeam inducentes animas hominum arte quadam perturbat, & Sophistica fraude figuras, colores, ac quascunque voluerint formas in eorum phantasiam transmittunt, visaque, atque imagines iis obiiciunt. Frustra igitur quis in hoc certam aliquam causarum naturalium seriem desiderauerit: sed fateatur necesse est multa a Dæmonibus, quoties (ait Porphyrius [c]) prodigiorum suorum machinas admouent fieri, a naturæ consueto ordine alienissima: Quæ quoque puto causa fuit Iāblycho, vt eos Deorū pedissequos appellaret, quod scilicet in adumbrandis rebus Deos vestigiis proxime consequi videantur: Est & aliud superioribus non minus validum, ad asserendam argumenti huius veritatem: Si enim Dæmones (vt idem Psellus asserit) possunt se in hominum corpora inferre, atque insinuare: eorū spiritui phantastico se vel immiscere, vel adiūgere, vt pote qui & ipsi sint spiritus, cui iam id fide indignū videbitur sui imagine, quali forte

a *In lib. de anima & Damon ca. vbi tria de damone Socratis refert.*
b *De Dæmonib.*
c *De sacrificio cap. de speciebus. Dæm. bono. atq; malo.*
d *De myst. Ægyp. c. 1.*

libet posse quoque illorum, quos occupant, phā tasiam ferire, ac pulsare: Nam & sensa sua adeo commode inculcāt, vt ea verbis etiam disertissimis in aurem insusurasse videantur. Socrati (inquit Plutarchus [a]) familiaris fuit genius, cū eo qua summa coniunctus erat amicitia colloquens: At non extrinsecus vox ad eum accedebat (ait Proclus [b]) sed ex intimis inspiratio procedens, ac vsque ad sensuum instrumenta progrediens: Vocem tamen viuam, ac quasi tinniētem auribus suis haurire se forte putabat Socrates: cum ne auritissimus, attentissimusque quilibet alius, vel si ei adhæsisset, quicquā exaudire potuisset. Quæ si in fallendis auribus valet ratio, in decipiendo quoque oculorum sensu, cui longe omnium facilime illuditur, non erit minus potens, atque efficax: Siquidem sensuum omnium eadem imbecillitas est, vbi fallacię intenduntur, præstigiæ adhibentur. Postremo & hoc Dæmonibus in promtu est, vt simul fere apparere, ac latere possint, adeo vt qui se modo huic videndum præbuit, alteri iamiam oculos, vel promtissime intēdenti nullus videatur: Sicut in aere, & aqua (inquit Iamblychus [c]) contingere consueuit, vbi, siue colorem infundas, siue figurā imprimas, mox diffunditur, atque dissoluitur, ita & in Dæmonibus simile quiddā accidere solet: Nam & in his figura, colorque, & species rerū quarumlibet cito dilabitur: Vnde puto

a *In lib. Iucunde ex Epicuri doctrina vitam transigi non posse*

b *In lib. de anima & Dæmonica vitia de Dæmone Socratis refert.*

c *De myst. Ægypt. c. 1.*

puto ſatis manifeſtum eſt nihil ſagas imponere, cum ſic ſe ſuos Magiſtellos, cęcutientibus etiam, qui adſunt, omnibus, certo videre aſſeuerant: nec temere eſſe, quod eos affirmant, ceu aduocatos officii cauſa ſibi adeſſe in iudicio, nec ab alio quoquam, quam a ſe videri, aduerti, atque exaudiri.

Perperam ſentire qui negant pœnas vllas de ſagis eſſe expetendas: Tũ ſigillatim confutatæ rationes, quibus illi vulgo ſententiam ſuam tuentur, ac defendunt.

CAPVT XII.

EXſtiterunt qui ad periclitandas ingenii vires magis, quam ad aliquam veritatis opinionem inferendam, res ſumma vituperatione dignas: maximas tamen laudibus efferrent. Sic Glauco apud Platonem [a] iniuſtitiam, adoleſcẽs quidam apud Philoſtratum podagram, cæcitatem, ſurditatem: Polycrates Buſyridem: Phauorinus quartanam febrim: Lucianus Paraſiticã: Et tandem Eraſmus ſtultitiam in ea commendatione poſuerunt: vt ipſa veritas nulla pleniore, ac luculentiore oratione fidem confirmare potuerit. Sed qui ex animo id fecerit, quo ſentẽtiam ſuam legentibus probaret, tum aperte adhuc oſtendit nemo, quam qui lamiarum pa-

[a] *Lib. 4. de vita Apol. cap. 9.*

trocinium contentione etiam, quam in aliena re fieri ſoleat, ſtudio nō ita pridem ſuſcepit. Sed quoniam & bonis exemplo nocet, & malos trahit ad peccandum impunitatis defenſione, atq. illecebra, tum etiam aduerſatur ei, quod toto hoc opere interponimus de tam infeſto, atque immani ſcelere iudicio: pauca hæc cum bona illius, & ſi qui ſunt, qui cum eo ſentiant, venia attingenda eſſe putaui. Ac primum quod Apologiæ ſuæ præcipuum fundamentum in eo ponit, multa ſortilegis affingi, quæ ipſi per rerum naturam nullo modo queant excitare: vti ſunt tonitrua, nimbi, procellæ, turbines, reliquæque tempeſtates: quæ manifeſte ſuam habent a naturalibus cauſis originem: contrariū non vtique adeo inauditum, inſolenſque eſt, quin commode defendi poſſit ſcriptorum, nec paucorum, nec vulgarium a multis laudata auctoritate, & ſententia. Memoratur Apollonius [a] vidiſſe in India Brachmanes, qui arbitratu ſuo pluuias, & ſerenitates inducerent: Habuerunt & Aſſyrii [b] inter ſuos Chaldæos Iulianum quēdam (is Theurgica ſcripſiſſe dicitur) qui laborante ſiti Romanorum exercitu ſub Marco Antonio contra Marcomannos, [c] nubes prouocauit, vnde imbres ſtatim decideren: Arnuphus Magus Ægyptius in eo bello, quod Romani cū Quadis geſſerunt impetraſſe dicitur Magicis ſuis vocibus a Mercurio, aliiſque Dæmonibus, qui

[a] *Philoſtr. in eius vita.*

[b] *Suidas.*

[c] *Dion Niceus & Xiphilinus in vita Antonini Philoſophi. Suidas & Euſebius,*

qui ſunt in aere, vt pluuiam immitterent, quæ ſic Quados exagitauit, vt victoriam Romanis cedere cogerentur. Idem de Biarmenſibus poſt Saxonem Grammaticū refert Olaus Magnus. a Ii, inquit, cum Regneri Danorum Regis impreſſionem amplius ferre non poſſent, reſque iam, quod aiunt, ad triarios rediiſſet, cœlum tandem carminibus aggreſſi tantam inde copiam imbrium elicuerunt, atque in aduerſos hoſtes impulerunt, vt eorum exercitum omnē diſiicerent, ac diſſiparent. Lucius Piſo recenſet b Numam ſæpe cantibus fulmen elicuiſſe, ac Tullum Hoſtilium, quod idem tentando ritus, ceremoniaſque minus ſeruaſſet, eo ictum periiſſe. Paulus Venetus auctor eſt Tartaros, quæ gens veterem Parthiam, Scythiamque nunc occupat, tenebras terris cum volunt ſuis incantamentis inducere, parumque abfuiſſe, cum forte apud eos verſaretur, quin a latronibus eo pacto circumueniretur, ac ſpoliaretur. Cui germanum eſt quod Haitonus in Sarmatarum hiſtoria ſcriptum reliquit ex iiſdem Tartaris vexillarium quemdam, cum ſuorum aciem inclinatam, ac pene diſiectam videret, hoſtes tali aeris opacitate, denſitateque inuoluiſſe, ac pene ad internecionem cecidiſſe. Conſtantinus Imperator vir c teſte Zonara inter Orthodoxos piiſſimus credidit Magicis artibus adhiberi poſſe ſuffragia, ne maturis vindemiis metuerentur

a *Lib. 4. c. 1.*

b *Apud Plin. lib. 2. c. 54.*

c *l. eorum de Malefic. & Mathem.*

imbres, aut ventis grandinisque lapidatione ipsæ quaterentur. Quod postea damnatum nominatim reperitur in libris βασιλικῶν: qua, vt notat Theodorus Balsamo in Nomocanone, legibus puniuntur qui eiusmodi Magica faciunt: ita metsi boni alicuius consequendi gratia, ac propter vbertatem fructuum id præstent. Si igitur sic auerti possunt, certe etiam excitari cõtraria ratione posse non vtique ita absurdum videbitur. Quod & Constantius [a] Constantini illius filius non obscure testatus est, cum illos, qui Magicis artibus elementa turbant, ferali peste absumendos statuit. Nec ab ea etiam sententia alienus fuit D. Augustinus, [b] cum Dei permissu elementa a Magis concuti posse perhibuit: Et ei subscripsit D. Thomas, [c] asserens tum cogi Dæmonibus nubes in aere, tum vento impelli, ac etiã inde ignes deiici. Quod docte vt omnia alia quæ attigit interpretatus est in suis cõmentariis σωλάξιως artis mirabilis D. Petrus Gregorius [d] Tolosas Iurisconsultus ipse mirabilis: Et nunc

l. Multi o.

b In Psalm. 77. vers. 49.

c In postil. sua in Iob.

d Lib. 4. ca. 46. num. 3.

Planta ferax nostris mature interſita ſulcis.

Concitant (inquit de Dæmonibus loquens) pluuias, ventos, ac tempestates in aere ex coactis fumantis terræ, sudantisque maris vaporibus (nam alioqui ipsi nihil gignunt) atque inde componunt, eiaculanturque ἐκνιφίας τυφῶνας πρηστῆρας, multaque φάσματα, καὶ εἴδωλα, in

quorum

quorum compositione miros, vbi sic materia subest, se præbēt artifices. Sed hęc omnia vel rudis antiquitas crediderit, vel recentiorum illius adducta auctoritate probarit opinio. Sit extremæ temeritatis, ac dementię sic naturam velle Dæmonum nutu ac voluntate constrictam tenere, vt illorum arbitrium ipsa se parare, ac fingere debeat: iis fasces sic submittere, vt pluendi tonandique modum, ac tempus ab illis accipere necesse habeat. At nemo (opinor) qui vel mediocriter in Theologorū libris sit versatus ibit inficias, Deo sic volēte Dæmones ita eiusmodi tempestatibus permisceri: vt eas, ceu Adrastiæ quædam Erynnes, ac (quod ait Chrysippus, [a] postque eum Basilius [b]) carnifices, ac diuinæ vltionis ministri in hominum perniciem, humanarumque rerum calamitatem impellant, traducant atque etiam decutiant. Notum est illud D. Pauli [c] inquientis, Dęmonibus attributā esse aeris potestatem: Et in Apocalypsi [d] memorantur aeriæ potestates eiusmodi presteres, ac fulmina molientes. Empedocli quoque apud Plutarchum [e] Dæmones cæliuagi dicuntur: id est, vt ipse interpretatur alibi, [f] eum aerem, qui cœlo subditus est, occupantes, summa (vt ait Xenocrates [g]) malignitate, & nocendi tum cupiditate tum audacia. Hæc igitur si sic illis demandata est cura, & veluti commissa procuratio exercendæ Dei in homines iræ per ipsamet

a *Plutarch. de sera nu. vindicta Id. proble. 31.*
b *In cap. 1. Esaiæ, & Psal. 78.*
c *Ad Ephes. 2. c. ver. 2.*
d *Cap. 13.*
e *In tract. de vitanda vsura.*
f *Problem. 39.*
g *Apud eīdem Plutarch. in Iside & Osiride.*

naturæ inſtrumenta: iam hoc quidem minus durum, minuſque incredibile videbitur, ſi quis illis in ea re comites ſagas adhibeat: non vt adiutrices operis, ad quod patrandum aut promouendum nemo neſcit nihil omnino ab illis adiumenti afferri poſſe: ſed vt illas Dæmon propenſæ ad damna, atque iniurias voluntatis cõſcientia magis, magiſque affines ſceleri reddat: illis ſuas licet falſo in tam ardua, atq. admirãda re vires, ac potentiam oſtentet, eas vſque, & vſq. defatiget, exagitet, ac ingrato aliquo opere faciendo exerceat. Nam ſic ſuos beare ſolet perpetuis ærumnis, laboribus, ac moleſtiis beneuolus ille Magiſter. Nec eius rei fidem quicquam imminuere debet illud, quod in natura abſurdum, atque incredibile cenſetur, contra innatam grauitatem ſublime efferri homines, atq; aera ſurſum verſus perrumpere. Nam hoc primum ingenue fatemur, naturæ ex ſeſe in hæc omnia nihil iuris eſſe, ſed ipſa etiam inuita, ac ſtupente eiuſmodi prodigia, ac portenta ſe oſtendere, vt qui velit ea ex cauſis naturalibus æſtimare, nihilo plus agat, quam ſi conetur digito ipſum cœlum attingere. Neque enim par eſt humana ratione, atque iudicio ea cenſere, quæ palam eſt fieri præter omnem ordinem, atque modum a natura conſtitutum. Simon Samaritanus (quem admodũ Ambroſius in Hexamerone, & Clemens Pontifex in itinerario teſtantur)

tur) hoc inter alia miracula, quib. cum Petro Apostolo certabat, efficiebat vt pennis sublime in volantis speciem efferretur. Quod spectante Nerone factum scribit Egesippus, [a] ipsumq. præterea Apostolorum precibus decidisse, & iuxta Ariciam crus alterum fregisse. Mitto quod Pausanias in Atticis de Musæo poeta narrat, illum Boreæ dono volitasse. Quod de Pegaso Argiuo Basilius: [b] de Abari Scytha Herodotus, [c] ac post eum Gregorius Theologus [d] meminerunt solitum videlicet fuisse iaculari sagittam dono ab Apolline acceptam, cum qua simul perniciss. ma velocitate transferretur. Nam fabulæ commentum potius, quam historiæ veritatem hęc habere videntur. Et si sic quidem contingere potuerunt Cacodæmonis astu, atq. opera, quē impio errore delusam gentilitatem sub Apollinis, Æoli, aliorumque Deorum nomine coluisse nemo ignorat. Neque enim id magis a verita te laborat, quam illud quod de Antidio Turonensi Antistite recentiores scripserunt, [e] eum vectore Diabolo vsum, quo Romā celerius perferretur, atque ibi pontificem a nefando aliquo incœpto promtissime reuocaret. Et vt hæc non sint, quid amplius quærendum videtur, postquam scimus hominem spiritui immundo obnoxium [f] discerptis catenis comminutisq. cō pedibus, quibus vinctus erat, in sola loca a Satana deferri solitum: Imo Iesum ipsum as-

a *Lib. 3. c. 2.*

b *In oratione funebri Grego. Nan Zian.*

c *In Melpomene.*

d *Epist. 22. ad Basilium Magnum.*

e *Marul. li. 3. cap. 2.*

f *Luc. 8. Mar. 5.*

sumtum ab eo fuisse in sanctam ciuitatem,
a *Matt.4.* a & statutum super pinnaculum templi. Etsi enim consultum non est piis inquirere, qua ratione id sit factum, de facti tamen veritate impium sit disputare, quando ea tam diserto Euangelii elogio consignata reperitur. Si igitur id ei aliquādo euenit, qui ipsius Satanæ victor, atque expugnator fuit, vt ab eo per aerē deportaretur, quæ iam ad credēdum tanta erit tarditas, quæ homines illius iniuriis sæpe obnoxios, maximeque qui se volentes eius potestati permiserunt, non admittat ab eo pro nutu, ac libidine sursum, deorsum volutari, ac trāsferri posse? Denique si ad rationem eorum, quæ nō modo ex annalium vetustate, sed etiam ex recenti hominum sermone, atque memoria constant, hæc exquirere placet: quid nostris temporibus vulgatius, quam sunt tum frequētes, ac assiduę sagarum de ea re assertiones; tum iis consentanea hominum testimonia, qui nō per somniū, aut Magicis actibus auersos sensus, sed oculis suis vidisse se illas nubibus excussas, vel summis arboribus, ac tectis perplexas hærere, vel humi attonitas iacere constanti sermone affirmauerunt? Nec id quidem in triuio confabulantes, sed in iure sacramento sanctissimo rogati, atq; adacti, vti in superiore disceptatione non semel est demonstratum. Facessant igitur, qui sic naturam rerum omnium normam, ac regulam consti-

constituunt, vt nihil præter eius modum, ordinemque fieri posse putent: Sic Dei, qui etiam

Legem pati sydera cogit, [a]

manus constringunt, potentiamq. coarctant: vt nihil plus facturum credant, quam quod secundum naturā credibile est. Hoc enim nimiū maligne, ac stolide est sentire de eius operibus: ac, quod aiunt, Iouem prorsus orbum facere. Ego (inquit) Lucius apud Apuleium [b]) nihil impossibile arbitror: sed vtcunque fata decreuerint, ita cuncta mortalibus prouenire. Nā cunctis hominibus multa vsuuenire mira, & pene infecta: quæ tamen ignaro relata fidem perdāt. Iam quod cogitationem, cuius pœnam [c] nemo pati debet solam afferri a sagis ad eiusmodi elementorum affectiones causantur, idq. pro alio veniæ, atque impunitatis fundamento statuūt, quasi euentus rerum (quod ait Cicero [d]) non etiam hominum consilia vindicari debeant, id quidem aperte est cæcas, atque impuras animi affectiones contra ipsius Euangelii auctoritatē defendere, cuius disertissimo testimonio [e] scimus malas cordis cogitationes peccatum esse coram Deo grauissimum, vti etiam nominatim postremo Decalogi sermone cauetur, [f] eosque qui mente cupida, propensoque studio facinus aliquod agitauerunt, etiamsi nihil promouerint, tamen perinde habere excusatos, ac si ipsi nunquam quicquam animo incœptauissent.

a *Bost met s. lib. 1.*

b *lib. 1. de Asino aur.*

c *l. cogitationis. De pœn. D.*

d *In Milonia.*

e *Matt 5.*

f *Exod. 20.*

Et omnino pari iure conſcios, atque inſontes cenſere. Ac ne quis hic diſtinguat, nihil ſe pœnas illas morari, quas Theologorum ſcholæ relinquunt ſecretæ Dei vindictæ (irregularitates vocant) de illis nunc tantum quæri, quas leges humanæ[a] ad exemplū trahant (ſanguinis pœnas vulgo appellant) quibus omnino ſint indigni, qui nihil admiſerunt ipſi, quod in eos vt auctores vere poſſit reiici: cogitationem enim ſolam nihil nocere, niſi & factum ſecutum ſit:[b] nec conatum ipſum, ſi nihil obeſt vnquā imputari iniuriæ. Eſto, ſit aliquid humano iure [c] licitum, quod tamen diuino damnetur, atque improbetur. At nec deſunt in iſtis ſanctiones diſertiſſimæ,[d] quæ eadem ſeueritate voluntatem ſceleris, qua effectum puniāt, Edicto Gratia. Valent. & Theod. grauiſſime mulctatur, qui occaſione poteſtatis nuptias cōtrahere cum aliqua, inuitis quorum intereſt, voluerit: licet eas non perēgerit. [e] Qui emit venenum, vt patri daret, quamuis non potuerit dare, pœna nihilominus tenetur, quæ eſt legis Corneliæ de ſicariis. [f] Solicitatores alienarum nuptiarum, g itemq; matrimoniorum interpellatores, etſi effectu ſceleris potiri non poſſunt, tamen propter voluntatem pernicioſæ libidinis extra ordinem puniuntur. [h] Qui attentauit, non etiam rapuit ſacratam virginem, hoc facinus luere damnatur. [i] Et omnino in grauibus, atque atrocibus

ſa-

a Gloſ. & DD in c. ſignificaſti. 2. ver. de homicid.

b l ſæpe. De verb. ſignif.

c l. 1. § hæc autem verba Quod quiſque.

d l. Quiſquis Ad leg. Iul. Maieſt. C.

e l. vnica. ſi qua pradit. poteſt C.

f l. 1. ad leg. Pomp. de parricid. D.

g l. 1. de extraord. crim. D.

h Si quis nō docuerit de Epiſc. & Cleric.

i l. fugitiuus de verb. ſignificat. D.

satis est ipso facto initium criminis mente deduxisse, vt subsit pœnæ aliqua occasio. Quæ causa fortasse fuit ob quam ætate nostra Senatus Parisiensis summo suo iudicio de Maiestate damnauit virum alioqui nobilitate insignē, quod de interficiendo rege consilium apud se tantū iniisset, cuius etiam pœnitentia statim ductus, ipse de se fuisset indicio. Quod vero tantum esse potest sceleratæ mentis incœptum aut cogitatio? quæ tanta humani cordis nequitia, atque improbitas? quam nō dicam animo agitare, cōcupiscere, atq. expetere quod ceteri omnes mortales horrent, ac pertimescunt, aeris sonitus, atque ardores, satorum stragem ac calamitatem, arborum extremam verberationem, ac sæpe euulsionem, ipsamque adeo latissimorum finiū, atque amplissimarum regionum deuastationē, atque exitium, sed etiam manibus pedibus nectes, & dies conari, vt hæc fiant, adesse, adniti, atque subuenire: quantū in se est iis, quos putant hæc omnia excitare, Dæmonibus, & toto denique impetu, ac studio in hoc incumbere, vt illis solis quam maxime placeant: vel si infensum Deum, atque homines omnes habituros se sciant. Hæc sunt illa cogitationis peccata, quæ D. Basilius [a] non vt phantasias simpliciter, verum vt consummata opera in anima iudicanda esse censet, quæq; simul, ac se vti ignis fumo prodiderunt sopienda, atque exstinguenda veniunt,

[a] *In lib. de vera virgini tate.*

tanto etiam grauiore pœna, quanto sæpe tacita plus habent in celando, quam aperta in committendo malitiæ. Aut si nihil omnino nuda conscientia luere debet, & satis est ad innocentiam

Cæcum versare in pectore vulnus:

valeant iam omnes legum sanctiones, quę prauas de Deo, deque religione opiniones, sola etiam linguæ professione denudatas, ac retectas sęuissimis flammarum cruciatibus puniunt. Sit illa imperatorum, Iurisconsultorumque [a] furialis, & sanguinaria vox, quæ non modo fautores scelerum, sed etiam conscios eadem pœna, supplicioque qua perpetratores plectendos prędicauit. Rursus quod obtendunt ætatis, sexusq. imbecillitatem, quæ in censendis cuiusque vitiis æquabiliter, moderateque attendi debeat, huiusque quale quale est criminis odium eorũ, quæ nobis natura tribuit, excusatione deprecãtur, quasi ipsa peccandi procliuitatem propensionemque vna cum annis, muliebrique conditione attulerit, id quidem illi viderint, qui hanc naturæ, quæ tamen omnia sapienter agit, dicam tam grandem impingunt. Certe nec oẽs, qui hac fortilegii labe inficiuntur, fœminæ sunt & ætatis exactæ, ac decrepitæ, sed & mares, licet id infrequentius quidem, æque sibi in hoc obsequii genere deuotos, addictosque habet Dæmon. Et si quæ, vt certe complures extrema se-

[a] *l. 1. § occisorum. Ad Sc. Syllaniã l. vtrum. Ad leg. Põ peiam. de parric § alia de publ. Iud. in Inst.*

necta

necta in hoc facinore deprehenduntur, inueteratum hoc malum est,& plerumque ab ipsa iã adolescentia admissum,& contractũ. Et vt hæc ita sint vti ipsi volunt,quis nescit nullam neque sexus,neque ętatis omnino esse excusationem aduersus legum præcepta,[a] delictumque nullũ innoxium prætextu humanæ fragilitatis haberi? [b] Diserta,atque aperta Domini vox est: Vir siue mulier,[c] in quibus Pythonicus,vel diuinationis fuerit spiritus,morte moriantur.Et incãtatrix in Endor [d] mulier Saulis leges reformidat,quæ capitali supplicio M. gicas artes persequebantur ; artisque negat viam experientiã ob id dare velle.Ecce vt nullo nec ætatis,nec sexus discrimine,ac delectu supplicium est in eos diuina lege constitutum, qui eiusmodi vetitas, illicitasque artes exercent. In nouo instrumento,quod iam mitiorem,moderatioremque doctrinam continet, tamen grauissima sententia pronuntiatur [e] eum palmitem , qui in Christo non manserit,foras eiiciendum esse, atque in ignem mittendum.Omnimodo id dicitur,&sine exceptione. Quod si ius ciuile [f] vetat nos distinguere, vbi lex ipsa non distinguit,quid faciẽdum tandẽ putabimus in Euãgelio, cuius maiestas est supra legẽ,cuiq. quicquam [g] vel addere, vel detrahere piaculum est sempiternis luendũ flammarum incendiis?Ipsę Romanorum leges antiquissimæ capitali pœna animaduertendũ

a *l. Auxiliũ §. in delictis De minoribus 25. ann.*
b *c. Illud 11. q. 1.*
c *Leuit. 20.*
d *1. Reg. 28.*
e *Ioan. 15.*
f *l. de pretio de publ. in rem act.*
g *Deu. 4. Apoc 22.*

censuerunt, non modo in homines, qui eo crimine tenerentur (vti Tacitus[a] factum memorat in Pub. Martium, & Pituaniũ, quorum illũ consules extra portam Exquilinam necari, hũc de saxo deiici, quod essent sortilegi cõperti, iusserunt: Et Ammianus Marcellinus[b] in Hilariũ aurigam, qui quod filium nefariis artibus eruddiendum Mago cuidam tradidisset, capite iussus est ab Aproniano vrbis prætore id facinus luere, ac cum etiam e lictoris a quo fuerat negligentius colligatus manibus in proximum delubrum euasisset, in eũ nihilominus inde retractum lege actum fuisse) sed etiam in ipsas mulieres: quemadmodum recenset Valerius[c] de Publicia, & Licinia, quibus ob eiusmodi maleficium cum Septuaginta Romanis gulæ laqueis fractæ fuerunt. Nec equidem animaduersionis seueritatem soli illi in fœminas adhibuisse reperiuntur: Sed Athenienſiũ quoq; celebratur in Lemniam sortilegam iudiciũ,[d] pręproperum quidem illud, at odii quo tum in eam pestem summo flagrabant non obscuram habens significationem. Nam ad solam ancillæ delationem, nec causa in disquisitionem vlterius adducta, ipsam crudelissimæ morti dediderunt. Quid Eriphila, Mycale, Canidia, Erictho, Sagana, Dipsas, reliquaq; maleficarum mulierum, quæ fuit priscis illis temporibus, turba: num ex tot Scriptoribus, qui earũ memoriam ad hanc nostram

a *Lib. 2. Annal.*

b *Lib. 26. rerum gesta.*

c *lib. 6. c. 2.*

d *Demosth. in prima contra Aristogit. erat.*

nostram ætatem propagauerunt, quisquam exstitit adeo indulgens, qui muliebrem, anilemq. imbecillitatem earum pestiferæ ac sceleratę vitæ vnquam prætenderit? Age vero demus illis hanc veniam, quod in lubrico humanæ fragilitatis constitutæ sustinere se nullo modo potuerunt, quin laberentur: Quæ tandem insania est, id illis flagitium condonare, quo sint quoad viuent seipsas cũ maxima in Deũ, atque homines contumelia contaminaturæ! Nimirum hoc est rabidis canibus, quas alioqui insanabiles nemo nescit, idcirco vitam dare: quia nulla sua culpa, ac vitio in eã rabiem incurrerunt. Sapientis est (inquit Seneca [a]) non sanos quidẽ, sed sanabiles seruare Neq. enim bonus agricola adminicula supponit iis arboribꝰ, quas scit nulla cura deprauationem, distortionemq. suam esse relicturas. Hanc vero labem, postquam semel adhæsit, vix elui posse, eiusque durare sæpius ad extremum causam non vno loco superius est demonstratum. Et certe adhuc quod sciam auditus est ex tot millibus, quos sortilegii laqueis irretitos habuit Satan, nemo; qui se aliter iis expediuerit, explicaueritque, quã culpę vel coacta, vel libera apud Iudicem professione, ac deinde eius morte luitiõe, adeo ille sui iuris tenax est dominus. At Imperatores [b] remissionem pœnæ fieri vetuerunt iis, qui impunitatem veteris admissi nõ emendationi potius, quam cõsuetudini de-

a *Lib. 2 de clementia e. vtim.*

b *Lib. 3 de Episcop. audientia.*

putarent. Et Plato in Protagora ait, non solere exigi a fontibus pœnas ad vindicanda, quæ iam ab eis sunt admissa, peccata, quis enim id infectum reddere possit, quod factum est, sed demũ id fieri, vt in futurum caueatur, ne denuo is delinquat, qui iam deliquit? Quæ igitur satis probabilis causa iam afferri potest, quin eiusmodi καθάρματα, & qui sic se Dæmonibus æternũ deuouerunt, dicaruntque, ipsi statim ac dignoscũtur, omnibus suppliciis non interficiantur? Nã certe si quid est, quod publice solicitos habet ciuium animos, quamuis sine eius fraude, ad quẽ ea res pertinet, tolli ipsa non possit: tamen par est hanc illam iacturam potius ferre, dum ceteris in commune consulit, præcipuaque semper debet esse causa publica tranquillitatis. Hanc propriis ædibus diruendis, atque solo adæquãdis occasionẽ volens arripuit Publicola. [a] Multi etiam magistratu alioqui honorificentissimo ante tempus abiere, quod eũ scirent apud suos esse inuidiosum, vti de Scipione, & Figulo recenset Cicero. [b] Et Ostracismo [c] virtutem, potentiamq; suam luerunt non pauci, quod aliter populo sua quies, securitasque constare posse nõ videretur. Et reperiuntur tamẽ, q vetulas quotidiana minarum iactatione terribiles, venefici orum, quæ deinde sequuntur, certissima noxa formidabiles: Et ipso tandem sanationis, cuius solæ facultatem habere dicuntur, miraculo vene-

a *Plutarch. in eius vita.*

b *Lib. 2. diuinat.*

c *Plutarch. in Pericle & Aristide.*

venerabiles defendant, nullam ob tot, tantaq; ſcelera, atque flagitia animaduerſionem, ſupplicium que mereri. Hoc autem quid eſt aliud, niſi ſi eſt (quod dicũt) luporum in medio ouili arcem, præſidiumque ſtatuere. Certe memini videre me totos pagos, qui de alio migrando cogitarent, non alia cauſa, quam quod impunitam, inultamq. nimia Magiſtratus indulgentia viderent iſtam in maleficis mulieribus alios diuexandi licentiam. Sed nõ habeant hæc ſatis idoneam cauſam ad ſtatuendum aliquem iudiciis de re adeo graui modum. Sit contra fas, legeſque conceptum apud vulgus ex incerto rumore metum eo trahere, vt eius adimendi occaſione neceſſe ſit cuiquam vitam per ſummum dedecus eripere. At hic iam quieſcat omnis calumnia neceſſe eſt: quod adhuc ad pœnam raptum neminem quiſquam audiuit, quẽ maleficiorum indubitatus euentus teſtium planiſſima elogia, ipſaque adeo ad vltimum perſeuerans confeſſio tanti criminis manifeſtum ante non reddidiſſet. Sed iã inſurgit longe firmiſſimum eius defenſionis propugnaculum, legibus [a] nihil in quemquam vindicari ſolere, quod non ipſe voluntate, conſilioq. ad miſerit. Cui rei nihil æque repugnet, atque illa, quæ a Dæmone affertur vis eorum libertati, quos ſic in ſeruitutem abducit. Neq; enim obſcurum eſſe quib. ille dolis, machinis, fallaciis,

[a] *l ſæpe. De verb ſignif. l. 1 Ad leg. Cornel. de ſic.*

ac præstigiis ingruat, vbi hoc molitur. Adeo vt vix sit in cuiusquam potestate, maximeque vbi ætas, sexus, ac rusticitas consilium impediunt, eius studiis, conatibusque obsistere. Ehodū dic mihi: vllum ne nisi illo auctore, atque impulsore committitur flagitium? [a] Auditusne est ob id quisquam absolutus iudicio, quod diceret se in eam cuius reus ageretur fraudem esse a Diabolo illectum? Vno equidem nomine hoc est euertere omnem a fundamentis doctrinā Christianam, qua monemur [b] semper in Deū sperare, quod is sit fidelis; nec vnquam permissurus, vt tentemur supra id, quod possumus. Verum ne quid otiosi cessemus, quasi sit ille hanc pro officio securitatem nobis etiam incogitantibus præstiturus, Imperatoris se in hoc munus tantum exsequi velle ostendit, vbi vicissim a nobis postulat, vt eius nutu, voluntateq; pendeamus, fidei inconcussæ arma capessamus, intrepidi hosti obsistamus, [c] & quantum in nobis est rem strenue, gnauiterq; geramus. Ac quoniā ignoratione eius, cum quo committimus, multa sæpe peccantur, quod victoriæ initiū ab eius perspectis viribus, consiliisque sæpe oriatur, monet etiam diligenter quali cum hoste nobis pugna futura sit: Nimirum cum eo qui maleuolētia, nocendique cupiditate, viribus, vigilantia, aut vllo belli apparatu nunquā deficiatur: quique instar leonis rugientis, famelici, atq; oberrantis,

a *Sap. 2*

b *1. Cor. 10.*

c *Ad Eph. 6* *1. Pet. 5.*

rantis ſemper quærat, quod deuoret: [a] Ac qui etiam, ſi quando vires minus ꝓficiant, leoninę pelli vulpinam aſſuat: Eudemonis perſonā quo facilius imponat, adūbrans, quaſi qui hoſtiū teſſeras ad eos ipſos deludendos aſſimulant. Ecce vt tali Imperatore, tamq; fidelibus monitis, ac conſiliis res hoſti, & immani, & verſuto longe a victoria abfutura eſt, ſi nos nobis ipſi nō deſimus. Etſi enim is nō dormit: [a] ſic nec dormitat, aut ſopore lāguet, q̄ cuſtodit Iſrael. [b] Quo magis mirū eſt reperiri ea diffidētia, ne dicā impietate homines, q̄ dimicationis exitū ad eius q̄ la ceſſit nutū, atque arbitrium cōferant: quaſi neceſſe ſit qui appetuntur illico omnes ſuccumbere, victaſque manus dare, ac non potius credere fas ſit Chriſtianos omnes Satanæ telis eſſe impenetrabiles: [d] niſi ipſi ſponte relicto preſidio, abiectoque clypeo nudi in eius arma proruerint, aut niſi potius volentes in eius caſtra profugerint. Quorſum enim ſeruator, [e] dū nobis exemplo præit, Satanā impia ſuadentē abire iubet, niſi vt certa fiducia idem facere audeamus, perſuaſum habentes parē pugnæ exitum eſſe nacturos, ſi eius ductu, atq. auſpicio rē geremus: ſique cum Propheta [f] hoſti dicemus: Vade homicida dominus mecū bellator fortis! ſic enim toties excluſus abibit, quoties inſultus repetet, prælīūq; redintegrabit, vti nō ſemel euenisſe memorant hiſtoriæ: [g] cū pios illos patres,

[a] 2 Cor. 2.
[b] 1. Pet. 5. c.
[c] Pſal. 120.
[d] D. Grego. 29.
[e] Matt. 4.
[f] Idem, 20.
[g] D. Hiero. in vita D. Hilarionis & Paulo & Palladius.

qui in ſolitudinibus religionis ergo conſidebant, eius technis, & ſæpe, & fruſtra adortus eſt. Sed nihil mirum eſt, ſi quos iã habet aliqua ratione obęratos, tãdem longa fœnoris acceſſione, veluti obrutos neruo, compedibuſq. arctiſſime vincit, ac cõſtringit. Nã fere ſtupris, libidinib⁹, furtis, cædibus, aliiſq; flagitiis delibutos, ac delibatos: [a] demũ hoc ſortilegii corollario nobilitat, fabulaque (quod aiunt) fabulam trahit, ſic permittente Deo, qui peccatum peccato, cæcitatem cæcitate, ignorantiam ignorantia pũnire ſolet. Vt enim ſibi militẽ (quod ait D. Ambroſius [b]) eligit Chriſtus, itidẽ Diabolus voluntarium ſeruũ auctionatur, & ſuo iuri acquirit, neminemq. iugo ſeruitutis aſtrictũ poſſidet, qui ſe ei prius peccatorũ ære non vendiderit. Imputent igitur ſibi, quod ſic volentes Dęmonũ implicantur erroribus: cum ante a Deo deflexerint ipſi, quã is illis tergũ obuerteret [c] agnoſcantq; ſe iuſto eius iudicio Satanę in tam duram ſeruitutem eſſe condonatos, ac traditos. [d] Neq; etiã iam ad illud, quod in vltima legitimarũ defenſionum inopia vſurpari ſolet, confugiant: calamitoſos potius eſſe erigendos, ac recreandos, quã vexandos, aut damno aliquo augendos, cũ hæc miſericordia in eos non conueniat, qui in miſeriã volentes inciderunt: quiq; (quod aiũt) aſciam cruribus ſuis ipſi eliſerunt. Iã quod autumant pactum nullũ inter hominẽ & Dæmonem

a *Acto c. 7. Exod. 10. Iſaiæ 6. Ad Rom. 9.*

b *In lib. de beata vita.*

c *Hoſeæ 9.*

d *Rom. 1.*

nem recte intercedere posse, quia nimirum nec iuris, nec oratiõis alteri cũ altero vlla esse queat cõmunio, atq. societas. Tũ si quod intercedere possit tantam esse earum rerum, quæ in stipulatũ deducuntur, difficultatẽ, absurditatem, iniquitatẽ, vt inde nulla possit valida satis oriri obligatio. Istæ quidẽ rationes cõuenirent, si de hoc in iure ex edicto esset disceptandum: Quod videlicet ad publicam læsionẽ pertineat, quod turpem causam contineat, quod ad circumscriptionẽ sit malitiose excogitatũ, quod nemo vel si maxime cupiat, id præstare, atq. efficere queat, & alia id genus quibus iis subuenitur, qui in captionem aliquã inciderunt. Nam excludendę actioni puto prodessent, siquam forte Dæmon institueret, vti apud Bartolum [a] contra Virginem matrem. Sed cum tentationis, impulsionisq; via, in qua ridiculũ sit necessariã ad legitimos actus personarũ habilitatem considerare, hoc totũ aggrediatur facere frustra, atque otiose mihi videntur agere, qui dissentanea illa repugnantia, ac difficilia in argumentum trahere, atq; adducere conantur. Et, vt hæc iurisconsultorum placitis, ac legibus dimetiri oporteat satis antea est demonstratum [b] sermonis vsum inesse Dæmonibus, quo idonee voluntatem suam significent, ac interrogando, respondendoq; stipulationẽ cõstituant. Tum si quæ sunt, quæ vires eius, qui ea spondet, hominis vin-

a *In quæst. ventilata coram D. N. Iesu Christo.*

b *Gene 3.*

cant ac ſuperent, quaſi ſupra modum, ac naturam conſtituta in iis præſtandis Dæmonem ea qua eſt maxima poteſtate adniti, atque vltro opem ſuam præbere. Turpium porro, atque inhoneſtorum cauſam nihilo magis hoc negotiũ impedire, quam latrones, meretrices ue a pręda, & quæſtu reuocant facinoris atrocitas, famæq. pudor, ac verecundia. Væ igitur illis (vt cum Eſaia loquar [a]) qui ſic fœdus cum morte percuſſerunt, & cum inferno pactum fecerunt. Pactũ (inquit D. Auguſtinus [b]) conſtitutum ex peſtifera ſocietate hominum, atque Dæmonum: pactum infidelis, & doloſæ amicitiæ: Væ quoque illis, qui adeo horrendi, atq. exſecrandi criminis odium deprecantur, pœnaſque minuũt excuſatione metus, ætatis, ſexus, imprudentiæ, atque aliarum id genus rerum, quas ne in leuioribus quidem prætexere quiſquam ſanæ mentis audeat. Quid enim hoc eſt, ſi non eſt (vt inquit D Paulus [c]) aperte Deum prouocare atq; impetere. Siquidem impium eſt (ait Caſſiodorus [d]) iudices illis eſſe indulgentes, quos cœleſtis pietas nõ patitur impunitos. Obſtare, ne eius regnum veniat, neque enim id ſtabiliri, ac confirmari melius poteſt, quam cum hoſtes eius vna cum Satana ipſorum imperatore proſternuntur, perduntur, obteruntur. Vbi impius (inquit D. Ambroſius [e]) interficitur, Chriſtus infunditur, vbi abominatio aboletur, ſanctificatio

a *Cap. 28.*
b *Lib. 2. de doctrina Chriſtiana.*
c *1. Cor. c. 10. & ad Rom. cap. 13.*
d *Lib. 9. in edict. Alarici regis.*
e *In lib. 2. de Paradiſo.*

tio conſecratur Hominum ſecuritati, tranquillitatique peſſime conſulere: Nam (ait Pyrhagoras a) οἱ μὴ κολάζοντες τὺς κακὺς βλάπτουσι ἀδικεῖσθαι τὺς ἀγαθύς Deniq. malum bonum (quod ait Eſaias a) & tenebras lucem dicere, omnemque omnino virtutis, vitii, præmiorum pœnarũ delectum, iudiciumque tollere. Equidem non verebor qui ſim tam longo, ac diuturno maleficorum examinandorum vſu exercitatus, ac cõfirmatus, palam, atque ingenue de iis ſententiã meam oſtendere, ac ipſam quantũ potero proferre lucem veritatis. Videlicet tot impietatibus, veneficiis, portentoſis libidinibus flagitioſiſque facinoribus vitam illis aperte eſſe inquinatam, ac contaminatam, vt e iure eſſe non dubitem omnibus tormentis excruciatos igni interficere, tum vt debitis pœnis ſua expient ſcelera: tum vt aliis ſint documento, ac magnitudine ſupplicii eos deterreant.

a *Stobæus ſermone 44.*

b *Cap. 5.*

FINIS.